This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

A 409013

EX LIBRIS
C.J.A.O.JENSEN

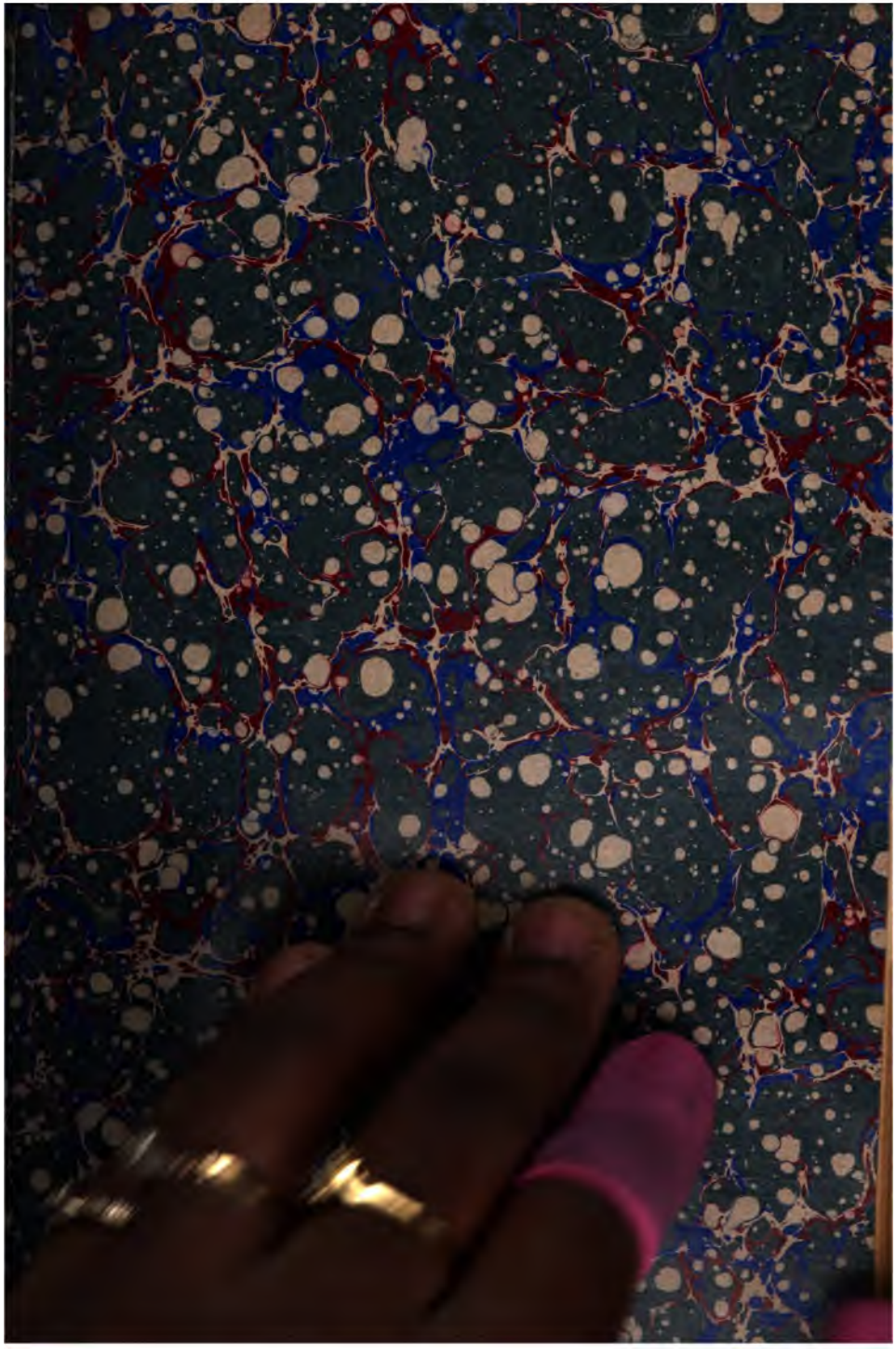

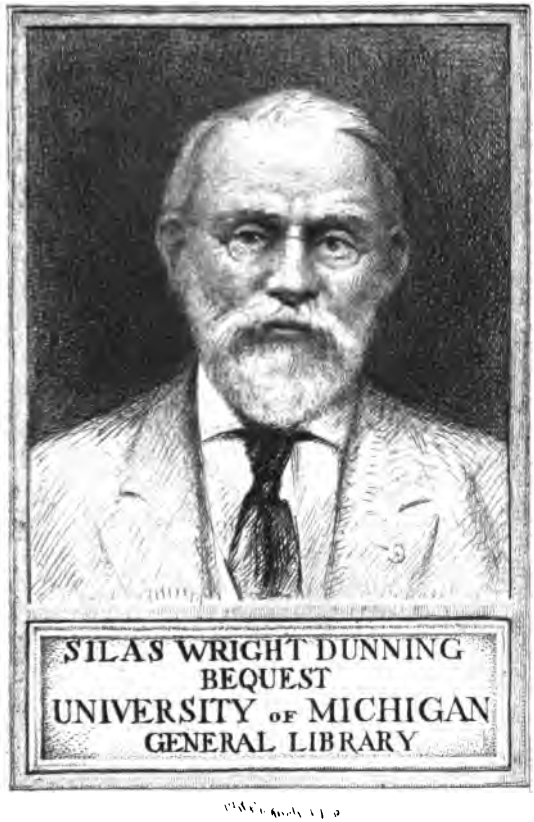

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
CHRISTIAN JENSEN

GR
210
.A2
S6

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Tredje halvårgang.

Januar—Juni 1885.

Kolding.
Trykt i Konrad Jörgensens bogtrykkeri ved J. P. Löye.

Indholdsliste.

Viser: nr. 1—3, 34—36, 60, 61, 173—175, 260, 393, 394, 551 (m. mel.), 552—558, 833 (m. mel.), 834—838, 904—908, 932, 1115, 1116.
Æventyr: nr. 176, 1117, 1118.
Sagn: nr. 4—9, 41, 62—68, 187—191, 261—265, 619—623, 933, 1119—1137.
Overtroiske meninger, folketro m. m.: nr. 10—14, 42, 73—76, 192—249, 253—258, 266—270, 360—391, 399—419, 559—617, 839—851.
Skjæmtesagn: nr. 69—72, 250—252, 396—398, 618, 909, 910, 934.
Bagvendt snak: nr. 816—821.
Legender: nr. 39. 40.
Gamle skikke m. m.: nr. 37, 38, 43, 44, 170, 177, 182—186, 271, 395, 624.
Danselege m. m.: nr. 550, 1138 (m. mel.).
Ordsprog og talemåder: nr. 15—28, 45—59, 93—169, 272—359, 429—532, 625—815, 911—931, 1000—1086.
Stedremser og stedlige talemåder: nr. 77—92, 178—181, 420—428, 938—946.
Smårim: nr. 171, 172, 935—937.
Navne på dyr og planter: nr. 852—903, 1087—1114.
Gåder: nr. 533—549, 822—839, 947—999.
Dansemelodier: nr. 259, 392.
Spörgsmål: nr. 21—54 og Svar: nr. 1—49.
Opfordringer og meddelelser, rettelser o. s. v.

Meddelernes navne:

M. Abrahamsen i Kildebrønde v. Tåstrup. 64. Anton Andersen i Havrehed v. Odense. N. C. Andreassen i Ørslev v. Skjelskør. 41. Anne Andresen i Snogbæk, Sundeved. 148. Åge Asmussen i Vejle. 9. M. Balle i Kjöbenhavn. 15. Sören Bastholm i Uggerby v. Hjörring. 33. Johannes Bennike i Tæbring, Mors. 18. Valdemar Bennike i Vallekilde v. Svinninge. 166. Maren Bonde i Vedersø v. Tim. 265. Karoline Brummer i Egtved v. Kolding. A. H. Christensen i Sønder-Tranders v. Ålborg. 16. J. C. Christensen i Loldrup v. Viborg. 6. Chr. Clausen i Flemløse v. Assens. 45. Sören Ditlevsen i Elsted v. Snedsted. 134. Martin Dyrholm i Brudager v. Svendborg. 41. Jens A. Favrholdt i Munklinde v. Bording. 70. H. F. Feilberg i Darum v. Bramminge. Palle Fløe i Vostrup v. Tarm. 32. Lars Frederiksen i Ryslinge v. Ringe. 56. Marie Fredskild i Hvidbjærg på Mors. 26. F. Galatius i Uggerby v. Hjörring. 11. Jens Gråhede i Rabjærg v. Lem. 36. H. Hansen i Kbh. 41. J. Hansen i Amerika. 13. J. P. Hansen i Lyngå v. Lerbjærg. 16. Lars Jörgen Hansen i Gundsømagle v. Ölstykke. 12. Katrine Hansen i Amerika. 8. Lovise Hansen i Törring v. Uldum. 184. Mette Katr. Hansen i Plovstrup v.

KGL
12-14-39
39683 70,

Ribe. 4. N. E. Hansen i Borre v. Stege. 264. Peder Hansen i Melløse v. Frederiksborg. 13. P. Chr. Hansen i Enø v. Karebæksminde. 77. Povl Hansen i Vallekilde v. Svinninge. 70. Rasmus Hansen i Øens skovhuse v. Præstø. 34. Sören Hansen i Skjold v. Horsens. 23. Karl Hjorth i Arestrup v. Stövring. 54. Marie Andersen Holmgård i Svinninge. 16. Vilh. Holst i Kolind-brohus v. Kolind. 33. Katr. Høeg Höyer i Hjörring. J. Jakobsen i Vesterbølle v. Gjedsted. Jens Jakobsen i Mejlby v. Hjortshöj. 67. Annette Jensen i Udby v. Stege. 86. J. Jensen i Refshalegård v. Moselund. 20. Jeppe Jensen i Kbh. 24. J. P. Jensen i Sindbjærg v. Karby. 46. Kr. Jensen i V.-Vedsted v. Ribe. 29. Marie Jensen i Amerika. 64. N. A. Jensen i Skjærbæk, Sønderjylland. P. Jensen i Kværndrup. 23. Mads Jepsen i Brædstrup v. Fredericia. 17. Niels Johannessen i Favrbogård v. Jyderup. 14. Marie Johansen i Bøffelkobbel, Sønderjylland. 96. Jeppe Jörgensen i Ås v. Tvingstrup. 56. Jörgen Jörgensen i Langemark, Samsø. 77. Jens Kamp i Sundby p. Amager. P. Kamstrup i Lejre. 20. Aug. Kirkegård i Uhe v. Vejle. 36. P. Klemmensen-Pedersen i Holsted. 3. Peder P. Klinkeby i Bövling v. Fåre. 66. Fr. Knudsen i Agerskov v. Bording. 13. Peter Kousgård i Birkemosegård v. Filipsdal. 34. Otto Kragh i Kongens Lyngby. 63. E. T. Kristensen i Brandstrup v. Rødkjærsbro. 57. H. Kr. Kristensen i Torsted v. Tim. 34. J. Kr. Kristensen i Rakkeby p. Mors. 3. K. Kristensen i Hesselballe v. Uldum. 3. T. Kristensen i Rönslunde v. Nörre-Snede. 247. P. Kröjgård i Herning. 44. C. M. C. Kvolsgård i Ajstrup v. Sulsted. 78. Marie Langhorn i Kristiansminde v. Horsens. 1. H. P. Larsen i Otterup. 5. Kristjan Larsen i Finderup v. Slagelse. 56. Sofus Larsen i Kbh. Terkel Laugesen i Brøderup v. Rönnede. 6. F. P. J. Lund i Vinten-Enner v. Horsens. 28. M. A. S. Lund i Vium v. Kjellerup. Ane Marie Madsen i Navtrup v. Glyngøre. 29. N. K. Madsen-Stensgård i Frederiksberg. 72. Fr. Melbye i Kbh. 31. S. Kr. Mikkelsen i Amerika. 20. Sillas Mortensen i Allerup v. Tjæreborg. 1. J. C. Munch i Torsager v. Mørke. 29. Martin Munch i Ålsø v. Grenå. 2. M. Møller i Sir v. Holstebro. 632. Niels K. Møller i Fårup v. Rødkjærsbro. 15. n. i Sorø 39. Aue Nielsen i Lisbjærg Terp v. Lystrup. 389. A. C. Nielsen i Malle v. Løgstør. 88. Anders Chr. Nielsen i Møgel-Torum v. Skive. 2. Chr. Nielsen i Jelling. 3. Jens Nielsen i Ringkjøbing. 37. Joh. Nielsen-Skjoldborg i Kollerup v. Fjerridslev. 11. M. C. Nielsen i Bælum. 29. H. Nutzhorn i Askov v. Vejen. 5. Povline Olesen i Horreby v. Nykjøbing p. F. 8. Axel Olrik i Kbh N. P. Olsen i Selsinggårde på Samsø. 72. P. Kr. Overgård i Floos v. Uglhuse. 17. Henrik Pedersen i Maribo. 111. Herman Pedersen i Hammerum v. Herning. J. P. Pedersen (Illerup) i Gjedved v. Horsens. Niels Pedersens kone i Vejleby v. Svinninge. 14. P. S. Pedersen i Madum v. Tim. 14. H. Petersen i Fårbæk v. Skive. 98. Jens Petersen i Rødkjærsbro. 32. Frederik Poulsen i Askov v. Vejen. 42. N. P. Randlöv i Hem v. Skanderborg. 18. R. P. Randlöv i Tåning v. Skanderborg. 228. S. P. Rasmussen i Ås v. Tvingstrup. 23. Andr. Ravn i Gadbjærg v. Jelling. 28. Nikoline Skovmand i Öster-Marie på Bornholm. Kr. Skovrup i Jandrup v. Varde. 12. A. H. H. Smith i Vejle. 9. M. Nobel Sperling i Sandholdt v. Vester-Hæsinge. 15. Kr. R. Stenbæk i Elmelunde v. Stege. Anna Stolpe i Kbh. 89. Mikkel Sörensen i Alstrup på Samsø. 349. Niels Sörensen i Løgstør. 38. P. K. Thorsen i Kbh. 28. Chr. Thurah i Dreje v. Svendborg. Karen Toxværd i Sillestrup v. Nykjøbing p. F. 8. C. Visse i Hasseris v. Ålborg. 28. Kr. Vium i Ulfborg. 52. Kr. Östergård i Amerika. 55.

Trykfejl: S. 5, lin. 12. f. n. hændær, l. hændar. S. 68, lin. 17 f. o. 242 l. 243. S. 122, lin. 1 f. o. 583, l. 590. S. 126, lin. 8 f. o. 615, l. 617. S. 154, lin. 9 f. n. Fulgenavne, l. Fuglenavne. S. 169, lin. 8 f. n. Likjør, l. Liikjør. S. 200, lin. 12 f. n. 118, l. 1118.

DUNNING
HILL.
12-14-39
39883
7V.

Folkemindesamfundet tæller nu 881 medlemmer, hvoraf 812 er her i landet og 69 udenrigske.

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 1. | 1. Januar. | 1885.

1. Den gjenfundne broder.

1. Kejseren havde de dötre tre,
den ene hun vilde ikke spinde:
hun siger, hun vil ad fremmed land gå,
om hun hendes broder kund' finde.
Skjön jomfru af kejserens land.

2. »Ja, hvi vil du ad fremmed land gå?
der er så lidt at både:
forvar dig for de Sønderlands karle,
de vil din ære forråde.«

3. Skjön jomfru ned ad stranden går,
ja, op ad Höjelands-gade:
der mødte hun en gammel mand,
han var hend' så vel til måde.

4. »Ak, hør mig nu, du gamle mand,
som er mig så vel til måde:
du siger mig, hvor der er godt öl til fals,
som de drikker, de Sønderlands karle.«

5. »Ja, der kan du se det lidet småhus,
som er takt med de hvideste linde:
og der er nu godt öl til fals,
som de drikker, de landsmænd der inde.

6. Og der kan du se det lidet småhus,
der er takt med de hvideste tage:
og der er nu godt öl til fals,
som de drikker, de Sønderlands karle.«
7. Skjön jomfru ind ad dören tren
med et guldskrin ved hendes side:
[de riddere stod hende op igjen:]
»Velkommen du danske kvinde!«
8. De to de skød for hende en stol,
den tredje for hende mon skjænke:
[og de spilled tærning over taffelebord.
om de den jomfru kund' vinde].
9. Ja, de spilled tærning over taffelebord,
ja, ret så hvid som en kride:
og det faldt ungen Stigerland til,
at han skuld' hos jomfruen hvile.
10. Ja, de spilled tærning over taffelebord,
ja, vel så rød som en lue:
og det faldt ungen Stigerland til,
at han skuld' hos jomfruen sove.
11. Skjön jomfru drog hendes handsker af,
så hjærtelig hun monne græde:
»Gud nåde min arme jomfrudom!
nu har jeg forrådet min ære.«
12. »Ja, haver du din ære så kjær,
at du for den monne græde:
så sig mig, hvem dine forældre er,
så vil jeg lade dig være.«
13. »Ja, kejseren er min fader,
og en elskende dronning min moder:
og Stigerland er min yngste bro'r,
han er ud af landet bortjaget.«
14. »Ja, er kejseren din fader,
og en elskende dronning din moder:
og Stigerland er din yngste bro'r,
så har du ham her opjaget.«

15. »Ja, jeg skal give dig gård og grund,
dertil en ridder bolde:
og jeg skal gjøre dig et bryllup så stor,
der skal spörges hjem over ålde.«
Skjön jomfru af kejserens land.

Meddelt af lærerinde *Maren Bonde* i Vedersø og sunget for hende af Ane Marie Filsø i Sønder-Nissum, Ulvborg herred.

Denne vise hører til de sjældnere forekommende. Senere skal jeg meddele nogle flere sidestykker. Den findes også i »Jyske Folkeminder« I s. 59 og 223. Herefter følger en gammel hidtil utrykt opskrift, tagen af en håndskreven visesamling:

2.

1. Her er en iomffru paa wort land,
en iomfru i-saa skiön:
hun vil iche spinde guld,
hun vil sig i fremmede land,
som ingen mand hinder kiender[1]).
En iomfru aff kieserens land.
2. »Hør du, kier daatter min!
du maat vell hieme bliffue:
jeg skal giffue dig kiortel goed
og kaaben saa well til maade.«
3. »Jeg passer iche paa kiortel goed
och kaaben saa well til maade:
ieg skall mig ad fremede land,
som ingen mand mig kiender.«
4. Hun tog kiortelen paa sin bag
och skoen i wenstre hende:
saa gaar hun ad fremede land,
som ingen mand hinde kiende.
5. Hun gaar sig ad kiöbsted-gade,
op ad kiöbsted-strede:
spurde hun, huor öllet var best
och rytter och landtzknechte flest.

[1]) denne linje bör udslættes, sml. 3, 4.

6. »Gach du dig till borgemesters huus!
der er öllet best:
der er landtzknechte flest,
och der er made[n] reede.«
7. Den iomfru ind at dörren tren[1]),
lands-knechten staar hinde op igien,
bad hinde vere vel-komen.
8. Den enne rachte hinder hønde och stoell,
den anden bad hinder side at huille[2]):
den anden rachte hinde kanden aff guld,
bad hinde med sig driche.
9. De kaste frem en terning aff guld,
om iomfruen wille de spille:
huilchen der vinder den stolte iomfru
och soffue hoes hinde i qvelle.
10. Den förste terning, paa taffel-bord rand
om den iomfru skiöen[3]):
her Stien vand den stolte iomfru,
for hand vilde hoes hinde soffue.
11. Her Stien hand taller till vertinden sin:
»I skulle en seng op-rede!
med silche och sindall och edelig pels,
der-i løster end iomfru at soffue.«
12. Det lide fast at qvelle,
den iomfru skulle til senge:
den iomfru hun gred, sin hender hun wred,
hun lyde iche sin moders raad.
12. »Hør du det, min stolte iomfru!
hui greder du saa saarre?
sig mig nogen aff frender din,
saa maat du enne soffue.«
14. »Keyseren var min fader,
och keyserinden min moeder:

[1]) 7, 2 har lydt omtrent således: med guldskrin udi hænde.
[2]) 8, 2 bör begynde med: och bad.
[3]) 10, 2 bör være: om den skiöne iomfrove.

her Stien hede kier broder min,
hand droeg aff landet, kom aldrig igien.«

15. »War keyseren din fader,
och keyserinden din moder:
da er ieg her Stien kier broder din[1]).«

16. Der var glede paa det land
och tusind meere gammen:
hand gaff hinde en fremede landtz-knecht
och der-till en edelig herre.

17. »Nu skall ieg giffue en karmen(!),
den alt med forgyllene flye:
du skalt till din fader igien
och well for-vinde din møde.«

18. Hun ager op i sin faders gaard,
haffuer vell for-vunden sin møde:
hun haffuer sin fæstemand ved sin haand,
sin broder ved anden side.

En iomfru aff kieserens laaendt.

3. Jomfruens udløsning.

(Sidestykke til II, 279).

1. En fattig bonde der boede på en ø,
han solgte sin datter alt for et stykke brød.
2. Sømændene de lagde deres årer til at ro,
men flicken hun vred sine hændær ydi blod.
3. »Og hør I, sømænde, I drejer vel en stund!
jeg venter min fader fra rosernelund.
4. Og hør du, min fader, du har ret mig så tjær,
sælg bort af dine gårde og løs mig igjen!«
5. »Ja, gårdene har jeg en to tre fire fem,
men ingen jeg bortsælger at løse dig igjen.«
6. Sømændene de lagde deres årer til at ro,
men flicken hun vred sine hændar ydi blod.
7. »Og hør I, sømænde, I drejer vel en stund!
jeg venter min moder fra rosernelund.

[1]) 15, 4 har vel lydt: og vi er da søskende både.

8. Og hør du, min moder, du har ret mig så tjær,
sælg bort af dine guldkroner og løs mig igjen:«
9. »Guldkronerne dem har jeg en to tre fire fem,
men ingen jeg bortsælger at løse dig igjen.«
10. Sømændene de lagde deres årer til at ro,
men flicken hun vred sine hændar ydi blod.
11. »Og hør I, sømænde, I drejer vel en stund!
jeg venter min broder fra rosernelund.
12. Og hør du, min broder, du har ret mig så tjær,
sælg bort af dine heste og løs mig igjen!«
13. »Ja, hestene dem har jeg en to tre fire fem,
men ingen jeg bortsælger at løse dig igjen.«
14. Sømændene de lagde deres årer til at ro,
men flicken hun vred sine hændar ydi blod,
15. »Og hør I, sømænde, I drejer vel en stund!
jeg venter min søster fra rosernelund.
16. Og hør du, min søster, du har ret mig så tjær,
sælg bort af [dine guldsmykker] og løs mig igjen!«
17. »[Guldsmykker] dem har jeg en to tre fire fem,
men ingen jeg bortsælger at løse dig igjen.«
18. Sømændene de lagde deres årer til at ro,
men flicken hun vred sine hændar ydi blod.
19. »Og hør I, sømænde, I drejer vel en stund!
jeg venter min kjærest fra rosernelund.
20. Og hør du, min kjærest, du har ret mig så tjær,
sælg bort af dine guldringe at løse mig igjen!«
21. »Guldringene dem har jeg en to tre fire fem,
de tre vil jeg bortsælge at løse dig igjen.«

Optegnet af *Anne Andresen* i Snogbæk, Sundeved, og tilsagt af pige Marie Dorthea Sörensen der. Hun var temmelig sikker på, at det var guldkroner, heste og guldringe, der skulde sælges, men ikke på, om de fulgte i den anførte orden.

Formerne: sømænde, flicken, hændar, rosernelund, tjær kunde tyde på, at visen i den foreliggende form egentlig er af svensk oprindelse.

E. T. K.

4—9. Sagn.

4, I slutningen af det sekstende hundredår levede der i *Kollerup* i Vester-Han herred en fattig arbejdsmand; han ejede mange börn, og det var strængt at skaffe brød til de mange munde. En aften, da han gik hjem fra herregården Ågård, græd han og var meget bekymret over, hvorledes han skulde få sit udkomme, men da stod der pludselig en mand for ham med et alenmål i hånden og sagde, at når han holdt denne alen til træ, da kunde han se, hvorledes alt skulde gjøres. Da der nu skulde laves en ny prædikestol, fik den fattige mand dette hverv, og således blev prædikestolen til. På den står årstallet 1599.

Ved *Joh. Nielsen-Skjoldborg*, Kollerup.

5. Da *Sennels* kirke i Ty var bleven bygget, blev der ført to klokker her over til den fra England; men den ene gik under på vejen. Derfor siger Sennels klokke, når den ringer:

»Mi måg
leger o æ
fiwrbonn«,

og når fjenden kommer i landet, og det ringer til storm, ringer klokken i fjorden med.

Ved *Johannes Bennike* i Tæbring.

6. I byen *Kamstrup* i Frue sogn ved Roskilde lå i begyndelsen af forrige hundredår en gård, som ejedes af en mand ved navn Hans Nielsen. Her havde min mormor tjent som pige, mens hans kone levede. Nå, da Karen Hans Niels var død, fandt hun ikke fred i sin grav, og hver nat klokken tolv gik hun igjen og spøgede, så at de ikke kunde nære sig i gården. Hans Nielsen sögte både kloge og tossede, men lige meget hjalp det, der var ingen, som vidste råd, al den stund han var god ved börnene og ikke havde givet dem stifmoder. Så gik han da til præsten, som bor i Roskilde, for at få råd, men han kjendte ingen. Provsten, der boede ude ved Kjøge, var nok ikke klogere, men han lovede dog at hjælpe ham. Han vilde komme

en nat med alle herredets præster, og så skulde Karen nok få sin bekomst. Men der henne i Syv eller Ramsø var der en præst, som de kaldte *Lange-Hans*, han var nu så farlig skrap til at mane og signe, men ham kunde hverken provsten eller præsterne lide, da han var dem alt for klog; han måtte på ingen måde få det at vide, for ham vilde de ikke have med, og det har jeg nu aldrig kunnet forstå, for var han klogere end de andre, så var der jo god brug for ham. Kan du forstå det? — Nå, dagen kom, og hen ad aften rullede den ene vogn efter den anden ind i gården, og snart var alle præsterne og provsten med samlede i stuen. Provsten satte sig på bordendebænken, og præsterne sad langs ned med det lange bord på begge sider, og ingen talede et ord. Klokken blev ni, og den blev ti, og så kom der en vogn til, og det var Lange-Hanses, og ind kom han og bød god-aften, uden at nogen havde ladet ham det vide. Der var heller ingen, der bød ham god-aften igjen, og Lange-Hans gik hen og satte sig i kakkelovnskrogen. Klokken blev elleve, og endnu havde ingen mælet. Da rejser Lange-Hans sig og står frem på gulvet og siger: »Med forlov, I gode herrer, har I nu også ret betænkt, hvad I vil gjøre, når den døde kommer?« Ingen svarede. »Ja, ser I, nu skal jeg sige jer noget.« Og så tog han en pind, som lå på gulvet, og snittede den over i tre stykker med sin kniv og spidsede dem til i den ene ende. Så sætter han den ene pind på den spidse ende lige for provstens næse på bordet, og pinden blev stående. »Når den pind falder, så står hun op af graven«. Så satte han den anden pind midt på bordet. »Når den falder, så er hun halvvejen«. Og den tredje pind satte han på den nederste bordende. »Når den falder, så er hun her, og så må I være belavede på at tage imod hende, ellers Gud hjælpe jer!« Han satte sig igjen i kakkelovnskrogen og lod som ingen ting, men provsten og præsterne gloede på pindene og begyndte at hue til. Månen skinnede ind, og de havde ellers ingen lys. Nu faldt klokken til slag til tolv og —

bums! der faldt den første pind. Det hæt' i dem, men blive der måtte de. Bums! — der lå den anden pind, og knap var den omme, för den tredje faldt, og i det samme røg kammerdören op, og den døde kone stod i dören, helt hvid fra top til tå. Og i det samme tog hun provsten i den ene og en præst i den anden hånd og begyndte gudsjammerlig at stritte med dem på gulvet og under bordet og alle vegne. Men nu rejste Lange-Hans sig og trådte frem med en stor bog i hånden — det var nok Cyprianus. »Hvem har haft bud efter dig, Lange-Hans, hvad har jeg med dig at skaffe!« Men han tog på at læse, ja Gudfader, som han kunde læse! Og alt det han læste og læste, så hummede den døde sig og blev jo længer jo mindre, og til sidst forsvandt hun gjennem kammerdören og blev borte, og siden gik hun aldrig igjen.

Meddelt af *M. Abrahamsen* i Kildebrønde og ham fortalt af spillemand Jens Pedersen af Marbjærg, der var født 1775 og døde 1852.

7. For mange år siden gik nogle karle og spillede kegler i en stakkehave i *Ljunge* by, og de blev ved at spille, til det blev mørkt; men på én gang, som de bedst gik og spillede, savnedes én af dem. De andre karle kunde ikke forstå, hvor han var bleven af; men da så de henne på marken, noget løb og humpede, og det så ud som en trebenet vædder. En af karlene tog da en kegle, kastede den efter ham og ramte ham over det ene ben, og da hylede og klagede den sig så voldsomt, at de vidste, det var en varulv. Han blev gift og kom til at bo på Ljunge mark; men hans kone sagde ofte: »Fåer håer sådan en dårlig ryg.« Der sagdes, at han havde en lådden plet på ryggen, og at når det onde kom over ham, så bredte den sig over hele hans legeme. En gang, da konen var frugtsommelig, skulde hun en morgen tidlig ud at flytte kvæg, inden det endnu var blevet rigtig lyst. Manden havde aftenen i forvejen en følelse af, at det vilde blive galt med ham, og at det onde vilde komme over ham, og sagde derfor til konen, at hun i morgen tidlig skulde tage det

ny blå lærredsforklæde for sig, og dersom så der kom noget efter hende, så skulde hun blot tage det af og slå fra sig med det så længe og så godt, hun kunde, alt imens hun løb ad hjemmet til. Da hun havde flyttet og var kommen lidt på hjemvejen, mødte hun ganske rigtig en varulv, som snærrede ad hende og forfulgte hende på det voldsomste. Hun tog da, som manden havde sagt, sit forklæde af og slog dygtig fra sig med. Endelig nåede hun da hjem, og varulven havde da også vedblevet med at forfølge hende omtrent lige til huset; hun havde da heller ikke andet tilbage af sit ny stærke forklæde end linnen (ɔ: linningen) og nogle stumper og trævler. Da hun så havde kogt maden, kaldte hun ad manden, og som de sad og åd davre, og konen fortalte, hvad der var hændet hende, opdager hun, at der sidder trævler imellem mandens tænder af hendes blå lærredsforklæde. Hun bliver da meget forbavset og udbryder: »Men Gud, fåer, det vår jo dej, der vår våro/!« Og dermed blev manden da forløst fra det onde, dog vedblev han at halte lidt fra den tid af, han var bleven slået med keglen.

Samlet efter flere gamle folks fortællinger af *n* i Sorø.

8. Hvor Hampen sø i *Nörre-Snede* sogn nu ligger, har der tidligere været en gård, men da dens ejer og præsten kom i trætte, vilde den første spille den sidste et puds, lagde da en død gris i sin seng og sendte bud efter præsten. Her gik det nu som sædvanlig, at denne forlod huset, men da han kom uden for gården, bad han til Vorherre, at den gård med alt både levende og dødt måtte forsvinde fra jordens overflade.

Hans bön blev hørt, ti gården sank öjeblikkelig med alt hvad der var, undtagen stolen med præstens bog, den kom sejlende i land. Søen, der er omtrent 50 tønder land stor, har hverken til- eller fraløb, når undtages en grøft, som beboerne i de senere år har gravet ud fra den.

Ved lærer *Fr. Knudsen*, Stubkjær-Agerskov.

9. Fortællingen om røverne i Båring skov har jeg i

min barndom hørt lidt anderledes end i Skgr. II., 766: Folk vidste, at der var røvere i *Båring* skov, men hvor de egentlig havde deres skjulested, vidste man ej; dette opdagedes på en mærkelig måde. Præstens pige, som hed Ane, var en dag ude at malke køerne. Under denne beskjæftigelse blev hun overfalden af røverne og bragt til deres hule i Båring skov. Her fik hun den bestilling at hjælpe den gamle mo'er med at lave mad til røverne, men hun måtte aldrig gå ud. En søndag, da hun hørte kirkeklokkerne kalde folk til Guds hus, fik hun stor lyst til at gå med, og hun bad da røverne om lov dertil, hvilket hun også fik, når hun vilde love ikke at fortælle til noget menneske, hvor røverne boede. Pigen lovede det og gik så til kirke. Efter kirketjenesten gik hun lidt omkring på kirkegården, og forved en mindestötte fremsagde hun følgende:

»I Båring skov i Kragelund
der bor der røvere sytten,
jeg siger det hverken for folk eller fæ,
kun for denne hersens stötte.

Folk blev opmærksomme på, hvad pigen sagde, og de bandt en pose med gryn i på hendes ryg. I enden af posen var der et lille hul. Alt som pigen gik, dryssede der gryn ud af posen, så man kunde følge hendes spor. De stærke karle i byen væbnede sig med forke, leer, høtyve o. s. v. og fulgte efter pigen. De kom til røvernes hule og fangede dem alle sytten, og man kan vel nok tænke sig til, at de blev dræbte. Man påviser endnu stedet, hvor røverne skal have haft deres hule, og navnet Kragelund er godt kjendt af egnens folk den dag i dag.

Ved stud. theol. *Fr. Melbye* i Kbh., født i Asperup.

10—14. Forbrand

10. Også her — egnen ved Ringkjøbing fjord — er troen på forbrand ganske almindelig. Jeg skal til de al-

lerede meddelte tilfælde föje et, som en her i byen levende aftægtsmand, Chr. Jensen, har fortalt mig.

Medens han opholdt sig hos sin fader i *Stavning*, Bølling herred, trak det et år temmelig længe ud med høbjærgningen, og når folkene om aftenen kjørte hjem fra engen, så de en gård stå i forbrand, uden at det dog var dem muligt at sige hvilken, da der lå flere i linjen. Han fortæller, at forbranden blev set gjentagende gange og af flere folk samtidig.

Næste forår brændte et sted ved navn *Sindbjerg*, og meddeleren så da ilden; den lå nöjagtig i den linje, hvori den tidligere var set, og tog sig netop bestemt således ud, som han för havde set den, så han først antog, det endnu var forbranden, der viste sig.

Ligeledes har en meddeler i nr. 18 nævnt, at branden kunde sættes hen, indtil en bestemt begivenhed indtraf. Herom har jeg hørt to fortællinger. Den ene angår en gård i Styg i *Lønborg* sogn; en mand så husene stå i forbrand, og han satte da branden bort, så længe konen i gården var oven mulde. Næppe var hun sænket i graven, för gården brændte.

Denne begivenhed ligger langt tilbage, hvorimod den, jeg nu skal fortælle, foregik for knap 40 år siden. Det var på *Holmslands klit*, en mand så en gård stå i forbrand, og han satte ilden hen, så længe ejerens datter var ugift. Pigen var et meget svageligt barn, og manden troede, at hun aldrig blev gift, da hun vist ikke havde lang tid at leve i. Hun kom sig dog, voksede til og blev med tiden gift, men da bryllupsfolkene kom ud af kirken, efter at vielsen var udført, stod gården i lys lue.

Meddelt af *Palle Fløe* i Vostrup.

11. I *Broager* brændte for nogle år siden en hel del huse. Fire år i forvejen havde vægteren en nat set ilden bryde ud af et hus og hurtig brede sig ud over de andre huse. Hurtig gav han sig til at løbe ind i en gård for at kalde på folkene, at de skulde hente sprøjten, men i

det samme var ilden borte. Og netop disse huse var det, som en nat fire år senere brændte.

12. I et andet hus i Broager har man for omtrent et års tid siden tidlig om morgenen også set forbrand. Ilden slog da ud af taget, men dette hus står uskadt endnu. Fortælleren sagde, at hvis man så forbrand først på natten, vilde det ikke vare længe, inden det skete, men jo længere det derimod var hen på natten, des længere vilde det også vare, inden den virkelige ildebrand vilde komme.

13. En mand i Gammelgab solgte for nogle år siden en mark til en anden mand. I marken stod en gammel ask, og om denne havde hans fader sagt til ham, at den måtte han aldrig rydde, da der så vilde komme ildebrand. Da marken nu var solgt, blev asken ryddet af kjøberen, men året efter brændte den tidligere ejers hus.

14. I Dybbøl by er et lille stykke jord, som kaldes »Paradis«. Det har tidligere været omtrent helt bevokset med træer, men nu står der kun et par tilbage, og disse må ikke hugges, ti da vil præstegården brænde. Jeg har endogså hørt en fortælle, at så snart man vilde begynde at hugge i træet, lige straks vilde ilden bryde ud i præstegården.

11—14 ved *Marie Johansen*, Bøffelkobbel.

15—28. Ordsprog og talemåder

15. Dæ*n*, dæ v*e*e sæ nowwed ve, t*d*e sæ åsse nowwed te.
16. Dæ*n*, dæ hå m*øj* å e smör, komme nowwed i e k*o*el.

15—16 ved *Chr. Nielsen*, Jælling seminarium.

17. Du er vidt berejst, du har været to gange til mølle og én gang til smedje.
18. Skal vi slå vore pjalter sammen og gjøre en bylt af!
19. Tøs var hun, kone blev hun, pige har hun aldrig været (om en kone, der tidlig er bleven gift).
20. Han holder hjulet i furen, eller: han holder hundene fra dören (om den, der passer sine ting og således undgår fattigdom).

21. Jeg skal ikke slide huden af dine trappesten (til den, man ikke agter at besøge så snart).
22. I dag er det et Himmerigs vejr at kjærne smör i.
23. Der bliver ingen bukser af de skind.
24. De gamle er de ældste, men de unge er de klogeste.
25. »Se se«, sagde manden til det blinde øg.
26. »Det gik«, sagde manden, de bar ham ud af kirken.
27. »Op og begynd igjen!« sagde manden, han faldt ud af sengen under middagssøvnen.
28. »Kom for!« sagde Rakker-Elias til katten.
29. Den mætte so tænker ikke, den sultne grynter.
30. Det gik over stav (om en plan, som er strandet).
31. Det gik over skriften (når en bestemt aftale ikke er bleven overholdt).
32. Du er ikke af ene mælkebrød, eller: du er ingen høne (til en, som er lidt modig).
33. Jeg er ingen høne, det er mit næb for stakket til (siges tit i et varmt ordskifte).

17—33 fra Løgstør-egnen ved lærer *A. C. Nielsen* i Malle.

Svar.

Om jomfru Maria. Her er alm. Snerre (Galium Mollugo kjendt under navnet Marias sengehalm. E. Rostrup angiver gul Snerre (g. verum) som bedst kjendt under dette navn i Jylland. Er det dog ikke snarere Kratsnerre (g. silvestre), der fører benævnelsen? Timian er jo også meget kjendt under omtalte navn. En enkelt gang har jeg hørt dunet Steffensurt føre navnet, men det var sikkert en fejltagelse.

Mads Jepsen, Bredstrup.

Samme. Jeg har al tid hørt, at Maria sad og gav barnet die i den øde ørken, hvor der ingen andre planter fandtes end en stakkels halvvissen tidsel. Da skete det, at der faldt nogle dråber af den hellige moders mælk på den fattige plantes *blade;* den fik derved fornyet liv og skød frisk og kraftig i vejret. Men bladene var ligesom blevne marmorerede af hvide pletter og årer, der siden aldrig forlod dem.

Anton Andersen i Havrehed.

Samme. Om Mariatidselen har jeg hørt følgende: De hvide pletter, som findes rundt omkring på dens blade, og som gjör, at den tit får udseende af at være overstænket med mælk, er fremkommen derved, at mælken af jomfru Marias bryster randt på den, da hun og Josef på engelens befaling flygtede med Jesusbarnet til Ægypten.

Ved *Terkel Laugesen* i Brøderup og fortalt af en gl. kone i Ondrup i Hads herred.

Samme. Her på Sydfalster er det Pleiaderne (Syvstjærnen), som kaldes Maries rok. Orions bælte hedder Pæjes kæp. *Karen Toxværd,* Sillestrup.

Samme. I Dover sogn ved Skanderborg kaldes vild Timian (Thynnus chamædrys og th. serpyllum) Marias sengehalm. Stiftmodersblomsten (Viola tricolor) kaldes Mariablomst. Når man piller kronbladene af den, ligner de inderste bladkredse en siddende kvinde. Arret er hovedet, støvdragerne danner kjolen, o[illegible] sporerne fra de to støvdragere er benene. Om Mariatidselen (Silybum marianum) har jeg læst et sagn om, at Maria en gang, da hun og Josef flygtede til Ægypten med Jesusbarnet, satte sig ned i ørkenen for at give det die, men der spildtes nogle dråber modermælk på en plante med tornede blade, som voksede i sandet, og disse beholdt da for bestandig de hvide pletter.

J. P. Pedersen (Illerup), Gjedved.

1. Gøgeurten har også hos os det ikke videre pæne navn. Ellers kaldes den gjærne »Fandens hånd«. — Kukmandsblomme er der vel en blomst, der hedder, det er ikke Gøgeurt, men storblomstret Kodriver (Primula grandiflora). Når man første gang ser den om foråret (den er jo meget tidlig på færde), må man gjøre sig et ønske. Gøgeurt skal være god at have tørret hos sig, da man så ikke kan blive forulempet af spøgelser. Den törrede rod af den kan drive heksene bort. Hvis man har en hos sig, kan man se dem st. Hansaften, når de rider til bloksbjærg.

2. Den dobbelte Bekkasin kaldes hos os Skronneged.

10. Når man stryger brødkniven på dörtræet i jule-

ugen, skal man komme til at ønske, at man havde noget at stryge den til, inden år er omme, d. e.: man vil komme til at lide nød. *Mads Jepsen*, Bredstrup.

Om Æve. Æven betegner utvivlsom larven til den store pileborer (Coccus ligniperda) og er en grim, tyk, rødliggrön orm, der især lever i piletræerne, men dog også jævnlig forekommer i ask. De fleste steder i landet ansés den for meget giftig; man mener just ikke, at den bider, men den blæser »forgift«, hvad der har til følge, at mennesker eller dyr hovner op og står stor fare for at dø. Af denne grund kaldes den også i flere egne »blæseorm«, hvad den endog hedder i Skåne, hvor samme tro hersker. Jeg mindes godt fra min barndom, at gamle folk advarede os börn mod at lege under asketræerne, da vi let kunde blive æveblæste. Stundom kan køerne om sommeren, når de står på græs, blive meget tykke, og dette, sagde man forhen og siger vel enkelte steder endnu, kom af, at de var æveblæste. Herfor brugte man i min barndom i det nordlige Fyn at bide eller skære enden af koens tunge.

Anton Andersen.

En slig tro om køerne kjender jeg ikke. Man se forøvrigt »Jyske Folkeminder« 4, s. 357 og Skattegr. II. 217. *E. T. K.*

Spörgsmål.

21. Hvad er det naturhistoriske navn til det insekt, som i visse egne kaldes Fandens ridehest?

J. Jensen, Refshalegård.

22. Kjendes der ikke somme steder endnu sagn og overtro om *Asketræet?* Navnlig kunde jeg meget ønske at vide, hvor vidt den forestilling er hjemlig dansk, at intet giftigt kryb kan trives under dette træ. *Anton Andersen.*

23. Hvad overtro findes der om den sorte stork i landets forskjellige egne? *Mads Jepsen*, Bredstrup.

Med dette nr. følger titel og indholdsfortegnelse til II. halvårgang

---

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.
Et tidsskrift,
udgivet af
„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"
ved
Evald Tang Kristensen.

Nr. 2. | 15. Januar. | 1885.

34. Angenede og havmanden.

1. Angenede hun vilde sig i kirken hengå,
der mødte hun den havmand på höjeloftsbro,
— Hav hav hav. —
der mødte hun den havmand på höjeloftsbro.
2. »Og hør, Angenede, hvad jeg vil sige dig!
vil du udi havet nedfølge med mig?«
3. »Ja vel vil jeg i havet nedfølge med dig,
men min kjære moder hun sörger for mig.«
4. Han stopte hendes øren, han lukte hendes mund,
så førte han hende på havsens bund.
5. Otte år hun der nede hos havmanden var,
syv sönner hun der nede hos havmanden får.
6. Angenede hun sad ved vuggen og sang,
der hørte hun, de engelandske kirkeklokker klang.
7. Angenede hun sad ved vuggen og gråd:
»Må jeg ej alene i kirken hengå?«
8. »Ja vel må du alene i kirken hengå,
men du skal komme hjem igjen til dine börne små.«
9. Han stopte hendes øren, han lukte hendes mund,
så førte han hende på den engelandske grund.
10. Angenede hun ind ad kirkedören tren,
og alle de små billeder de vendte sig omkring.

11. Angenede hun op for alteret tren,
der stod hendes kjære moder alt hos hendes höjre hånd.
12. »Og hør du, Angenede, hvad jeg vil sige dig!
hvor haver du været i denne lange tid?«
13. »Otte år jeg der nede hos havmanden var,
syv sönner jeg der nede hos havmanden har.«
14. »Og hør du, Angenede, hvad jeg vil sige dig!
hvad for en foræring gav havmanden dig?«
15. »Han gav mig sølvkniv, han gav mig sølvgaffel,
der findes ingen bedre på dronningens taffel.
16. Han gav mig og et par sølvspænder sko,
der spændes ingen bedre på dronningens fod.
17. Han gav mig og en harpe af guld,
at jeg skulde spille på, når jeg blev sorrigfuld.«
18. Den havmand han ind ad kirkedören tren,
og alle de små billeder de vendte sig omkring:
19. »Og hør, Angenede, hvad jeg vil sige dig!
ak, dine små börn de græder for dig.«
20. »Ja, lad dem kun græde, som ikke tie vil,
i havet har jeg været, der kommer jeg ej mer.«
21. »Ja, tænk på de store, ja, tænk på de små
og mest på den lille, som udi vuggen lå.«
22. »Jeg tænker ej på store, ej heller på små,
langt mindre på den lille, som udi vuggen lå,
— Hav hav hav. —
langt mindre på den lille, som udi vuggen lå.

Ved *Anne Andresen* i Snogbæk, Sundeved.

35. Bruden i Ribe.

1. Der war en mand i Ribe,
han war så ædel rig:
han gav sin datter en silkesærk,
war femten fajem vid.
Selv strøg hun duggen å æ jord.
2. Femten skræddere war der,
te den særk skuld' skær' å sy:

å somm håj hjemm' i Ribe,
å somm' i Ribe by.

3. Å femten höwske møer war der,
te den særk skuld' tow å vrii:
å somm' sât deres helsen[1]) te,
å somm' fæk støng i sii.

4. Å femten snejkere war der,
te den særk skuld' hæng' op i æ gård:
å somm' fæk deres hårde død,
å somm' lâ syg en år.

5. De førte den brud i kjerken ind.
kom tryglend fast i skind:
å femten all tow di å æ mur,
faar di kund trøk hend ind.

6. Hun tog en penng ud a henner pong
å ofred' den te nyww:
hun slow i sønder æ dejn hans bejn,
stak ud æ præstes yww.

7. Å præsten om for alteret stod,
han hedte herre Knud:
»Her blywer pinnede ikke messet i daw,
får I ikke bruden ud!«

8. Den gang den brud kom a kjerken ud
slog hun henne ywn mod skøj:
å alld de fæ, på marken gik,
dem køs hun hjem te bøj.
Selv strøg hun duggen å æ jord.

Ved *H. Kr. Kristensen*, Fegsøhus i Torsted.

Denne vise, en efterklang af vor mest berömte folkevise, er, så vidt jeg véd, kun truffen i Vestjylland, men der også særdeles frisk og levende i folkemunde. *E. T. K.*

36. Barnesjælen.

1. To søskende lovte hinanden deres tro,
— Herre Jesus han tröster og husvaler. —

[1]) medd.: helsot.

de satte det barn levende i jord.
Herre, min Gud, han sender sin sön ned på jorden.

2. Det barn det græder så jammerlig:
»Min fader han pines i Helvedes ild.«
3. Vorherre han taler til engelen sin:
»Du hente mig den mand i Himmerig ind!«
4. Det barn det græder så jammerlig:
»Min moder hun pines i Helvedes ild.«
5. Vorherre han taler til engelen sin:
»Du hente mig den kvinde i Himmerig ind!«
6. Det barn det græder ret aldrig mer:
— Herre Jesus han tröster og husvaler. —
»Min fader og moder er i Himmerig inde.«
Herre, min Gud, han sender sin sön ned på jorden.

Sunget af væver Rasmus Jensen i Svinninge, Ods herred, og meddelt af *Marie Andersen Holmgård* der.

Af denne stærkt slidte vise kunde jeg meget ønske en bedre opskrift, især en fra Jylland. Alle papistiske viser må vi lægge godt mærke til. Visen findes som D. g. F. nr. 107. *E. T. K.*

37. Höstskikke.

Fra Bornholm.

Selve ordet höst bruges aldrig om afgrøden, således som det er tilfældet vist nok i de andre landsdele, hvor det hedder »en god höst« (rig afgrøde), hvilket her hedder »et gått *år*« og modsætningen hertil »et n*å*lit *år*«, medens udtrykket en god eller dårlig höst opfattes i betydning af mer eller mindre heldigt höstvejr. Heller ikke bruges ordet höste i betydning af dyrke, så når det andre steder hedder: han höster megen hvede, hedder det her: »ha*nn* awlar majje*n* vedde.« Ordet höst betyder i det hele taget kun hösttiden, og »hösta« er kun at udføre höstarbejdet. De ord indhöste og indhöstning bruges ikke, men det hedder at være færdig med hösten eller at have fået höstet.

Höhösten kaldes stundom for »hö-« eller »græshöste*n*«, men dog almindeligst og vist oprindelig »æ*nn*ah«, hvilket

navn tyder hen på en tid, da der kun höstedes hø i de forskjellige slags enge, som d*a*la, myrer, sk*a*w- og tårrpa-æn*n*a, skjönt det nu tillige indbefatter indhöstningen af markhøet. Dette sidste nævnes i regelen med det fælles navn klæver, selv om der ikke er kløver imellem, medens det *kun* er enghøet, der kaldes hø. Kornhösten kaldes sæhöste*n*, ligesom korn i det hele kaldes sæ, medens »korn« er navnet på byg. Den tid, der ligger imellem hø- og kornh., hedder mælhöste*n* (mellemh.).

I skovengene og de dale, som på »hæ*ll*arna« (skrænterne) er bevoksede med træer, foretages om foråret eller tidlig på sommeren et arbejde, som vel nok på en måde kan henregnes under höstarbejdet, nemlig at »rønsa æ*nn*a« d. e. sammenrive de törre nedfaldne grene, der var prægtige at bruge som »åppkøllnebræ*nn*e«, at »køllna åpp mæ« (tænde ild ved), da man indtil for få år siden huggede brændet i skoven efterhånden, som man skulde bruge det.

I gamle tider skal man også have brugt kok*a*ser som brændsel, hvilket endnu er tilfældet flere andre steder f. e. på Sejerø, hvor det endog går så vidt, at der fra hver gård i forhold til hartkornet skal leveres præst og degn et vist antal sække fulde af dette brændsel, som efter sigende skal være fortrinligt at røge især gåsebryster ved. En bornholmsk talemåde synes at antyde, at man i fjærnere tider har været endnu mere nöjeregnende med hensyn til alt, hvad der var mulighed for at bruge som brændsel, i det det hedder: »Du va'*k*e bære vær, e*nn* du sk*å*ll*e* g*å* p*å* Sm*å*løng*en* *å* vænna eller plåkka g*å*salorta!« men om man også en gang har »t*a*d ed s*å* n*a*wwe ud«, er det i alt fald så længe siden, at der ikke kan meddeles noget om indhöstningen af disse to slags brændsel.

Med hensyn til høhösten er først at bemærke, at man ikke »slår« græsset. Jeg tror næsten, at jeg »hadde g*å*d *å* læst« (var konfirmeret), för jeg lærte at indse, hvorfor græsset skulde »slås«, når det hed i sangen: »og hvem skal græsset slå?« Nej, man »majjar« både græs og korn, og

det med et og samme redskab, som består af en almindelig le, e*n* sajjs (mønsk e*n* sajjser, eng. scythe, oldn. saks, kort sværd), som er forsynet med et langt og lige skaft »sajjsabåmm« med en »krø*kk*a« til venstre hånd og en »knagg« til den höjre, som under mejningen tillige holder »ströjesp*å*n«, der i gamle tider blev oversmurt med smæltet »v*a*wnbæj« (den indtörrede tjære på vognenes træaksler, mønsk »akselskav«) og indgneden med sand.

Man sliber aldrig leen« men »h*a*rar« den, d. e. banker eggen ud med »pænne*n*« (næbet) af en »h*a*rhammara«, medens leen hviler på et »h*a*rstæv«, en lille ambolt af form og störrelse som en almindelig harvetand, forsynet med et »fårrbådd« på midten for at hindre det i at synke for dybt, når det slås ned i jorden; bommen holdes oppe i en passende höjde ved at fæste den til en i jorden nedrammet stok med jærnspids, en »h*a*rsula« (oldn. súla, söjle), og under arbejdet sidder man på den flade jord med benene udstrakt under leen og skrævende om »h*a*rstæved«. Den samme fremgangsmåde bruges vist i Sønderjylland[1]).

Straks efter mejningen bliver græsset på de skyggefulde steder båret ud i solen og den fri luft, hvilket kaldes at »båska ud«.

Når høet er halvtört bliver det »vænnt« (mønsk hakke'), og hvis det ikke forslår, enten fordi »moe*n*« (skåret, jfr. eng. mow) er meget tyk, eller det er dårligt törvejr, så bliver det »sprett« (mønsk: strøet), og når enghøet er helt tört, bliver det »ravst« (revet) sammen i »råmmper« (mønsk: strænge sammen i rumper), der så igjen bliver »stræ*nn*ada« sammen til stakke på et læs. Dette arbejde går således for sig, at der bliver spændt et par heste for hver sin ende af en »stræ*nn*a«, et fire alen langt stykke træ (på Møn kaldes det en slæve og laves af en læsme'), hvormed høet bliver slæbt sammen, i det hestene går på hver sin side af rumpen, og kusken står på »stræ*nn*an« for at holde den nede.

[1]) og i hele Vestjylland. *E. T. K.*

Denne höstmåde er dog nu ved at gå af brug til uerstatteligt tab for »bællana«, da der for disse ikke kan tænkes nogen större eller mere halsbrækkende »plasér« end at »*a*ga p*å* str*æn*nan«. Når nemlig denne sættes i gang, strömmer börnene til og beder og tigger om at måtte hænge på, og hvis de så får lov, må de »pina p*å*« selv at »haska« op, eller også »höstafållken« tager dem ved en arm eller et ben og kyler dem op i den jævnt fremglidende og stadig voksende høbunke, hvor de under jubel, skrig og latter må vedblive at kravle opad og fremad for ikke at trille ned igjen.

Efterhånden, som høet slæbes sammen, bliver det stakket, i det en karl »sænner« op med en »jarr*k*iva« (mønsk jær*k*øvve), og en dreng »står i stak« for at træde høet sammen. Når stakken er omtrent færdig, lader drengen sig glide ned, hvorpå karlen »stæ*kk*er« den (sætter toppen på den). Hvis der er for meget i bunken til én stak, sættes »e*n* røgg« (lille stak) ved siden af.

Markhøet bliver i regelen »åppt*a*d« på samme måde som forårssæden, hvorom senere. Dog bliver høet og navnlig markhøet nu for tiden ikke sjælden båret sammen i »pjåtta«, små hobe, hvoraf der vel går henved en snes til et læs.

Når nu »e*nna*gne*n*en« skal foregå, må man aftenen i forvejen »höre'« vognene, forsyne de almindelige arbejdsvogne med »långv*a*wn, v*a*wnbånn, höstajja (høhaver) lasstång (læsmed), hövæwl, fårr-, b*a*g- og tvarr-rev«. Höstajjana består af to »stajjatræ« forbunden ved to »sjer«, en i hver ende, og der imellem en mængde »spola«, tynde, runde tremmer, skjönt man har dem også af mere nymodens dannelse, men dog af samme navn. En sådan tilberedt vogn kaldes ikke en höstvogn, men »e*n* höredder«vogn, også når den bruges til at kjøre korn ind med.

Da man i gamle tider havde de smalle »træ*a*wslav*a*wna« (mønsk l*å*ssevogne), hvis aksel i steden for møtrik var forsynet med en »lønnstekka« (mønsk l*å*ss el. l*å*ns),

blev denne ombyttet med en »sula«, hvortil »stojjana« blev fastbundne for at gjøre vognen bredere.

Der bruges i regelen tre vogne, somme tider fire eller fem, hvis der er langt at kjøre, og man kan få tilstrækkeligt af befordringer og mandskab. Så snart der så er »fårrlat« for den ene vogn, kjører »udasænnaren« ud og læsser på den, lidt efter kjører »mælkören« med den næste vogn ud efter læsset til »jemmasænnaren«, hvorpå han kjører med den tredje vogn for at hente det andet læs o. s. v. For det meste plejer husbonden selv at kjøre »imæl« (imellem), »hawddræn« (forkarlen) at »sænna uda« (mønsk stikke op) og »halldræn« (den anden karl) at »sænna jemma« (mønsk stikke af). En pige, »lapajjan«, står oppe i den vogn, der læsses på, og lægger det opsendte til rette, hvilket kaldes at »la«, og det er en af de første fordringer, der stilles til en voksen pige, at hun skal kunne »la et årdenlit lass«. En anden pige eller også blot »en bælli« er med ude for at »ravsa åpp«, hvor der læsses.

Bygningerne er så store, at man i regelen kan få hele afgrøden i hus, og kun i meget gode år kan der blive sat et eller höjst to »hæs« ved en gård. På ydervægge, tag eller gavle af de gamle bygninger er der så anbragt en hel del firkantede huller, »sænnahåll«, som efter indhöstningen lukkes med en luge, »sænnahållsløgga«, eller blot med løse brædder eller halm. Her bliver læsset »sænnt« ind ad, og indenfor hullet står »frårtaren« og »tar frå kivan«. Hvis han under dette arbejde med sin »jarrkiva« kan tage »jemmasænnarens« fra ham, skal denne indløse den med en pægl. Foruden »frårtaren« er der endnu en eller to mand på »stænned« (mønsk flaverne) eller i »gålled« (laden) til at »pakka«, jævne ud og træde sammen. I gålled har man også tit en hest, der trækkes omkring af en dreng for at »tråkka«, træde sammen, og i dette tilfælde er man forsynet dem en »gållskawl«, hvormed man, så vidt det kan lade sig gjøre, bringer hestens urenlighed udenfor. Har man ingen

hest, så må en mand finde sig i at være »gållhæst«, ikke blot af gavn, men også af navn.

Vintersæden bliver i regelen straks efter mejningen »åppnæjad« og derefter bunden, rugen i så små neg, at de kan bindes med en længde af selve kornet, hvoraf båndene laves efterhånden, i det man griber om aksene og trækker en håndfuld strå ud af den sidst bundne neg til bånd om den næste, medens båndene til hveden laves af to længder, så negene gjøres lidt större. Efter bindingen sættes negene i stakke på et læs med toppen opad og indad mod midten. Derefter bliver »ståbbe*n* ravster« og »døsse*n*« (rivningen) sat i en røgg, eller, hvis man frygter for regnvejr, lagt ovenpå stakken, som derved sikres imod endog en temmelig stærk regn. Adskillige yngre landmænd har ganske vist begyndt at »r*å*sa« vintersæden, sætte den i r*å*ser (rader); men de allerfleste dygtige og erfarne folk bliver dog ved med den gamle höstmåde og påstår, at den er ubetinget at foretrække i ustadigt vejr.

Byg og havre bindes aldrig, men »fawnas åpp«, rulles op med en rive i hobe så store, som man kan bære i favnen, hvorpå det bæres sammen og sættes i stak på samme måde som høet; dog passer man, at rodenden kommer til at vende udad i stakken.

Ærter, vikker og frøkløver kan ikke döje en sådan behandling; men lige för de skal kjøres hjem, bliver de »åppr*å*sada« d. e. rullede op, så hobene kommer til at ligge i r*å*ser.

Når mejerne har fået afmejet, banker de med »strøjesp*å*n« på »sajjsabåmme*n*«, hvilket kaldes at »klenga mæ sajjsarna« og gjøres måske til dels for at underrette naboerne om, at man nu er nået så vidt; men det er dog nok nærmest for at varsko deres madmoder, at hun ved hjemkomsten kan komme ud og »gæss'by« dem ind til »majjara-ge*ll*e« el. »-drønt« (måske slægtet med eng. drench), da de i modsat fald har lov til at meje hendes kål. Ved dette gilde beværtes med smörrebrød og pandekager eller

æbleskiver samt »hønnu å brænnevin«, honning udrørt i brændevin, som drikkes af en sølv-»ståv«, der går flittig rundt. Denne drik, som dog nu er ved at erstattes af mere nymodens »drekkenesværer«, bruges ellers også jule- og nyårsaften, da alle husets folk, selv pattebörnene, skal drikke deraf eller i det mindste have stoben til munden.

For henved et par menneskealdere siden var det skik at lade den sidste neg eller favnfuld blive liggende på marken til »Landkongens hest«, og på Møn lod man lige sådan noget blive til »Jö'n Upsals hest«.

Det sidste læs kaldes »skræjelassed«[1]), fordi man »skræjer« hurra, når det kjøres hjem. Ikke sjælden, især når man er bleven tidlig færdig med hösten, bliver så ved hjemkomsten hestene pyntede med blomster og bånd. I mangel af virkelige faner laver man nogle af river og »grana« törklæder; karlene får sig hver en bøsse, og enhver, som har lyst og kan få plads, kravler op på læsset, og så går det med skyden, med »hårran å skræjan« rundt i hele nabolavet.

Kan man blive færdig til middag, holdes höstgildet gjærne den samme dag; hvis ikke, så den næste. Ved gjæsternes komme bydes der dem en »syp« (snaps), og når de henad kl. 1 er samlede, bliver de bedt til bords i »storestawa«, ved hvilken lejlighed der hersker en temmelig stræng rangforordning. Hædersplads̃en ved bordet tilkommer udesenderen og ladepigen, ligesom de også siden skal opføre dansen. Hvis det er en af gårdens egne piger, plejer hun imidlertid om middagen at give afkald på den hende tilkommende ære for at hjælpe husmoderen med opvartningen. Retterne består af klipfisk og risengrød. Eftermaden spises som sædvanlig først, og formaden sidst; men i dag er bordet imod sædvane dækket med en hvid dug samt knive og gafler, medens man til hverdag bruger den kniv, man har i lommen, og den gaffel, man har på den venstre hånd.

[1]) Mønsk »skar'læsse'«; men hvad dette navn kommer af, véd man ikke; kun en mente, at det vel hed så, fordi det kom tilsidst lige som »skare'« fra koen.

Til fisken bruges kartofler, smör, sennop og brændevin. Grøden spises fra fadet og dyppes i et fælles smörhul.

Efter middagen spredes gjæsterne lidt ud omkring i gården og haven, og da man har arbejdet strængt fra den tidlige morgen til hen imod middag, finder adskillige det fornuftigt at tage sig en lille lur för kaffen.

Når så kaffen er drukken, går man en lille tur i nøddeskoven, hvoraf der er eller har i alt fald indtil de sidste år været en hel del til de fleste gårde, eller man får lov af husbonden at kjøre en tur enten til »Alme*nn*s« eller til et andet af øens mange seværdige steder. Stundom haves »*ånn*arna« (midaftensmad) med, hvis ikke, da spises den ved hjemkomsten.

Imens er det blevet aften, og de gamle tager sig nu en trekort eller nogle »krømper mariás«, i ældre tider »styrev*å*lt«, medens de unge begynder dansen ude på »s*a*le*n*«.

Henad kl. 10 kommer aftensmaden, som i regelen består af to retter, plukfisk og steg, og endnu för man er færdig med stegen, kommer punchen ind. En mængde skåler drikkes efter at være indledte med ordene: Og dette skal være o. s. v., som for det meste synges på tonen: Kong Kristian stod ved höjen mast. En og anden af de gamle giver en vise eller blot stumper af en til bedste, mest ældre drikkeviser.

Er man så endelig bleven kjed af at drikke og synge, rejser man sig fra bordet, giver vært og værtinde hånden med tak for mad og trækker ud på salen, hvor man straks stiller op til »bor-da*n*se*n*«, som i ethvert gilde, hvor der er dans, i følge en ufravigelig regel, bliver danset, efter at man har spist, og til den dans må de med alle sammen, der hjælper ingen »*ånn*anskrydne*n*«. Fra nu af skal de gamle først rigtig for alvor til at more sig; nu er de fremragende, og der opføres den ene gammeldags dans efter den anden, danse, hvoraf muligvis adskillige ikke mere kjendes andre steder.

Når man så hen imod dag er bleven træt af dansen,

tyer man igjen ind i stuen og får en kop kaffe »at gå hjem på«, og dermed er gildet endt. Ved *N. E. Hansen*, Borre.

38. En ophöstningsaften i egnen v. Kristiansfeldt.

Så snart det sidste neg er höstet, råber alle gårdens höstfolk hurra, så det dundrer; jo höjere, des bedre, for at hele omegnen kan høre det. Da kommer manden frem med sin flaske og skjænker alle höstfolkene, hvorefter karlene skal til at »smide stryge«, og pigerne til at binde kranse. En kratte bliver sat på enden en fem seks favne fra klyngen, og én for én af karlene træder så frem på en fastsat plads. Han holder med höjre hånd i venstre øre, kiger over venstre skulder efter kratten og kaster så med venstre hånd sin stryge til höjre side hen efter kratten. Den, der er så uheldig at få strygen til at ligge længst borte fra kratten, kaldes »fisfa'er«, og den pige, der har bundet op efter ham, kaldes »fismo'er«. Både karle og piger er kjede af at få disse titeler, og pigerne vægrer sig særlig ved at få et sådant navn. Både fisfa'er og fismo'er får nu en krans på hovedet, og i pigens er fastgjort et brudeslør, som hænger hende langt ned ad ryggen. Deres le og kratte bliver også pyntet med blomster. Nu går man under sang og latter hjem i gården, således at de to udmærkede går foran, og de andre karle hver med sin opbinderske ved höjre side, samt med leerne og kratterne på nakken, følger bag efter. For storstuedören gjøres holdt, og karlene tager nu leerne ned, hænger deres hatte på forreste leknag og stryger det bedste, de har lært. Konen kommer så ud med vinflasken og skjænker hele selskabet samt byder det inden for. Her bliver de budne til bords, og fisfa'er og fismo'er får æren af at sidde i sofaen, hver med sin krans på hovedet, medens de andre tager til takke med lejligheden, som den kan byde sig. Så nydes ophöstningsgrøden og bag efter i regelen kaffe med brød til. Efter at man så har sumpet sig lidt, kommer punchen frem. Det förste glas nydes i tavshed, men når det

andet er iskjænket, rejser alle sig op og istemmer det kjendte vers:

»Og denne skål skal være vor husbond til ære, hurra!
og skam for den, som ikke vor husbond til ære vil drikke.
Hurra, hurra, hurra, hurra!
den skål er bra', drik den a'.«

Derefter fremsiges af alle:

»Vor husbond skal leve, hurra, i fryd og glæde, hurra,
i hundrede år, hurra, og dertil flere, hurra!«

og så synger man:

»Han skal leve, han skal leve,
han skal leve höjt, hurra!«

Denne skål drikkes af til bunds, og den næste skål drikkes på samme vis for madmoderen. Hvis der er aftægtsfolk på gården, får de en lignende skål med det samme gode ønske om at leve i hundrede år og dertil flere, om de endda er så gamle og purkne, at man hellere vilde, de skulde dø den samme aften end dagen efter. Endelig kommer turen til fisfa'er og fismo'er, der hver for sig får samme stykke. Endelig drikkes afskedsskålen, og så slutter festligheden.

Ved *Kristian Vium* i Ulvborg.

39—40. Legender.

39. Hvidlingen har som bekjendt en mørk plet på hver side af kroppen, lidt bag ved hovedet. Hvidlingen var nemlig den første fisk, der blev skabt, og da Vorherre derefter kastede den i havet, blev mærkerne af hans fingre tilbage som to mørke pletter. Lærer *Kr. Jensen*, V.-Vedsted.

40. Djævelen gjorde sig en gang obsternasig imod Vorherre, og det havde til følge, at han gav ham lov til at regere, når der ingen blade var på træerne. Men Vorherre har da heldigvis indrettet det således, at der al tid er blade på træerne, om sommeren grönne og om vinteren visne.

Ved *Mads Jepsen* og hørt af hans bedstemoder, der var født i Brande. Han selv har hørt, at Djævelen skulde regere, når der ingen *grönne* blade fandtes på hele den vide jord.

41. *Kirkevare.* En mand fra Moselund i *Bording* sogn lå om natten i samme værelse som en meget syg broder. Da skete det, at han en midnatsstund så noget hvidt komme ind ad dören og skride lydløst hen til den syges seng, hvor det nyslede lidt, skred derfra hen til en dragkiste, hvor det havde travlt med noget hvidt töj, gik derpå atter hen til sengen, hvor det gav et suk, og forsvandt så ganske stille ud af dören, uagtet den hverken gik op eller i. Det lignede næsten et får, og var altså intet andet end kirkens vare eller hel, som i den egn kaldes æ heldt. Ottende dagen efter lå broderen lig. Dette skete omtrent ved år 1798. Ved *Mads Jepsen* i Bredstrup.

Jeg bærer nogen tvivl om, at kirkevaret det omtalte sted (Ginding h.) bærer det anførte navn. Troen på kirkevare er forøvrigt udbredt over hele landet, hvilket ikke er underligt, da den er så ældgammel. *E. T. K.*

42. *Himmelbrev.* Der var en gang en greve, som havde en tjener, der skulde henrettes, men da dette skulde ske, kunde skarpretteren ikke hugge hovedet af ham. Da spurgte greven, hvorledes det kunde være, at intet sværd kunde gjøre ham nogen skade, men tjeneren tog det brev frem, som han havde på sig, og viste dem. Derpå stod skrevet følgende bogstaver: L. I. F. K. Hr. L. H. K. Derpå befalede greven, at enhver skulde bære et sådant brev på sig. Hvo, som haver sådant et brev på sig, kan hverken torden eller lynild gjøre skade. Når en bløder eller har blodige sår, lægger man dette brev på, og blodet skal straks stilles. Skriv disse bogstaver op på en sabel eller andet skyts, så kan den ikke gjøre dig nogen skade. Alt skal stå stille i navnet Gud faders, Guds söns og Gud den Helligånds: S. F. F. A. Gud skal bevare dig for tyve og mordere, og ingen kan sige falsk vidnesbyrd mod dig, ild og vand kan heller ikke gjøre dig nogen skade.

Hvo, som ikke vil tro dette brev, kan skrive det af og hænge det om halsen på en hund og skyde derpå, og han skal se, at det er sandt. Dette brev er sendt fra Himlen og fundet i Hulsøen i året 1724. Det var skrevet

med gyldne bogstaver og kom svævende over den stad Handana, og da man vilde gribe det, veg dette tilbage indtil i året 1791, da fik man det bekjendt af indhold, for at skrive det af og gjøre det bekjendt for verden. Dette brev er skrevet af Jesus Kristus selv; hvo, som ikke vil tro det, er af mig forbandet og skal straffes på den yderste dag, når han ikke kan svare mig. Hvo, som haver dette brev, skal åbenbare det, den ene for den anden, og lade det afskrive. Hvo, som haver dette brev i sit hus, kan intet tordenvejr gjøre skade. Dette brev har jeg ladet afskrive ved mine hellige engle i dette velsignede navn: Faderens, Sönnens og den Hellig-Ånds. Amen.

Dette brev er bedre end penge.

Ved *Mikkel Sörensen*, Alstrup, Samsø.

43—44. Folkenavne.

43. På Oldrup mark i *Hundslund* sogn, Hads herred, ligger tre gårde, som nævnes *Rusland*, *Tyskland* og *Frankrig*. En ældre mand i sognet har fortalt mig, hvorledes det er gået til, at de tre gårde er komne til disse navne. Den gård, der bærer navnet *Rusland*, ejedes for en del år tilbage af en mand ved navn Peder Ovesen. Dette bliver imidlertid udtalt *Per Owsen*. *Per Owsen* blev dog snart i folkemunde til *Per Russi*, og inden manden gik i graven, var hans navn blevet til *Russi-Per* eller egentlig *Russi-Pre*. Sönnen eller broderen fik en del af forgængerens navn i følge med gården. Han hed Mogens, men blev kaldet *Russi-Mo'ns*. Herved blev man imidlertid ikke stående; *Russi-Mo'ns* blev i tidens løb til *Mo'ns i Rusland*, hvorved *Rusland* altså blev navn på gården. De to andre gårde, som er nabogårde, og hvoraf i alt fald den ene er opstået ved udstykning af den første, har man så senere givet navnene Tyskland og Frankrig.

44. I samme sogn boede en mand, Alexander, og kone, Maren. Konen nævnede man så *Ma-Sanders*. Hun blev enke og giftede sig derpå med en mand ved navn

Mikkel, som kom til at bære konens navn, i det han blev kaldt *Mikkel-Masanders*. Mikkels og Marens sön, Jens, kom så ganske naturlig til at gå under navnet *Jens-Mikkelmasanders*. Ved lærer *Kr. Jensen*, V.-Vedsted v. Ribe.

45—59. Ordsprog og talemåder.

45. Gå lige efter din næse (til en, der spörger om vej)!
46. Du har nok nylig solgt dine stude (til en, der bryster sig og spytter langt).
47. Er dine bier flöjne bort (til den, der ser höjt)?
48. Kjærestesorg og duesorg er begge meget tunge, men der er den forskjel, at når man har kjærestesorg, ser man nederlig, men har man duesorg, ser man höjt.
49. Han er ikke ørket af armod (om en höj og svær person).

45—49 fra Løgstør-egnen ved lærer *A. C. Nielsen* i Malle.

50. Den ene stodder kan ikke lide, at den anden har to poser.
51. Skal vi lige gode brødre være, skal vi lige gode kål søbe.
52. »Se, hvor let det går, se, hvor let det går«, sa' Niels Kavild, han bar harven op ad bakken, og så trak studene den ned ad.
53. Det vil gjærne gjø, som er lagt til på hund.
54. De døde i håbet ligesom Eriks gæs (han havde en toft, som hed Håbet, og hvor gæssene døde).
55. Vorherre gjorde de ilvorne køer kringelhornede (så kån de ikke stange).

50—55 ved *P. Kr. Overgård* i Brandstrup.

56. På spörgsmålet: Hvad lever den eller den af? svares: Af Guds nåde og store melmader.
57. En skiden hånd gi'r en ren skilling.
58. Det er godt snavs, man kan vaske af.
59. Rullende sten samler ingen mos.

56—59 ved pens. lærer *A. H. H. Smith* i Vejle.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye*.

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 3. | 1. Februar. | 1885.

60. Varulven.

1. Hr. Peder og liden Kirsten de sad over bord,
— Udi rimen. —
de snakked så mangen skjæmtelig ord.
Så råder Gud, når vi findes.
2. Og hør, liden Kirsten, hvad jeg siger dig,
en elskovens vise den kvæder du mig!«
3. »Jeg haver så ondt alt for mit bryst,
jeg kan ikke kvæde med höjen röst.«
4. »Har du så ondt for brysten din,
så skynd dig hjem til kjær moderen din!«
5. Der hun kom udi rosenslund,
da mødt' hun gråulven i samme stund.
6. »Gråulv, gråulv, du bider ikke mig!
min' sølvspænder sko dem giver jeg dig.«
7. »Min fader var både gammel og grå,
men aldrig havde han sølvspænder sko.«
8. »Gråulv, gråulv, du bider ikke mig!
min kåbe blå den giver jeg dig.«
9. »Min fader var både gammel og grå,
men aldrig had' han blå kappe på.«
10. »Gråulv, gråulv, du bider ikke mig!
min sølvslagen sværd den giver jeg dig.«

11. »Min fader var både gammel og grå,
men aldrig havde han sværd i sin hånd.«
12. Hun holdte gråulven så længe ved snak,
til hun sneg sig op i en lindetop.
13. Den ulv han lagde sig til at tud',
til de blev syv og syvsindstyv'.
14. De lagde sig om den lind at gnav',
indtil den lind begyndte at rav'.
15. Liden Kirsten hun gav en skreg så stor,
det hørte hr. Peder, han sad over bord.
16. Hr. Peder han over bordet sprang,
det brune mjød det efter ham rand.
17. Der han kom i rosenslund,
da mødt' ham gråulven med barnet i mund.
18. »Og hør du, liden tunge!
og kan du noget tale?
19. Og hvem så var din fader,
og hvem så var din moder?«
20. »En kejser han var faderen min,
-- Udi rimen.. —
og kejserdatter var moderen min.«
Så råder Gud, når vi findes.

Uagtet jeg hidtil har gjort mig det til regel ikke her i bladet at meddele noget af mine egne utrykte samlinger, vil jeg dog i vinter komme til at fravige denne regel noget, idet jeg for øjeblikket har stillet mig og mine indsamlinger til mindesamfundets rådighed. Ovenstående vise, der er optegnet af mig i Januar 1885 og sunget af *Mads Kræmmer* i *Sjörslev*, er meget mærkelig, og jeg kunde meget ønske flere opskrifter af den. Den ægte gamle sagnform, at jomfruen møder varulven *efter* mødet med sin elsker og ikke *på vejen derhen*, findes her tydelig nok, ligesom hans hjærteløse tilbud om at låne hende hans sværd også findes antydet (i v. 10). Hun afvises også her af ham, fordi hun er frugtsommelig (se Jyske Folkeminder II nr. 71, hvor vi har verset:

Du tager min guldsværd alt ved din sid',
så frit kan du gjennem rosenslund rid'.)

I Karen Brahes foliohåndskrift findes også verset:

Wlffuen tager till att thydde,
så bleff dy XXIIII,

og Grundtvigs kvarthåndskrift har ulvens svar således:

Min moeder hun var enn ulff så grå,
hun baar aldrig det røede guld apaa.

Visen her er tydelig nok ikke afsluttet. En svensk opskrift har:

Hör du, tungoband, hvad jag säger dig!
hvad dom fäller du öfver mig?

og nu ølger den dom, hr. Peder får. Min för nævnte tidligere opskrift har det slutningstræk, at hr. Peder hugger ulven i stykker og så dræber sig selv med sværdet. Det naturligste vilde have været, at varulven, efter at have fået det, han søgte: barnet i moderens liv, var bleven forløst fra sin forgjørelse. *E. T. K.*

61. Krybskytten.

Sidestykke til II, 402.

1. Og jeg var mig så liden en nor,
så al min hu til bøssen den stod.
Det er tungt at have et sorrigfuldt hjærte.
2. Og jeg gik mig ad Horsens by,
og der kjöbte jeg en bøsse af ny.
3. Da så jeg syv hjorte i enligste flok,
den ringeste af dem var mig byrde nok.
4. Så gik jeg mig lidt bedre frem,
da skød jeg en hjort alt ved et træ.
5. Der kom en ridder ridende frem,
han sagde: »Skyd ikke på møllerens hjem!
6. Vil du skyde hjorte, du lille purk,
så kan du dem skyde i min park.«
7. Men mølleren kom og så den hjort,
med søde ord han snakked mig bort.
8. Han skjænked for mig godt öl og vin,
til de fik jærn om begge mine ben.
9. Og så blev jeg ført til Svingsager by,
der er bleven oprejst en galge pâny.
10. Den gang da jeg kom på det tredje trin,
da så jeg en ridder kom ridende frem.
11. »O, mestermand, klem ikke så hårdt!
der kommer en ridder, han under mig godt.«

12. Og da min ridder kom ridende frem,
han slog og splittede alle dem.
13. Så tog han mig opå sin hest,
så fór han af sted, som han kunde bedst.
14. Han satte mig i löngangen under sin borg,
der sad jeg trygt for fjender og sorg.
15. Min ridder han døde, det var min sorg,
men hans sön beholdt mig på sin borg.
16. Her leved' jeg godt i mange år,
nød gode dage og blide kår.

Det er tungt at have et sorrigfuldt hjærte.

Meddelt af *Rasmus Hansen*, øens skovhuse, Nysø ved Præstø, som har den fra sin svigermoder, og denne igjen fra sin bedstemoder, da hun var en tolv, fjorten år. Jeg udtalte i fjor min beklagelse over, at visen kun var en stump. Endnu er den ikke så fuldstændig, som ønskes kunde, og jeg må da atter efterlyse den, så meget des snarere, som det er en meget sjælden gammel vise. Da ordlaget i visse af denne opskrifts vers falder så mærkelig sammen med den trykte opskrifts, ytrede jeg nogen tvivl om rigtig optegnelse, men vedkommende forsikrer, at visen er optegnet *ordret*, som den gamle endnu levende kone synger den. *E. T. K.*

62—68. Sagn.

62. *Jannerup* kirke i Ty var i mange år faldefærdig. For at den kunde blive bygget op igjen, var der mange, der gav til den, især de, der havde sot og syge, for de troede, at så skulde de atter komme sig. En mand, hvis sön var blind, besluttede at give en fed stud og gav sig på vejen med den og drengen. Da de kom hen imod kirken, siger drengen: »Fa'r! er det den kirke, vi skal til?« — »Å, kan du se«, siger faderen, »så vil vi, marri, trække vor stud hjem igjen«. Det gjorde de, men da de kom hjem, så var drengen blind, og så blev han blind.

Ved *Johannes Bennike* i Tæbring.

63. Om *Höjerup* kirke, der ligger lige ude på kanten af Stevns klint, går det bekjendte sagn, at den hver nyårs- eller julenat flytter sig et hanefjed ind mod land. Efter sigende skal den være bygget af en skipper til tak for, at

han her blev frelst af havsnød, og han havde, fortælles der, besluttet, at kirken skulde ligge oppe i byen, der hvor nu det store bykjær er, men man kunde ingen vegne komme med bygningen, ti alt, hvad der blev bygget om dagen, blev nedrevet og ført ned til klinten om natten, og så måtte man da til sidst finde sig i at lægge kirken der, hvor den nu ligger. Lærer *P. Chr. Hansen*, Langø.

64. Det var først meningen, at der kun skulde være én kirke til de to byer *Kolind* og *Ebdrup* på Djursland, og lige midtvejs imellem dem skulde da kirken have plads. På en lille bakke tæt ved Kalø-vejen blev der også begyndt på arbejdet, men alt, hvad der kunde bygges op om dagen, blev om natten flyttet hen til det sted, hvor nu Kolind kirke står. Til sidst opgav man da kirkens bygning på det udsete sted og tog på ny fat med arbejdet dér, hvor kirkepladsen så forunderlig var bleven anvist, og her gik da også alt godt, og kirken blev færdig. Men nu havde de Ebdrup mænd og kvinder for langt til Guds hus, derfor måtte man til at opføre en kirke også i Ebdrup. Stedet, hvor man fra først af vilde have kirken til at ligge, kaldes end den dag i dag »Kirkebakke« og »Kirkehule«. Der er nemlig lige ved bakken på hver side af vejen et hul, som kan ligne en gammel grusgrav, men som i tidens løb er bleven noget jævnet. Der siges også, at »Kirkehule« skal have været ulvegrave eller andet til at fange vilde dyr i. Dette er ikke let at vide, men i hvert fald er stedet bekjendt for om natten at huse alle hånde spøgelser: en so med grise, en jomfru, som bærer sit hoved under armen, en hovedløs hest og endda mere.

65. En landmåler opmålte en eng, som ligger under *Bistrup hovedgård* i Hovlbjærg herred. Han syntes, det var en svær god eng, og forsikrede, at der skulde årlig avles hundrede læs hø på den; skete det ikke, vilde han synke i jorden på stedet. De hundrede læs avledes end ikke det første år, og landmåleren sank pludselig i jorden, en gang han var ude på engen, og blev til sten på stedet.

På stenen ses endnu i rids og ophöjning helt tydelig en mandsfigur. Hovedet og en del frakkeknapper er bedst bevarede. Man har gravet omkring stenen, men endnu ikke fundet enden af den.

64—65 ved plantør *Vilh. Holst*, »Kolindbro-hus«.

66. I Sortehöj i *Plovstrup*, Malt herred, skal Sorteplov være jordet. Der siges, at en ildvogn skal komme kjørende hver nat klokken tolv og kjøre tre gange rundt om höjen, dernæst op på den og så lige op i luften.

Mette Katrine Hansen i Plovstrup.

67. Sejerboerne fortæller, at *Sællands Odde* blev til på følgende måde. Inde i Sælland boede der en gang för i verden (ɔ: i gamle dage) en kæmpe. Han satte sig i hovedet, at han vilde vade over til Jylland, men først fyldte han sin vante med jord og tog den med. Da han var kommen et stykke ud, syntes han, vanten begyndte at blive så let, og da han så efter, var der gået hul på den, og det meste af jorden var løbet ud. »Har jeg spildt al den anden jord«, tænkte kæmpen, »så kan jeg lige så godt hælde resten ud med«, og det gjorde han. Af den jord, han havde gået og tabt, blev den lave, flade strimmel, som kaldes *Lyngen*, og af resten, som han rystede ud, blev *Gniben*, den bakke, som er ude på enden af Odden.

68. Förend *Sejerø* blev til, lå der en ø, som hed *Sodø*, et stykke længere mod sønder, end Sejerø nu ligger. En nat i en voldsom storm sank Sodø, og Sejerø flød op. Folk tror også, at når Sejerø en gang går under, skal Sodø komme op igjen. At dette her nu ikke er bar lögn og »firabel«, kan vi vide deraf, at der endnu er en grund på det sted, hvor det gamle land har været, og det har flere gange truffet sig, at når både er komne hen over grunden med havblik, så har folkene kunnet se brændte mursten ligge der nede. — Fra først af boede der kun to mænd på Sejerø, en på hver ende af landet. De vidste i lang tid ikke noget af hinanden at sige; men så var det en dag, at begge deres tyre var blevne borte. De skulde

så ud at lede efter dem, og på den måde traf de sammen midt på landet. 67—68 ved *P. K. Thorsen* i Kbh.

69—72. Skjæmt.

69. De æ mørk i aw*t*en.

Dær æ manne, dæ få*l*der öwwer en knå*l*d, en st*z*en, en te*ng*, men a få*l*der åller. Höjj, dæær le*g*er a!

J. Kr. Kristensen i Rakkeby.

70. A hååd jæ*n* gå*ng* en bette dræ*ng*,
han wa så f*z*ed epo si kråp,
han så*w* så r*å*r, han kom i sæ*ng*
å uunt så sille åp.
Han ku drek mjælk i ballierv*z*s
som nuer tyyrka*l*,
å å*l*dteng *o*d han da som en gr*z*s,
i hwa dæ så faldt får.
Hwæ*m* dær å*l*dti æ gjæww å råår,
dæm gor å*l*dti Guj i wå*l*d,
dætår blö*w* mi fied b*å*n
da åsse i en kåwwring kwå*l*d.

Ved *Ane Marie Madsen*, Hestbækgård.

71. De wa ji*n* ga*ng*, mæn a wa skivsdræ*ng*, te vi lo i ha*w*n, å så sku a blyw a*þ* om awtnii, te mi kapte*j*n kam hje*m*, får å hjelp ham te kåjs, få han wa oldtii fu*l*d. Så ji*n* awten, som a s*a* s*å*en å s*a* å hallso*w*, tøt a, dæ kam ji*n* å kikke e*n*d a kahytsd*a*ren t*e* mæ. A beg*ø*ndt å gnii ø*w*enen får å s*i*, hwæ*m* de wa, mæn jo meje a gne*j*, jo støør blø*w* e, å te siist liigent en dænd bååre Fandi. Mæn da a fek ø*w*enen regti ap, så wa*r* e jo ent åndt i e hø*r*, dæ s*a* få met jænn øww. Ved *Mikkel Sörensen* i Alstrup.

Målet fra de fire sydlige sogne på Samsø.

72. *Sprogn*i*d.* Folkene i Mols *Sønder-herred* spotter Nörreherredernes tale ved at sige således efter dem: »Æ re ræ, Ras, ræ komme rien po re røør øg! (er det dig, Rasmus, der kommer ridende på det røde øg)?« Ligeledes: »Garrela*m*! gi mæ nuer a ri He*j*sel pærre (gadelam! giv

mig nogle af de Hessel pærer; Hessel er en större gård)«. — »Ro æ wes fra Gjærel (du er vist fra Gjerrild)!«

Hertil kan slutte sig følgende nutids-anekdote: En mand kom til en lærer og i samtalens løb sagde han: »Hwo manne ben hå Di, Brodersen?« — »Jeg har to«, sagde læreren. »Ja, ded hår a åsse, mæn di leger po kjærrgøren.« Manden mente sine börn, men læreren sine ben. Ved *M. Balle.*

73-76. Trylleformler.

73. Over et forvredet ben.

Vorherre, Sant Peder, på bjærget han red,
han vred sit ben fra led til led,
fra kod' til kod', tre hellige ord:
I navnet Gud Fader, Sön og Hellig-Ånd.

74. For at standse blødning.

Blod,
vend tilbage til din rod!
I navnet Gud Fader, Sön og Hellig-Ånd.

75. Over gigt.

Jesus, Marie, hun satte sig under en lind,
hun lærte mig gigten at binde,
her binder jeg gigten i navnet G. F., S. og H. Å.

Lærer *P. Chr. Hansen*, Langø.

76. At dølge tænder.

Jomfru Marie gik til Vandrehaf
for at læge Jesu fem sår.
Da siger Jesus til sin moder:
Hvorfor vånder du dig så såre?
Så sandt jomfru Marie ej føder sönner flere,
så skal dine tænder og ben ej bryde mere.
I navnet G. Faders, G. Söns og G. Helligånds.
(Siges tre gange).

Fra Svendborg-egnen ved *Martin Dyrholm* i Brudager.

77—169. Ordsprog og talemåder.

77. Vesten *Mors* og *Ty*,
der er hverken hus eller by.

78. »Go-daw! ka æ et kjøv gråww fɔn mæssing-ståltro?« siger de på *Harboøre.*
79. Der skal syv *Harboøre*boere til et menneske.
80. Giv lidt, således giver de stååkler i *Ørum*, men fuldt op det er *Bredballe* ret. (Ø. er formodentlig Öster-Ørum v. Vejle, da denne by ligger tæt ved Br.)
81. Han skal leve, så længe der er stokfisk i *Norge.*
82. Han mimrer med munden som *Fynboen*, når han ser en boghvedeager.
83. »Det er gode fynske humle, min kone har brygget med dem en, to, tre gange«, siger Jyden efter Fynboen, når han roser humlen vel meget, som han rejser om og sælger. Se I, 533.
84. Nu vil jeg lægge min krop, hvor de *Martofte* øg ikke skal gå over mig (siges om en, der er gået i seng).
85. Han er fra *Svendborg* av. Se I, 555.
86. Det går op og ned ligesom *Odense* torvepriser.
87. Ses vi ikke för, ses vi til *Egeskovs* marked. Se I. 552.
88. »Her er en helvedes kjön udsigt«, sagde manden, da han stod på *Himmelbjærget.*
89. Den skjæn' om nat ligesom *Tanderup* sol.
90. Det er alt sammen skidt ligesom *Vindum-overgårds* folk.
91. »Jeg elsker dig så höjt som *Lysgård* kirketårn«, siger folkene i Lysgård (der er intet tårn på kirken).
92. De g*o*e åp å n*i*e, lissom n*æ* æ *Tendbæk* mænd dandser.

77 ved *Anders Chr. Nielsen* i Møgeltorum, 78—79 ved *Peder P. Klinkeby* i Bövling, 80 ved *Kr. Kristensen* i Hesselballe, 81 ved *Marie Langhorn*, Kristiansminde, 82—83 ved *Terkel Laugesen*, Brøderup höjskole, 84—87 ved maler *H. P. Larsen* i Otterup, 88 ved *Martin Munch*, Ålsø mølle, 89 ved *Sillas Mortensen* i Allerup, 90—92 ved *P. Kr. Overgård* i Brandstrup.

(Martofte er i Bjerre herred på Fyn. Egeskov i Sunds h. Vindum-overgård og Tindbæk i Middelsom h., Lysgård i Lysgård h.)

93. Det er ondt for stakler, når de skal have hængeærmer på.
94. Redt regnskab gjör længst venskab.

95. Hvor bliver alle de unge piger af?
hvor kommer alle de gamle koner fra?
96. Indbildninger er værre end törvebillinger.
97. »Hm hm!« sagde manden til sig selv, da han var ene hjemme.

93—95 fra Sælland, 96 og 97 fra Jylland ved *Povline Olesen* Horreby.

98. Ikke enhver, der kan sige hov, kan regere en plov.
99. Skomager! bliv ved din læst, ti det passer dig bedst.
100. Den bageste bider æ hund.

98—100 fra Holsted-egnen ved kjöbmand *P. Klemmensen-Pedersen* i Holsted.

101. Når noget kommer til noget, bliver det noget.
102. En lille kan snarere hente en sten fra jorden, end en stor kan hente en stjærne fra himmelen.
103. Det er ingen sag at kjøre rask med anden mands heste.
104. Vær god, så bliver du gammel!
105. Dovne folk får al tid travlt ad aften.
106. Den, der ikke kan hjælpe sig selv, kan heller ikke hjælpe andre.
107. Nær ved skyder ingen hare, undtagen den skulde dø af forskrækkelse.
108. Selvgjort er velgjort, om det så kun er halvgjort.
109. Sölle folk kommer altid sölle af sted.
110. Dreng! tag mig min taske, så får stodderen en skilling.

101—110 tra Hind herred ved lærer *P. S. Pedersen* i Madum.

111. Der skal mere til at være jæger end at blæse i trompet.
112. Kroget træ kan også give kul.
113. Ræven bukker kun for gjærdet, når han vil ind i haven.
114. Halen følger skaden.
115. Man kommer videre i verden med en håndfuld magt end med en sækfuld ret.
116. Næsten skyder ingen mand af hesten.

117. Det er ilde at blive vred, hvor ingen er ræd.
118. Spånild og herregunst er snart ude.
119. Den, som slår for hidsig mod loftet, får gjærne kalken i öjnene.
120. »Lige findes altid«, sagde Fanden til skorstensfejeren.
121. Den, som sover, når han akkorderer, får glo, når han betaler.
122. Ilde går det, når hunde vil lege med björnehvalpe.
123. Jeg forlanger ikke, at du gjör dig til hund for et bens skyld.
124. »Höjt i vejret er værst for blæsten«, sagde skærsliberen, da hundeklipperen vilde have ham med op på tredje sal at stjæle 6000 rdl.
125. Et fruentimmer kan bære mere ud i sit skjört, end en mand kan kjøre på en fragtvogn.
126. Det duer ikke, at koen malker godt, når hun til sidst vælter spanden.
127. Hvor min pung gaber, der har jeg mit stegers.
128. Den stærke har sin vilje i hånden, den rige i lommen.

111—128 ved lærer *Andreas Ravn* i gadbjærg v. Jælling.

129. Jo krooge træ jo beje kryk, jo arge skalk jo beje lyk.
130. A spende, lissom Pie tæske, næ han it æ i lowen.
131. Manne munnd gjö tomm fååd, manne hænde gjö rap gjærning.
132. En gu daw gi en glad awten.
133. Hjooswed å muurswed æ dænd dyyrest swed.
134. Han æ tåw tomme höwwe end en law sow.
135. Næ han stå åp å en tore, så ka han no å spøt i en skip.
136. »De puste i pilleren«, så manden, han had it udden en hyld, å dænd stå en fjaringvej fræ hust.
137. Låne og bie hjælper mangen en op at ride.
138. Dæ ska tı te ald teng udden te å fang låppe.
139. Han æ tåsset, å de æ han glad ve.
140. Han æ it fo gammel te å blyw skårrt (skurvet).
141. Han snakke lissom en kjödpølls, dæ æ lut i beggi ende.

142. Han snakke lissom indmad*d*et åw en skow*w*l.
143. Han snakke lissom en bogfink foruden skålle.
144. En ka it ta en hjoo ve en höw å gjö en præst åw.

129—144 ved lærer *S. P. Rasmussen* i Ås v. Tvingstrup.

145. De wa osse jet, so manden, hans kuen fæk tow.
146. Han rænnd, som han fæk pænng får et.
147. Han rænnd, som han wa killeret i r . . . . mæ en tælleknyw.
148. Di kan sajt kom i Hælvede, de hå Faanen te mårbrowe.
149. De æ gåt o ha noi te gowe ujentawen hog.
150. Di fo noi, de ka ve om dem.
151. Den daw den såre, den næt den glee.
152. Den æ rond lissom en harre.
153. Hwo de røøge, æ de osse ild, so ræwen han f*. . i hæwlsponen.
154. De wa den gong, mi mowe døø, a wa it hjæmm, no ka I prøww, om de skal skr tirre.
155. Hoj æ faj wo som æ maj, så hoj æ faj gan mæj æ maj (når der spises op).
156. De blöw te skit lissom Magretes de sejtet.
157. A ka kom ijen, så han, de jo Fråns.

145—157 fra Skanderborg-egnen ved *N. P. Randlov* i Hem.

158. Lid og tål, elsk og håb!
159. Sanse at drikke kan selv en ko,
men drikke og sanse det kan kun få.
160. Man skal altid være glad ved lidt godt.

158—160 ved pens. lærer *A. H. H. Smith* i Vejle.

161. »De wa jen snes«, så æ mand, dær wa kon aten.
162. Han fåder i amdem lissom Karren Jereges ronnvær.
163. Han tejer æ sow får å fo æ trow.
164. »De jawer et«, så æ mand, han ræj o æ törreklåød.
165. Undskyldninger æ goe, næe di kan kom taar i hus.
166. »De gor te jæn hold«, så æ mand, han od æ kuenes dåwwer.
167. Dær æ lænng te daw i æ own.

168. »En ved ålder, hur æ håårer ku rennd«, så æ ma*n*d, han sa*t* æ snåårer i æ skosten.

169. De æ så måj i fami*l*e, te hans ollefes ollefes tårreklååd stoj uud i wo kalger.

161—169 ved lærer *Kr. Skovrup*, Jandrup höj-kole.

170. Juleskikke.

Fra Møn.

Følgende juleskikke er fortalte som almindelige for henved et halvt århundrede siden. — Det gjaldt om at blive tidlig færdig til juleaften. Alt skulde være i orden, og alle køerne skulde vandes tæt til aften, da de ikke måtte få vand juledag. Når alt det udvendige da var bragt i orden, skulde alle fra den störste til den mindste have sig selv pyntet lidt, og derefter samledes man ved bordet. Efter at lyset var tændt, måtte ingen bestille noget, og ingen måtte tage lyset af bordet. Den, der tog lyset af bordet, skulde dø, inden året var omme. Så spiste man sin »midaften«, der bestod af hvedekage, fedtnunner (æbleskiver) og klejner, og den aften havde man selv kniv og gaffel til eget brug. Men endeskiverne af kagerne måtte ingen spise, de skulde være til gæssene julemorgen. Efter dette måltid begyndte så husmoderen på »helligaftensnadring«, de andre morede sig på forskjellig måde; i regelen læste de gamle, og de unge spillede kort, og det var al tid om pebernødder, »vi hade vel omtrent en hel skæp fuld, å denj ganj hade vi hånning, så ed ku fåsloe nåew, så søde å stuere vå di.« Hen ad kl. 8 skulde der spises »nadre«. Et af de mindste börn skulde læse bordbönnen. Der efter gik det løs på grøden, og efter den kom »pæerekyed« for. Denne ret er tillavet af »kråeser«, d. e. hovedet, vingerne, kroerne o. s. v. af gæssene, og blandet med törrede pærer og gulerödder. Den samme ret bruges endnu juleaften. Efter måltidet takkede man for mad, først husfaderen, derefter husmoderen og så alle de øvrige indbyrdes. En meget gammel kone föjede derefter al tid sin egen bön

til: »Gud ske lov og tak for mad, Gud give nu, at hvert et fattigt menneske var så mæt, som jeg nu er.« Var der nu mere lyst til kortene, kom de frem igjen til kl. 10, da gik man i seng.

Julemorgen skulde man tidlig op for at få syslet, så alle mand kunde komme til kirke. Juledag måtte man ellers ingen ting tage sig for, og må heller ikke endnu. Dog kan det til nød gå an at tage et par strikkepinde i hænderne, men rører man ved en synål, så stikker man öjnene ud på fårene.

Anden juledag havde ungdommen al tid »pige-law« (det kaldtes sådan, fordi pigerne selv betalte det, karlene sörgede for fastelavn), og da dette gik for sig i den gode gamle tid, da de, der kunde bestille noget, var lige så gode mennesker som de, der tog sig mindre for, så morede bønderbörnene og tjenestefolkene sig fortræffelig i hverandres selskab.

Tredje juleaften skulde der »rives fjer«. Folk havde mange gæs, og der skulde dygtig med fjer i dynerne. Hele ungdommen, både karle og piger, blev bænket om bordet, og så gik arbejdet for sig med liv og lyst. Blev man ikke færdig den aften, toges de følgende til hjælp, ellers skulde nu pigerne sy deres linned. Rokkene var satte på loftet, til spinderiet igjen kunde begynde at gå for sig efter helligdagene. Linnedsyningen blev betragtet som helligdagsarbejde. Noget, som i umindelige tider har holdt sig, og som endnu er almindeligt, er de för nævnte »fedtnunner« og klejner med syltetöj til. Disse småkager hører med til ethvert julebord, og spøgefugle har heraf lavet en julehilsen: »Hilsen og sundhed, fedtnunner i rundhed«, som tit har vakt en lystig latter. En anden julehilsen, mere passende for ældre, alvorlige og fornuftige folk, lyder sådan: »Glædelig jul, hilsen og sundhed, vel til mode, vi nyder her det gode.«

Nyårsaften er en gjentagelse af juleaften med tillæg af den bekjendte skyden nyår ind, og om nyårsdag gælder

det samme som om juledag. Hellig-tre-kongersaften blev holdt hellig på sin vis. Om efteråret, når pigerne stöbte lys, blev der stöbt et trebenet lys til at brænde hellig-tre-kongersaften. Dette blev da tidlig tændt, og det første, man da tog sig til, var at spise sin midaften. Den bestod den aften af »klatkawer«, og der vankede ikke nogen anden hellig-aftensnadver. Men man måtte bestille, hvad man vilde, og pigerne foretrak i regelen at sy på deres linned. Om aftenen lagde pigerne sig til hvile med følgende aftenbön:

»Jeg beder jer, I hellige konger tre,
at I i nat vil lade mig se,
for hvem jeg skal dugen brede,
og for hvem jeg skal sengen rede,
og med hvem jeg skal for præsten stå.
I navn Gud faders, i navn Gud söns, i navn Gud Helligånds.«

Sante Knud driver julen ud. *Annette Jensen.*

171—172. Smårim.

171. Gu ske low ming manj æ død,
nø hå jæ gåt å vente:
nø ka jæ spis ming mad i ro
å sæt menne penje po rente;
føst po rente å så po spel,
å sien ka jæ jöre, va Faing jæ vel.

Fra Møn ved *Annette Jensen* i Udby.

172. Jeg kan si' dig en glose:
der er hul i din hose.
Jeg kan si' dig noget mer':
du kan kline den med ler.
Jeg kan si' dig noget værre:
du kan smøre den med tjære.
Jeg kan sige dig et råd:
du kan stoppe den med en nål og en tråd.

Ved *N. C. Andreassen* i Ørslev.

Svar.

Om Æve. Her findes også overtro om nogle uhyrer af orme, der skal findes i asketræerne. Man tror, det er vandsnogens unger, der vokser op i disse træer. Når de så bliver store (en fem tommer eller så), drager de af sted til vandet. Bliver man bidt af disse, er der ingen redning, hvis man ikke öjeblikkelig får det bidte sted vasket i pis. Samme middel bruger hyrderne også, når kvæget bliver bidt af hugorme. Slår man et kors og en kreds avet om en af disse larver, kan den ikke skade en. Jeg er enig med Anton Andersen i, at det er larven til loccus ligniperda. Der findes vist megen overtro om denne og lignende larver.

21. Fandens ridehest kaldes her vist nok en art Guldsmed med store vinger, gjennemvævede af blå tråde. Den findes især ved vandløb. Døgnfluer bærer også samme navn. Enkelte steder her i Fredericia-Vejle-Koldingegnen kalder man næsten alle klartvingede större insekter med dette navn.

Mads Jepsen.

Det i December f. å. udkomne æventyrhæfte har fundet så ringe afsætning, at jeg ikke kan tænke på efter den oprindelige bestemmelse at udgive et nyt hæfte i Februar, så meget mere, som det nu tydelig har vist sig, at flertallet af samfundets medlemmer ikke sætter så overvættes pris på æventyr. Jeg vil i steden fortsætte arbejdet med overtroen og udgive et hæfte deraf, når tiden synes mig nogenlunde belejlig. Der er af æventyrhæftet solgt 206, men trykning, hæftning, fragt og porto løber op til 400 kr., så der endnu er et underskud af over 250 kr. Jeg finder da grund til at gjentage min kundgjørelse fra 1. Dec. f. å. og beder enhver, der kunde ønske hæftet, om snarest mulig at bestille det hos mig. Det koster 75 øre, men tages 6, fås de for 3 kr., og enhver forsendelse frigjøres af mig. Hæftet er på 8 ark og indeholder 18 æventyr.

E. T. Kristensen.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 4. | 15. Februar. | 1885.

173. Møen på bålet.

1. Liden Kirsten hun vilde sig i lunden gå,
— Beder i lön å ejå. —
slet ingen små følgesvend' hun kunde få.
Hvi troes du mig ejå?
2. Foruden liden Ole, hendes yngste bro'r,
han skulde være hendes følgesvend god.
3. Den tid de kom ad grönnen eng:
»Og hør, liden Kirsten, reder her os en seng!«
4. »Nej, ikke vi vil, ikke heller vi må,
ti vi ere jo to søskende små.«
5. »Ja, vil du ikke godvillig gå,
så stor en lögn skal jeg lyve dig på.«
6. »Ja, lyv, ja, lyv, til du får skam,
Vorherre er mig riger', end du er mig gram.«
7. »Liden Kirsten bedriver både hor og mord,
små börn dem sætter hun levendes i jord.«
8. »Bedriver liden Kirsten både hor og mord,
for vist skal hun på bålet brænd'.«
9. De førte hende ad gaderne ned,
de græder for hende, så mange hende ser.
10. Liden Kirsten hun ud af hængkarmen så:
»Og her ser jeg min brudeseng stå.«

11. Liden Ole han stiger fra sadelebov',
så løft' han sin søster på rødeste lov'.
12. Den tid den ild var halvt udbrænd,
da var liden Kirstens klæder uskjænd.
13. Den tid den ild var falden i glød,
da var liden Kirsten en levendes mø.
14. Der kom to duer flyvendes så hvid',
de førte liden Kirsten ind i Himmerig'.
15. Der kom to ravne flyvendes så sort',
de førte liden Ole ind i Helvedes port.
16. Det kunde man høre så langt af land,
hvor liden Kirsten i Himmerig sang.
17. Det kunde man høre så langt af Ied,
— Beder i lön å ejå. —
hvor liden Ole i Helvede skreg.
Hvi troes du mig ejå?

Efter tilsigelse af enke Mariane Kristensdatter, Öster-Örbæk mark, ved ungkarl *Niels Sörensen* i Løgstør.

Denne gamle legendevise, der er D. g. f. nr. 109, findes kun i nutids optegnelser her i landet. En svensk optegnelse er fra 17. århundrede S. Grundtvig har bearbejdet og optaget den i »Danmarks folkeviser i Udvalg«, 1882. De i ovenstående opskrift forekommende, noget forvanskede omkvæd afviger helt fra de hidtil kjendte. Den oprindelige form har vel været: Beder i løn! — Hvi tror de mig ikke? *E. T. K.*

174. Peder Svinedreng. A.

1. Peder Svinedreng han lå under busken og bad,
— Nå nå nå, så så så! —
for han vilde kongens datter ha'.
Dirlin dirlin dallala!
2. Om aftenen så sildig, da duggen faldt på,
liden Kirsten hun vilde til Per Svinedreng gå.
3. Liden Kirsten hun banker med skarlagen fin:
»Stat op, Peder Svinedreng, du lukker mig ind!«
4. »Slet ingen så haver jeg stævne sat,
ej heller oplukker jeg min bolig om nat«.

5. Femten små låse og så en pind
dem pilked' hun fra, og så gik hun ind.
6. Så satte hun sig på sengestok,
så legte hun med hans gule hårlok.
7. »Ja, jeg skal gå for kongen og klage dig ud,
for jeg må ikke have ro i min seng.«
8. »Du må klage, som du bedst klage vil,
der er ingen anden, mit sind står til.«
9. Om morgenen så tidlig, da det blev dag,
Peder Svinedreng han gik for kongen at klag'.
10. »Om dagen så vogter jeg dine får udi eng,
om natten må jeg ikke have ro i min seng.
11. Om dagen vogter jeg dine svin udi skov,
om natten må jeg ikke for din datter sov'.«
12. Kongen han kalder på tjeneren sin,
han byder liden Kirsten for sig at træde ind.
13. Liden Kirsten kun træder nu for bord:
»Hvad vil hr. kjær fader, der har sendt mig ord?«
14. »Her står Peder Svinedreng og klager dig ud,
du venter vel snarlig at blive hans brud.
15. Jeg haver lovet dig en ridder så fin,
nu kan du gå med Peder Svinedreng og vogte mine svin.
16. Jeg haver lovet dig en ridder så bold,
nu kan du gå med Peder Svinedreng Fanden i vold.«
17. Peder Svinedreng løfted op sin bredskyggede hat,
forinden var den med guldperler besat.
18. Peder Svinedreng knapped op sin kjortel grå,
forinden var den beklædt med guldmår.
19. »Tænker du, at jeg vogter dine svin udaf nød!
jeg vidste, liden Kirsten hun var en mø.
20. Tænker du, at jeg vogter dine får udaf trang!
jeg er kongens sön ifra Engeland.
21. Så tog han liden Kirsten hjem til sit land,
— Nå nå nå, så så så! —
der sidder hun dronning i Engeland.

Dirlin dirlin dallala!

Ved *Louise Hansen* i Törring.

175. Peder Svinedreng, B,

1. Per Svinedreng han lå under busken og bad:
— Ja, nå nå nå og så så så! —
»Og kunde jeg kongens datter få!«
Diririt, dirurit, dirallala.
2. Den orm under busken nu lå:
»Gud véd, hvad skæbne du nu skal få.«
3. Om aftenen sildig, når duggen faldt på,
vilde liden Kirsten til Per Svinedreng gå.
4. Hun klapped på dören med fingrene små:
»Stat op, Per Svinedreng, og luk mig nu ind!«
5. »Slet ingen haver jeg stævne sat,
jeg ingen lukker i mit kammer i nat.«
6. Ja, femten låse og dertil en pind,
ja, dem tog hun fra, og så gik hun ind.
7. Liden Kirsten hun satte sig på sengestok
og leged' med Per Svinedrengs gule lok.
8. Liden Kirsten spændte op sølvspændte sko,
liden Kirsten sprang i sengen, så höjt hun lo.
9. »Og kan jeg nu ikke for dig vær',
så skal jeg gå for din fader og kær'.«
10. »Ja, kær du kun så meget, du vil,
men nu har jeg dog vundet et spil.«
11. Om morgenen tidlig, da det blev dag,
så vilde Per Svinedreng til kongen at klag'.
12. »Om dagen kan jeg vogte eders svin udi eng,
om natten kan jeg ej have ro i min seng.
13. Om dagen kan jeg vogte eders svin udi skov,
om natten kan jeg ej for eders datter have ro.«
14. »Hør, liden Kirsten, hvad jeg siger dig,
her står Per Svinedreng og klager over dig.«
15. »Ja, vist er det sandt, jeg til hannem gik,
jeg slet ingen godvilje af hannem fik.
16. Ja, vist er det sandt, jeg ved hannem lå,
jeg slet ingen godvilje af hannem så.«

17. Kongen han kalder på svendene tolv:
»Hent mig femten alen vadmel så grå.
18. Ja, hent mig femten alen vadmel så grå,
liden Kirsten skal have en kjole på.«
19. »Jeg lovede dig en kongesön fin,
men nu kan du med Per Svinedreng vogte svin.
20. Jeg lovede dig en kongesön bold,
men nu kan du med Per Svinedreng rejse Fanden i vold.«
21. Per Svinedreng tog af sin höje hat,
forinden var den med perler besat.
22. Per Svinedreng drog af sin kjortel så grå,
igjen stod han udi sobel og mår.
23. »Og ej jeg vogter eders svin udaf trang,
jeg er kongens sön af Engeland.«
24. Nu haver liden Kirsten forvunden sin kvid',
nu sover hun hver nat ved Per Svinedrengs sid'.
25. Nu haver liden Kirsten forvunden sin harm,
— Ja, nå nå nå og så så så! —
nu sover hun hver nat udi Per Svinedrengs arm.
Diririt, dirurit, dirallala.

Meddelt af lærer *Karl Hjorth* i Årestrup og sunget af en 90-årig kone i Ravnkilde sogn.

176. Det fundne skrin.

Der var en mand, som var henne at gjøre til hove ved en herregård. Så stödte han mod noget hårdt med ploven — han var ude at plöje —, og han tænkte da nok, at det var et guldskrin eller noget med guld i. Så lod han det være til om aftenen, det blev mørkt; da tog han en spade og gravede det op, og det var også et skrin fuldt af ene penge. Så gik han da hjem med det og fortalte sin kone det og sagde, hun måtte ingen sige det til — for hun var sådan en sladderagtig kærling. Hun lovede ham godt nok, hun skulde ikke sige det til nogen, og han sagde også, det kunde ikke gå an, for så kom han rent galt af sted med herremanden. Så dagen efter kom

der en fremmed kone hen til hende. »Å, jeg skal fortælle dig noget skjönt«, sagde konen da til den fremmede, »men jeg véd ikke, om jeg tör sige det, for jeg har lovet, at jeg ikke skulde sige det til nogen.« Ja, det kunde hun da godt, mente den fremmede; hun skulde ingen sige det til. »Vor fader har fundet et grumme stort pengeskrin, og nu kan vi få en ny rålling«, fortalte konen, deres bygninger var nemlig så gamle. Så snart den fremmede kone kom hen til en anden kone, fortalte hun det igjen, og sådan blev det ved at gå, til det kom til herremanden. Han lod bonden kalde op til sig og spurgte ham, om han havde fundet et skrin. Han sagde nej; det var blot hans kone, som havde gået og fortalt det. Så sagde herremanden til bonden, at han skulde sige til sin kone om at komme der op; han vilde tale med hende. Så gik manden da hjem og sagde til sin kone: »Det er rent galt; fjenderne er her i landet, og jeg véd aldrig, hvordan jeg skal skjule dig for dem«. Den tale blev hun da også rent forstyrret over, men så sagde han, at han vilde ud og grave et hul, og så vilde han putte hende deri, mens fjenden var der. Det var hun da også godt nok tilfreds med. Så fik han da hullet gravet og puttede hende deri, og så lagde han nogle fjæl og alt sådant noget over hende, og noget efter kom han med alle deres höveder og øg og trak over hende; de trampede længe over hullet, og så gik han hen og lukkede op for hende igjen. Den gang hun så ham, sagde hun: »Å, Gud ske lov, at de ikke tog dig; hvor har du været under al den forfærdelige larm?« — »Jeg var krøben op i skorstenen og hang; der kunde de ikke finde mig, men nu er al ting godt igjen; fjenderne er rejste, og nu kan du komme op.« Så om eftermiddagen vilde han til Nörre-Sundby og kjøbe noget, og så skulde hun naturligvis med; det var også pinsemarked den dag. Det blev noget sent, inden de kom til at skulle hjem; så faldt hun i søvn, medens de kjørte, og siden de havde kjørt noget, kom de til en kærling, der gik med kommenskringler, og

så kjøbte han alle dem, hun havde. Så strøede han dem i vognen og på sin kones skjörter og for ved dem og rundt omkring. Så, siden hun vågnede, så sagde han til hende: »Å, da kan du også tro, det har været et strængt vejr; det har regnet store kommenskringler ned«. — »Hvorfor kaldte du ikke ad mig?« sagde konen. Nej, han syntes hun havde bedst af at sove, til det var drevet over. Hun vilde da ikke tro det i förstningen, men så kunde hun jo selv se alle de kommenskringler, og så gav de sig til at spise af dem. Så, siden de havde kjørt noget igjen, så skræbte ræven. — »Å, hvad er da det?« sagde hun. — »Ja, det er Fanden, der er henne at kræve herremanden for skatter«, sagde han til hende. -- »Å, den sölle djævel!« sagde hun.

Så kom de da hjem, og så rejste hun op til herremanden næste dag, for da var det, hun skulde der op. Han spurgte hende efter, om det var sandt, hendes mand havde fundet et skrin med nogle penge. Jaja, han havde da, og hun fortalte ham alt det om, at de skulde have bygget, og de fik det da så svært nu. Hvad tid det var? »Det var den dag, fjenden var her i landet«, sagde hun. Det vidste herremanden da ikke noget om, og så spurgte han hende, hvornår det var. »Det var den dag, det grumme strænge vejr var, da det regnede store kommenskringler ned.« — »Du lyver jo«, sagde han til hende, »det vejr har jo aldrig været«. — »Jo, det var akkurat den dag, da Fanden pinte herremanden for skatter«. — »Å, gå du hjem«, sagde han til hende, »og Gud hjælpe den arme mand, der har sådan en kone!« Og manden blev da ved at beholde sine penge, og de blev »svære« folk med det samme.

Ved lærer *C. M. Kvolsgård* i Ajstrup, Vendsyssel.

177. Höstskikke.

Fra Horns herred, Dråby sogn, Sælland.

Det sidste rugneg kaldes Rugkjælling, bygneget Bygkjælling, havreneget Havrekjælling, og boghvedeneget

Boghvederæde[1]). Den dag, de skulde føres hjem, blev de ombundne med bånd, så at de fik form af kjællinger, blev udpyntede med grönt og silkebånd og satte i toppen midt i en hob, hver i sin sædart. Kjællingen var al tid det sidste neg, der blev kjørt hjem af hver slags sæd, og den af karlene, som bedst kunde gjøre kommers og sjunge, måtte al tid hente det sidste læs og kjællingen. Lægge-pigerne var så med på vognen, og hestene var så udpyntede med grönt. På vejen hjem sang de lystige höstviser, og når de nåede hjem, kjørte de rundt i gården og råbte hurra. Manden stod i stuedören eller gangdören med brændevinsflasken og råbte også hurra. Var der så kjørt nogle gange rundt i gården, kjørte karlen hen for dören, og manden skjænkede ham en snaps eller to, om han havde lyst at drikke, og så læssede man af. Således gik det med hver kjælling. Den, der bandt det sidste rugneg, blev også kaldet Rugkjælling og beholdt det navn indtil Mikkelsdag. Lige sådan gik det med de andre sædarter. Den, som førte navn af Rugkjælling, skulde Mikkelsdag trække skindet af fåremælken, bygkjællingen spise på dör-trinet, Havrekjællingen spise under bordet, og Boghveder-æden hænges op i skorstenen. Dette var naturligvis kun skjæmt, der ikke udførtes i virkeligheden. Kornkjællingerne blev opbevarede til Mikkelsdag, og da blev rugneget kaldet Olderfruen, og kjællingerne blev da stillede hver i sit hjörne af dansesalen. Dansesalen var smykket med alle slags grönt og blomster, som findes på marken og i haven, og med alle slags kornaks, og murene var udpyntede med alle lette höstredskaber. Enhver, der havde bundet de sidste neg, måtte danse den første dans med sin kjælling.

Meddelt *Anna Stolpe* af parcellist Anders Rasmussen Vest af Skoven.

178—181. Stedlige talemåder.

178. Di *Fåwlsle* (Fulgslev) knoot, di *Gråwle* (Gravlev) grød-høog å di *Tistrop* (Tirstrup) vralgjæs å di *Øwsenmøll*

[1]) d. e. skræmsel.

wanndhunnd. Brugtes af skolebörnene i Tirstrup pastorat på Djursland som nidord i min opvækst.

M. Balle.

179. Om at gå i seng bruges her de tre udtryk: at man skal hen at lægge sine ben, hvor man kan tage dem igjen, eller: at man skal hen at stå på ryggen, eller også: at man skal til *Slumstrup* og have *Fjederholdt* over sig (Sl. og Fj. er to byer i Rind sogn, Hammerum herred).

180. I Ikast siger man: Lykken vender sig ofte om, somme tider er den i *Tyvkjær* og somme tider er den i *Rom* (T. og R. er to gårde i Ikast, Hammerum h.)

181. I *Hejnsvig*, *Grindsted* å *Green*, der er godt å tjeen, *Omm* og *Howwn* de er et par gue sowwn, i *Gadbjære*, *Lindeballe* å *Gyww* der er godt å blyww.

Ved *Jens Andersen Favrholdt* i Munklinde.

182. Majvisen. A.

Fra Samsø.

I *Nordby* på *Samsø* står fra ældgammel tid et 20—22 alen höjt mastetræ, der kaldes majtræet, med en fuldrigget tremaster på toppen, der tjener som flöj for byen. Dette træ vedligeholdes hvert år af byens ungdom, og Voldborg nat går hele byens ungdom omkring og synger efterfølgende vise for hver mands dör i byen. Samme nat, visen bliver sungen, bliver en hyldegren sömmet fast midt på træet og bliver siddende til 1. pinsedags aften. Denne dags eftermiddag går hele ungdommen igjen rundt i byen med musik i spidsen og får en lille skjærv ved hver mand til vedligeholdelse af træet. Hvis de ikke vil vedligeholde træet, maa de heller ikke synge visen.

1. Al verdens skaber med god besked,
— Hør det, som vi bede! —
du haver al ting vel beredt.
Vær os alle nådig, Gud, med glæde!

2. Den vinter trang du drev af land,
lad somren blid gå os til hånd!
3. Velkommen med Maj-måneds tid,
og sommeren gå os til hånd![1])
4. Vor skov og mark sig fryder smukt,
Valborg med löv, og græs med frugt.
5. Den lille lærkes liflig klang,
dig lover med Maj-måneds sang.
6. Derfor vi bærer din Maj i by,
vi lover dig med salmer ny.
7. Derfor vi bærer Maj i gård,
velsign os med et frugtbart år!
8. Vi plöjer i vort ansigts sved
og sår godt korn i jorden ned.
9. Før frem vore hænders gjærninger,
velsigne os til liv og sjæl!
10. Giv timeligt vejrlig oven fra,
at sæden vækst og lykke må få.
11. Giv olden god, velsign vor skov,
giv flæsk på brød, dit navn til lov!
12. Giv korn og kjærne på agrene,
til brød og öl i laderne[2])!
13. Giv frugt på trær i haverne
til søde most i tønderne!
14. Giv bier til voks og honning sød,
til lys og lægedom, mad og mjød!
15. Sæt humlehang på stængerne,
sæt besk malurt i bedene!
16. Lad urter gro til smag på mad,
giv ærter, rödder, kål, salat!
17. Velsigne os med livsens frugt,
med får og fæ på marken smukt!
18. Giv mælk og smör og osten sød,
velsigne os med boghvedegrød!

---

[1]) vistnok rettere: Gud glæde os med sommer blid! [2]) rettere: kjælderne.

19. Giv frisk og fersk og salten vand,
giv fisk og sild for kvinde og mand!
20. Lad hönen gjøre æg på fad
til pandekage og æggemad!
21. Bevar vor' gæs fra skade og nød,
gjör kålen fed, og dynen blød!
22. Giv klæder, hör og hamp og uld,
vor krop at skjule i hede og kuld!
23. Giv os, [vi] i sundhed må bruge det
udi din frygt med salig fred.
24. O Gud, regjer os med din ånd,
dog englene gjör os bi tand!
25. Bevar vor hele kristenhed,
så og vor kjære øvrighed!
26. Bevar du og vor konge vel,
velsigne ham til liv og sjæl!
27. Og fri ham fra en blodig krig,
og lad hans arm forfremme sig!
28. Velsign vor kronprins ligeså,
hans faders trone besidde må!
29. Hans gemalinde sammelund',
Gud vær med hende allen stund!
30. Velsigne og prinsesserne,
se og i nåde til dem ned!
31. Vor arveprins, så og hans börn,
velsigne dem, i hvad de gjör!
32. Vor konge og vort landets råd,
Gud være med dem i råd og dåd!
33. Vort ridder- og vort adelskab,
Gud gjøre deres hjærter glad!
34. Velsigne gejst- og verdslig stand,
både rig og fattig, kvinde og mand!
35. Vor sang vi slutte endrægtelig,
og amen siger hver for sig.
36. Det alle vi beder i Jesu navn,
vi slutter i Herrens bön vort gavn.

37. Fader [vor] udi englekor!
vi er dine börn på denne jord.
38. Dit navn lad vorde helligt her
i liv og levnet, fjærn og nær!
39. Til os må komme med din fred
dit rige i nåde og herlighed!
40. Lad ske på jorden villien,
som den må ske i himmelen!
41. Giv os i dag vort daglige brød,
vend dyrtid bort og hungersnød!
42. Forlad vor skyld, o Herre mild!
vi og forlade hver sin skyld!
43. Gud fri os fra den onde trold,
fra synden slem og hendes sold.
44. Ti dit er riget og al magt!
— Hør det, som vi bede! —
dig være pris og ære bragt.
Vær os alle nådig Gud med glæde!

Mig meddelt af hjulmand Jens Søren Degn i Mårup, han har lært den i Nordby. *Mikkel Sörensen*, Alstrup, Samsø.

Denne majvise har i en temmelig lignende form oftere været trykt, da også i Rasks Morskabslæsning for den danske Almue, 1839. *E. T. K.*

183. Majvisen. B.

Fra Jægerspris.

1. Al verdens skaber med god besked
— Hør det, som vi bede! —
han haver al ting vel beredt.
Hør os, du allernådig Gud med glæden!
2. Den vinters tvang den drev af land,
lad somren blid gå os til hand!
3. Velkommen os ved Maj-måneds tid!
Gud glæde os og den sommer blid!
4. Den lille lærkes liflig' klang,
den lover os vel med Maj-måneds sang.

5. Vi plöjer i vort ansigts sved,
og sår godt korn i jorden ned!
6. Giv korn og kjærne på agrene,
det søde most i tønderne!
7. Lad urter gro til smag på mad,
giv lykke og held med alt, vi har!
8. Til klæder giv hör og hamp og uld,
vor krop at skjule for hede og kuld!
9. Bind humlen op på stængerne,
sæt beskmalt udi hederne!
10. Med olden god velsign vor skov,
giv flæsk på bordet, dit navn til lov!
11. Bevar vore gæs fra skade og nød,
gjör kålen fed og dynen blød;
12. Lad hönen give os æg på fad,
giv pandekager og æggemad!
13. Vore bier giv også honning sød,
velsign os med fint hvedebrød!
14. Velsign også vor konge god,
at han må leve med alt sit folk.
15. For vor dronning vi bede ret,
Gud gjøre hendes sind og hjærte let!
16. Vor kronprins du velsign også!
han haver kroner både store og små.
17. Velsign også prins Frederik!
— Hør det, som vi bede! —
ak, se til ham hvert öjeblik!
Hør os, du allernådig Gud med glæden!

Hertil kan passende slutte sig følgende beskrivelse af den skik at ride sommer i by, meddelt ligesom foregående vise af frøken *Anna Stolpe* i Kjöbenhavn. Beskrivelsen og visen har hun fra den 94-årige Jens Povlsen, og de er altså begge fra det nordlige Horns herred i Sælland. Majvisen blev i hans ungdom sungen, når man red sommer i by. Frøken Stolpes fader har sendt mig nogle afskrifter af »Berlingske Tidende«s to første årgange (1749 og 1750), hvori nemlig findes nogle meddelelser om, hvordan bönderne fremviste denne skik for hoffet. *E. T. K.*

184. Med *at ride sommer i by* gik det i århundredets begyndelse således til i egnen af *Jægerspris*. De unge karle pyntede sig med silkebånd og havde efter tidens skik knæbenklæder med knapper og sølvspænder ved knæene, hvide strömper og sko med sølvspænder. Hestene, de red, var ligeledes pyntede med silkebånd og behængte med »hangklæder« (håndklæder?), det vil sige klæder, som i den tid brugtes til at hænge for sengene; de var udsyede med dyr og havde fryndser omkring. Karlene red ud fra det forud bestilte samlingssted, hvor siden ballet skulde holdes. Bøsser havde de med, og når de kom til en gård, affyrede de dem. Der lukkedes da op, toget red ind og sang sommervisen; så blev man budt ind i stuerne og fik punch, kager og penge. Når toget havde været sognet rundt, vendte det tilbage til gildesgården, hvor ballet skulde stå. Der mødte så pigerne med deres store hvide forklæder for og med en lille malet rive på skuldrene. I denne pynt skulde de danse den første dans. Festen fandt sted i Juni måned ved st. Hans dags tid.

185. Påskevise.

Fra Öster-Lisbjærg herred.

1. Nu går vi om til påskefest,
— Fryder eder, I unge folk! —
den Herre Jesus vær' vor gjæst!
Glæder eder I gamle og!
2. Vi har vist været her én gang för[1])
og sjunget og kvidret for jer dör.
3. Vi har ikke smagt en brænd'vinstår,
siden vi gik fra jer nabos gård.
4. Her står vi nu både store og små;
en halv potte brændevin imellem os gå.
5. Vi har en tegnebog stor og vid,
der kan gå hundred rigsdaler deri.

[1]) nemlig året för.

6. Vi har og en til seks og syv,
vi lader os nöje med de ti.

---

7. Nu siger vi tak for gaven god,
og fordi I var imod os god.
8. Så beder vi mand og hustru om,
om de vil til vort gilde komm'.
9. At få godt öl og brændevin
og sang og spil, til dagen skin'.
10. Nu slutter vi visen endrægtelig,
— Fryder eder, I unge folk! —
og amen det siger enhver for sig.

Glæder eder I gamle og!

Denne vise har for mange år tilbage været brugt af ungdommen her på egnen til at gå og synge om påsken for hver mands dör. De modtog gaver, og for disse holdt de påskegilder med dans og spil, hvortil de ældre også blev indbudte for at få dem en svingom og passiar.

Efter tilsigelse af Marinus Eriksen ved maler *J. C. Munch* i Torsager.

186. Pinsegilde.

Horsens-egnen.

I gamle dage brugtes almindelig den skik, at der holdtes pinsegilder, og den bruges enkelte steder endnu. Men nu går de unge folk ikke sådan omkring og tigger for hver mands dör, som de gjorde i forrige tider. Den gang blev de budt ind, når de havde sunget nedenstående vise, og fik en dram og et glas öl og så en halv eller hel rigsdaler, ligesom folk havde råd eller vilje til, men så blev de også indbudte til gildet, som varede i to dage. Forsamlingen havde en kurv med sedler, og hver seddel var rullet sammen og sat i et tagstrå. Derpå stod en ungkarls navn skrevet, og hvor der nu var døtre eller piger, der skulde med til gildet, måtte de hver især trække et strå ud. På den måde fik hver pige sin karl, for der var lige så mange strå, som der var piger. På hvert sted,

hvor der nu var en pige, som således var bleven parret, blev der gjort stor stads af den karl, som kom og skulde hente sit gadelam, som de kaldte det, og så kom hver karl med sit lam under armen til gildegården og blev modtaget af musikken, som blæste dem ind. Klædedragterne var ikke anderledes end til andre tider. Hver pige skulde have en kurv fyldt med melmader til sin karl, og så gik de omkring og spiste hos hverandre. En pige skulde desuden give et fjerdingkar malt til öl, og karlene kjøbte rug til brød, som de selv lod brygge og bage. Smör og brændevin og rom kjøbte de også selv, men resten skulde de have i gildegården. Der kunde komme hvem der vilde for tre mark om dagen, og så var der overflødig af mad og drikke. Kurvens indhold blev efterset, og bordet blev dækket tre gange i døgnet. De, der var i lavet, fik den første dag suppe, og den tredje dag samledes man for at gjøre regnskabet op.

1. Nu er os kommen den glædelig' pins'dag,
   at alle vi ungkarle vi holder os et lag.
   Så nydelig, så frydelig alt i den sommer skjön.
2. Valborg er forgangen med lyst og med fryd,
   for nu er os kommen den Helligånds tid.
3. Her stander vi ungkarle både store og små,
   I giver os en gave, som I kan formå!
4. I giver os en gave alt udi Guds navn!
   så ville vi tage eders pige (eller datter) i favn.

5. Mangen tak skal fa'r have for gaven, han gav,
   her stander den ungkarl, eders pige (datter) skal ha'.
   Så nydelig, så frydelig alt i den sommer skjön.

Meddelt af skrædder *Jeppe Jörgensen* i Ås ved Tvingstrup efter tilsigelse af aftægtsmand Frans Rasmussen i Ås, der har lært visen for 70 år siden.

187—191. Sagn.

187. I en gård i *Nordby* på Samsø findes på en dör et maleri af en sejlende galease, som havde hørt til gården

og faret til Norge, ført af ejeren. Denne mand var så rig, at han målte sine penge i skjæppevis, men var tillige så stor en tyveknægt, at han stjal alt det egetømmer, han brugte til at bygge sin gård om med. Det östlige hus er i følge en indskrift på en stolpe bygget 1725, og det nordlige 1736. En dag kom en ukjendt rytter (den Slemme) i gårde, og fra den tid gik det stærkt tilbage for manden. Hans fartöj strandede, hans kreaturer døde, og snart døde både han og konen, efterladende en svag sön. Gården forfaldt nu aldeles og solgtes til fremmede til spotpris.

Fortalt af Farre-Hans. Ved udtrykket »svag sön« forstår Samsingerne almindeligvis en sindssvag sön.

188. To søstre fra *Kolby* var en dag gående over til Brundby. Deres broder skulde hente dem om aftenen, han kom imidlertid noget sent af sted, hvorfor også pigerne var i seng, da han kom der over; men de stod så op og fulgtes med broderen, og da det var noget koldt, slog de det yderste skjört op over hovedet. Da de havde gået lidt, siger den ene af søstrene: »Mit skjört bliver så tungt, t jeg ikke kan bære det, det er, ligesom der ligger en sten deri.« Broderen sagde da: »Du kan jo lade skjörtet falde ned.« Hun tog da skjörtet af hovedet og følte sig så befriet fra byrden; men straks efter mærkede den anden søster en lignende tyngsel i sit skjört, og da hun også tog det ned, så de et hvidt føl løbe ved siden af dem. De gjorde broderen opmærksom derpå; men han sagde, at han ikke vilde se derefter, og det skulde de heller ikke gjøre. Da de kom hjem og ind til lyset, blev begge piger syge, hvorimod broderen ikke fejlede noget.

Fortalt af Mette Marie Christensen, Selsinggårde.

189. Byen *Pilemark* på Samsø ligger mellem to höje bakker, hvoraf den ene, som ligger östen for byen, kaldes *Tovbjærg*, og den anden, der ligger vest for byen, kaldes *Ovbjærg*. Nu traf det sig en dag, da konen i en gård midt i byen var i færd med at hede ovnen, at en underjordisk kom og stak hovedet ind ad den øverste halvdör, der

stod åben, og lagde albuerne på den nederste, der var lukket, og sagde: »Vi bager også i dag, men vor ovnrage er gået itu.« Så bad han da konen om at måtte låne hendes, men dette holdt hun ikke af. Karlen, der netop var til stede i gården, løb så hen i huggehuset og fik i en hast en rage lavet, som han gav til manden, idet han spurgte, hvor han var fra. Han svarede da: »Å, a går imellem Ov' og Tov'.« Senere ud på dagen var karlen ude at plöje ved Ovbjærg, og der kom da et nyt stykke brød op af bakken på en sten til ham. Nu gik der nogen tid; men så kom omtalte mand igjen til den samme gård, hvor man atter skulde til at bage, og nu vilde han låne alt konens ovntöj. Men lige så lidt denne gang som forrige gang vilde hun opfylde hans ønske, og hun fattede da en dristig beslutning, stak »brændadkjæppen« i ilden og jog den, da den glødede, lige i ansigtet på manden. Han tog nu til bens, og folkene i gården satte bag efter for at se, hvor han løb hen. De så ham løbe til Tovbjærg; men hvorledes han kom ind i bakken, fik de ikke at se. Hvor han havde løbet, var et tydeligt spor af blod.

Fortalt af Marie Christensen, Selsinggårde. Samsingerne brugte meget i tidligere tider at brænde halm i ovnene og brugte da en kjæp til at rage op i ilden med, som de kaldte brændadkjæppen.

187—189 meddelt af *N. P. Olsen*, Selsinggårde.

190. I *Fjeldstrup* ved Haderslev findes et stykke jord, som hører til skolelodden og bærer navnet »e Dens onnen«, d. e. degnens middagsmad. Navnet stammer fra ældre tid, måske forrige hundredår, da degnen havde den ret, at han hver søndag skulde have sin middagsmad i præstegården, nemlig fersk suppe og kjød. Men så var der en præst i Fjeldstrup, som ikke syntes om denne skik, fordi han opdagede, at degnen spiste næsten intet hele ugen for at kunne sætte et ordenligt måltid til livs i præstegården søndag middag. Det blev da præsten for dyrt, og han aftalte så med degnen, at denne skulde have

en jordlod, og så selv sørge for sin middagsmad om søndagen. Derfor fik jorden dette navn.

Ved *J. Hansen*, Cedar Falls, Jowa.

191. Omtrent ved år 1750 levede på »den røde gård« i *Falling*, Hads herred, en enkemand ved navn *Speiss*. På samme tid boede på *Serritslevgård* ved Horsens en adelsmand af den bekjendte Trolleslægt. Speiss ejede i forening med denne Nebel kirke. Da kirken var temmelig forfalden, foreslog Serritslevmanden at nedbryde den og opbygge en ny, men herom vilde Speiss slet ikke høre tale. En dag blev da bestemt, på hvilken det skulde afgjøres mellem dem, om kirken skulde blive stående eller ikke. Ved sammenkomsten lod Speiss nogle fornærmelige ord falde mod den danske adel (han selv var indfødt tysk) samt erklærede Serritslevmanden, at »knaldhytten«, som han kaldte kirken, for ham skulde få lov til at stå i fred, så længe den ønskede det. Vilde Serritslevmanden derimod på egen bekostning nedbryde og opbygge kirken, da var det ham lige fedt, at sige, når han fik sin andel udbetalt. Serritslevmanden anlagde imidlertid sag mod Speiss for hans fornærmelige ord mod adelen. Flere år gik hen inden processens slutning. Endelig kom en dag et stort forseglet brev til Speiss, der forkyndte ham sagens udfald. Dommen lød på »livsvarigt fængsel«. Dette besluttede Speiss ikke at ville overleve. Han havde to sönner, den ene ti år, den anden et par år ældre. Den ældste havde den foregående nat drömt, at hans fader stak efter ham med en ragekniv. Denne dröm kunde han ikke glemme, og da han næste dag kom i skole, sad han og græd på bænken. Da degnen spurgte ham om grunden hertil, svarede han med at fortælle sin uhyggelige dröm. Degnen smilte ad drengens fortælling, men bad ham en anden gang ikke at lade sig forknytte ved slig en dröm. Tidlig næste morgen forfærdedes Falling bys beboere ved det rygte, at Speiss's sönner var fundne ynkelig myrdede i deres senge, samt at Speiss havde hængt sig selv midt i

sin stue. På det ældste barns lig var hænderne sønderflængede, hvoraf det fremgik, at det må have kæmpet med faderen. Som en selvmorder blev han jordet i et »trebundet markskjel«, nemlig der, hvor Örting, Falling og herregården Åkjærs marker støde sammen. Hans börn blev jordede på kirkegården i Falling, hvor man endnu viser deres grav. Da han havde udøvet misgjerningen, må han have sögt efter noget i bibelen, ti en sådan fandtes på det i stuen værende bord, og man kunde i den se spor af hans blodige fingre. Overtroiske-folk tör ikke ved nattetid færdes forbi Speiss's grav.

Ved Claus P. Marcussen i Engesvang og indsendt af lærer *P. Kröjgård* i Herning.

Denne uhyggelige tildragelse gjorde et så stort indtryk på folkebevidstheden, at man endnu trindt omkring synger den vise, der blev lagt derom. Den faldt da også ret i tidens smag. *E. T. K.*

192—242. Fuglevarsler.

192. Når Ravnen skriger, er det mod regn. Vendsyssel.
193. Når Vandhytten skriger, er det mod regn. Sælland.
194. Hvis en kone første gang om sommeren hører en Gøg på fastende hjærte, får hun ingen ost om sommeren. Sæll.
195. Når man ser Solsorten, tyder det uroligt vejr. Vends.
196. Når man ser Solsorten om vinteren, tyder det uroligt vejr. Silkeborg.
197. Det har samme tydning, når man ser den nær husene. Vallekilde. Varde.
198. Regnspoven skriger mod regn. Varde. Ty. Ods herred.
199. Vandhytten (d. e. regnspoven) og Strandmågen skriger mod regn. Sæll.
200. Hvis man bliver gækket af Gøgen, skal man blive slem til at slå i stykker det år. Horns h.
201. Eller også skal man dø, inden året er omme. Horsens.
202. Når Hvidlingfuglen (d. e. Stenpikkeren) siger: Knyg

knyg, knyg! er der mange fisk; siger den: Hwilling te hwilling! er der ikke så mange. Varde.

203. Når Storke slås i flok, tyder det krig. Sæll.

204. Når Storkene samles i store flokke, er det mod krig. Vends.

205. Når en Krage sætter sig og kraer på en længe, tyder det en ulykke. Sæll.

206. Når den sorte Stork ses om foråret, får man mere vinter. Östjyll.

207. Når man ser storken meget tidlig, får man mere vinter sent hen (storkevinter).

208. Er den hvid, når den kommer, bliver det tör sommer, er den skiden, våd sommer.

209. Første gang man ser Storken eller Viben, eller plovmanden gående, skal man rejse det år. Sæll.

210. Når man ser Storken flyvende, Viben skrigende og ploven drivende på én gang, skal man rejse bort fra det sted, man er, inden året er omme. Sæll.

211. Når Bifuglen (d. e. Rødkælken) kommer og flyver mod vinduerne, bliver det snevejr. Silkeb.

212. Når Uglen siger: Tivit! skal man törre tøj.

213. Når der ses Skader på Sejerø, bliver der ufred i landet. Sejerø.

214. Når Storkene slås, bliver der ufred. Sæll. Sml. 203.

215. Når Skidtefuglen skåer sig, bliver det uvejr. Sydöstfyn. (Der siges om börn, at de skåer sig, når de gjör sig urene).

216. Når man om aftenen i græsset træffer Brokfugle (?) d. e. nogle små fugle, der høres, men aldrig ses og forsvinder pludselig, når man går dem nær, bliver det godt vejr næste dag. Vallekilde.

217. Når Uglen hujer om aftenen, er det mod regn. Siger den: Divit! er det mod godt vejr. Stevns.

218. Når uglen om natten tuder fra et sted, skal der snart blive lig. Horsens.

219. Når Storken kiger ned i skorstenen, skal der snart blive lig. Ty. Ringkjøbing.
220. Når en Höne løber med strå, er det med lig. Sæll.
221. Når Höns galer, skal gården brænde. Ods h. Vallekilde.
222. Når en Höne galer, skal nogen dø. Ty.
223. Når en Krage sidder på en vis gren i en have flere dage i træk og galper, skal der blive lig. Vallek.
224. Når Spurvene flyver tæt ved ruderne, er det mod hård vinter. Vallek.
225. Når Mågerne ser lyse og klare ud ved solens skin, er det mod torden. Vallek.
226. Når Mågerne nipper efter flöjen på masten, er det mod storm. Søfolk.
227. Ser man første gang storken stå knæbrende, skal man slå meget i stykker det år. Horsens.
228. En flyvende Vibe, en drivende plov, en skinnende (d. e. hurtig gående) harve og en stående stork er gode varsler. Varde.
229. Når mange Edderfugle ses, bliver det en stræng vinter. Horsens.
230. Når Svanerne flyver lavt og kommer tidlig, bliver det en lang og stræng vinter.
231. Når Gås går til hav, og Grævling i grav, kommer vinteren ikke i skridt, men i trav.
232. Når Natravnen (d. e. Aftenbakken) kommer nær til husene, tyder det stadigt vejr. Silkeb.
233. Når en hane galer om natten på samme tid, som en hund tuder, skal en dø. Sæll.
234. Galer Hanen ved sengetid, forandrer vejret sig. Varde.
235. Ser man første gang Storken stå, bliver man sygelig, pylret. Mors.
236. Det er et godt tegn, når Viben ses første gang flyvende, men et dårligt tegn, når den ses skrigende. Ty.
237. Når Havresåen kommer, skal man så havre.
238. Når Kragerne flokkes, tyder det blæst og uroligt vejr.

239. Det samme er tilfældet, når Viberne flokkes og skriger. Sæll.

240. Når Skaden skrikker, bliver det blæst og uroligt vejr, som kommer fra den side, den vender halen. Sæll.

241. Når Gulspætten skriger, bliver det uroligt vejr. Jyll.

242. Når Hejren skriger, bliver det blæst. Jyll.

243. Agerhöns ligeså. Ved *Valdemar Bennike.*

244—249. Besværgelser m. m.

244. I Åstrup ved Haderslev siges der, at man om foråret skal spise de tre første hvide Anemoner, man ser, og sige:

»Virre virre veje!
ve do mæ fåbeje
for e kålld i år o et andt år, o så lænng å löwwer!«

da skal man ikke få koldfeber det år. Anemonen kaldes der Virreveje. Meddelt af *Katrine Hansen*, Cedar falls, Amerika.

245. For at kunne gjøre en hest lam må man finde et tydeligt spor af den f. eks. i blød jord, og man tager da et söm af en ligkiste og banker i stedet, hvor strålen har efterladt spor. Hesten bliver da straks lam.

246. For at kunne standse løbske heste må man skaffe sig en tand af et dødninghoved, en splint og et söm af en ligkiste. Når hestene nu løber, må man tage disse ting frem og vifte efter hestene dermed, idet man siger: »Gud styrer manden, manden styrer hestene, og kan han ikke, så kan Fanden.« Når disse ord er udtalte, står hestene stille og ryster over hele kroppen.

247. *Vekseldaleren.* Hver gang man vender en sådan i sin hånd, drypper der en daler fra den. For at skaffe en sådan til veje, må man om natten kl. 2 gå baglænds ind ad kirkedören og ind i kirken og samtidig læse sit fadervor baglænds, så vil der komme en mand med daleren, men man må ikke tage den i hånden, for den er gloende.

245—247 ved *H. Dam* i Selsinggårde på Samsø og meddelt af N. P. Olsen sammesteds.

248. For at blive af med tandpine skal man om natten på slaget tolv gå hen på kirkegården og spytte ned i en opkastet grav. Tandpinen vil da gå over, hvis man tillige stikker fingeren ned i graven.

249. Når man en nat går ud på en korsvej, hvor der står en vejviser, og nedgraver en sort kat levende, og dernæst efter tre dages forløb graver den op, da vil den være fortæret af orme. Man tager halsbenet, og når man har dette på sin finger, bliver man usynlig.

248—249 ved *Åge Asmussen* i Vejle. 248 er meddelt af Frederik Utoft i Uldum.

250—252. Skjæmt.

250. I gamle dage var det ikke tilfældet, at skræddерne sad på bordet, når de syede, de sad under bordet. Så var det en gang, en mester og hans dreng var henne at sy, og som sædvanlig sad de under bordet. Døren stod just åben, og bondens store so, som gik ude i gården, nyttede da lejligheden og listede sig ind. Her rendte den hen til skrædderen, fik ham vippet op på ryggen og af sted med ham ud i gården. Da drengen så, hvordan det gik hans mester, sprang han i en fart op på bordet og satte sig der til at sy af alle kræfter. Siden den tid sidder de gode skræddere så højt oppe, at grisene ikke skal rende af med dem, og denne her meddelte historie må de döje at høre den dag i dag.

Fortalt af en gl. kone og meddelt af skrædder *Jeppe Jørgensen* i Ås.

251. Dæ wa jæn gång en kuen, dæ vild te å sı hende mjælk, men så wa hende sı'kluk blöwwen hænn. Så sæjer manden te hend: Åå skit, Kjæsten, do ka ta mi gammel bowwser.

Ved *Ane Marie Madsen*, Hestbækgård i Himmerland.

252. En mand i Vendsyssel lod en dag sin søn ride hen til deres præst og bede ham komme at berette hans bedstefader. Drengen havde imidlertid ondt ved at huske ordet berette, og for ikke at glemme det sad han og gjen-

tog det for sig selv undervejs. Til alt uheld snubler hans øg, der hed »Kløfimse«, og i det samme råber drengen: »Kløfimse!« Uden at agte sig i det blev han nu ved at gjentage ordet »kløfimse« i steden for »berette« og kom derfor også ind til præsten og bad ham komme at kløfimse hans bedstefader. Siden den tid bruges udtrykket kløfimse tit der på egnen. Ved lærer *A. H. Christensen* i Sønder-Tranders.

253—255. Forbrand.

253. På *Gudme* mark boede en mand, Peder Madsen, som har fortalt følgende: »En aftenstund var karlen og jeg ude at vande heste i en dam uden for gården. Da så vi, at der var ild i et hus, som ligger et bøsseskud fra gården. Vi skyndte os ind med hestene; men da vi kom ud, så var der ingen ild at se. Nogen tid efter brændte huset.«

254. På *Albjærg* mark ligger nu Lars Andersens gård; den har tidligere ligget i byen, men blev flyttet ud, efter at den var brændt. Den gang den brændte, sagde smeden i byen: »Jeg vidste nok, at gården skulde brænde, jeg har set forbrand her.« 253—254 fra Fyn ved *Martin Dyrholm*, Brudager.

255. En aften, da to piger i *Kragelund*, Hids herred, havde været ude i byen og gik hjem efter, så de begge på én gang tydelig møllen stå i lys lue, men synet forsvandt straks igjen. Lidt efter så de luerne gå langs ad taget på deres faders gård. Nogle år efter brændte virkelig møllen, og kort efter gården, ligesom pigerne ved forbranden havde set. Ved *J. Jensen*, Refshalegård.

256. Lys for bygninger.

Målet fra Hoven i Ringkjøbing amt.

De æ no ves nåk, te dæ sto *l*ys få huus, dæ ska bøgges; få, som a no ska fåtæll, så*d*en støj dær i lå*n*g t*i* tå*w* l*y*s, dænd jænn i Hoorkjær, dænd anden en let synden får. En kand hw*æ*r aw*t*en s*i*'em, mæn e*t* and-e tier end om æ so*m*er i æ hjöslæt. Mæn så blöw dæ bøgget en

hus, de æ dænd hus, te Frands Hoorkjær no hår, å ålder så snår wa dænd bøgget, så forswond dænd jænn lys. Åp te Krestjens i Powel dææ håd di tawen æ linne atter æ huushjonn o æ kalgediig, såden te de liig passet atter dænd nworest lys, mæn så fåswond, som a såå, dænd jænn lys, å de wa nætåp dænd nworest. Men så ku di sie, te æ linne passet liig atter æ skåasten o dænd hus, dæ wa bøgget. Dænd syndest lys sto dær indno.

Dette lys, som efter fortællingen endnu findes på Hårdkjær hede i *Hoven* sogn, har jeg selv set mange gange. En sommeraften, mens jeg var en dreng på otte, ni år, skulde lyngen på et stykke hede afbrændes — heden skulde nemlig plöjes. Ved et så storartet skuespil, som en hedebrand unægtelig er, var jeg som dreng naturligvis med og holdt ud til sidste mand. Mod slutningen bemærkede jeg et lys eller en lille brand, der så ud til at være der, hvor afbrændingen var begyndt. Jeg sagde da, at jeg vilde gå hen og slukke denne ild; ti resterne af branden skulde slukkes, inden man forlod stedet. »Ja, gå du kun«, sagde folkene og lo. Jeg forstod ikke, hvad de lo ad, og kilede af sted efter den formentlige ild; ti jo længere jeg løb, desto længere syntes flammen borte, og jeg vendte slukøret tilbage og blev modtaget med ordene: »No, fæk du æ ild sløt!« Jeg beklagede mig over, at den var så langt borte. »Ja, du ska nåk åp te Hoorkjær, dæssom du vel hå et slöt om du ka så fennd et«, svaredes der.

Meddelt af lærer *Aug. Kirkegård*, Uhe, Ringive sogn.

257. Et Guds velsignende Himmelbrev.

Her er passeret noget hos en mand, en ligger en Milvejs fra Aasens, ved en Bye heder Møller-Huus og Mandens Navn var Just, som talede tvende Gange med en Mand i brune Klæder, og havde en stoer Hue paa Hovedet, Manden sagde det til Præsten, fordi han befoel ham, at han skulde gaae til Præsten. Der han kom og forkyndede det for Præsten, da sagde Præstens Datter at han var et

Spøgelse, saa kom han tredie Gang og sagde at han var en Guds Engel, og kunde ikke have Roe for de Fattiges Raab og Suk; fordi de skulle betale Jorden, som de skulle ligge udi, for de de store Synder som gaar i Svang, og for den Hoffærdighed Menneskene bruger nu i Verden, og han sagde at den Bye og saa Kjøbenhavn var de toe fulleste Sted som der var udi Christenheden. Dette er det Bud han selv haver skreven paa Michels Bjerg, sammesteds henger de toe forrige med Guldbogstaver af Guld ved Engelen hører og lyder, som efter følger. —: Giv agt paa dette Brev og aabenbar det: Den som Arbejder om Søndagen, han er foragt, som han selv siger ved sin Engel Michel. Da forbyder jeg Eder at i ikke Arbejder om Søndagen paa Eders Grund eller andet Arbejde, gaaer flittig til Kirken I skulle ikke smykke eders Ansigter, ikke kruse eders Haar, ikke bedrive Hoffærdighed med eders høje Toper som Gud fortørnes over i skal delle eders Rigdom med den fattige, og Jesus skrev dette med sin Guddommelige Haand, han har skrevet med sin Finger, at i haver 6 Dage i Ugen at arbejde Søndagen skal i holde hellig og gaa til Kirke, Guds Ord med Flid at høre, der som i det ikke gjøre, Da vil jeg straffe eder baade Unge og Gamle, og beder der for hver for sine Synder paa det at de måtte forlades, begjere ikke Guld eller Sølv bedriver ikke noget ondt med Mund eller Slem begjerligheder thi jeg haver skabt dig af Intet og jeg kan gjøre dig til Intet igjen. Mennesken skal ikke slaae hverandre ihjel, hverken med Tungen eller Bagvaskelse, eller foragt ikke den Fattige ær Forældre Fader og Moder Ærer og hver sin Næste begjer ikke Guld eller Sølv og ikke falsk Vidnesbyrd. Saa giver jeg eder tilkjende Sandhed og Fred, hvo som ikke vil troe dette Brev han er fordømt, men hvoe som vil troe dette Brev han skal have Lykke og Velsignelse jeg siger eder at jeg Jesus Christus haver skrevet det med min egen Haand, hvo dette haver i sit Huus eller hos sig og ikke Aabenbarer det han er fordømt af den Kristen

kirke og af min Guddomlige Magt. Dette brev skal den ene udskrive efter den anden, og dersom vi haver saa mange Synder som Sand og Vand i Havet, Støv og Græs paa Jorden og Stjærner paa Himmelen, saa skulle de dog forlades eder, thi hvo som ikke vil troe dette Brev han skal døe en slem døe Omvender i eder ikke, da skal i blive Evindelig fortabt, Jeg skal spørge eder paa den yderste dag og i kunde ikke svare mig et til Tusinde for eders Synders Skyld hvo dette Brev haver i sit Huus eller bær det hos sig den skal ikke torden eller Storm kunde Skade, men Altid befries fra Ilds- og Vands-Vaade hver den som haver dette Brev eller bær det hos sig hannem skal alt godt vederfares holder mine Bud, med dette Bud jeg haver sendt eder ved min Engel Michel, siger Sandhed Jesus Christus! I, Mennesker paa Jorden, Omvender eder i Synds Sacraments foragt ere med, eders Hoffærdighed hører i og den Synds og Gudsbespottelse med eders hoffærdige Drukkenskab, den Riges Gjerrighed imod de fattige, havde ikke den Fattiges Suk været da havde der ikke komet Regn og Frugt paa Jorden udi 5 Aar, Dersom i ikke omvender eder, skal Verden ikke staae udi 3 Aar, da skal der blive saa stor Krig og bedrøvelse at de ihjelslagne Hoveder ikke skal findes ved hverandre og der skal blive saadan en Elendighed, at Moderen skal æde sit Barn og der skal blive saadan nød, at Menneskene skal Raabe og sige hvor finder vi Trøst og vi arme Elendige og bange Mennesker. Dersom i omvender eder, Da skal i finde at Mennesker i 60 Aar omvendes og længes efter Hundrede Aars Alder eders Alder skal formeres og eders Bedrøvelse skal omvendes til Glæde, den er forbandet som dølg dette Brev den som lyder det han skal blomstres i Herrens Velsignelse Amen.

Det er Brev sendt af Himlen ned, ved vor Herre Jesus Christus som selv haver skrevet det med Guldbogstaver.

Ovenstående himmelbrev er gjengivet nöjagtig efter originalen både hvad tegnsætningen og stavemåden angår.

Ved *Jürgen Jörgensen*, Langemark, Samsø.

258. Et Christeligt brev

som er modtaget af en Mand ved navn Just Tolderis. Denne Mand havde talt 3 gange med guds Engel. Første gang Og anden gang var han som en Mand i brune Klæder og havde en Sort Hue paa Hovedet. Dette fortalte han til Præsten og hans Datter, hvilke svarede Just, at dette havde nok været et Spøgelse. Da kom Engelen 3die gang og sagde, han var en Guds Engel; han slog sin kiortel tilside, da var han saa klar som en lue, og Just kunde ikke see paa ham. Engelen sagde, at Gud ikke kunde have Roe for de Fatiges Suk og Raab, at de skulde betale Jorden, som de lige udig, for de store Synder, som gaae i Svang, Og den storre Hoffærdighed, som Menneskene bruger, Og han sagde, at Denne bye samt København var tvende Synderste stæder i Nordre Christendommen. Dette sagde Engelen i Guds sted; tillige sagde han, at paa Mikals bierget henger et brev med Forgylte bogstaver, som lyder saaledes som Følger:

Giver agt på dette brev og aabner det, Thi den, som arbejder om Søndagen, er foragtet af Gud, thi Gud søger ved sin Engel Mikal, at ingen maae arbeide om Søndagen hverken i guld eller andet arbeide, Men Flitig Gaae i Kierke. I Skal ikke Sminke eders ansegt og ikke kruse eders haar og ikke bedrive nogen hoffærdighed, men i skule Dele eders Ridom med de Fatige. Dette brev haver Jesus Kristus selv skreven med sin egen Gudommelige Haand. En videre sagde han: i have 6 Dage om Ugen at arbeide i, den 7de skal holdes hellig og fri, for at I Skulle gaae i kirke og Flitig høre Guds Ord med andagt, Men dersom i ikke dette giør, saa skal ieg strafe eder saavel gamle som unge, angrer derfor eders Synder, paa det at eder skal Forlades; bru ingen slem begierlighed, thi ieg haver skabt eder af intet og kan giøre eder til intet. I Mennesker skulle ikke slaa ihiel med tungers bagvaskelse og skal ikke foragte de Fatige. Ær din fader

og din Moder, og imod Din Næste sig ikke Falsk Vinnesbyr; holder i dette, da skienker jeg eder livet, sundhed og Fred; hvem, som troer dette, ham skal have lykke og velsignelse hos sig. Hver, som haver dette brev i sit hus og ikke aabenbarer det, han er forbandet af Christus og min gudommelighed. Dette brev skal den ene efter den anden afskrive, og omendskönt Eders Synder ere saa Mange som sand i havet og löv paa Træerne og græs paa Marken og stiernerne paa himmelen, saa skulle de forlades eder Trofast. Hvem, som ikke troer dette, skal Døe en slem Døe. Omvender i eder ikke, da skal i blive forbandt og fordømt. Jeg vil spørge eder paa den yderste Dåg, og Da kan i ikke svare mig et til Tusende for eders storre Synders Skyld. Hvod der haver dette brev i sit Huus eller hos sig, skal Torden og Lynild ikke kunde skade, men alle tider være bevaret for Ild og Vand. Jeg Jesus Christus Siger eder: Omvender i eder ikke selv, i Sakramentet[s] foragtere, om Tvende [omvende?] eders Hoffærdighed, Horrerig, Onskabs Synd og Guds bespotelse samt den Riges karrigher mod den Fatige. Havde de Fatiges Suk og Raab ikke været, da havde der ikke kommet Frugt paa Jorden i 55 Aar, og dersom i ikke omvender eder, Da skal verden ei staa længer en udig 9 aar, og der skal blive saadan Krig og blods Ugydelse, at de ihiel slagnes hoveder ei kan findes for blod, Og der skal blive en Elendighed Og Hunger, at Moderen Æder sit eget barn, og saadan Sydom og Pestelens, at den, som lægger sig om aftenen Frisk og Sund, skal om Morgenen være Død. Der Skal blive en klage og Elendigher, at Mennesket skal Raabe Nød og Jammer for den, Som ei haver Omvent sig. Men dersom i omvender Syndere, Da skal eders alder formeres fra 60 til 100 Aar, Eders bedrøvelse omvendes til Glæde, og alle folk glæde sig i Herren; alle Folk Ham love! I Mennesker paa Jorden er Forbandet, som Dølge dette brev, Men den, som forkønder samme,

skal blomstre af hiertens glæde og Velsignelse. I Jesu Christi Navn, Amen!

Dette brev er indsendt af organist *N. K. Madsen-Stensgård* i Frederiksberg, som har det i afskrift fra sin moder. Da der så godt som ingen tegnsætning findes i det, er tegnene satte til her efter bedste skjön. Ellers er bogstaveringen så godt som mulig holdt efter brevet, hvilket var vanskeligt nok, da der ofte ikke kunde gjøres skjel mellem store og små bogstaver. Der er flere grunde til, at jeg vilde beholde mine originalers stavemåde, især dog den, at de synes at tyde på en langt tilbage liggende fælles opskrift, som måske bedre kunde efterspores og kjendes, når afskrifternes hele foreliggende præg holdtes vedlige. *E. T. K.*

Spörgsmål.

24. Findes der endnu sagn om Hagbor og Signelil ved Hvidding i Sønderlyng herred? Vides der anden steds noget om sagnet? Ved Haberslund mellem Haderslev og Åbenrå og i Siversted mellem Flensborg og Slesvig? Hvilke stedsnavne er i folkelig fortælling knyttede til sagnet ved Sigersted (nær Ringsted)? Enhver ny oplysning om dette oldsagn, der har været sunget og stedfæstet i alle Nordens tre lande, vil være kjærkommen, særlig bedes nöjagtig optegnet, hvorledes hvert navn lyder.

Axel Olrik.

Svar.

Om Æve. Æwen anses her (Tåning) for et særdeles giftigt Dyr. De, der opholde sig i engene, er af en fingers tykkelse, har tilsyneladende fire öjne og et brunligt, flöjelsagtigt udseende. Jeg har hørt en mand sige, at æven og hugormen er de eneste giftige dyr her til lands. Den bider ualmindelig slemt; holder man en le hen til den, kan den bide deri, så leen klinger. Da dens bid er ulægeligt, og da den kan springe meget höjt op i luften, er den ikke god at komme i alt for nær berøring med.

R. P. Randlöv.

Om jomfru Maria. Mariehønen kaldes i Skanderborgegnen (Adslev sogn) *Guldsmed.* Da jeg som barn var hjemme, kan jeg huske, at vi börn tog den på hånden og

sagde: »Guldsmed, Guldsmed, flyv op til Vorherre og bed om godt vejr i morgen!« Når den så flöj bort, troede vi, at den virkelig flöj op til Vorherre og bad om godt vejr næste dag.

1. Om Gjøgeurt har jeg hørt, at når en karl vilde tilvende sig en piges kjærlighed, skulde han hemmelig tage et stykke af Gjøgeurtens rod i munden og så se at komme til at kysse pigen, så skulde hendes kjærlighed nok vende sig til ham. *Mikkel Sörensen*, Alstrup, Samsø.

7. Nord for Skanderborg kaldes Uglen (både kirkeuglen og andre ugler) ikke Ma Longgos, men Ma Lundgos. Jeg har altid troet, at det var Maren Lundgårds.

10. Min moder spyttede altid på dörtærskelen, når hun havde strøget en kniv derpå (ikke blot i juleugen). På mit spörgsmål om, hvorfor hun gjorde det, svarede hun, at det ellers kunde »gjøre ondt« på den, som gik derover. *J. P. Pedersen* (Illerup).

12. Løvetand (Taraxacum officinale) kaldes på Samsø *Splette*. og her hersker den tro om den, at den i planten værende hvide saft kan sætte vorter hen.

I Adslev ved Skanderborg kaldes den *Mjelk-oote* eller *Fandens Mælkebøtte*, og der hersker samme tro om den som på Sams. *Mikkel Sörensen*, Alstrup.

12. I egnen omkring Odense kaldes Løvetand almindelig »Fandens Mælkebøtte«. Den hvide saft i stilken skal være et godt råd imod vorter. Når man samlede saften i flasker, mente man at kunne sælge den for höj pris på apotheket. — Når man med et pust kan blæse alle fnuggene bort af en afblomstret Løvetand, får man sig en kjæreste, inden året er omme; andre siger, at så får man et kjært ønske opfyldt. *Herman Petersen*, Hammerum station.

21. Min broder, som er naturhistorielærer, svarede på mit spörgsmål om Fandens ridehest: »Det er naturligvis Græshoppen«. Han vidste dog ikke, hvorfra han havde det, men gjorde opmærksom på Joh. åbenb. 9, 7. *A. Olrik.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 5. | 1. Marts. | 1885.

259. Otte-tur.

Gammel danse-melodi for violin.

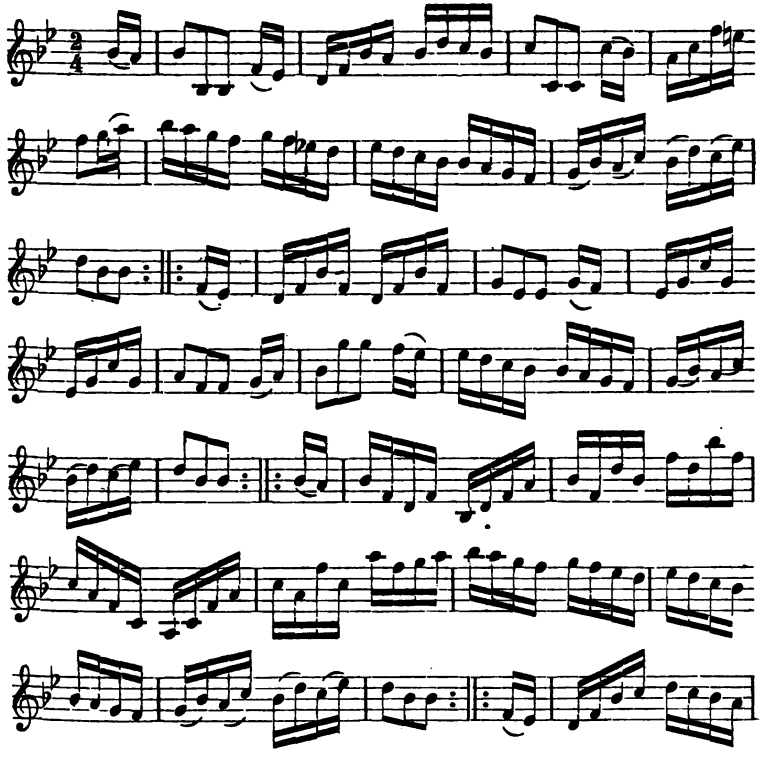

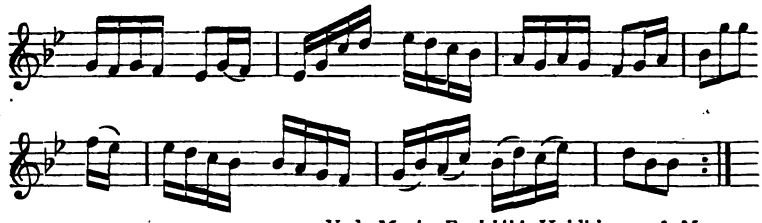

Ved *Marie Fredskild*, Hvidbjærg på Mors.

260. Rosenelle og hr. Medervold.

Sidestykke til I. 230.

1. Rosenelle hun danser på gulvet med lyst,
så mælken den sprang udaf hendes bryst.
2. »Ak, hør nu, kjær datter så fin!
hvorfor springer mælken af brysterne din'?«
3. »Ak nej, kjære moder, det er ikke så,
det er den brune mjød, som jeg drak i går.«
4. »Nej, mjøden er brun, og mælken er hvid,
de to er slet ikke hinanden lig.«
5. «Kjær moder! jeg kan ikke dølge for dig,
hr. Medervold, min broder, har lokket mig.«
6. »Har hr. Medervold, din broder, lokket dig,
så får du ej længer kjær moder i mig!
7. I morgen den dag lader jeg hannem hæng',
og dig lader jeg kaste på bålet og brænd'.«
8. Om aftenen så sildig, da duggen faldt på,
da lysted Rosenelle til hr. Medervold at gå.
9. »Slet ingen så har jeg stævne sat[1]),
ej heller oplukker jeg nogen ved nat.«
10. »Hr. Medervold, hr. Medervold, du lukker mig ind,
for jeg er Rosenelle, kjær søsteren din!«
11. »Er du Rosenelle, kjær søsteren min,
da vil jeg heller' kryb', end du ej skal komm' ind.«
12. Han bredte en stol med pudehynde blå
og bad Rosenelle at sætte sig derpå.

[1]) meddelt: påsat.

13. »Nej, hverken må jeg sidde, ej heller må jeg stå,
men jeg skal sig' mit ærend', og så skal jeg gå.
14. Vor moder er bleven så gram på mig,
[fordi du, min broder, har lokket mig].
15. Dig vil hun lade [i galgen] hæng',
og mig vil hun lade [på bålet] brænd'.«
16. »Vor moder skal os hverken trykk' eller klemm',
for min sadlet ganger grå skal bære os frem.«
17. Han strøg på den brune, han sadlede den grå,
den bedste løfted' han Rosenelle opå.
18. »Og hør, Rosenelle, kjær søsteren min!
[hvi bliver du så bleg i kinderne din'?]
19. [Hvad enten] bliver vejen dig for lang,
eller [bliver] saddelen dig for trang?«
20. »Min moder hun haver tjenst'piger fem,
Gud give, jeg havde haft den allerringeste af dem!
21. Min moder hun haver tjenest'piger ni,
Gud give, jeg havde haft den allerringeste af di!
22. Gud give, jeg havde haft mig så huldtro en ven,
der vild' hente mig vand til at læske mig med!«
23. Hr. Medervold han var Rosenelle så tro,
han hented' hende vand i hans sølvspændte sko.
24. Den gang da han kom til breden dam,
da sad der en nattergal og kvædede en sang.
25. »Hr. Medervold, hr. Medervold, du skynder dig nu!
Rosenelle ligger død udi grönne rosenslund.«
26. »O, nattergal, o, nattergal, du synger ikke så,
Rosenelle er levende, men börnene er død.«
27. Den tid da han kom udi grönne rosenslund,
da døde Rosenelle i selve samme stund.
28. Så grov han en grav så lang og så bred,
deri lagde han sine elskede tre.

I slutningen mangler der nogle vers, som meddelerinden, en gammel kone i Langerum (?) ved Hadsund, ikke kunde huske; men indholdet var, at han myrdede begge börnene og sig selv bag efter.

Ved *Lovise Hansen* i Törring.

261—265. Sagn.

261. I *Lille-Brøndum*, der ligger i Bælum sogn, Hellum herred, har der i en gård i lange tider boet mænd af navnet Ladefoged. Sandsynligvis har en af deres forfædre været ladefoged på den tæt ved byen liggende herregård *Dragsgård*. Men også i en gård uden for byen boede en slægt med navnet Ladefoged. De udenbys Ladefogder havde en gang fået lyst til at bo inde i byen i den gård, som de indenbys Ladefogder havde, og ved enhver lejlighed stræbte de efter at få de indenbys forjagede, og disse frygtede for, at det skulde gå dem galt, så de udenbys sagtens må have været de stærkeste. En dag vandrede den indenbys mand i en nedtrykt stemning forbi den höj, der ligger i den nordligste side af byen. Da kom der en pusling ud af den, gik hen til ham og sagde: »Jeg véd godt, hvad du er så forknyt over, og i aften vil dine udenbys navnebrødre komme og tage din gård; men jeg skal nok hjælpe dig mod dem. Når det bliver mørkt, kan du komme her op på min höj og medtage dit fyrtöj, noget halm og beg samt et hjul, så vil vi se, hvad vi kan gjøre, når dine fjender kommer her forbi.« Manden blev sjæleglad og gik om aftenen op til trolden med de nævnte gjenstande. De udenbys Ladefogder kom godt nok om aftenen forbi bakkehöjen, som den kaldes; men lige med et opdagede de til deres store skræk, at höjens top stod i lys lue, og i det samme fór et ildhjul sydende og gnistrende ned imod dem. Da glemte de deres ærende og tog i huj og hast flugten. Siden levede de indenbys Ladefogder i fred; men hvad de udenbys blev til, mælder sagnet intet om.

Meddeleren, lærer *M. C. Nielsen* i Bælum, tilföjer: »Somme mener, at det ikke var Ladefogderne, men troldene udenbys og indenbys, der ikke kunde forliges«, og den mening må jeg fuldt ud tiltræde. Her har vi et udmærket eksempel på, hvordan et godt bjærgmandssagn er blevet forvansket i en rationalistisk tid og af mennesker, der med vold og magt vilde gjøre en historie om væsener, der lever i folketroen, til en historie om mennesker.

Men sådanne helt igjennem forstandige fortællere har der forøvrigt været til alle tider, også i oldtiden, hvilket vi ser både af jødefolkets, af vort eget oldfolks og af hele verdens historie. Intet under da, at mangt et udmærket oldsagn er kommet til os i en i höj grad forvansket skikkelse. *E. T. K.*

262. En gang var der en mand på gården *Møgelkjær* ved Horsens, der hed *Knud Gyldenstjærne*. Han var vidt og bredt bekjendt for sin styrke, og selv kongen havde hørt så meget fortælle om ham. På samme tid var en mand i kongens gård bleven så balstyrig, at ingen der kunde tæmme ham. Så blev der sendt bud til Knud Gyldenstjærne, at han skulde komme over til kongen. Knud tog af sted; men da han var kommen et lille stykke fra gården, hørte han et grumme brag inde i skoven. Så sporede han hesten og red derhen, og da så han, at en af de allerstörste og skjönneste bøge, han havde, var falden om. Dette udtydede han selv sådan, at det betød uheld. Så red han tilbage igjen til gården og fortalte, at hans rejse vist nok vilde falde uheldig ud, hvorpå han atter bød farvel og rejste. Da han så kom i kongens gård, mødte han først den gale mand, der modtog ham med et kraftigt håndtryk, men Knud forstod en halvkvædet vise, han tog altså godt fat og vred ham hånden af i håndledet. Det hjalp på fyren. Så kom Knud ind i kongesalen og blev modtagen på bedste måde. Derefter blev der vist ham et kammer, hvor han kunde opholde sig, når han vilde, mens han var på gården. Men så en dag, han gik ned ad en vindeltrappe, faldt han ned og slog sig ihjel.

Ved husmand *Søren Hansen* i Skjold og fortalt af Johan Jensen der.

263. I nærheden af *Trend* ved Limfjorden findes på begge sider af Viborg-Løgstør landevej en stor hede, hvorpå der i gamle dage har ligget en by. Man kan endnu tydelig kjende pladserne, hvor husene har stået, og heden der omkring bærer spor af, at den i sin tid har været dyrket. Byen skal have heddet *Ildrup*, og stedet bærer endnu dette navn. Der fortælles, at beboerne uddøde under »den sorte død« i Valdemar Atterdags tid; men andre siger,

at folkene, der boede i Ildrup, ikke kunde leve i fred for røvere, der holdt til i hedebakkerne der omkring, hvorfor de måtte flytte længere imod sydvest og bosætte sig ude på »Lidebakken« ved fjorden. Derved opstod den nuværende by *Ertbølle.*

264. På begge sider af Trend å, som på en del af sit løb danner grænsen mellem Gislum[1]) og Års herreder, strækker sig et engdrag, der snart snævrer sig ind til en smal ådal, snart breder sig i store sumpede flader. Et af de steder, hvor engdraget er bredest, ligger en næsten enlig liggende bakke, kaldet *Stødesholm.* Her skal en gang en ridefoged på *Gunderupgård,* der var meget stræng, være bleven overfalden og dræbt af hovbønderne med leer og forke (høtyve). Tæt derved er et sted, der kaldes Kirkegården, og om hvilket fortælles, at man ved gravning i jorden dér har truffet på en mængde stumper af ligkister og ben. Der gravede nu bønderne et hul, hvori den dræbte foged uden videre blev smidt ned. For nogle år siden blev der opgravet mergel på den gamle kirkegård; man fandt da, fortælles der, en benrad siddende i jorden i en krumböjet og uformelig stilling. Det skulde være levninger af ridefogden.

265. Fredbjærg i *Farsø* sogn skal i fordums tider have været en stor by og haft atten gårde, men dens jorder er en gang blevne ødelagte af en voldsom sandflugt, der opstod i »Myrhöj Sande« en fjerdingvej længere imod vest. Selve sanden fremkom ved, at to uvane tyre en gang stangedes der, hvorved jorden blev opreven, og sandet kom frem. Så kom en heftig vestenstorm, der bevirkede, at udstrakte gode marker blev overføgne og begravede under et tykt sandlag. Under sandet skal man hist og her kunne træffe på frugtbar muldjord.

263—265 fra Vest-Himmerland ved lærer *A. C. Nielsen* i Malle.

---

[1]) udtales med langt »i«.

266—270. Forbrand.

266. For nogle år siden hændtes det her i *Rönslunde* by, at to mænd en aften så en klar ild brænde ved en anden mands ovnhus. De gav sig til at løbe derhen, for de troede, der var ildløs; men da de kom i nærheden, blev ilden borte. Et fjerdingår efter brændte huset.

267. En pålidelig mand har fortalt mig, at for en del år siden var der flere, som så Hvolgård i *Langskov* sogn brænde og løb for at slukke, men da de kom nær til gården, var der ingen ildebrand, hvorover de blev meget forbavsede. Imidlertid varede det ikke længe, inden gården virkelig brændte.

268. For få år siden slog lynilden ned og brændte et stuehus her i *Rönslunde*. Forbrand derfor havde en gammel mand set og talt om nogen tid för det skete.

269. For to år siden brændte et sted i Hedegård i *Ejstrup* sogn. Det havde en gammel kone set, förend stedet virkelig brændte.

270. En kone har fortalt mig, hvad der hændtes hende en nat, hun stod op af sengen og gik ud i køkkenet. Da, som hun lukkede dören op, var det, som der för en ildflamme fra gulvet op i skorstenen. Hun blev så ræd, at hun siden ikke turde gå ene derud ved nattetid. Men så en tid efter satte hun en dag et sold på kakkelovnen med våd uld i, for at den skulde törres. Lidt efter kom manden ind, og da han kunde lugte ulden, sagde han, at de skulde tage den af kakkelovnen. Konen tog da ulden og bar den ud i køkkenet, men som hun vilde sætte soldet fra sig på gulvet, gik der ild i ulden, og hun kastede det hele i skorstenen. Det så livagtig ud som det, hun havde set hin nat. Meddelt af lærer *T. Kristensen* i Rönslun e.

271. Majbøg.

I Himmerland er det skik, at ungdommen i hver by pynter sig en majbøg eller mejebøg, som den kaldes. Det

går således til, at der vælges et temmelig höjt træ, som behænges med kranse, bånd og klippede papirsstrimler. Dette sker dagen för Voldborg dag, og træet sættes så på det sted i byen, hvor ungdommen finder det mest passende. Derpå holdes vagt ved træet om natten, for at karlene fra nabobyerne ikke skal stjæle det. Sker det, da får ungdommen enten ingen dans, eller også må den give brændevin for at få det tilbage. Selve Voldborg dag møder så hele byens ungdom pyntet i stadsdragten og danser om mejebøgen til langt ud på aftenen. *Louise Hansen.*

272—359. Ordsprog og talemåder.

272. Når året er godt, kan man så en luefuld og avle en ladefuld, men når det er dårligt, kan man så en ladefuld og avle en luefuld.

273. Han skulde skæres af i knæene og sendes til Læsø som gåsehyrde.

272 fra Vendsyssel, 273 fra Ålborgegnen ved lærer *A. Christensen* i Sønder-Tranders.

274. Han er stærk i lårene ligesom frøerne.

275. Man kan se på din' høs', at din' tænd er ikke løs'.

276. Gid du må slide dine ben op til dine åwsler (d. e. aksler, skuldre)!

277. Der skal ikke hastværk til andet end til at fange lopper.

278. Hun er forlovet med en bødker og skal giftes med en halvtønde.

279. Du ser ud, som om du havde ædt ét menneske og skulde i lag med et andet.

280. Han har en klog mave, den vil hellere have flæsk end kål.

281. Han er en hård karl i blödt skidt, når han selv kan redde sig i land.

282. Hug hovedet ned i maven på ham og gjör ham til en vaskebalje!

283. Hun sidder med en tryne så lang, at den kan snøres af med en dyne.

284. Hun er så beskidt, at hvis hun slåes mod en væg, hænger hun fast.
285. Du kan blive god, når du bliver gjemt.
286. Den ene er nöje og nap, den anden er kniben og knap.
287. Han er nok bette (bitte), men vette (vittig, har sit vid).
288. Han skulde skæres af i knæene og sendes til Norge som gåsehyrde.
289. Hyk ind i sengen og tag börnene med!
290. Han ser med det venstre öje efter den höjre vestelomme. 274—290 ved lærer *C. Visse* i Hasseris v. Ålborg.
291. »A sïer de«, så han blennd Mekkel.
292. De slår tel å gor tel lissom te æ skrædders baasel, di od æ bår å læwwnt en kåwwring.
293. Go nat, Wålle, æ pææng leger i æ vend-er!
294. Ywwlkɔl å fååstgrɪs de gyer æ bønder vɪs, mæn ywwlgrɪs å fååstkål de gy dæm spleɪergål.
295. Fååstvendter å penndsvæjjsten å hællsåt de æ trɪ tenng, dær ålder fågor.
296. Ren betaling skaffer længst venskab.
297. No ær æ kow sold, å æ håål hå kåst en mark.
298. Hvad kan betale sig? At lægge en skilling og tage en daler.
299. Harre Guj å Hjærk præst, hweken ønder do bæjst?

291—299 ved *Ane Marie Madsen*, Hestbækgård. 292—295 fra Tyland, 299 fra Salling. Harre og Hjerk er sogne i Salling.

300. »No hæe vi e spel gangend«, sod e manj, han væltj e musikandtere.
301. »De æ gåt vær å hæng hunnd i, ven en har e strik indenfår«, siges i ruskvejr.
302. »No hålder et åp å rææn sawwt«, siges, når regnvejret tager til.
303. Når det truer med regn, siges: »Så komme vi te å gjøø lissom å *Fyn*«. — »Hwa gjø di da?« — »Di lær et rææn.«

300—303 fra Sønderjylland ved cand. phil. *Otto Kragh*, Kongens Lyngby.

304. Lok din mo*n*d, de ka du bæjer, end a kand.
305. Han æ lisså kl*o*g som sy*w* to*n*dte, n*æ*r en tå di sæjs fr*å*.
306. Han vel gjaan hålld æ l*y*s.
307. Han slå staar br*ø* åp, end han ka bååg.

304—307 ved lærer Aug. Kirkegård i Uhe.

308. Der er fut i fejemöjet.
309. Skål, Maren Jörgens! det er af Maren Nielsens krus, du drikker.
310. »Vil du, eller a skal?« siger den dovnes ene ben til det andet.
311. Det går ud og ind ligesom gamle huse.
312. Det går op og ned ligesom æ hundehandel i æ Vesten.
313. Din moster er nok syg (til den, der ingen penge har).
314. Nu skal vi hen at stå på sidebenene (d. e. vi skal i seng).
315. Nu skal vi hen at lægge vore ben, hvor vi kan tage dem i morgen.
316. Sætter du bonden oven på herremanden (til den, der spiser rugbrød efter sigtebrød)?
317. Du skulde have et par briller på af ell'bark (til den, der er langsom til at se).
318. Tågen er så tyk, at man kan skære i den.
319. Du har nok luner ligesom smedens gris.
320. At have ondt i hovedet (d. e. være galhovedet) er værre end hovedpine.
321. Du tripper som en loppe på en hed sten.
322. Han har det som en karuds' i et pæretræ.
323. Han går tværs over tværfolks mark'.
324. G*o*e t*i* kommer ålde i h*u*s (til den langsomme i höst-tiden).
325. De æ undt å høø en l*u*s hoost, men de æ waa å høø en låp he*k* (til den pralende).

308—309 fra Sælland, 310—325 fra Tyrsting-Vrads herreder ved huslærer *Peter Kousgård*, Birkemosegård.

326. Stå*p* å tæænd de fo åld-e æænd.

327. De æ strænng å væ gywt å åld-e væ gl*å*.
328. Han æ ve sy*w* sennd jæ*n* da*w*.
329. Hyt dig, hvis du agter at være her ret længe (til den, som ikke vil være rolig)!
330. Det er ingen kunst at narre en mand første gang, men der skal kunst til at gjøre det anden gang.
331. »Det er lysten og ikke tiden og pengene, som gjör det«, sagde drukkenbolten.
332. Livet det er surt og besk, men ofte södt som honning.
333. Fanden skulde fortælle lögn, når folk ikke vil tro sandhed.
334. Det er møget, som skal sætte brødet på bordet.

326—334 ved *J. Jensen*, Refshalegård, Mosølund.

335. Sikke vejr ud til marken!« sagde ræven, han sad i lune ved en töjrepæl.
336. »Gud ske lov for skovly!« sagde drengen, han sad i lune ved sit piskeskaft.
337. »Sikke vejr ud til marken!« sagde manden, han sad i lune ved sin stöttekjæp.
338. Kjøbe og give bort, det er skidt,
men stjæle og sælge er den rene profit.
339. Fa'r slog mo'r, mo'r slog mig, og jeg slog grisen.
340. Han er lige så klog på det, som en gris på et glasværk (om en, der ikke forstår sig på en ting).
341. Han gaber lige som en torsk, vandet er rendt fra.
342. »Se so!« sagde Jyden, han red på galten.
343. Han får nykker ligesom skrædderen, der bed i bordet.
344. Ruskregn og nipdrik og klatgjæld er tre ting, man skal vogte sig for.
345. Han mimrer med munden, ligesom han vilde sige: »Mo'r, mo'r!«
346. Det var en god Jyde-lögn, eller:
347. Den var god at binde på kalve for lus (begge, når en fortæller noget utroligt).
348. Amen, madammen, slå præsten på panden, gi' degnen en lille en med.

349. Han ſlo*w* en pa y*w*en åp som en paa låådaar.
350. Di sedder i raj lissom æ de*j*ns höns.
351. Dær æ lo*s* få lær*k*ast.
352. Han spø*t*er så brat,
som han ga tre*j* mark i skat.
353. »Le*l*e hjælp ær åsse hjælp«, så æ myyr, hon pesset i æ ha*w*.
354. Han skuld spø*t*es i æ æænd å gyrres umønd-e.
355. Dær æ kommen en las fjååler te Riiv, å di g*y*r e ålld i flöj*t*er.

335—348 fra Sælland, 349—355 fra Jylland ved lærer *N. C. Andreassen* i Örslev v. Skjelskør.

356. »Det hjalp som skam«, sagde drengen, han fik hug.
357. »Lammmad æ nyddele«, sa' manden, han kyssede sin kone i den tanke, at det var hans tjenestepige.
358. »No æ de te sii«, sa' manden, han pryglede sin kone för dag.
359. Ska a fåtæll dæ en histå*r*i: di nies æ å sikå*r*i!

358—359 ved lærer *J. C. Christensen* i Loldrup v. Viborg.

360—391. Fuglevarsler.

360. Når Svanerne flyver med stærk flugt mod syd, bliver det stræng vinter.
361. Korsnæb kommer kun i strænge vintre, og når det bliver ved at fryse længe og strængt. Jyll.
362. Når Hönsene skriger, er det mod blæst.
363. Når Skaderne flyver höjt, er det mod frostvejr; flyver de lavt, mod tøvejr.
364. Når Kragerne skriger, er det mod frostvejr.
365. Når Bådsmanden (d. e. Tropikfuglen) viser sig, bliver det storm. Søfolk.
366. Når Storkene flokkes, bliver det uvejr.
367. Når påskeæg gjemmes til påske igjen, og de så er rådne og tomme, skal man dø, för året er omme, i modsat fald skal man leve længe. Vallek.
368. Gjemmer man et æg fra påske til årets ende, kan

man se, om man bliver rig eller fattig; er det fuldt, bliver man rig, og er det tomt, bliver man fattig.

369. Er det rådent, dør man snart, ellers vil man leve længe. Sæll.

370. Når Ravnene hugges, så får vi blæst,
som ligger sig med regn fra sydvest. Sydsæll.
. . . . som lægger sig til sydvest. Horns h.

371. Når Hjejlen siger: Kør høl eller: køb hede! får vi godt vejr. Ringive.

372. Når der er kragefjer i dynen, ryster den i uroligt vejr. Jyll.

373. Når Hönens lykkeben er blåt, får man en hård vinter. Jyll.

374. Når to trækkes om det og river det itu, så får den, der beholder det störste stykke, den meste lykke. Assens.

375. Man kan se på det, hvordan vinteren bliver, er det hvidt, bliver det en mild vinter; er det mørkt, bliver det en stræng vinter. Jyll.

376. Når en over måde sjælden gang et menneske kan klemme et æg itu efter ende, vil han blive et slet menneske senere. Gjøl. Eller man kommer galt af dage.

377. Når Gjøgen kukker på bar kvist, bliver det krig. Silkeborg.

378. Fra den kant, Gjøgen første gang høres at kukke, vil vinden mest blæse den sommer. Fyn. Vends.

379. Jamrer Skidtefuglen (d. e. Gulspætten. Silkeb.) meget, bliver det skident vejr. Fyn.

380. Er det mørkt i den bageste ende af Gåsens brystben, bliver det stræng vinter. Djursland.

381. Når Havresåten kommer, bliver det regn. Kulsvierne.

382. Så mange dage, Lærken synger för Kyndelmisse, så mange uger skal den tie derefter. Vends.

383. Når man finder et enkelt hönseæg et sted, er der ni ulykker i det. Sæll.

384. Når en Höne slæber med et strå bag i, skal en af ens nærmeste dø. Sæll.

385. Når Hanen i frostvejr galer meget om eftermiddagen, får man tø; galer den om sommeren inden kl. 3 om morgenen, bliver det regn.

386. Ser man første gang Viben, er det et sikkert tegn på forår. Vallek.

387. Når Viben lægger sine æg ved siden af knakker (d. e. knolde, tuer) i lavninger, tyder det på en tör sommer. Ty.

388. Ser man første gang Storken gå, bliver man let til bens det år; ser man den flyve, bliver man tung til bens. Fyn.

389. Ser man den gå og samle kryb op, skal man finde noget. Jyll.

390. Bygger Skaden meget lavt, får man dyrtid. Kjøge.

391. Gjör Svalerne megen stöj i stranden, bliver det uvejr. Brøndbyvester. Ved *Valdemar Bennike.*

Svar.

15. Jeg har hørt fortælle, at når en frugtsommelig kvinde holder et barn over dåben, skal hun have to forklæder på, hvoraf det ene indenfor kjolen, fordi forældrene ellers vilde få sorg af begge börnene; disse vil blive to modsætninger til hinanden, men til dem begge vil der knytte sig megen sorg og bekymring.

Min moders plejemoder, »Kirsten Konrads« i S.-Nærå, som er død for længe siden, har en gang fortalt mig en historie herom. En kone, som var frugtsommelig, bar en gang et barn til dåben. Dette barn blev stort og stærkt, men en vild krabat, der endte som et meget slet menneske. Konens eget barn blev derimod stille og blid, men meget svagelig, og al tid uheldig i sine foretagender; til sidst omkom han ved et ulykkestilfælde. — »Det var heller ikke så sært«, tilföjede gamle Kirsten, »for denne kone havde forsömt at tage et forklæde på indenfor kjolen.«

Herman Pedersen, Hammerum station.

21. I min hjemegn, et par mil nordvest for Horsens, brugtes navnet »Fandens ridehest« om Guldsmedden. Vi kaldte derimod den lille plettede Mariehøne for Guldsmed. Det omspurgte navn bruges her på Sælland som navn på en lådden sommerfuglelarve. *Peter Kousgård.*

21 Jeg har flere gange i omegnen af Vejle hørt Guldsmedden (Libellula) nævne ved navnet Fandens ridehest.

A. Asmusseen, stud. art.

21. Jeg kjender to meget forskjellige slags insekter, der har det omspurgte navn. I Adslev ved Skanderborg var det et flyvende insekt af omtrent to tommers længde med fire lange vinger og grönt hoved. Det opholdt sig mellem rør og strå i moser og vandsteder. Dette insekt kaldes på Samsø *Guldsmed*, medens det i Adslev hed *Fandens ridehest.* Det insekt, der på Samsø kaldes *Fandens Ridehest*, kaldes i Adslev *Ådjworm* og er en lådden sort orm på knap en tommes længde. Jeg kjender dog ikke de naturhistoriske navne på de her nævnte.

Mikkel Sörensen, Alstrup.

21. I Salling kaldes den store Guldsmed med cylinderformig bagkrop »Fandens Ridemær«. En anden, hvis bagkrop er flad og af blå farve, kaldes »den blå jomfru«, dog kan man også høre denne nævnet »Fandens Ridemær«. Her i Sir har jeg en eneste gang hørt den første kaldet »Hwöwws«, men det beror vist på en fejltagelse, da den som bekjendt ikke har noget med Hvepserne at gjøre.

M. Møller, Sir.

En tak.

Dagen för sidste jul blev jeg underlig og glædelig overrasket ved fra Chr. Bågø at modtage en stor pengesending ledsaget af en trykt opfordring, undertegnet af styrelsens fire øvrige medlemmer og gående ud på at bede samfundsmedlemmerne yde bidrag til en pengegave til mig for at stötte mig i min virksomhed for folkeminderne. Denne opfordring, der var bleven udsendt til alle folkemindesamfundets medlemmer undtagen i Rødkjær postdistrikt, bar overvættes rigelig frugt. Dette må nævnes her i bladet samtidig med, at jeg fremkommer med min dybt-

følte tak derfor, og at jeg også nævner opfordringens indhold, endskjönt de allerfleste medlemmer har set den, sker egentlig blot for udenforståendes og for efterverdenens skyld. Samtidig med, at jeg blev underlig bevæget ved gavens modtagelsen, blev jeg også skamfuld over for de mange givere. Det stilledes klart frem for mig, at jeg aldeles ikke havde fortjent en slig påskjönnelse, da min arbejden dog kun har været stykværk og uden noget videnskabeligt grundlag. Men en stötte for mig har gaven været. Jeg har arbejdet meget for denne sag — dette være sagt, fordi det er sandt — og har ikke danset på roser som samler, men prøvet mange savn og megen tilsidesættelse. Men nu fremtræder trykket til dels på en anden måde, og da jeg netop för jul følte mig særdeles trykket i mere end én henseende, modtage alle de mange givere ikke alene min venligste tak for hvad de gav, men også min bedste forsikring om, at gaven gjorde större nytte, end mangen måske troede, idet den hjalp til at løfte mit sind og hæve mistvivlen i samlerarbejdet, samt gav mig frimodighed til at bære sygdoms tryk. Jeg har nu som forhen lagt planer for sommertiden og er arbejdsfrisk — så længe Gud vil.

Samtidig med at sende min varmeste og hjærteligste tak ud i verden vilde jeg gjærne med den lade følge til hver især en af mine bøger — ikke for at gjøre gjengjæld og give lige for lige, men for at få mit loft friet for trykket af en del bøger, som jeg ikke kan tænke mig nogen sinde at få solgt. Det vilde glæde mig, om de dog således kunde nå den bestemmelse, jeg ved trykningen havde sat for dem, nemlig at blive spredte ud over landet, samtidig med, at de kom til at bære min tak frem til hver enkelt giver. *E. T. Kristensen.*

Vi föjer vor tak til for den redebonhed, hvormed man har fulgt vor opfordring. Der er ialt indkommet 610 kr., og efter fradrag af udgiften er der overrakt E. T. Kr. 550 kr. Vi aftrykker ikke de over 200 giveres navne. Den dem fra E. T. K. oversendte bog vil være så god som kvittering fra os.

På indbydernes vegne:
Christoffer Bågø.

Mærk. Idag, over en måned efter udløbet af indbetalingsfristen (20. Jan.) er der endnu **500 Medlemmer**, som **ikke** har betalt deres medlemsbidrag for det nye år. *C. Bågø.*

Konrad Jørgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 6. | 15. Marts. | 1885.

392. Kane-dansen.

Gammel danse-melodi for violin.

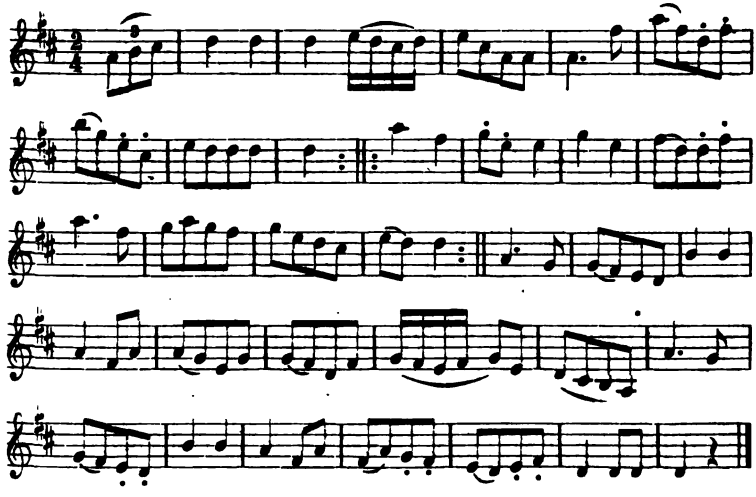

Ved indsendelsen af ovenstående dansemelodi samt den i forrige nr. meddelte lader meddelerinden, *Marie Fredskild* i Hvidbjærg, følgende bemærkninger medfølge:

Når jeg er til gilde hjemme i Ty, bliver der stundom opført en hel del gammeldags danse-ture. Der er noget særegent smukt over sådan en dans, når den bliver rigtig udført, og som man sidder og ser paa den, træder det

tillige klart frem for en, at den sag også har en historisk[1]) side. Det er udelukkende kun de ældre blandt befolkningen, som med omhyggelighed og sikkerhed kan danse disse ture, og derfor mærker man år efter andet, at de opføres sjældnere og sjældnere. Som medlem af mindesamfundet kan jeg imidlertid ikke med god samvittighed se paa, at noget så ejendommeligt går til grunde uden at efterlade sig spor. Derfor har jeg fået en gammel spillemand på imellem 70 og 80 år til at afskrive et par af de ældste.

Til Kane-dansen skal man i tidligere tider have haft bjælder, som kun brugtes i dette öjemed. Den förnævnte spillemand kjender en gammel dreven danser, som indtil de seneste år har smykket sig med disse, når dansen opførtes ved julegildet i den gamle gård, hvor han hører hjemme.

I Otteturen stiller de dansende sig op på langs, som de kalder det, de står altså i to lange rader, kvinderne og mændene hver ved sin side. Når så det første par har begyndt dansen, flætter de snart ved kjædning et andet par ind med, og nu drages der så gang efter gang et regelmæssigt ottetal.

393. Jomfruen og dværgen.

1. Der ganger en dværg i rosenslund,
— Å, hvor tiden er lang! —
da mödte ham en ridder i samme stund.
Å, hvor tiden er lang, og sorgen den er trang!
2. »Og hør, liden dværg, hvad jeg siger dig:
hvorfor ganger du her i lunden så sildelig?«
3. »Jeg ganger ikke efter andet her så sildelig,
end at lytte til sangen af de fugle små.«
4. »Jo, du ganger efter andet her så sildelig,
du ganger efter at få kongens datter hid til dig.«

[1]) kulturhistorisk. *E. T. K.*

5. »Hvordan skulde jeg få kongens datter hid til mig?« —
»Og hvad giver du, jeg skaffer kongens datter hid til dig?«
6. »Jeg vil give dig sølv og det røden guld,
og af det vil jeg give dig skjæpperne fuld'.«
7. Det første den dværg over akselen så,
så dejlig en jomfru for ham monne stå.
8. Og det var liden Kirsten, hun ind i bjærget kom,
hun var [der] i bjærget udi otte år.
9. Liden Kirsten hun fulgte den dværg til sengs,
hun fødte ham syv sönner, og de vare små.[1])
10. Så gik liden Kirsten for den dværg at stå:
»Og må jeg hjem til min kjær' moder gå?«
11. »Nej, du må ikke hjem til din kjær' moder gå,
så kommer du ikke mer til bjærget i år.«
12. Liden Kirsten gik hjem til sin moder så kjær
— — — — — — — — — — — — —
13. Og der kun kom til det borggårdsled,
da stod hendes moder og hvilt' sig derved.
14. »Og hør, liden Kirsten, hvad jeg siger dig:
hvor har du været så længe fra mig?«
15. »Den dværg han haver mig lokket til sig.« —
»Hvad gav han dig så for æren din?«[2])
16. »Han har givet mig en harpe af røden guld,
som jeg skulde slå, når jeg var sorrigfuld.«
17. »Og hør, liden Kirsten, vil du lege guldharpen for mig,
halvparten af kongeriget det vil jeg give dig.«
18. Liden Kirsten hun leged på den første streng,
det hørte den dværg alt hjem til sin seng.
19. Liden Kirsten hun leged på den anden streng,
da sprang den dværg ud af sin seng.
20. Liden Kirsten hun leged på den tredje streng,
den dværg han ind ad dören tren.

---

[1]) 8_2 og 9_2 hører egentlig sammen til ét vers.
[2]) dette vers er egentlig sammenstykket af dele af to vers.

21. »Og hør, liden Kirsten, hvad jeg siger dig:
hvad snakker du med din moder om mig?«
22. »Jeg snakker ikke andet med min moder om dig,
end du er som perler og røden guld for mig.«
23. Den dværg han gav hende så mangen en stød,
det angrer liden Kirsten til hendes død.
24. Trende gange om bjærget trende gange hun løb,
för hun fandt ind ad bjærgets dör.
25. Og der liden Kirsten ind ad bjærget kom,
da stod hendes syv sönner og tog hende imod.
26. De to skød til hende både hynde og stol,
de to skød hende en guldskammel under fod.
27. De to kasted over hende kappen så blå,
— Å, hvor tiden er lang! —
för hanen den galed' vår liden Kirsten død.
Å, hvor tiden den er lang, og sorgen den er trang!

Ved lærer *Sören Ditlevsen*, Elsted.

Denne ældgamle vise, der just ikke er den samme, men dog meget nær slægtet med »Agnete og havmanden«, er nu meget sjælden at træffe. Denne her foreliggende opskrift er i mere end én henseende ejendommelig. Man se forøvrigt D. g. F. nr. 37 og J. F. II. 28. *E. T. K.*

394. Jomfruens mandevalg.

Sidestykke til II. 801.

1. Jeg vil ej den skindere ha',
jeg gider ej skrabe de huder:
men jeg vil mig en slagtere ha',
så får jeg pølsen den varme.
2. Nej, jeg vil ej den slagtere ha',
jeg gider ej skrabe de tarme:
men jeg vil mig en bagere ha',
så får jeg kagen den varme.
3. Nej, jeg vil ej den bagere ha',
jeg gider ej slukke de brande:
men jeg vil mig en bryggere ha',
så får jeg godt öl i min kande.

4. Nej, jeg vil ej den bryggere ha',
jeg gider ej skvulpe de tønder:
men jeg vil mig en præstemand ha',
for han kan læse for mine synder.
5. Nej, jeg vil ej den præstemand ha',
han skrifter alt for længe:
men jeg vil mig en ungkarl ha',
der leger så lystig i senge.
6. Nej, jeg vil ej den ungkarl ha',
han leger alt for længe:
men jeg vil ha' en gammel mand,
der har både sølv og penge.

Ved lærer *P. Chr. Hansen*, Lange, efter tilsigelse af Karen Madsdatter på Lange i Nakskov fjord.

395. Gildeskik.

For omtrent et hundrede år siden var det skik ved bøndergilder på *Sælland* i nærheden af Slagelse, at der blev lagt et knippe tag på den nederste ende af gildesbordet; og i det var der kridpiber, som var anbragte således, at alle pibehovederne vendte ud ad. Når nu måltidet var til ende, skulde mændene jo have sig en pibe tobak, og præsten, som gjærne havde hædersplads ved bordet, fik så den bestilling at trække piberne ud og uddele dem til gjæsterne. Den, der sad hædersgjæsten nærmest, havde den bestilling at slå ild med et fyrtøj og tænde en fyrrepind med svovl på enden, som var en halvanden tomme lang, og den gik da rundt til mændene, for at de derved kunde få piberne tændte. Var en pind udbrændt, tændtes en anden, til hele kredsen var bleven forsynet med ild.

Ved *Louise Hansen* i Törring.

396—398. Skjæmtesagn.

396. En præst, der jævnlig sögte kroen og holdt meget af at få et slag kort, sad en løverdag aften og spillede tillige med bønderne, da en af disse ytrede, at det

vist nu var bedre, at »fa'er« gik hjem og tænkte på sin prædiken til i morgen. Men præsten mente, at han sagtens kunde prædike, det var en smal sag, og han begyndte endog at b›vte og sagde, at han i sin prædiken vilde nævne navnene på de fire slags kort, uden at nogen skulde mærke det eller finde noget anstødeligt deri. Det, mente mændene, var umuligt; men næste dag, da præsten kom på stolen, begyndte han: »Dersom Fanden kom ind igjennem disse *ruder* og vilde slå sine *klør* i eder, så vilde I vist nok sige: *Spar* vore *hjærter*.«

Her er historien fra Lolland ved *P. Chr. Hansen*, Langø, men ellers udbredt over hele landet.

397. En præst i *Valløby* havde en dag i kirken talt om Job og om, at vi ligesom Job skulde være tålmodige. Da tjenesten var forbi, og præsten kom hjem, sagde hans kone: »Det var dog en dejlig prædiken, vi fik i dag, lille fatter«. — »Ja«, sagde præsten, »vi skal jo være tålmodige, om end ikke alt går efter ønske, men gå du nu ned og hent mig en kande af det gode öl, du har i kjælderen«. Konen gik, men kom kort efter tilbage, slog hænderne sammen og udbrød: »Men, fatter! det er dog forfærdeligt! nu er tappen gået af tønden, og alt öllet er spildt.« Præsten, der havde siddet og ventet på det gode öl, blev yderst opbragt og begyndte at skjælde på konen for hendes uforsigtighed, og det endog i den grad, at konen fandt sig beföjet til at sige: »Men, fatter! husk dog på Job, der mistede alt, hvad han ejede, og dog var tålmodig.« — »Å!« råbte præsten, »den prakker ejede ikke sådant et anker öl.«

Fra Stævns ved samme.

398. En gang boede i *Falde* en gammel mand, der hed *Jens Gåsby*. Han var så udmærket til at synge; somme tider kunde han sætte det så skingrende höjt som en ung tøs. Al tid sang han, enten han så var henne eller hjemme. Når han gik og plöjede på sin mark, havde han salmebogen i lommen — det var for det meste salmer, han sang — for at han kunde tage til den, når han ikke

kunde huske ordene. Hver gang han nu havde fået vendt og begyndt på en ny fure, stemmede han op. En gammel grå hund, der plejede at følge ham, begyndte da at hyle af alle kræfter. Så vendte Jens sig gjærne om imod den og tordnede: »Hold din kjæft, dit fandens bæst! du forstår jo ikke en Guds tøddel!«

Ved lærer *A. C. Nielsen* i Malle.

399—419. Fuglevarsler.

399. Goolind høøn æ g*ue* i goo, n*æ*e dænd må væ ubandt.

400. Kokæg kommer der jo af og til nogle af, de bringer ulykker til huse.

401. Når skyen er som en hjejlemave, så vil det regne inden tre dage. Mors.

402. Man kan af Vibens rede se, om vi får en våd eller en tör sommer. Bygger den höjt, bliver sommeren våd, men bygger den lavt, bliver sommeren tör. Mors.

403. Horsgom over land giver vand.
Horsgom over kjaan giver taan. Mors.

404. »Kukmand på kvist! sig mig for vist,
hvor mange år det skal vare, för jeg bliver gift.«
Lige så mange kuk, som kukmanden siger i træk, efter at spörgsmålet er givet, lige så mange år varer det, för den spörgende bliver gift.

405. Det betyder dødsfald, når Minervas ugle (Stenuglen, Ma Longg*o*s, Lundg*o*s ell. Långagges) kommer til menneskeboliger. Når den vil have dem ud, siger den helt tydelig: Ut! og jeg kjender flere, som af denne grund nærer stor angst for uglen. En morgen kom en ugle drivende mod vinduerne på et hus i Tåning og flöj til sidst ind i forstuen. Folkene havde forøvrigt mærket flere varsler den samme morgen, og en time efter fik de bud, at deres datter var druknet. Uglens unger kaldes fleese (ent. en flees).

406. En gammel kone på Vorbasse mark skal have sagt, at det ikke var så galt, fordi Uglen sagde: Ut!

men når den sagde: Kle vit (klæd hvidt)! det var et ondt varsel.

407. De småfugle, der ofte følger kukmanden, kaldes hans tjenere. Der lagdes forhen mærke til, når han kom om våren, om han havde råd til at holde sig en »tjener«, ti så blev året frugtbart, hvorimod det modsatte var tilfældet, når han ingen havde.

408. I Kolding- og Ribeegnen må bygsæden begynde, når Gjøgen kommer, derfor siger han: Kukkuk, så byk, så tyk, kuk, kuk!

409. Når han er glad (d. e. kukker meget og skvaldrer) er det tegn til regnvejr.

410. Når Svalerne flyver höjt, er det tegn til smukt vejr, og når de flyver lavt, er det tegn til regn og blæst.

411. Filer Mejsen (Tallepekke, Sawwfowl, Fiilfowl, Skowfiile) meget, betyder det regn og ustadigt vejr.

412. Skriger Hönsene meget, får vi blæst.

413. Løber de straks ind, så snart det begynder at regne, vil det snart holde op igjen, men bliver de gående ude, vil det regne længe.

414. Galer Kokken, efter at Hönsene om aftenen er flöjne op på ranen, altså efter solnedgang, betyder det vejrforandring.

415. Ser man Viben om våren, för man hører den, er det et godt varsel, det modsatte er ondt.

416. Ser man først Storken flyvende om våren, skal man flytte og bliver let (Tåning), eller man bliver tung, fordi den har en tung flugt (Kolding, Varde). Ser man ham stående, skal man ikke flytte, men bliver tung og doven (Tåning). Ser man ham gående, bliver man let, fordi han har en let gang (Kolding, Varde). Hører man ham knebrende, för man ser ham, vil man komme til at slå meget i stykker.

417. Når Storken er våd og skiden, idet han kommer, giver det et tilsvarende vejrlig om sommeren. Samme

betydning har det, når den sorte Stork viser sig (Tåning, Andsager, Nörre-Farup).

418. Måger og Tærner nævnes under et som havfugle. Når disse havfugle i större mængde kommer ind over det faste land, da er det tegn til blæst, ondt og ustadigt vejr.

419. I Nörre-Farup får Gjøgen, så snart han kommer om våren, følgende spörgsmål: Kukmand, Kukmand, klöww! hwo lænng ska a löww? Lige så mange kuk der kommer straks efter spörgsmålet, lige så mange leveår har spörgeren.

Hvor der ingen stedfæstelse findes, er alt fra Tåning ved Skanderborg.

399—419 ved *Rasmus P. Randlöv.*

420—428. Stedlige talemåder.

420. »Hm hm!« sagde *Boldrup* hunde, de kunde ikke gjø.

Ved *A. C. Nielsen* i Malle.

421. »Dæ ska ve mååd mæ slekker«, så *Fynboen*, han had æt femten skannbassie.

422. »Hwæ si løst«, så *Spandet* præst, han had forsør å go te krows, så bær di ham.

421—422 ved lærer *S. P. Rasmussen*, i Ås.

Boldrup er i Gislum herred, Spandet i Sønderjylland.

423. Kommer du te *Siir*,
kommer du ålder vier (d. e. videre).

424. Nawr er mawr.

425. Den, der kan komme gjennem *Bur* uskjænd,
kan komme gjennem Helvede ubrænd.

Sir, Navr og Bur er tre sogne vest for Holstebro.

426. Der skal tre Morsingboere til en Tybo og tre Tyboer til et menneske, siges i *Salling*.

427. »Katteskjæg og Hårkamper (d. e. Frytle) kan man hugge af med en bøgelægte; men Bukkeblade og Kragetæer er noget, der fornemmer til knagerne«, siger *Vestjyden* ironisk efter Östjyden.

428. »Röwwe böwwe höwwe nöwwe Göwwe löwwe (d. e.

rug og boghvede har vi nok af, Gud være lovet!) sådan taler de på Fyn«, siger *Jyden.*

423—428 ved lærer *M. Møller*, Sir.

429—532. Ordsprog og talemåder.

429. En skorre hællmos å en sååndе diig, di fender ålld stæjj hværander. Eller:
430. Dær æ ålder så skorre en hællmos, dær æ lisså sååndе en diig.
431. Fjæt i fåådwa*n*d de æ bæjer end æ bår wa*n*d.
432. De æ nåk måågen te kråågen å søster te wå so*w*.
433. Ja, d*æ* ska vi h*å* et å e*t* i æ hæ*r*esfowweds æænd.
434. Lö*w*n å sø*w*n æ m*øj* lissom jæ*n* vænner sæ te.
435. E*t* æ renger end en tyk støk br*ø*.
436. Han ko*m*er åld stæj mæ æ ho*w*e.
437. De ær e*t* wa*r* å gyr en sk.. te en tårrenskra*l*d.
438. Fåligges hunnd! i måån ska I o æ jawt.
439. Få g*a*l æ åw få g*a*l: å tyyr æ kat i så m*øj* gres.
440. Han stör *u*d o æ bien lissom en ma*w*er so*w* i fröst.
441. Han ær ha*l* a*d*el å ha*l* skra*d*el. Eller:
442. Han ær h*a*l a*d*el å ha*l* fårawt.
443. V*æ*r sende, a fanger møs!
444. Ska vi e*t* læg sa*m*en å kyyw en p*æ*l o kredit?
445. De war liig ve, a so*w* et, te mi ålldmor kom h*å*p*e*nd o en pøllspe*n*d.
446. De æ da en hemmeriges væ*j*r å kjaan i, n*æ*r jæ*n* blåt håd fl*ø*ød nåk.
447. Han render, som der var ild i begge hans ender.
448. Dær æ en tra*v*l, ræt som dæ sku en høøn slaw*t*es.
449. Han k*y*r, som han håd stållen budde hææst å *u*n.
450. Vel du e*t* ha fjæt å Fanden å gröwwer å en gammel hællmos.
451. Han spø*t*er så fjæt, som han ska*t*ed a tå*w* katåfler å en mårred (d. e. gulerod).
452. Han hå e*t* wot ræt, sin æ sw*y*n skjænnd mæ ham.

453. »En le*l*e hjælp æ åw hjælp, så æ myyr, en pessed i æ ha*w*. 429—453 fra Vestjylland ved lærer *Jens Gråkede* i Rabjærg.
454. Han er fra de side åringer, hvor vejen gror over pilene, og de bager pandekager i en skjæppe og vender dem med en vognstjært.
455. Han er fra de side åringer, hvor møget gror over husene, og gæssene går ude om vinteren, og man bager pandekager i snat.
456. Han sparker i det som en höne i en tåt blår.
457. »Gud ske lov, vi er over det«, sagde manden, han sad midt i det.
458. Han ser ud, som han havde ædt en skjæppe lus og skulde i lag med en skjæppe lopper.
459. »Sparker du!« sagde skrædderen til lusen.
460. Do mo hælle skjænn end å støø et *u*.
461. De æ gåt å ha nö te gue, n*æ* de e*t* æ ho*g*.
462. Man skal finde sig i skjæverne, om de er nok så lange. 453—462 ved *Niels K. Møller* i Fårup.
463. Han har så lang en næse, at når man slår til den om julen, dingler den til Kyndelmisse.
464. Han er så tynd, at man kan slå ham over med en skefuld tyk mælk.
465. Han ser langs med næsen og tværs over munden (siges om den sörgmodige).
466. »Jeg tror, at fem pægle er en stiv potte«, sagde karlen, da de spurgte ham, hvad han troede.
467. Du kommer al tid med dit fjerdingkar, fordi du ingen skjæppe har.
468. Sikke mennesker, Vorherre har at fylde hans gode öllebrød i.
469. Der er forskjel på folk og skjæl på fisk.
470. Nu har han gjort sine klukæg (d. e. han kan ikke mere).
471. Han sidder bag op, fordi han ingen penge har.
472. Det går ikke sådan som i Himmerige, der får hver en lille pandekage at rende med.

473. Det flöj i ham ligesom Guds ord i en student.
474. Han piber olje, eller:
475. Han synger hundesalmer (d. e. han græder).
476. Det er hakker til prakker og søster til vor so.
477. For galt er for galt, tre daler for en rakkerhat.
478. Den, der brækker ben efter marv, brækker vægge efter piger.
479. Han æder, som han var betalt for det.
480. Han er syg for byg, han kan ikke få havre at pikke.
481. Det vilde jeg ikke skulde være sket for den bedste af mine höns.
482. »Den gule hund er nok efter dig«, siges til den dovne.
483. Vi er i slægt, for min moders mosters vinduer vendte ud til din faders fasters kålgårdsdige.
484. At kysse en karl uden skrå og skjæg er som at kysse en leret væg.
485. »Nej, se, hvor man også kan komme af sted!« sagde manden, »der ligger hviden, og der ligger blommen«.
486. Der vanker ingen steg til stakler, uden den først har været i asken.
487. »Det var de to for mange«, sagde præsten, da han hørte, at pigen havde fået tvillinger.
488. »Ja, jeg skal opdrage dig med Guds ord«, sagde skrædderen, da han smed bibelen i hovedet på sin kone.
489. »Sådan skulde de have det en gang hvert år«, sagde manden, da rotterne løb på hans brændende lade.
490. »Gud give, den nu vilde blive rund!« sagde hjulmanden, da han var ved at lave et hjul.
491. Kunde man endda få det sådan, når man bliver gift.
492. »Så er det jævnt på to steder«, sagde manden, han skar sin næse af og stoppede den i sin r . .
493. Nu er forgyldningen gået af hellig Gjertrud.
494. »Ja, den vej skal vi jo alle«, sagde den fulde mand, da han faldt ned i en grav på kirkegården.
495. Sæt dig ned på Guds grönne jord forved kakkelovnen!
496. Han grinede værre end en hængt kat.

497. Det er ikke så let for en enlig karl at stable ærter i mørke.
498. Det er så rede som heglet smör[1]).
499. Han tager hele verden og Kjöbenhavn med.
500. Der må være meget godt i ham, for der er aldrig kommet noget godt af ham.
501. Jeg har en rar kone og en dygtig kone, når det tager hende; men nu har jeg haft hende i tyve år, og det har ikke taget hende endnu.
502. »Nu« det er ikke i morgen; men »så« det er siden.
503. Du kan få det for et reb at hente det i.
504. Bi du, til jeg får bi, så skal du få honning at slikke.
505. Du giver kun lidt bort, og det bider du først af.
506. Det er skidt både med din lögn og dit latin.
507. Jeg har det fra jordemoderen.
508. Han gi'r ikke så meget bort, som der kan fjæles under et öjenlåg.
509. Han sidder så nom[2]) som en kat ved en siklud.
510. Han er så krum som en hund i en skurvet gryde.
511. Das ist nik so gut for en jenle kål å go o æ låwt å stæl pærer; dat ist bæjer, wen man tåw ist.
512. De kan ikke forliges over et dörtræ.
513. Han kan ikke kjende en ko fra en vejrmølle.
514. Det er så længe siden, at det er lögn.
515. »Når konen er død, skal hun ingen medicin have«, sagde doktoren.
516. Nu kan du være nar, til jeg bliver det, så har du været det længe nok.
517. Han synger, som når man trækker en kat (eller gris) i halen.
518. Han siger hverken syv eller ni.
519. Her hjælper hverken lön eller bön.
520. Han går, som han slog lyng med det ene ben og gravede törv med det andet.

[1]) det er der i det mindste ingen hår i.

[2]) nom (et ord fra Ty) er sagtens det samme som fornommen: hentagen, modfalden. *E. T. K.*

521. Nu er koen solgt, og halen er i Hamborg.
522. Så er lammet nok dödt for i år (d. e. nu er den herlighed forbi).
523. Det ser ud til en mørk jul og en spids påske.
524. Har jeg taget koen, kan jeg lige så godt tage halen med.
525. Han kan bestille mere i to dage end i én, når der er ingen, der töder ham (om den dovne).
526. Han kan hverken bræge eller få lam.
527. Han er lige så ilde ved det som en loppe på en gløde.
528. Det er ikke törre löjer at stå i vand til halsen.
529. Grøden er en dejlig fisk, ti der er ingen ben i den.
530. Du ligner ham, ligesom en ko ligner en ladedör.
531. En skal ikke rive sig på det flæsk, benet er af.
532. Det blev jeg klog af, för jeg blev rig.

463—532 ved *M. Møller* i Sir.

533—549. Gåder.

533. Dæ se*j*er en ma*n*d å*p* o hans h*u*s å roover ne*j*er te höjre: »Slå po*m*eren løs, dæ ko*m*er en tårrenskøl å æ vææsten«.
534. Hwa æ de, dær æ boode uund å ennd å engen stæj i æ mark å fennd?
535. Hwa æ de, dær æ boode uud å ennd å so*m*tir i æ mark å fennd; ka I en p*u*nd dæra*w* åpvæjj, så ska I fo Kjövvenha*w*n i æjj?
536. Hwa æ de, dær *g*or å g*o*r, mæn ko*m*er engen stæjer?
537. Hwa æ de, dær fowres æb*dg* te, å en gor får te får å fånemm, om en hå fåt nåk?
538. Hwa æ de får en le*l*e la*n*d, hwur dær ær e*t* en ma*n*d ennd?[1])

[1]) lyder således på Fyn:

Der er et lille land
så stort som en hand,
der er ingen mennesker der inde,
men dog er der mennesker at finde. *E. T. K.*

539. Hwår se*j*er dænd stöst nawwel i æ kjærr*k*?
540. Hwa æ de får konger, som æjer e*t* nåwwe la*n*d?
541. Hwa ær æ æænd a ålde vær*d*ens mo*w*lige te*ng*?
542. Hwa æ de: jo mejer en tår fr*æ* er, jo staar de bly*w*er, jo mejer en lægger t*e* er, jo mender de bly*w*er?
543. Hwa æ de, som låw*t*er bæst o æ avvet*e*k?
544. Hwa æ de, som smirres hw*ɪr* o æ h*u*s, mæn fålder g*u*l ne*j*er?
545. Der står en knægt ved dören hægt,
hans kjortel er skåren i fire konfekt,
hvad hedder den knægt?
546. Hwa æ de, som g*o*r o æ ho*w*e fræ b*øj* å te b*øj*?

533—546 ved værtshusholder *Jens Nielsen* i Ringkjøbing.

547. Hvem er øverst i kongens gård?
548. Hvem kan ikke komme i kongens gård for höns?
549. Der går to plader på Horsens gader; oven på de to plader er der to stolper; oven for de to stolper er der en melsæk; oven for den melsæk er der to stange; oven fo1 de to stange er der en knude; oven på den knude er der en skov, og i den skov er der dyr, som ingen kan skyde.

547—549 ved *Lovise Hansen*.

Frøken *Nicoline M. Nobel Sperling* til *Sandholdt* spörger om, hvad tid sangremsen »Munken går i enge« stammer fra og ønsker at få sit spörgsmål fremsat her i bladet for andre læseres skyld. Hun mener, at rimet stammer fra den tid, da pavedom og lutherdom brødes med hinanden. Mit svar er, at det er endnu noget ældre og sandsynligvis fra den tid, da pavedommen begyndte at komme i forfald i den store befolknings bevidsthed. Dernæst anfører frøken Sperling en trykt form af rimet fra en samling på Ernst Bojesens forlag og ved siden af en form som *Agathe Johanne Birkedal* har sunget for sine börnebörn, og så spörger hun om, hvilken form der er mest original og altså bedst. Fra mit standpunkt vil jeg ubetinget foretrække den sidste, da den første vilkårlig har udeladt noget, sagtens for at gjøre rimet mere passende til börn og for at få det til at blive en god sangleg. Det

kan nu være godt nok, men når man sådan beskærer et folkeminde, gjör man vold på det, og det er dog ikke ret. End værre bliver det, når man giver et hørt folkeminde ud som folkeminde og samtidig danner om derpå efter eget tykke. Derved undergraver man al grundvold for den bygning, der med tiden skulde rejses af vore folkeminder, og gjör dem en grumme dårlig tjeneste. Her i vort blad må vi have alt, som vi har hørt det uden nogen forfinelse eller beskæring; men det bliver en sag for sig, om man for visse sagers vedkommende dog ikke gjör dem den bedste tjeneste ved at lægge dem til side, ikke *trykker* dem, men *gjemmer* dem. Jeg tænker her på, hvad der sendes til Skattegraveren, og hvad der trykkes deri. Ingen kan med grund anke over, at der findes noget upassende og usædeligt i bladet, men der bliver også lagt ikke så lidt til side, som jeg dog sætter *megen pris på*, fordi det er sjældent, og fordi det udfylder, forklarer, oplyser så et og så et andet, altså danner *nødvendige* led i den store kjæde, som folkeminderne danner. A. J. Birkedals remse lyder således:

550. Munken går i enge den lange sommerdag;
hvad gjör han der så længe? å ja, å ja, å ja,
han plukker af de roser, han samler af de bær
og af de krusemynter alt til sin hjærtenskjær.
Og munken breder ud sin kappe så blå
og beder skjön jomfru at hvile derpå.
Munken be'r nonnen [at] gi' sig et kys.
»Å, nej«, sagde nonnen, »det er ej min lyst.«
Munken be'r nonnen [at] ta' sig i favn.
»Å, nej, sagde nonnen, »det er ej mit gavn.«
Se, hvor lystig de danser de to,
som om de havde stjålet både strömper og sko.
Silkede strömper, baldyrede sko
dem fik den skjön jomfru for sin ære og tro.
Kom falderideride ralla!

Linjerne 7—10 og 13—14 er udeladte i den trykte form, og udtrykket »hvile« er ændret til »knæle«. *E. T. K.*

»Jyske Folkeviser og Toner« er nu som belönning for samlerflid sendt til lærerinde *Maren Bonde* i Vedersø, og F. L. Grundtvigs bog om fuglene til *Mikkel Sörensen* i Alstrup og *N. A. Jensen*, Skjærbæk mølle, Sønderjylland.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 7. | 1. April. | 1885.

551. Et visebrudstykke.

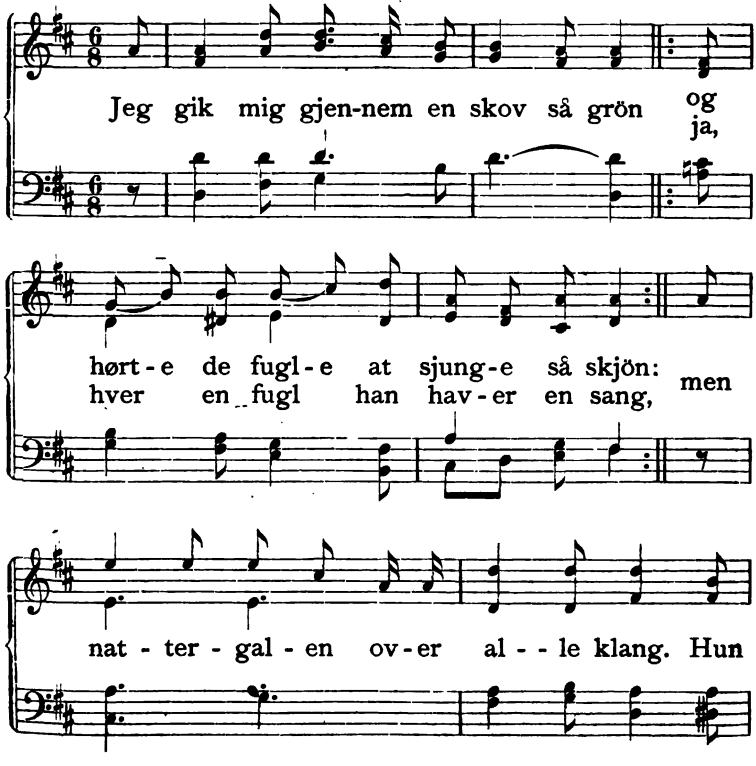

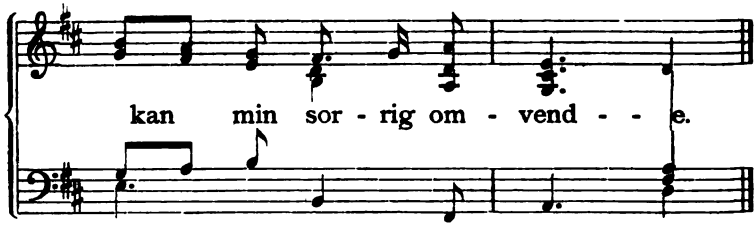

Ord og tone er optegnet af *H. Nutzhorn* på Askov højskole efter sang af højskoleforstander Johannes Vedel i Høve ved Slagelse, som i sin barndom har hørt den synge af sin 90-årige gamle moder. Men Vedel kan nu kun huske dette ene vers. Der spörges derfor, om ikke andre skulde kjende flere vers deraf. Iøvrigt har melodien i sin tid været meddelt Morten Eskesen, som i sin bog »76 melodier til N. F. S. Grundtvigs kæmpeviser« har benyttet den side 42 til sangen »Hr. Karl han sidder ved breden bord«; men da den for at passe dertil har måttet tillæmpes lidt, kan det nok gjøres behov at optage den her uden tillæmpning og med de rigtige ord underlagte.

552. Moderen under mulde. A.

Sidestykke til I, 435.

1. :/: Kong Salomon op ad lunden red, :/:
   der fæsted han sig så vakker en mø.
   Fru Ædelig min skjönne jomfru er.
2. Han fæsted hende favr, han førte hende hjem
   med guldkrans på hovedet, med ridderne fem.
3. Ja, de drak bryllup i dagene fem,
   disse börn de fik ikke mad i dem.
4. Og de drak bryllup i dagene ni,
   disse börn de fik ikke mad i di.
5. Disse börn de gik for deres fader at stå:
   »Og må vi til vores mo'rs grav gå?«
6. »Å nej så mænd, I må ej gå,
   I lader mig ej høre, I klager jer så!«
7. Disse börn de tager forlov af dem selv,
   og så gik de til deres moders grav hen.
8. Det ene græd tårer, det andet græd blod,
   det tredje græd deres moder af jord.

9. Skjön Valborg hun op af graven tren:
»Og hvem er det, der sukker på min grav?«
10. »Ja, det er dine tre börn så små,
ti vi lider både hunger og nød!«
11. »Jeg kan ej straks med eder hjem gå;
men i aften så vil jeg til eder komme!«
12. Skjön Valborg hun ud af graven tren,
og så gik hun for engelen at stå.
13. »Og må jeg til mine börn hjem gå,
for de lider både hunger og nød?«
14. »Ja så mænd, du må jo gå,
men du må slet ingen skade gjør'!«
15. Skjön Valborg hun ind ad porten tren,
til alle de porte flöj op i den gård.
16. Skjön Valborg hun ind ad dören tren,
til alle de döre flöj op i den gård.
17. »Og jeg levnte efter mig både öl og brød,
mine börn la'r du lide både hunger og nød.
18. Jeg levnte efter mig både strömper og sko,
mine börn la'r du gå med den bare fod.
19. Og jeg levnte efter mig de bolstre så blå,
mine börn la'r du ligge paa de bare strå.
20. Og jeg levnte efter mig de store vokslys,
mine börn la'r du gå i det mørkeste hus.«
21. Det ene hun vasked, det andet hun kæmmed,
det tredje hun vugged med sin ene store tå.
22. »Hvor vil du som stifmoder være slem?
i Helvede skal jeg oprejse din seng.
23. Men vil du som stifmoder være god,
i Himmerig skal jeg oprejse din stol!«
24. »Nej, jeg kan ej lade de börn gå,
for deres kjær' moder har været her i nat.«[1])
25. »For nu galer hanen, og nu skal jeg gå,
for nu ringer Himmelens klokker ad mig!«

[1]) dette vers har vist fået en fejl plads, det skulde nok stå efter v. 26.

26. Kong Salomon ind ad dören tren:
»Hvi lader du ikke de ravneunger gå?«
27. :/: Kong Salomon satte sig ned på en stol, :/:
i elleve uger han talte ej et ord.
Fru Ædelig min skjönne jomfru er.

Denne vise er meddelt af *Lars Frederiksen* og optegnet efter tilsigelse af en afdöde gårdmandsenke Abelone Hansdatter i Ryslinge.

553. Moderen under mulde. B.

1. Hr. Ville han stander op under ø,
så fæsted han sig den anden mø.
Min snefta ligger langt fra Nordland.
2. Så fæsted han sig den anden mø,
for hun skuld' gi' de små börn brø'.
3. Og de drak bryllup i dagene fem,
og de fik ikke brø' udi dem.
4. Og de drak bryllup i dagene ni,
småbörnene fik ikke brø' udi di.
5. De småbörn kom løbend' hend' imod,
hun stødte dem fra sig med hendes fod.
6. Den ældste den tog den yngste ved hånd,
så gik de til deres moders grav med gråd.
7. »Stat op, kjære moder, du give os brø',
og lad ej de småbörn af hunger dø!«
8. Den døde faldt ned for Vorherre på knæ:
»Og må jeg ikke i aften til jorderig gå?«
9. »Jo vel må du til jorderig gå,
men slet ingen mand må du gjör' skå'.«
10. Og hun gik til den søndre dör,
og der var Jesu kors for den.
11. Og så gik hun til den nordre dör,
og der var Jesu kors for den.
12. Og så krøb hun ind ad så lille et hul,
for hun vilde til sine småbörn gå.

13. Den mindste tog hun på sine knæ,
de andre stod om hende og græd.
14. »Stat op, hr. Ville, du kommer ind til mig!
sövnen den skal ikke smitte dig.
15. Der blev efter mig de store vokslys,
småbörn de ligger i mørkesten hus.
16. Der blev efter mig de bolstre så blå,
småbörn de ligger pa baresten strå.
17. Der blev efter mig det guld så rød,
småbörn de lider hungersnød.
18. Og skal jeg nu tier' hjem efter dig gå,
så krank en skjæbne skal du få.
19. Og når du hører de klokker ring',
så kan du vent' den døde kvind'.
20. Og når du hører de hunde tud',
så kan du vent' den dø' herud'.«
21. Når de hørte de småhunde gjø,
så gave de de småbörn brø'.
Min snefta ligger langt fra Nordland.

Tilsagt af Kirsten M. Jensdatter og optegnet af lærer *T. Kristensen* i Rönslunde.

554. Moderen under mulde. C.

1. :/: Kong Salomon han rejste langt ud på en ø, :/:
der rejste han ud for at fæste sig en mø.
Fru Edel min skjön jomfru var.
2. Kong Salomon havde bryllup i dage tre,
hans tre små börn fik ej mad i de.
3. De tre små börn gik til deres fader at stå:
»Og må vi ej til vor kjær' moders grav gå?«
4. Kong Salomon han sparked dem op med sin fod:
»Nej, I må ikke til eders kjær' moders grav gå.
5. De tre små börn tog lov af dem selv
og gik til deres kjær' moders grav hen.
6. Den ene græd tårer, den anden græd blod,
den tredje græd sin kjær' moder af jord.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

12. Jeg [illegible] efter mig [illegible]
hvorfor skal mine [illegible]

13. Jeg [illegible] efter mig [illegible]
hvorfor skal mine småbørn ligge på bare [illegible]

14. Jeg [illegible] efter mig [illegible]
hvorfor skal mine småbørn ligge i [illegible]

15. Men vil du nu være som stifmoder god,
jeg skal udi Himmerig sætte din stol.

16. Men vil du ej være som stifmoder god,
jeg skal udi Helvede sætte din stol.

17. Trine [illegible] ud af døren [illegible],
så [illegible] sprang, og malmen gav klang.

18. Om morgenen alle tre de små børn stod op,

— — — — — — — — — — — — — —

19. Den første hun redte, den anden hun toed'[1])
den tredje hun vugged' med sin fod.

20. :/: Kong Salomon han satte sig ned på en stol, :/:
i fjorten dage talte han ikke et ord.
Fru Edel min skjøn jomfru var.

Tilsagt af en pige i Alstrup, der har lært visen af sin moder i Österby.
Ved *Mikkel Sörensen*, Alstrup, Samsø.

555. Moderen under mulde. D.

1. Det var en Søndag morgen, för klokken slog fem,
der gik tre små börn på kirkegården og græd.

---

[1]) meddelt: vasked'.

2. Den ene græd tårer, den anden græd blod,
den tredje græd sin moder af sorteste jord.
3. »Og hør, kjære moder, vil du følge med os hjem?
ti vi have fået os en stifmoder slem.«
4. Og moderen op for Herren mon stå[1]):
»Og må jeg ej ha' lov til at følge med de små?«
5. »Jo, du må ha' lov til at følge med de små,
men i morgen klokken fire skal du her hjem stå.«
6. Og moderen ind ad dören tren,
og alle de små börn de drejed' sig omkring.
7. »Var der efter mig ikke ager og eng?
hvorfor skal mine börn gå sultne til seng?
8. »Var der efter mig ikke bolstre blå[2])?
hvorfor skal mine börn ligg' på hø og på strå?
9. Var der efter mig ikke store vokslys?
hvorfor skal mine börn sidd' i mørkeste hus?
10. Og vil du nu være en stifmo'r så slem,
i Helvede skal du oprede din seng.
11. Men vil du være en stifmo'r så god,
i Himmerig skal du opsætte din fod.
12. Nu har jeg ej tid til at tale med jer mer,
ti Himmeriges klokker de ringer efter mig.

Ved *Jeppe Jensen* i Fly.

556. Moderen under mulde. E.

1. Det var en Torsdag aften, da klokken slog ni,
da de tre småbörn de dansed omkring.
2. Den ene græder tårer, den anden græder blod,
den tredje sin moder ud af sorteste jord.
3. Og de tre små börn til kirkegården monne gå,
hvor deres kjære moder begravet hun lå.
4. »Og hør, kjære moder! følg du med os hjem,
ti vi har fået os en stifmoder så slem.«

---

[1]) medd. tren. [2]) medd. bolster og blår.

5. Den kone hun op til Herren monne ga:
Må jeg få forlov til at ga til mine sma?
6. Ja, gjærne, ja, gjærne, ja, gjærne monne du,
men du skal komm' igjen, til klokken slår ti.
7. Den kone hun ind på forstuen tren,
hvor de tre sma börn de dansed omkring.
8. Hvorfor skal mine börn lide hunger og tørst?
var der ikke efter mig ild og brød?
9. Hvorfor skal mine sma börn ga i mørke[1] hus?
var der ikke efter mig ild og lys?
10. Hvorfor skal mine sma börn ligge nøgne på strå?
var der ikke efter mig bolstre blå?
11. Men vil du nu være en stifmoder så slem,
i Helvede skal du oprede din seng.
12. Vil du nu være en stifmoder så god,
i Himlen skal du sætte din fod.
13. Nu har jeg ej tid til at tale med jer mer,
ti Himmeriges klokker de ringer efter mig.«

Marie Johansen, Bøffelkobbel, Sønderjylland.

557. Moderen under mulde. F.

1. Det var en Torsdag aften, för klokken slog ti,
da gik tre småbörn på kirkegården og græd.
2. Den ene græder tåre, den anden græder blod,
den tredje græder sin moder af sorteste jord.
3. »Og hør I, mine småbörn, hvad græder I for?
må jeg ej få lov til at ligge udi ro?«
4. »Jo vel må du få lov til at ligge udi ro,
men vi har en stifmoder, hun er os så hård.«
5. Marie hun op for Vorherre monne trin':
»Må jeg ej gå hjem med börnene min'[2])?
6. »Jo vel må du gå hjem med börnene tre,
men du skal komm' igjen, för klokken slår ti.«

[1]) medd. mørk I. [2]) medd. tre.

7. Marie hun ind ad storstuen tren,
og alle de småbörn de vendte sig om.
8. »Og hør du, stifmoder, hvorfor er du så hård?
du skal vist i Helvede rede din seng.
9. Hvorfor skal mine småbörn lide hunger og had?
der levnedes både efter mig til öl og til mad.
10. Hvorfor skal mine småbörn sidde udi mørke rum?
der levnedes efter mig det store vokslys.
11. Hvorfor skal mine småbörn ligge hårdt på strå?
der levnedes efter mig de bolstre så blå.
12. Og hør du, stifmoder, hvorfor er du så hård?
du skal vist i Helvede rede din seng.
13. Nu vil jeg befale jer Himmelens Gud
og Himmerig, når I af verden går ud.
14. Nu har jeg ej tid til at tale med jer mer,
for nu Himmeriges klokker de ringer efter mig.«

Marie Johansen.

558. Moderen under mulde. G.

1. Det var en Tordag aften, da klokken slog tolv,
da gik der tre småbörn på kirkegården og græd.
2. Den ene græd tårer, den anden græd blod,
den tredje græd sin moder ud af sorteste jord.
3. Da stander deres moder i liglagte svøb:
»Ak, hør I, kjære småbörn, hvorfor græder I?«
4. »Ak, fordi vi har fået en stifmo'r så hård,
ti nu skal vi hungre og ligge på strå.«
5. »Ak, har I da fået en stifmo'r så stræng,
da skal hun til Helved at rede sin seng.
6. Men haver I fået en stifmo'r så god,
da skal hun til Himlen at rede sin bord.
7. Ak, hør I, kjære småbörn! jeg kan ej blive hos jer,
ti Himmeriges klokker de kalder på mig.«
8. Da galede hanen den tredie gang,
og deres moder til Himlen sig svang. *Marie Johansen.*

559—583. Folketro om höjtidsdage.

559. I julen må intet gå rundt; pigerne skal afholde sig fra at spinde i den tid, ti ellers vil de få bulne fingre.

560. I juletiden må man ikke nævne rotter eller mus; skal man endelig i talen betegne de nævnte dyr, så skal man kalde dem »de store« og »de små«.

561. I de tolv julehelligdage skal fejeskarnet samles i en dynge og henlægges i haven, så bisser køerne ej om sommeren.

562. Både jule-, nyårs- og hellig-tre-kongers aften skal husdyrene have deres rigelige foder, helligaftens-nadver; hund og kat får da gjærne lidt af alt, hvad der den aften er på bordet, stundom ikke en gang salt og sennop undtagen.

563. Det er en gammel skik, at man juleaften skal have to lys på bordet, og de skal helst have lov til at blive stående hele aftenen eller da så længe, indtil de er opbrændte, men hvis man skal bruge et af dem et andet sted, må man slukke det, inden det flyttes af stedet, hvor det stod. Sker det, at man i tankeløshed kommer til at sætte endnu et lys på bordet, betyder det, at der findes en hemmelig brud i huset.

564. Julemorgen må man ikke gå fastende til sin gjerning.

565. Hvis man nyårsaften stiltiende går udenfor og titter ind ad vinduet, kan man få at vide, om nogen i huset skal dø, inden året er omme, da denne i så fald viser sig uden hoved.

566. Så mange fluer som der findes under bjælken juleaften, så mange hundrede daler skal man lægge på kistebunden i det følgende år.

567. I julen skal hönsene fodres med boghvede, for så lægger de mange æg i det kommende år.

568. Man må sörge for at give *alle* husdyrene höjtids-

aftens-nadver, men man må aldrig kalde på dem, ti da vil der ske misheld med dem.

569. Til de store höjtidsaftener skal der strøs kirkejord under alle kreaturerne. Der skal også sættes stål for alle döre, i sæden på loftet, i møddingen og i gåsereden, alt sammen for at holde troldpakket borte.

570. Det skal være godt hver höjtidsmorgen at indgnide kvægets tænder med sod og salt, så går tænderne ikke løse.

571. Endeskorper, der skæres af brødet på höjtidsdage, skal man sætte i laden, det vil holde rotter og mus af sæden.

572. Hvis man bliver for sent færdig med sit arbejde den sidste dag i året, får man ikke udrettet ret meget i det kommende år.

573. Nyårsnat er vandet i gadekjæret som vin, og den, som først kommer til at vande sine heste deraf, vil have held med disse husdyr hele året om.

574. I det vestlige Sælland findes den skik, at man på Skjærtorsdag skal have ni slags kål, d. e. kål, som er kogt af ni forskjellige slags grönt. Når påsken kommer sildig, kan det i reglen nemt lade sig gjøre, men kommer den tidlig, kan det tit knibe svært med at finde de ni slags kål. Det gjælder da om ikke at være kræsen; et græsstrå, et blad af skarntyden eller en knop af piletræet har den i dag i dag fundet vej til middagsgryden på Skjærtorsdag.

575. Aftenen för Skjærtorsdag må man huske at bringe alle løse redskaber under tag, for ellers bruger heksene dem til at ride på til Bloksbjærg om natten.

576. Skjærtorsdag går heksene i kirke, men man kan kun kjende dem fra andre mennesker, når man uden sit vidende har fået et hönnekeæg (d. e. det første æg, en høne lægger) i lommen; i så fald kan man se en lille strippe på heksenes hoved, og derved kjende dem fra andre.

577. Fastelavs-mandag har de, der først kommer op, lov til at give de andre ris på sengen. Man må da kjøbe sig fri med boller, som der den dag er god brug for, da man skal have sød mælk og hvedebrød til middag.

578. På Langfredag gjælder det om at betale de ris tilbage, som man fik i fastelavnen. De kaldes langfredagsris og de andre fastelavnsris. Den dag skal man helst have melgrød til middag.

559—578 fra Slagelse-egnen ved *H. Petersen* i Fårbæk.

579. Alt det töj (redskaber og forskjellige andre gjenstande), som har været lånt ud, skal man sörge for at få hjem igjen til höjtiderne, for ellers bruger heksene det på rejsen til Bloksbjærg.

580. Nyårsaften sætter man på et bræt flere små portioner (mundfulde) af forskjellig slags mad hen til hunden. Den mad, som hunden først tager, må man mærke sig, ti det betyder, at det nye år vil give en god avl af den slags korn eller fødeæmne, hvoraf maden er lavet.

581. Hunden skal have sin nadver nyårsaften för husets folk, for at den ikke skal gjø under deres måltid. Sker dette, så dør nogen af dem, för året er omme. Eller også vil et lem af familien dø.

582. Juleaften er det hundens ret at få en æbleskive. Forsömmes dette, kan vi ikke vente at avle godt byg til næste år.

583. Man kan få en afbildning af sin tilkommende bopæl at se, når man nyårsaften stiltiende henter noget rindende vand i et ölglas og slår et æg deri, og så sætter det hen på et skjult sted. Nyårsmorgen vil ægget da have formet sig således, at man kan kjende huset med skorstenene o. s. v.

579—583 ved dyrlæge *P. Jensen*, Kværndrup.

584. Imellem Jul og Kyndelmisse må intet strå brændes, fordi vor frelser i den tid lå på strå.

585. Når nogen en höjtidsaften efter klokken ti ser ind

ad folks vinduer, vil han få den eller dem at se, der skal dø, inden kirkeklokken ringer næste höjtidsaften ind. De vil nemlig sidde inden for vinduet uden hoved.

586. Mortensaften må intet hjul gå rundt, fordi Morten satte det første hjul i gang.

587. Det er en gammel tro, at man hver nyårsnat kan få sin tilkommende at se, endnu för man kjender eller ved det mindste om vedkommende, ja, selv om han eller hun befinder sig hundreder af mile fjærnet fra en. Men da skal man, för man udtaler ønsket derom, bede sit fadervor tre gange forlænds og tre gange baglænds i Fandens navn. På slaget tolv vil da den tilkommende bruds eller brudgoms skikkelse vise sig for en. Ønsker man at se sin tilkommende bolig, da kan dette ske hellig-tre-kongers aften, når man beder de hellig-tre-konger derom. Man skal blot tage et æg og fylde dets hvide og blomme i et glas, som man henstiller i sit vindue. Næste morgen vil der være dannet et lille billede i glasset, og man kan deraf se, om man skal blive ejer af en gård, eller om man får lade sig nöje med et hus.

584—587 fra Sydfyn og meddelt af lærer *H. Hansen*, Hjallese.

588. Nyårsaften, når nadveren er spist, skal en pige i gården gå ud og råbe: Gimmerlam! Dette må ske, inden nogen anden går ud, da der ellers ikke vil blive født gimmerlam i det år.

589. Ligeledes skal der påses, at frugttræerne bliver rystede nyårsaften, ellers fås ingen frugt i det år. Blæser det ikke, må altså en gå ud og ryste træerne.

590. Har en pige lyst til at se den mand, som skal være hendes brudgom, da skal hun blot hellig-tre-kongers aften, når hun går i seng og står med det ene ben i sengen og det andet på gulvet, sige:

I hellig-tre-konger! jeg beder,
I lader mig se,
hvis seng jeg skal rede?

hvis dug jeg skal brede?
hvis brud jeg skal være?
hvis navn jeg skal bære?

I navnet Gud faders, Guds söns og Gud Helligånds. Så skal hun lægge sig til ro uden at sige mere, og manden vil da vise sig for hende om natten.

588—590 fra Sydfyn ved *Martin Dyrholm*, Brudager.

591—615. Fuglevarsler.

591. Ser man første gang om foråret Viben drywwende (gående), bliver man tung (doven) om sommeren; er hun flywwende, bliver man let (flittig).
592. Er Storken flyvende første gang man ser den, vil man komme ud at rejse, inden år er omme.
593. Er den knæbrende, slår man meget i stykker.
594. Flyver Mågerne til bys i flokke, er det mod regn.
595. Når der kommer enkelte op ad land, er det mod storm.
596. Kommer Svanen op ad land, bliver vintren lang og trang.
597. Er man fastende, når man første gang hører Gjøgen kukke om foråret, bliver man rig.
598. Når Uglen skriger på husmönningen, betyder det lig i huset.
599. Når Vildanden skræpper, er det mod frost.
600. Når Kirkeuglen sidder på kirketaget og tuder, kommer der snart lig fra den kant, den vender hovedet.
601. Når Kragerne samles ved by, bliver vinteren stræng.
602. Når Fiilsmæi, Sawwfiilerɨ (Filesmeden, Savfileren) synger ved huse, bliver det uvejr.
603. Flyver Bislugeren mod vinduer, betyder det lig i huset.
604. Samles Bogfinker i gårde om vinteren, bliver vejret strængt.
605. Ligeså om Lærken.
606. Når Skaden hamrer i træ, betyder det krig.
607. Skriger Hjejlen ved strand, betyder det skibbrud.

608. Når Hanen galer i forstuen om morgenen, kommer der fremmede inden aften.

609. »Svanen flyver med vinden i röven«. Fra den side Svanen flyver, vil vinden snart komme.

610. Når Duen vasker sig, er det mod regn.

611. Første gang man hører Kukkeri (Gjøgen) om foråret, må man gjøre sig et ønske, som da bliver opfyldt.

612. Når Mågerne flokkes om en plovmand, er det mod regn.

613. Når Grågåsen kommer, betyder det forår.

614. Når en hvid Gråspurv holder til ved et hus, betyder det lig. *Mikkel Sörensen*, Alstrup, Samsø

615. Når Svanerne flyver med vinden under höjre vinge, bliver det frostvejr.

616. Hvis Skaden sidder over husdören og skrækker, byder den gjæster. Den side, den vender hovedet mod, mens den dukker med hovedet og vipper med halen, kommer de fremmede fra.

617. Hører man Viben skrige, för man ser den, lever man ikke året ud. Fra Falster ved *Karen Toxværd*.

618. Dødningebenet.

En gång sad folkene i *Hjerm* præstegårds folkestue og talte om spøgelser og gjengangere, mens de spiste deres aftensmad. Blandt andet faldt da også talen på, at ingen turde gå over kirkegården, efter at det var mørkt. Dette mente dog et par af karlene, var ikke så farligt, ja, en af dem sagde endogså, at han turde gå ind i gravhvælvingen. Nu må det mærkes, at gravhvælvingen under Hjærm kirke har indgang uden fra, fra nordsiden, og dören har i mands minde ikke kunnet låses. Det er de gamle adelsslægter fra herregården *Volstrup*, som ligger begravne der; men efter at herregården er gået over i borgerliges hænder, er den gamle slægtgrav bleven forsömt. Altså, man kunde nok gå ind i gravhvælvingen, men egnens

folk har dog for det meste en vis rædsel for at gå der ind, hvor kisterne, helt eller halvt rådne, med lågene skubbede til side, står og viser de halvt hensmulrede dødningeben frem.

Den karl, som sagde, at han turde gå ind i gravhvælvingen, indgik nu et væddemål med de andre karle om, at han skulde gjøre det samme aften; og til bevis for, at han havde været der, skulde han tage et dødningeben med sig hjem derfra. Han redte sig til at gå, og de andre lavede sig til at spille ham et puds, så han skulde blive forskrækket og tabe væddemålet. Det tog dog nogen tid, inden han fik frakken på og piben tændt og kom af sted, og han lagde ikke mærke til, at en af de andre karle imens havde listet sig ud ad dören med noget hvidt under armen.

Endelig var han færdig og gik. Da han nåede kirkegården, så han sig forsigtig omkring. Der stod gravminderne som hvide spøgelser i månelyset; men han vidste nok, hvad det var, og gik drístig til. Han åbnede dören til gravhvælvingen; den skreg fælt på sine rustne hængsler, men han lod sig ikke kyse. Så gik han ned ad stentrappen og stod snart mellem ligkisterne, som han lige kunde skimte omridsene af. Endelig fik han fat på et dødningeben; men i samme öjeblik han tog det, lød der en hul stemme tæt ved ham: »*Det er mit!*« og han så et hvidt spøgelse der, hvor lyden kom fra. Noget forskrækket smed han nu benet ned i kisten og tog et andet. »*Det er mit!*« råbte spøgelset igjen. Han kastede også dette og tog et tredje. »*Det er mit!*« råbte spøgelset endnu höjere og syntes at nærme sig. »Da er det for pokker vel ikke dine alle sammen!« sagde karlen, og i det samme kastede han benet fra sig og tog et nyt, som han løb med op af gravhvælvingen det bedste han kunde. Nu blev han ved at løbe, til han kom udenfor kirkegården, men standsede så, da han havde hørt, at gjengangerne aldrig forfulgte nogen længere end til kirkegårdslågen: men denne gang tog han fejl, ti spøgelset kom fremdeles

efter ham. Så stak han i at løbe igjen, men hver gang han så tilbage, var den hvide skikkelse lige i hælene på ham. Forpustet af løbet stormede han ind i gården, rev dören til folkestuen op, kastede dødningebenet på bordet og råbte: »*Her er benet; men han, som ejer det, kommer lige bag efter!*« Ved *Kr. Östergaard*, Ashland.

Dette skjæmtesagn, der er hørt i Hjerm, som det her meddeles, er udbredt sagtens over hele landet. Jeg har hørt det på forskjellige steder. Mærkes må det, at stedfæstelsen til Hjerm aldeles intet har at betyde. Den er sagtens foretagen af den fortæller, der har meddelt Kr. Östergård historien. *E. T. K.*

619—623. Sagn.

619. Min bedstefader Hans Nielsen, som var født i *Store-Vellinge* ved Fredericia, fortalte en gang, at da han var hjemme på sin fødegård, havde de en lejle, som i gamle dage havde tilhørt en bjærgmand, og den skulde være kommen til gården på følgende måde:

Gårdens ejer havde været i kjöbstaden, og da han om aftenen på hjemvejen og ikke langt fra sit hjem kjørte forbi nogle höje, hørte han en råbe: »Hils Bronille, at Soldöje er død!« Han kom imidlertid hjem og fik hestene på stalden, og da han kom ind i stuen, siger han til sin kone: »Jeg gad vidst, hvem det var, der her nede ved höjene råbte til mig, at jeg skulde hilse Bronille, at Soldöje var død.« Så snart han havde udtalt disse ord, hørte de en stærk larm inde i bryggerset; de løb straks derind med lyset, og lejlen lå da og svömmede i ölbaljen, — de havde nemlig brygget den samme dag. De var da fuldt forvissede om, at en bjærgmand havde været der for at stjæle öl, men var ved budskabet om sit barns eller måske sin hustrus død løbet bort i forskrækkelse og sorg og havde ladt lejlen i stikken. Ved *Sören Kr. Mikkelsen*, Fletcher, Jowa.

620. Straks udenfor *Nørre-Jærnløse*, hvor vejen fra syd svinger ned til byen, var på höjre side en jordvold, eller, som det kaldes, en grøftevold, hvorpå der stod dejlige

syrener, og i denne grøftevold var der et rødmalet led, der i min barndom satte skræk i mig på grund af den overtro, der var knyttet dertil. Ti det var nemlig en almindelig mening, at ethvert ligtog skulde standse der, og liget tages af ligvognen og bæres til kirkegården, ellers skulde den døde hver nat gå derop kl. 12. Som barn turde jeg aldrig gå ved den side, leddet var, om det så var højlys dag, og om aftenen skulde man slå kors for sig, når man gik forbi, så havde spøgeriet ingen magt.

621. Lidt vesten for *Nörre-Jærnløse* by ligger en kæmpehöj, der hedder *Ebbes höj*, og som i mange år har huset troldtöj. Folkene i en udflyttergård har tit set den stå på fire gloende pæle og små puslinger danse derunder, men om nogen vilde gå nærmere, forsvandt synet, og der skete al tid en ulykke på den, der dristede sig dertil. Men så skete det, at stedets præst, J. J. Fyhn, fik tilladelse til at have et bord og en bænk der for at hvile der og tage prospekter, da han var maler, og på bordpladen malede han et vers, hvoraf jeg kun mindes første og sidste linje, der lød således:

»Hver dansk mand kjender bjærget Jeppe« —
»og Ebbes höj er dette sted.«

Dette vers troede folk var en slags besværgelse til de onde ånder, og da præstens ophold der på höjen også var troldtöjet meget imod, så flyttede de, og siden har ingen set Ebbes höj på gloende pæle.

622. *Borrevejle* skov, som hovedlandevejen fra Roskilde løber igjennem, skal for et halvt århundrede siden have været opholdssted for røvere, der overfaldt og plyndrede de vejfarende, især når hönsekræmmerne kom fra Kjöbenhavn, hvor de havde solgt deres varer, og de såkaldte kalvekuske fra herregårdene. Ingen havde mod til at opsøge dem, men da traf det en dag, at en mand, der stod i skoven og kløvede brænde, tog den beslutning at prøve at fange dem, og da han så en komme hen imod sig, som han antog for en af røverne, gav han sig i snak

med ham om vind og vejr, og da han brugte vægger eller kiler til at splitte træet ad med, fik han røveren til at hjælpe sig med at flytte dem. Dette gik godt ét par gange, men så fik manden røverens fingre i klemme i træet og ham selv overmandet, og da han fik hans pibe taget fra ham, fik han i en hast hentet folk, hvorefter de flöjtede i piben, så alle røverne samledes til stedet, og nu blev de tagne til fange. Stedet vises endnu, hvor det skete.

623. Imellem byerne *Kröjerup* og *Sipperup* ligger der nogle huse etsteds, hvor vejen går i et mosedrag, og disse huse har fået navn af *Tågehusene* på grund af den tåge, der al tid opstiger af mosen, og når nogen skulde gå fra Kröjerup til Tågehusene, tog de gjærne en gjenvej over marken om dagen, om aftenen derimod turde ingen retvel gå der, da der tidligere navde staaet nogle elletræer, som nu var ryddede, og siden den tid hævnede ellefolket sig, når nogen kom dem for nær. Min ældste broder gik således en aften den vej, og da han netop kom til ellekrattet, faldt der ligesom et ildlagen ned for hans födder; han gik da til side og kom godt forbi, men dagen efter viste det sig, at han var bleven så nærsynet af dette, at han på tyve skridts afstand ikke kunde skjelne gjenstande fra hinanden, og han, der för var så klartseende som nogen, har aldrig forvundet det siden, hvilket folk gav ellefolkene skyld for. 620—623 ved *Marie Jensen*, Alta, Jowa.

624. Grødgilde.

En mand på over 70 år fortæller om en skik, der en gang havde vundet hævd på visse egne af Fyn, og han har det fra sin bedstefader. Når en kone havde gjort barsel, blev lagets øvrige koner indbudt til et såkaldet grødgilde, ved hvilket der, som navnet tyder på, opvartedes med grød og vist nok kun grød. Indbydelsen udgik dagen för og fuldbyrdedes af tjenestepigen i den gård, hvor gildet skulde holdes. Vedkommende pige forsynedes da med en stok, der var »almægtig« lang af en stok at være. Hun

syrener, o
i m
tr
li

valgte med omhu sin runde således, at hun kunde slutte sine indhydelser i en gård, hvor der var en ung kone med udsigt til snarligt barsel og fornyet grødgilde. Her efterlod hun stokken. Men slig sigtelse syntes vedkommende unge kone naturligvis ikke om, hvorfor stokken under larm og skjældsord kastedes efter den bortgående, der nu skyndte sig hjem efter endt dagværk. På gildesaftenen afgav »stokkesagen« saa et muntert samtaleemne.

Meddelt af lærer *H. Hansen*, Hjallese.

625–815. Ordsprog og talemåder.

625. Kjöbmændene siger: Vi lever ikke af handelen, men af fortjenesten.

626. Han er lige som tussen, der altid vender forenden til, ihvor meget man end slår den.

627. Den tid, der går godt, kommer ikke ilde igjen.

628. Når enhver passer sig selv, så bliver der ingen upasset.

629. Jeg giver ikke mit helgengods bort, uden at sækken følger med.

630. Nu kom slumpen af firskilligen.

631. Det er nok halvt vand og halvt af kilden.

632. Man skal ikke sætte stötter til ny huse (til börn, der sidder med hænderne under kinden).

633. Kjære venner! I skulle æde hverandre og ikke være som Kain, der spiste sin broder.

634. Den, der sælger sin sennop og kjøber sin løg, han sælger sit liv og kjøber sin død.

635. »Ja, lykkelig den, der kommer først af sted«, sagde manden, da hans ko døde.

636. Han har ikke mere forstand, end man kan kjøbe af en død høne for en gal toskilling.

637. Man kan få al ting for penge uden gåseæg og glasstøvler.

638. Det hænger i en dingel ligesom gale Anes sjæl.

639. Det er ikke al tid heldig at følge den fure, sin fader har plöjet.

640. Han glor, som han nys havde fået öjne.
641. Han ser ud, som havde han ædt rotter.
642. Han har så lang en tryne, at man kan snære den af med en dyne.
643. Man skal ikke slå sine brød större op, end man kan få dem i ovnen.
644. Han lyver, som det var trykket.
645. Det er en dårlig soldat, der ikke tror at kunne blive general.
646. Om igjen det er på soldatervis.
647. Det er lige så vanskeligt, som at finde en knappenål i en høstak.
648. Han er lovet bort til Blanke-maren (han skal være soldat).
649. »Se, se!« sagde blinde Per, da han gik i limgraven.
650. Han river det til sig, lige som det var ærtehalm.
651. Han er nok af den slags fisk, der skal nær til ilden, for at man kan få fedt af dem.
652. Han sliber ikke uden vand.
653. Han står og ryster sine ærmer (han lyver).
654. Han har nok slået tænderne af næsen.
655. De havde fået »æ klåww«[1]) over hovedet på ham.
656. Der vanker ikke smör til storke, det er deres næb for langt til.
657. Han er »gode venner« med sin mund.
658. Når man giver, skal man enten give til skamme eller til skade.
659. Det er ikke noget at hwæær på (d. e. at tale om).
660. Det kan endnu blive til hvad det skal.
661. Stille med brødet, det er en aldrende kvinde!
662. »Tag til bunds, I fremmede! vore egne folk véd nok, hvad der er«, sagde kærlingen, og så fandt de karkluden.
663. Han sveder som en kat (d. e. slet ikke).

---

[1]) en klåww: bindsel til kreaturer.

664. Han er tilovers ligesom en hund i et spil kegler.
665. »Der er forskjel på fisk«, sagde kærlingen, hun var til torvs med skarnbasser.
666. Han står i det lige som store Per i hans mo'r.
667. Skident smör er godt nok til syge hunde.
668. For betaling synger degnen.
669. Det kan betale sig at tygge smörrebrød til småbörn; ti så får man smörret for at tygge brødet.
670. Det frös fjorten grader, og det grader som en arm.
671. Han er kræsen lige som Per Madsens kat, den vilde ikke have æbleskiver.
672. Skriv som følger: tobak for en skilling.
673. Jo mere man ynker et barn, jo mere græder det.
674. Én imod én, to imod fanden.
675. Du har nok taget hjörnekuld (siges til forlovede, som er blevne forkølede).
676. Det bliver langt lærred at blege.
677. Der kommer fisk på torvet i morgen igjen.
678. Spring nu på grisen (lad nu stå til)!
679. Jeg gjör det, enten det så går i hör eller blår.
680. Jeg kan gjøre det, uden nogen skal røre en fjer i min hat.
681. Kan du bide spids på den, kan du blive nålemagersvend.
682. Din fader var ingen god glarmester, han har glemt at sætte vinduer ind i bagen på dig (siges til den, der staar i lyset for en anden).
683. Der skal aldrig en kat søge (d. e. gjø) ad dig for det.
684. Enten tærske eller af laden.
685. »Gud fri os!« sagde manden, da de sagde ham, at hans kærling bissede.
686. Så er den tyv hængt (siges, når man finder en ting, der var bleven borte).
687. Han smører ikke uden fedt.
688. Han er så slu, at han kan prutte Fanden en øre af.
689. Han er hård i kanterne.

690. Hvad lille Hans ikke véd, får store Hans aldrig at vide.
691. Kom ind til fisk! katten har fået en hvidling.
692. Nu sidder vi midt i det, ligesom Maren i mælkegrøden.
693. Op med gibben, mo'r!
694. Lad være! slik tjære!
695. »Enhver med sin skik og brug«, sagde manden, han red på sin törvestak.
696. Hid med lybskerne, så er det glemt!
697. Koen er bisset, og øret hænger i töjret.
698. »Lidt kan gjøre det, min pige«, sagde Per Skjærer.
699. Han binder nok ris til sin egen ryg.
700. Nu er det ovre med Slesvig, nu er der kun Holsten tilbage.
701. Der er ingen bund i præstens lomme.
702. Om hundrede år hvor er vi da?
703. Kan man nu blive fri for overhæng af støvleskafter og gamle cheniller.
704. Nu går det da en höj himmelgang.
705. Han er lille, men det er også karl alt det der er.
706. »Hver med sin lyst«, sagde manden, han red på den døde bede.
707. Ja, det vinder du nok en halv helmishud ved.
708. Det er dine hæle for grönne til, min dreng!
709. Den kniv bider alt det, den ser (den er slöv).
710. Den jord er lettest at tage, der sidder bag ved spaden.
711. Aa, vil du nu ikke gå hen og vande din oldemo'r!
712. Hvad regner vi piger det at kysse de andres kjærester i mørke.
713. Dreng, tag min taske! stodder skal have en skilling.
714. En doven slæber sig ihjel første gang hellere end at gå to gange.
715. Når man kysser sin kone, för man står af sin seng,
og stryger sin le, för man går af sin eng,
så har man al tid en glad kone og en skarp le.

716. »Du skal have noget for vigtighed!« sagde skrædderen, han slog hovedet af drengen.
717. »Spring nu på koen!« sagde manden, han havde kniven i halsen på den.
718. Han er god til at fange slagtefår, for de tynde løber mellem benene på ham, men de fede bliver siddende (siges om den hjulbenede).
719. Han har ikke hoved til min hat.
720. »Den er værre end at gå i skole«, sagde drengen, han fik hug første gang, han var hos præsten.
721. Han drikker brændevin, som en ko drikker vand.
722. Adam spand, og Eva tvand, deraf er hele vor adelsstand.
723. Jeg antager, at denne antagelse er antagelig.
724. Kan du klare den pøs!
725. »Lad os nu tale om noget andet!« sagde manden, de talte om hullet på hans albue.
726. Han spiser, til han sveder, og arbejder, til han fryser.
727. De tobenede ræve er de værste.
728. Som de gamle fugle sjunge, så pipper de unge.
729. Fanden ler, når det går ilde til.
730. Han er så frisk som en fisk i en balle vand.
731. Ulykke i spil, lykke i kjærlighed; lykke i spil, ulykke i kjærlighed.
732. Pengene på bordet eller også af spillet!
733. Han har kort som huse.
734. Trumf til min makker, den elendige prakker!
735. Det er stakler, der tæller deres penge, medens de spiller.
736. Ruder ud og vinduer ind!
737. Han er bet som en sild!
738. Man kan ikke være lykkelig, uden man har elleve ønsker uopfyldte.
739. Det er ingen sag at være killing, så længe katten vil slikke en.
740. Jeg kjender krudtet, jeg véd, hvorledes det skyder.

741. Jeg kjender ham, jeg kjøber ham ikke.
742. Man skal ikke rose af dansen, för den er sprungen.
743. Havde fæ ikke talet, var »fæ« ikke bleven nævnet.
744. Som sin pung kan gabe, sådan kan sin skorsten ryge.
745. Han er god nok, han kan ikke gjøre ved, at de andre er tåbelige.
746. Han skråer, så der står III paa hagen af ham.
747. De går gåsegang ligesom natmændene.
748. Du kan ikke gjøre det, om du så var forgyldt i begge ender.
749. Det er ikke hver dag, greven er ude at kjøre.
750. Jeg fryser mine tæer i mine vestelommer.
751. Har han meget, så går det til, og har han lidt, så slår det til.
752. Den sag blev tiet ihjel.
753. Nu kunde du godt være præst for kjolens skyld.
754. Jeg kjøber ikke mit mel for at give de andre det.
755. Forsvind skygge! lad solen skinne.
756. Det har nok blæst stærkt hos jer (siges, når en har fået sit hår klippet af).
757. Varme drenge fryser aldrig.
758. »Hvem der nu lå!« sagde drengen, han sad på sengestokken.
759. »Jeg har det sådan, at når jeg ikke kan få brændevin, kan jeg lade være at drikke«, sagde manden.
760. Lang betænkning er sjælden god, men snart betænkt er snart fortrudt.
761. Den gang du fæstede mig til dreng, glemte du at give mig fæstepenge (siges, når man forlanges til noget, man ikke vil gjøre).
762. Når man vil gjælde for en karl, må man kunne slå sin mand, drikke sin dram og bære en skjæppe lus i sit skjorteærme uden at skulte sig.
763. En lang pibe og en snattet næse klæder ingen dreng ilde (ironisk).
764. Det er til én hånd ligesom mandens vante.

765. De giver lidt bort, der spörger sig for.
766. Bliver han soldat, bliver det nok af den slags, man løber om med i riskurve.
767. Han har spurve under hatten (siges om den, der ikke hilser igjen).
768. Man skal drikke til fisk, for fisken skal svömme.
769. Der er ikke orm i kjærnehuset, fa'rlil!
770. Der er aldrig så stort et skrummel, der er dog al tid nogle, der synes om ham.
771. Stik mig den, Andreas!
772. Fanden slog sin oldemo'r, fordi hun ingen undskyldning havde.
773. Han har et navn så stort, at man magelig kunde slå en hund ihjel med det — at sige da, når det var skrevet på en stor sten.
774. Ligekjær fik aldrig sin byg sået, og derfor havde han intet til sine får om vinteren.
775. En gang skal man have sine kalvehorn stanget af.
776. Han er tosset, og det er han glad ved.
777. Ære og dyd og alt godt er 26 skilling værd.
778. Han er noget »hummelblæst«.
779. Kommer der flere, skal de tælles.
780. Punktum finale med en lang hale.
781. »Det er skidt«, sagde kærlingen, og det skulde endda have været smör.
782. Det gik vel höjt op i de gale navne for ham (han forstod det ikke).
783. Det var snart, som der skulde en kylling slagtes, så travlt fik de.
784. Det lugter værre end en rådden kase[1]).
785. Det river værre end peber og forgift.
786. Ja, få ham på en hest, det vilde se ud som en ildtang på en so.
787. Hans mund løber som en peberkværn.

---

[1]) meddelt: kasen.

788. Det, han siger, og det han gjör, er af samme slags.
789. Nu kniber det for de små jødedrenge.
790. Det var i gamle Ane Marie Strands tid.
791. Det pulsede, så man kunde hænge en svensk harve op i æ dunst.
792. Rigtig Mathies! din kone hed Kristoffer, hun tjente på apotheket som bagersvend.
793. Lykke på rejsen med alle fire ben i vejret!
794. »Ikke endnu«, sagde drengen, han stod op på en stol for at bide sig i panden.
795. Han har så mange hundeærender (han løber mange steder omkring, hvor han intet ærende har).
796. »Det er humlen af det«, sagde Per Fynbo, han sk . . i öllet.
797. Så du det, Hans Lajsen!
798. Du kan følge vejen lige ad Karen Malers!
799. Han grinede værre end en død ræv.
800. Man kan ikke leve af luften alene.
801. Er du tåbelig, bitte Niels, vil du ingen kål ha'?
802. »Jeg sidder som en blomme i et æg!« sagde loppen, den sad i drengens øre.
803. Se dig for, junker næsvis!
804. Han er lige så doven, som han er lang.
805. Hvor vil du hen i det mörke! (Forundringsudråb.)
806. Jeg kan ikke hindre en fugl i at flyve hen over mit hoved, men jeg kan nok hindre den i at bygge rede i mit hår.
807. Jeg tillader det, når der kommer to torsdage i en uge.
808. Nok en dito med messingskruer!
809. Det kan vare til evig tid og tre dage efter.
810. Det går godt og koster intet.
811. Du skal have din næse i hver l . . ., derfor er det intet tegn (ikke så sært), at den al tid er sort på enden.
812. Her er intet, og der er intet, og verden blev skabt af intet.

813. Ung og gal får en gang ende, gammel og gal får aldrig ende.

814. Det er vist ikke hans gode dag i dag (siges om en, der er vranten).

815. Her hjælper ingen smutten, bro'rlil!

Ved *M. Møller*, Sir.

816—821. Bagvendt snak.

816. Det er hård ved bukserne i denne tid, da man graver så mange törv foran på lårene.

817. Må jeg sætte min kurv her, så længe jeg løber et par steder eller tre under kakkelovnen?

818. Giv mig en tår mælk til et sygt barn, jeg har hjemme i en flaske!

819. Giv mig en tår mælk, min mand faldt om og brækkede benet i min kande!

820. Manden råbte ind til konen: »Så du den mand, der kom ridende her forbi i et par stövler?« — »Nej, hvor når var det?« spurgte konen. »Å, det var sådan ved det lag, solen gik ned i et par læderbukser!« svarede manden.

821. »Jeg gik i mine træsko, men tog mine stövler på nakken, da jeg var bange, det skulde give sig til at sne i reserve[1])«, fortalte manden. Ved *M. Møller*, Sir.

822—839. Gåder.

822. En mand solgte en hest og fik to hundrede daler for den; men så kjöbte han den igjen og gav otte hundrede daler for den, og derved tjente han hundrede daler. Hvorledes er det at forstå?

823. Der kom tre pilegrimme til et pæretræ. Der hang tre pærer, hver tog en pære, og der hang endda nogle.

824. Der står en hund ved havn
og gisper som nogen ravn;

---

[1]) dette ord er sagtens blevet indsat i steden for et andet som: forlag, nødhjælp.

ka du gjætte hundens navn?
nu har jeg just det sagt.
825. Af kjöd og sener er jeg født,
min moder var ej syndig:
derfor fik hun en hastig død,
og jeg blev höjlig yndet.
826. Af kjöd og blod er jeg båren,
men kjöd og blod er ikke i mig funden;
med en kniv er jeg opskåren,
og det endog på store herregården.
827. De skar mit hoved med en kniv,
de tog min indvold af mit liv,
satte mig på breden bord
og talte så mangen store ord,
somme til hjærte og somme til ære,
og somme til megen stor vanære.
828. Mit hoved har jeg mistet
og noget af min hale,
ja, næsten indvold med;
jeg uden mund skal tale,
jeg nyder ingen spise,
men drikke tit jeg får,
skjönt sjælden i min mave går.
829. Kjortel grön og kasketten blå
til sommerdragt jeg bære må,
sidder på tronen blandt mange herrer
og jager i forgyldt karet.
830. Hvad er det, der er grönt, mens det gror, og stiv, mens det står, pigerne elsker det, og karlene bærer det i klæderne, og konerne vil gjærne have det?
831. Trillillæk lå på stött',
faldt ned og brækkede sit lår,
og ingen mand i det hele land
Trillillæks lår kurere kan.
832. Lille nytte lå på stötte,
men faldt ned og gik itu,

så der var ingen mand i dette land,
som lille nytte hjælpe kan.

822—832 ved *T. Kristensen* i Rönslunde.

Spörgsmål.

25. Hvilken tro knytter sig til, at de store, grå, skruppede tusser kaldes troldhekse?

26. Hvorfor skal der spyttes på den gamle halmvisk, för den kastes bort, når der lægges ny halm i træskoene?

27. Hvorfor bruger gamle folk at stryge et kors med kniven på brødets underskorpe, för de skærer hul på det? (En gammel mand har en gang svaret mig, at man gjör det, »for så lægger Vorherre sin velsignelse til, så der bliver dröjelse i det«; men måske andre har hørt andet.)

28. Undertiden bruger bandende folk udtrykket »hede danske helvede«. Jeg vil gærne spørge, om nogen véd, hvorfra ordet »danske« skriver sig i den anførte forbindelse?

29. Bidende ranunkel (Ranunculus acris) o. fl. a. planter er, som bekjendt, i forsommeren oversået med cikadernes skum; dette kaldes af nogle »troldespyt«, andre kalder det »gøgespyt«. Véd nogen, hvor fra disse navne skriver sig?

30. Man sér ofte birketræer, hvor de unge kviste filtrer sig sygelig sammen, i det de snor sig mellem hverandre og danner knuder, der kan blive meget store. Disse knuder kaldes »troldreder«. Hvad er oprindelsen til dette navn?

31. Folk, der er plagede af tandpine og har brugt »alle andre råd«, tyr som »sidste middel« til en myretue, når solen er gået ned. Hvad gjör de der?

32. Gamle folk siger, at det er synd at skære negle om søndagen. Er dette en levning af katolsk overtro eller hvad?

33. Hvilken overtro knytter sig til, at man ikke må lade en oplukket foldekniv ligge med skarpen opad? (Jeg véd, at gamle folk i min hjemstavn (Ringsted-egnen) ikke kan tåle at se det, — jeg har spurgt dem om grunden der til, men de har ingen vidst. Her foreligger sikkert et tilfælde, hvor en overtroisk mening er ved at uddø).

34. Når man bliver klippet, må man endelig sörge for, at håret bliver brændt, så at fuglene ikke skål få noget af det til rede. Hvad overtro knytter sig her til?

35. Hvorfor må en moder ikke gå i besøg eller barnet komme uden for huset för den dag, de skal i kirke?

36. Hvorfor skal man spytte på sine fingre, för man tager en stok, et lommeklæde eller en anden kjendelig brugt gjenstand op på alfar vej?

(Spörgsmålene 25—36 knytter sig alle til folketro i Midtsjælland.)

Henrik Pedersen, Maribo amtstue.

På flere af disse spörgsmål har jeg allerede fået svar i den mængde overtroiske meninger, der i den senere tid er komne mig i hænde fra forskjellige sider, og senere skal de blive meddelte samtidig med andre mulig endnu indløbende svar. *E. T. K.*

37. Skulde ingen kjende et rim med udtrykket »balleronе«? Ordet skal bruges om en, der i en leg har forset sig og straffes med slag på ryggen. Men hvad er det så for en leg?

38. Hvilke rim bruges i legen »at holde op for sol og måne«?

39. Hvilke udtryk bruges i legen »slå munk«? Der skal være tale om først- og sidstprædiken i den, og hvorledes leges den? (Gjern herred.)

40. I Vestjylland og Salling bruges en leg »at tage kræbondtes, skrabonnis eller klafonnis (eller skjærbolt)«. En pind, æ bondt, stikkes ind i en mur og er, så vidt jeg kan forstå, det mål, hvorfra der klappes ud. Har »æ bondt« ellers nogen betydning?

41. Er der ikke somme steder navne til den, som bliver sidst, næstsidst og tredjesidst færdig ved grødfadet? Hvilke er disse navne? *H. F. Feilberg.*

Også med hensyn til disse spörgsmål foreligger der allerede enkelte svar, som i sin tid skal blive meddelte. *E. T. K.*

Svar.

Æwwen. En orm, som af bønderne anses for skadelig, den stikker eller blæser gift. Fra Himmerland.

Ordet er måske i slægt med norsk øvja, svensk åfja: dynd, råddenhed.

Herhen også jewer: hugorm eller et indbildt dyr af den art. Schades beskrivelse over Mors. s. 199. Molbechs dialekt-leksikon. s. 253. *A. Olrik.*

6. Af gamle folk i Gudhjem hörte jeg i min barndom, at Kjöbenhavn skal synke ret ned, fordi den er bygget på pæle i sumpe og morads, og det skal ske en juleaften (24. decbr.). *Nikoline Skovmand*, Öster-Marie n. sk.

21. I Tåning ved Skanderborg er det de forskjellige arter af guldsmede (Libellula), der kaldes Fandens Ridehest. Den fladtrykte Guldsmed (L. depressa) er sagtens den, der hyppigst får navnet. Fra Frederikshavn har jeg hørt den nævne for Öjenstikker, hvilket navn den nok også har i det sydlige Norge, fordi »den stikker i öjnene«. Om det er de brogede farver eller de store öjnes glans eller den skarpe kantede form, der »stikker«, skal jeg ikke kunne sige. Navnet F. R. er sandsynligvis opstået ved den hurtige, stødvise flyven, der er disse dyr egen. *R. P. Randlöv.*

23. Her på egnen tror man, at når den sorte stork viser sig för den hvide, da betyder det sorg for den, som ser den. *N. A. Jensen*, Skjærbæk mølle.

Efter overenskomst med udgiveren af de svenske landsmålsforeningers tidsskrift: »Nyare bidrag til kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif«, docent I. A. Lundell, Uppsala, kan medlemmerne af Folkemindesamfundet få ovennævnte tidsskrift ved at bestille det hos kandidat Båge, Testrup höjskole, Mårslet st., og samtidig indbetale kr. 2,50. Tidsskriftet (omtr. 30 ark årlig) koster ellers for medlemmer 3 kr., mens bogladeprisen er kr. 4,50.

p. st. v.: *H. F. Feilberg.*

F. L. Grundtvigs bog om fuglene er nu sendt som belönning for samlerflid til *Martin Nielsen*, Stangegård, Bornholm, og »Jyske Folkeviser og Toner« til *Hans Peder Hansen*, Halskov, Falster.

Skulde nogen af samfundets mediemmer ønske at få 2. til 6. hæfte af min bog »Jyske Folkeviser og Toner« tilsendt, kan dette ske, når man derom udtaler sit ønske og sender mig 64 øre i frimærker. Jeg har nemlig en 50 sådanne ufuldstændige eksemplarer af bogen liggende. Der findes i hæfterne omtrent 100 folkeviser. *E. T. K.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 8. | 15. April. | 1885.

833. Björneskindet. A.

Udsat for klaver af *H. Nutzhorn.*

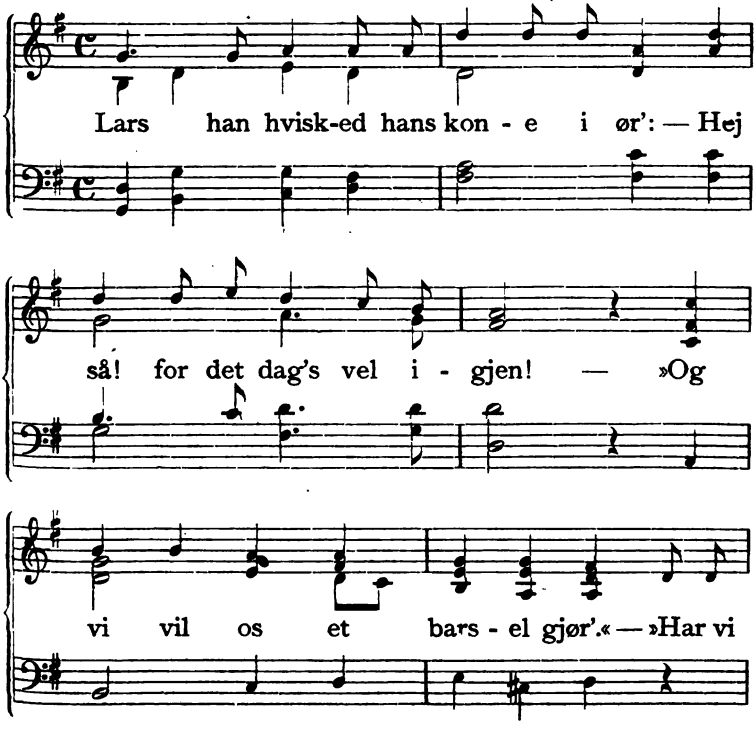

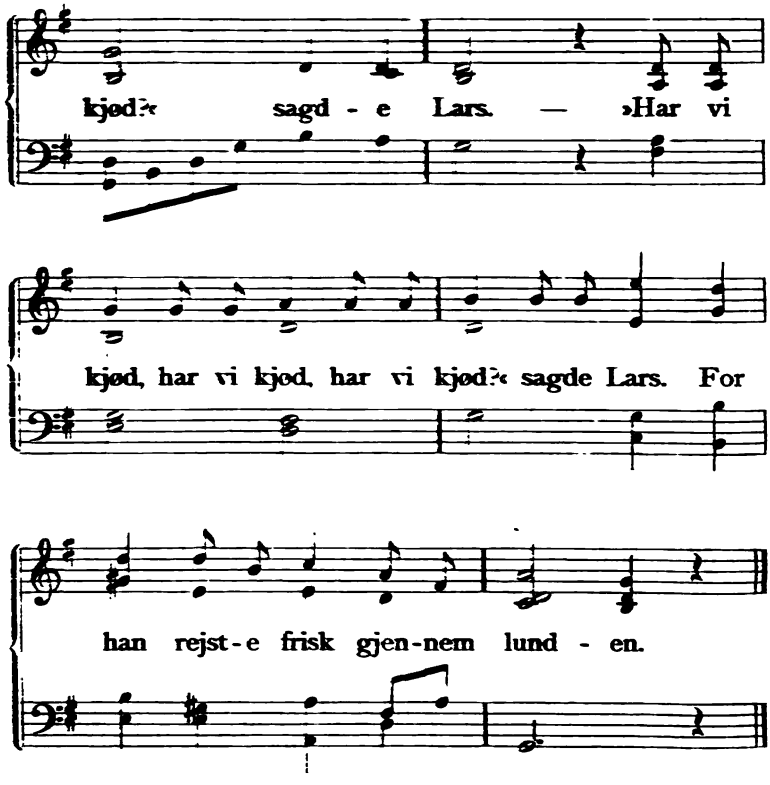

2. Lars tog bøssen på sin nakk',
og så vilde han til skoven lakk'.
»Nu kommer jeg«, sagde Lars.
3. Lars spændte bøssen for sit knæ,
da skød han en björn op til et træ.
»Der ligger du«, sagde Lars.
4. Lars han tog björnen på sin nakk',
og så vilde han til hjemmet lakk'.
»Nu kommer jeg«, sagde Lars.
5. Lars vilde til sin björn at flå,
og der vilde hans tællekniv ej bide på.
»Tag mig hvæssesten!« sagde Lars.

6. Lars hængte skindet på et gjaar,
han kunde ikke holde ravne og krager derfra.
»Hys degnen![1])« sagde Lars.
7. Lars tog björnen på sin nakk',
og så vilde han til kjöbsted lakk'.
»Nu kommer jeg«, sagde Lars.
8. Lars gik op ad kjöbsted-gade,
hans r . . den skvaldred som en skade.
»Farvel!« sagde Lars.
For han rejste frisk gjennem lunden.

Fra Vestjylland ved *F. P. J. Lund* i Vinten-Enner. I en lignende opskrift ved samme fra Tamdrup ved Horsens lyder omkvædet således: For så lystig han dansed gjennem lunden, og der er det en hjort, der bliver skudt.

834. Björneskindet. B.

Begyndelsen af en anden opskrift, tagen af kjöbmand *Jens Petersen* i Rødkjærshåb, lyder således:

1. Å Mas han vill i skow*e*n g*o*,
— Hejså, faaren de daws igjæn! —
at jage dyr wa hans attr*o*.
»Hå do e*t* løst å go mæj?« så Mas.
»Jow, de ka a gåt«, så Las.
Få di fulles ad igjennem lunden.
2. Å da di kom i skow*e*n fram,
så stod der en bjö*n* åp te et træ.
»A trow*r*, a vel skyy en«, så Mas.
»Ja, gjö do de«, så Las.
3. Å Mas spænned bøssen få hans knæ,
så skød han den bjö*n* åp te et træ.
»Die le*g*er en«, så Mas.
»Ja, de s*o* a«, så Las.
4. Å Mas han vill po bjö*n*en fl*o*,
så vill hans tælleknyw e*t* bi ep*o*.

[1]) uforstået udråb.

»Ta mæ mi hweestæn!« så Mas.
»Die hå do en«, så Las.
5. Mæn da han håj fåt æ bjönnskend ow,
så håj han skån fæmten hwåller epo.
»A trower, a vel sæl en«, så Mas.
»Ja, de blywwe nåk de bæjst«, så Las.
6. Å da di kom let bæjer fram,
så möt dæm skenndkræmere fiir, ja fæm.
»A trower, di vel hå en«, så Mas.
»De trower a åsse«, så Las.
7. Å tåw ofår å trej obag,
— Hejså, faaren de daws igjæn! —
så röw di hujen å Mas's bag.
»No tow di en«, så Mas.
»Ja, de so a«, så Las.
Få di fulles ad igjennem lunden.

Denne opskrift er på 11 vers. Visen findes på norsk i Landstads Folkeviser, s. 671. Jeg har flere opskrifter liggende i mine samlinger og alle med den ejendommelige slutning, som her er udeladt — for nogle af samfundets medlemmers skyld. *E. T. K.*

835. Hr. Frydenborg. A.

Sid stykke til I, 113.

1. Hr. Frydenborg taler til liden Kirstin:
»Og vil du nu være allerkjæresten min?«
Herre Gud, hvor sorgen den er tung!
2. »Ja, nok vil jeg være allerkjæresten din,
i fald jeg det turde for faderen min.«
3. Så gik den ene tjener til kongen ud:
»Din datter hun taler til hr. Frydenborg god.«
4. Og kongen han vrededes ved de ord
og slog sine handsker hårdt imod bord.
5. »Ja, taler min datter med hr. Frydenborg god,
for sandt skal den pige sættes levende i jord.
6. Om jeg end bliver gammel, om jeg end bliver grå,
så skal hun dog aldrig hr. Frydenborg få!«

7. Og kongen han taler til tjeneren så:
»Du tager mig hr. Frydenborg i tårnet det blå!«
8. Så bandt de hr. Frydenborg ved et træ,
så skar de ham op som en anden fisk.
9. Så skar de hans hjærte i stykker ni,
i hvert stykk' Jesu navn var skåren i.
10. De kogte det op i mjød og vin
og bar det ind for liden Kirstin.
11. Liden Kirsten hun sagde: »Hvad er det for en ret?
jeg synes mit hjærte bliver så let«.
12. Da sagde tærnen ved dören så:
»Det er hr. Frydenborgs hjærte, der er skåren så små.«
13. »Er det hr. Frydenborgs hjærte, der er skåren så net,
så er det forvist min sidste ret.«
14. Liden Kirsten hun kalder på tjenestekvind':
»Du tapper mig sølvkanden fuld af den røde vin!«
15. Den første drik hun af sølvkanden drak,
så hendes guldlidse om livet den sprak.
16. Den anden drik hun af sølvkanden drak,
så hendes guldbælte om livet det sprak.
17. Den tredje drik hun af sølvkanden drak,
så hendes hjærte i livet det sprak.
18. Så gik der en tjener til kongen ind:
»Din datter hun ligger med snehviden kind.«
19. Og kongen han slog sine handsker i bord:
»Forvist skal den tærne lægges levende i jord«.
20. Så grov de en grav så dyb og så stor,
forvist blev den tærne lagt levende i jord.
Herre Gud, hvor sorgen den er tung!

Ved *Frederik Poulsen.*

836. Hr. Frydenborg. B.

1. Hr. Frydenborg han talte til liden Kirstin:
»Og vil du nu være allerkjæresten min?«
Herre Gud, hvor sorgen den blev tung.

2. »Så vil jeg være allerkjæresten din,
men dette forbyder kjær faderen min.«
3. Så gik der bud til kongen ind:
»Din datter hun taler til hr. Frydenborg så fin«.
4. Kongen han talte til tjenere to:
»I sætter hr. Frydenborg i tårnet det blå!«
5. Kongen han talte til liden Kirstin:
»Kan du ej forglemme hr. Frydenborg så fin!«
6. »Om jeg end bliver gammel, om jeg end bliver grå,
hr. Frydenborg dog aldrig vil af mit hjærte gå.«
7. Så lagde de hr. Frydenborg alt på en disk,
så skar de ham op alt som en anden fisk.
8. Så skar de hans hjærte alt i stykkerne ni,
i hvert af et stykke stod Jesu Navn udi.
9. De lavede en ret ud af mjød og af vin,
den blev båren for den liden Kirstin.
10. »Og er det hr. Frydenborgs hjærte så fersk,
så skal det blive min allersidste ret!«
11. Kirstine hun kaldte paa kammerpigen sin:
»Du bringer mig sølvkanden ganske fuld af vin!«
12. Den første gang hun af sølvkanden drak,
det silkebånd udi snörelivet brast.
13. Den anden gang hun af sølvkanden drak,
hendes hjærte i stykker i livet det brast.
14. Så kom der straks bud til kongen ind:
»Din datter hun ligger med blegen kind«.
15. Kongen han slog sine handsker mod bord:
»Forvist skal den pige sættes levende i jord.«
16. Så grov de en hule så dyb og så stor,
forvist blev den pige sat levende i jord.
Herre Gud, hvor sorgen den blev tung.

Efter tilsigelse af en gl. kone *Mette Johanne Sörensen* i Pilemark ved *Mikkel Sörensen* i Alstrup på Samsø.

837. Hr. Frydensbjærg. C.

1. Så tog de hertug Frydensbjærg af tårnet ud,
hans hår det var grå, og hans skjæg var ligeså.
Mig synes, det er tungt til at leve.
2. Så tog de hertug Frydensbjærg, bandt hannem til et træ,
så slagted de ham, lissom bønder slagter kvæg.
3. Så tog de hertug Frydensbjærgs hjærte så let,
deraf så danned de jomfru Ot en lille ret.
4. »Jeg han slet ikke spise af angst i mit sind,
men tager mig min glas, jeg vil have lidt af den.
5. Og så vil jeg drikke mig så godt et glas vin,
og den vil jeg drikke for allerkjæresten min.
6. Og så vil jeg drikke så godt et glas mjød,
og dermed vil jeg drikke mig selv til død.«
7. Ja, så kom der bud for kongen ind:
»Eders datter hun ligger i sin fruerstue lig.«
8. Den konge han slog alle döre op på gang,
så at dörene sprang, og låserne de sang.
Mig synes, det er tungt til at leve.

Tilsagt af Kirstine Jensen, husmandskone i Hedegård, og optegnet af lærer *T. Kristensen* i Rönslunde.

Dette brudstykke af denne meget kjendte og meget sungne vise er meget ejendommeligt og skiller sig i adskillige vers fra alle andre mig bekjendte optegnelser deraf. *E. T. K.*

838. Hr. Fröjdenborg. D.

1. [Dankongen han talte til datteren sin:]
»Hvad gjorde du i den grönne rosenlund?«
2. »Jeg plukkede de blomster både hvide og blå,
jeg gjorde hertug Fröjdenborg en krans der udaf.«
3. »Haver du ej forglemt hertug Fröjdenborg endnu,
da skal det ej vare længe, för han skal komme ud.«
4. Så tog de hertug Fröjdenborg og lagde ham på fjæl
og slagtede ham, ligesom bonden slagter fæ.

5. Så tog de hertug Fröjdenborg og lagde ham på disk
og sprækked' ham, ligesom bønder sprækker fisk.
6. Så tog de hertug Fröjdenborgs hjærte så fersk
og bar det for frøken Adelun så kostelig en ret.
7. »Og skal det for mig være så kostelig en ret,
så skal det vel og blive min allersidste ret.«
8. Så skjænkede hun op for sig et glas vin,
og det drak hun ud for allerkjæresten sin.
9. »Og læg mig i hans kiste og sæt mig i hans grav,
så hviler jeg så södt udi min kjærestes arm!«

Dette brudstykke er tilsagt af en gl. kone i Langerin (?) ved Hadsund. Hun kunde ikke mere på rim, men tilföjede af visens indhold, at hertug Fröjdenborg sad i fangenskab hos frøken Adeluns fader i femten år.

Louise Hansen, Törring.

839—851. Folketro om höjtidsdage.

839. På *Sælland* brugtes enkelte steder følgende nyårsskik: Man skulde nyårsaften sidde oppe til klokken tolv. I de sidste fem minutter af det gamle år gjordes der så en voldsom stöj, sandsynligvis for at jage de onde ånder bort; men på slaget tolv holdt larmen op, og man bød hinanden et glædeligt nyår og gik til ro. *Peter Kousgård*, Birkemosegård.

840. Rotter og mus må ikke nævnes i juleugen, ti ellers få man en gruelig mængde af dem.

841. Rotter og mus kaldes også her i juleugen »de store« og »de små grå«, eller også for utøj. Herom fortælles en lille anekdote: En gammel kone kom ind hos en godsforvalter i en af årets sidste dage for at betale en afgift. Forvalteren hed Mus, derfor sagde konen i god tro: »God dag, hr. Utøj!« Men han blev gal og råbte, at han ikke hed Utøj men Mus. — »Jamen«, sagde konen helt betuttet, »det skab må man jo ikke nævne i denne uge.«

842. Mellem jul og nyår må man endelig våge over, hvis man holder gæs, at intet går rundt i ens hus, altså

må man hverken spinde, vinde, haspe eller slibe; ellers får man navlegæslinger, og de er ikke meget værd. Skulde man endelig have noget *slebet*, måtte man hen og have det gjort hos en mand, der ikke lagde gæslinger til.

843. Man sörgede i sin tid uhyre bestemt for at få de glitrende sorte höns i hus de aftener, heksene foretog sig særlige rideture, da man godt vidste, at de foretrak disse fremfor noget andet at ride på — sagtens fordi disse höns tog sig så stadselig ud.

844. Aftenen för skærtorsdag blev alle bagerovnsredskaber meget omhyggelig lagt i hus, ti ellers var man udsat for helt at miste dem eller dog i hvert fald at få dem ødelagt af heksene, når disse kom farende og skulde til Troms kirke. De kunde bruge slige sager til ridehest, ti når de blot rystede milen, så blev hver gjenstand, som de satte sig overskrævs på, til en hest. Folk holdt ej meget af at færdes den aften, fordi heksene ingenlunde var kræsne på ridetøj men tog, hvad der var for hånden. Stål blev der sat i mange gjenstande for at bevare dem for heksene, således i kornbunker og møddinger. En gang havde man puttet et hönnikeæg i lommen på en dreng, för han gik i kirke på en skærtorsdag. Som han nu havde fået sat sig i kirken, udbryder han: »Nej, i! se, degnemadam, sidder med sin kjærne over hovedet!« I det samme kommer drengens madmo'r gående op over gulvet, og ved at drengen får öje på hende, farer han helt forfærdet op: »Men tænk! der kommer jo vor mo'r med en øreballe på hovedet.« Da folk senere erfor, at drengen uafvidende havde haft et hönnikeæg i lommen, så var alle enige om, at de nævnte kvinder var med i troldhekse-slænget.

845. Ved på nyårsmorgen at nyde et stykke almindelig blodpølse på fastende hjærte, sikrer man sig for feber i det kommende år.

846. I julen måtte aldrig nogen fremmed gå bort fra et sted uden at have nydt noget, da han (eller hun) ellers tog al juleglæden med sig.

847. Natten før Hellig-tre-kongersdag bestemt kl. tolv bliver dyrene i stalden i stand til at tale som mennesker i en kort stund, og er nogen da skjult i stalden, kan han forstå, hvad der forhandles.

840—847 fra Slagelse-egnen ved *Kristian Larsen*, Finderup.

848. Juleaften skal man helst have alle sine avlsredskaber i hus. Særlig slemt er det at have ploven stående i marken, ti enhver plov, der sådan står ude, rider Fanden på.

849. Jeg kjender en karl og en pige, som har fortalt mig, at de tilfældig kom til at se ind ad vinduet et sted, hvor de tjente, en juleaften, og da så de manden sidde uden hoved. De blev noget sære ved det, men tav dermed. Hen ad den følgende sommer døde manden.

850. Juleaften skal man binde et halmbånd om sine frugttræer, i det man siger: »Nu klæder jeg dig, men så skal du føde mig, i navnet g. f., g. s. og g. d. h. å.« Iagttager man det, skal træerne nok bære megen frugt i den kommende sommer.

851. Nyårsmorgen må gjødningen ikke kjøres ud af staldene, da man så kjører både lykke og velsignelse ud. Mors.

848—851 ved *Rasmus P. Randlöv.*

852—903. Fulgenavne.

852. Musvit-Mejse (Parus major) kaldes Tallehakker, fordi den gjærne hakker i skind, der er opspilede på gavle o. s. v.

853. Gjærdesmutten kaldes Tammes i gjaard.

854. Der fortælles her, at Viben ofte overvintrer her, og da sidder den i dvaletilstand mellem stene ved havet med et halmstrå i næbet.

852—854 ved *Mikkel Sörensen*, Alstrup, Samsø.

855. *Glenten*, som i Vestjyll. kaldes Gle*n*dt, kaldes her Gle-en (ubest. en glee, men navnet bruges næsten al tid i bestemt form). Da ordet glee er den jyske form for glæde, kommer det til at svare nogenlunde til det svenske glada.

856. *Gøgen* kaldes her Kukken (Vestj. Kukmand). En alm. tro, at den bliver til en høg, når den hører op med at kukke. Flygtig set har Gøgen også nogen lighed med Spurvehøgen.

857. *Uglen* kaldes her Oggelen (Vestj. uul, fl. uller). Her kjender man kun kjær*k*oggelen og skowwoggelen. I Lönborg kjendtes kjær*k*uller, sløøruller, muesuller og sneuller. Talemåden: Der er uller i æ mues, viser, at der menes Ugler og ikke Ulve eller Øgler, ti disse vilde hedde *ull* o*g øddeler*.

858. Her findes ingen *Husskader*, i Vestj. og Vejle-egnen er de temmelig alm. Man siger om folk, der ikke kan tie, at de har drukket skadeæg.

859. Her kaldes *den hvide Vipstjært* Havresæd og *den gule* Bygsæd. I Vestj. kaldes den gule Guulspennk.

860. *Rødkjælken* kaldes i Vestj. lelle Tammes og er en meget yndet fugl.

861. *Musvitten* kaldes her Sawwfo*w*len fordi den lyd har lighed med at file en sav. Dens filen er forbud på regn.

862. Den lille brune *Gjærdesmutte* kaldes her Per Smut.

863. *Sne-verlingen*, i Vestj. Snekåk.

864. Regnspoverne, i Vestj. Ræjnspuer (Ræjnspåår). Deres höje flöjtende skrig er forbud på regn.

865. *Brokfuglene* kaldes her Py*t*er. Navnet bruges også i overført betydning. En her i sognet opdyrket hedestrækning beboes af en del husmænd, der siger: »Vi er jo kun nogle sölle hedepy*t*er«.

866. I Lönborg kaldes *Brushanen* Skåggerkåk, og hunnen Sjöhøøn.

867. Skræ*k* bruges i Lönborg som fællesnavn for *Bekka-*

sinerne. Længere nord på bruges Taffel i samme betydning. Den dobbelte Bekkasin kaldes Skronnehors, men her på egnen Horsgummer.

868. *Vagtelkongen* (Crex pratensis) kaldes i Lönb. æ Knar*k*fow*l*, og *Vandrixen* (Rallus aquaticus) æ Hwi*t*fow*l* efter de lyde, de giver fra sig. Om og de er alm., får man dem dog sjælden at se, men de høres let i stille sommeraftener.

869. *Terner* og *Måger* kaldes i Lönb. Tanner (ent. taan) og Hawwmooger eller Hawwmoorer. Den store Rovtærne kaldes på grund af sit stærke skrig Skræævhals. Her anføres remsen:
Dæ flöw töl tamm tanner öwwer Tanderop kjærktorn, fiir hwiid, fiir gro, fiir mæ engen fier o.

870. En meget lille *Vildand* (Anas querquedula), som kun er en smule större end Krikanden, og som den let forbyttes med af folk, som ikke har nöjere kjendskab til fuglene, kaldes i Lönb. A*t*ling. På det sted yngler 6, 7 forskj. slags vildænder, og denne Atling er da også godt kjendt. Atling d. e. efterling, den, der er bleven bag efter (a*t*er) i udvikling (i Middelsom herred: ætteling. E. T. K.), bruges om alle vantrivninger blandt husdyrene og er altså overført på denne Vildand. Den almindelige Gråand (Stokanden) kaldes i Lönb. Skrågånd og Skeanden kaldes Mældånd (d. e. mellemand), fordi den i störrelse står mellem Gråanden og Atlingen eller Krikanden.

871. Andriken kaldes i Vestj. Dråågi. Anden wa*k*er, hønen klu*k*er og skru*k*er, kawler og skrææver (som forbud på regn), kyllingen jæ*p*er (den kalder på Jæ*p*, siger börnene). 855—871 ved *Jens Jakobsen*, Mejlby.

872. Hvidhalet *Havörn* kaldes Fiskeörn. Det er sagtens den samme, som i Kolding-egnen kaldes Goosörn. Örn udtales i Ry-egnen Ön.

873. Rød *Glente* kaldes Glee (flert. gle-e). Der haves følgende vers til Glenten om våren:

Glee, Glee, Glente!
i fjöwe fæk do ente,
i oe ska do ha et fooloe,
te næst oe ska do nöwwes mæ et påtskoe.

874. Rødbrun *Kjærhøg* kaldes Hönsehøg, dansk Høg. Når en høg eller anden rovfugl bliver skudt, plejer man at slå ham op på porten eller gavlen.

875. *Natuglen* kaldes Skovuglen ell. dæn stue Oggel og dens unger Krøbere (ent. Krøbe).

876. *Kukmanden* bliver til Sparrehøg, når han holder op at kukke (i Vorbasse: Fuglehøg). Med dette navn betegnes alle mindre høgearter. Det er en gl. sige i Tåning-egnen, at man skulde til Ry marked (ved majdagstider) for at hente kukmanden, og når han kom, lagdes der vægt på, om skoven var udsprungen, så han ikke behøvede at kukke på bar kvist. Når man er fastende, første gang man hører ham om våren, siges her, at han sk.... på en, i Kolding-egnen, at han spytter på en. Når han ser den første høstak, må han ikke kukke mere. Til en, som er hæs, siges: Du har nok slugt Kukmanden!

877. De forskj. arter af *Spætter* kaldes mest Træpikkere. En enkelt, vist enten den store Flagspætte ell. Mellem-Flagspætten, har jeg hørt nævne som Flækstær.

878. En gammel mand her har fortalt, at han en gang ovre i Vrold så en fugl, som han nok troede var en Hærkuk. Man har sagt mig, at *Hærfuglen* i det nordlige Sælland betegnes med det samme navn.

879. *Allike* kaldes her dels Kor (flert. kore), dels Allike og enkelte gange skjæmtvis Rallike.

880. Nogle mener, at *Stæren* ligger i dvale i søen om vinteren, og jeg har en enkelt gang hørt, at den overvintrede i ellerödder o. l. st. Meddeleren havde truffet en, der lå i dvale et sådant sted.

881. Det er sagtens *Skovskaden*, der i Nordslesvig kaldes Skreemskarre.

882. *Natravnen* kaldes flere steder Aftenbakke. Et neske, der går og roder sent om aftenen, kaldes nat

883. *Mursejler* kaldes mest Vandsvale ell. Svalehøg; sidste, fordi den idelig forfølger Svalerne.

884. Der menes også, at *Svalerne* ligger i dvale om vin i søer; de sætter sig på rørene om efteråret og sig glide ned ad disse i vandet. Digesvalen k Gravsvale (Hansted) og Gravbakke (Lindknud). er synd at skyde Svaler, og min bedstefader s at Svalen, Lærken og Storken var hellige fugle.

885. Alm. *Kramsfugl* kaldes Sjækkert, og *Solsorten*: søten (i Horsens-egnen Sjællsueten, i Nordslesvig sede). Sidstnævnte sted siges Trossel.

886. Hvid *Vipstjært:* Pimpe-Havresæde og Stenpi Nords.: Havrespink. Gul Vipstjært: Pimpe-Byg

887. Grå *Digesmutte:* Stenpikker (Nordsl.). Brunst Digesmutte: Lyngsmutte.

888. Efter alt, hvad jeg kan skjönne, er det *Rødkj* der i Ölgod kaldes Røde-Tomas og Hårmand, sidste, fordi dens rede er fodret med hår.

889. Alm. *Gjærdesmutte*: Lille-Tomas, Lille-Tomas i gj og Grå-Tomas (Ölgod).

890. *Kornverlingen:* Tornlærke, Bomlærke. *Gulspu* Guldsparre.

891. Jeg har en enkelt gang hørt *Grönirisk* nævne Smö

892. *Ringdue:* Stor Skovdue; *Skovdue:* Lille Sko Ringduens hun siger: Skruduu, skruduu! hannen: do må it skyy e skowwduu! (Rårup v. Horsens)

893. Når Hønen ikke vil have sine kyllinger mer »kaster« hun dem. En kylling, der kommer for ud af ægget, kaldes Navlekumpen, Navleunge basse). Den høne, som går i kokkens embede, halshugges og brunsteges. Vindeæg mangler Det er heldigst at lægge en høne på 11 eller 1 helst dog 13. Når de lægges under den, skal sige for at få mange hønekyllinger:

De røkke å slie i mi tåp,
tö*l* høønkywlenge å en kåk!

En høne kan tælle til tre. At løfte et barn op ved at sætte hænderne om dets øren, kaldes »at se Vorherres höns«. Når der leges »stå enke«, må enken eller enkemanden ikke se tilbage, for det er »at gjøre kokæg«. Kokken siger ofte noget, der lyder som: Hå hå hå! min bedstefader mente, det betød: Dær æ engen fåår ino!

894. Stor *Strandpiber:* Sannevrat (Vorbasse, Andsager), Stenpikker (Nörre-Farup), fordi reden er som brolagt med sten. Det er sagtens den, der i Ölgod kaldes Sannebreer.

895. *Storken* kaldes Per eller Peter. Den giver tiende, hvert andet år en unge og hvert andet et æg, som den smider ud af reden. En gl. kone, som har slagtet en stork, siger mig, at den ingen indvolde har, alt ligger sammenblandet, og den er ligesom glasseret inden i, ellers kunde den ikke sluge alt det levende giftige kryb. Når Storken ser den første bygavne, skal den rejse. Börnene siger:

Stork, stork langeben!
hvor har du været så længe?

Et andet rim er:

Storke storke stene
med de lange røde bene
flyver over det røde hav.
Storke storke stene!

896. *Spover* kaldes Regnspurve (Nörre-Farup). Det er sagtens også dem, der i Kolding-egnen kaldes Flöjtere.

897. *Skovsneppe:* Hesselhøne og Holtsneppe Vorbasse).

898. *Dobbeltbekkasin:* Gommegø, Skrummeløg, Gemmer, Horsgummè (Mors), Skronnehors, Skronneged (Kolding). I Tolstrup v. Horsens har jeg hørt den nævne Himmelhund. Enkeltbekkasinen har jeg en enkelt gang hørt nævne: den stumme.

899. Alm. *Vagtelkonge*, en enkelt gang kaldet Vandskræppe.
900. Sort *Vandhone*: Bleesand (Århus-egn).
901. *Måger* og *Tærner* nævnes under et Havfugle, Havhöns, Urhöns, Måger (Horsens, Skanderborg), Strandmaggere (Kolding), Havmoere.
902. Alle vilde gåsearter kaldes *Vildgjæs*. Knortegåsen: Knotgøs (Horsens), Gavl (Gjesten v. Kolding.) Assi, gassi, grohool!
903. *Sortand:* Lille Himmelhund (Fredericia), *Fløjelsanden*: Stor Himmelhund. Den tamme and kalder vi på med: Brikke! og Rippe (Kolding)! De forskjellige lyde af trækfugle om sommeraftenen hidrører fra Knarregæs. 872—903 ved *Rasmus P. Randlöv.*

Endskjønt det meste af hvad her er meddelt om »fuglenavne« allerede er kjendt og trykt, har jeg dog optaget det for fra andre at fremkalde lignende mere fuldstændige eller udfyldende optegnelser. *E. T. K.*

Spörgsmål.

42. For 40 år siden var en mand i Skjold med til en jordefærd på *Tyrsted* kirkegård. Der så han, at den halm, som lå i vognen under ligkisten, blev smidt af, da vognen kjørte hjem, og lagt tæt ved kirkegården med en brødskalk oven på. Han spurgte dem ad, som han fulgtes med, hvad dette skulde betyde, men fik til svar: Det forstår du dig ikke på. Kan nogen oplyse noget nærmere om den skik og den tro, der knytter sig dertil?

Sören Hansen i Skjold.

Rettelser. Nr. 19, 1884, s. 143: Öslepyttere, læs: Östepyttere. Nr. 3. 1885, s. 39: met jænn øww, læs: me jææn öww.

Skulde nogen af samfundets medlemmer ønske at få 2. til 6. hæfte af min bog »Jyske Folkeviser og Toner« tilsendt, kan dette ske, når man derom udtaler sit ønske og sender mig 64 øre i frimærker. Jeg har nemlig en 50 sådanne ufuldstændige eksemplarer af bogen liggende. Der findes i hæfterne omtrent 100 folkeviser. *E. T. K.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.
Et tidsskrift,
udgivet af
„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"
ved
Evald Tang Kristensen.

Nr. 9. | 1. Maj. | 1885.

904. Den rette Mand.

1. »Kjære Engel fin, kjære datter min!
vil du en bondemand have?« —
»Ak nej, moder, ak nej, moder!
en bondemand siger jeg nej.
Om dagen plöjer han med sin plov,
om natten sover han som en sow,
Ak nej, moder, ak nej, moder!
en bondemand siger jeg nej.«
2. »Kjære Engel fin, kjære datter min!
vil du en snedkermester have?«
»Ak nej, moder, ak nej, moder!
en snedkermester siger jeg nej.
Om dagen hæwler han med sin hæwl,
om natten sover han som en dæw'l.
Ak nej, moder, ak nej, moder!
en snedkermester siger jeg nej«.
3. »Kjære Engel fin, kjære datter min!
vil du en snedkersvend have?« —
»Ak nej, moder, ak nej, moder!
en snedkersvend siger jeg nej.
Om dagen banker han med sin hammer,
om natten sover han i sit kammer.

Ak nej, moder, ak nej, moder!
en snedkersvend siger jeg nej.«

4. »Kjære Engel fin, kjære datter min!
vil du en skolelærer have?« —
»Ak nej, moder, ak nej, moder!
en skolelærer siger jeg nej.
Om dagen læser han for sine börn,
om natten sover han som en björn.
Ak nej, moder, ak nej, moder!
en skolelærer siger jeg nej.«

5. »Kjære Engel fin, kjære datter min!
vil du en löjtnant[1]) have? —
»Ak ja, moder, ak ja, moder!
en löjtnant siger jeg ja.
Om dagen kjører han i guldkarm,
om natten sover jeg i hans arm.
ak ja, moder, ak ja, moder!
en löjtnant siger jeg ja.

Optegnet i Alstrup af *Mikkel Sörensen.*

Denne vise er meget sjælden. Jeg har tidligere selv kun taget én opskrift deraf. Beslægtet dermed er den efterfølgende vise og en hel del andre, som senere skal blive meddelte. Dette emne er nemlig med sær forkjærlighed blevet behandlet af vore fædre. *E. T. K.*

905. Jomfruens mandevalg. A.

Sidestykke til II. 801 og III. 394.

1. En gang jeg fik i sinde,
at jeg mig vilde gifte:
der kom til mig en skræddersvend,
han vilde med mig fægte.
Hejsa kom falladera fa la la la la la la la la!

2. Nej, jeg vil ingen skrædder ha',
så skal jeg sprække klude:

[1]) dette udtryk er naturligvis forvansket; sandsynligvis har det været: kongesön eller noget lignende. *E. T. K.*

men jeg vil mig en slagter ha',
så får jeg fede stude.

3. Nej, jeg vil ingen slagter ha',
så skal jeg skrabe tarme:
men jeg vil mig en spil'mand ha',
han kan for mig alarme.

4. Nej, jeg vil ingen spil'mand ha',
for jeg kan ikke danse:
men jeg vil mig en maler ha',
så får jeg smukke kranse.

5. Nej, jeg vil ingen maler ha',
så skal jeg gni' og male:
men jeg vil mig en bager ha',
så får jeg varme kager.

6. Nej, jeg vil ingen bager ha',
så skal jeg hugge brænde:
men jeg vil mig en guldsmed ha',
så får jeg gulderinge.

7. Nej, jeg vil ingen guldsmed ha',
for de er af de fine:
men jeg vil mig en kræmmer ha',
så får jeg til gardiner.

8. Nej, jeg vil ingen kræmmer ha',
for de vil folk bedrage:
men jeg vil mig en sømand ha',
han kunde mig ledsage.

9. Nej, jeg vil ingen sømand ha',
for han skal vær' på vandet:
men jeg vil mig en bonde ha',
for han kan vær' på landet.

10. Nej, jeg vil ingen bonde ha',
så skal jeg ploven kjøre:
men jeg vil mig en skomager ha',
så får jeg sko på fødder.

11. Nej, jeg vil ingen skomager ha',
så skal jeg skoen børste:

men jeg vil mig en smede hà',
han kunde mig forlyste.

12. Nej, jeg vil ingen smede ha',
for de er af de sorte:
men jeg vil mig en bødker ha',
så får jeg tønder gjorte.

13. Nej, jeg vil ingen bødker ha',
men jeg vil vær' alene:
så kan jeg drik' min kaffe i ro
og sov' til halvvejs middag[1]).

14. Nej, jeg vil aldrig gifte mig,
var det ej for det ene:
når andre de går to til seng,
så må jeg sov' alene.

Hejsa kom falladera fala la la la la la la la!

Fra Hammerum herred ved *Jens Andersen Favrholdt* i Munklinde.

906. Jomfruens mandevalg. B.

1. En gang så vilde jeg gifte mig,
imedens jeg var ene:
så vilde jeg mig en skrædder ha',
for han kan brød fortjene.

Tralala, tralala!

2. Nej, jeg vil ingen skrædder ha',
så skal jeg skrabe klude:
men jeg vil mig en slagter ha',
så får jeg fede stude.

3. Nej, jeg vil ingen slagter ha',
så skal jeg skrabe tarme:
men jeg vil mig en spillemand ha',
han kan for mig alarme.

4. Nej, jeg vil ingen spillemand ha',
for jeg kan ikke danse:
men jeg vil mig en maler ha',
så får jeg fine kranse.

[1]) middag, udt.: mejde.

5. Nej, jeg vil ingen maler ha',
så skal jeg rive male:
men jeg vil mig en bager ha',
så får jeg varme kager.
6. Nej, jeg vil ingen bager ha',
så skal jeg hugge brænde:
men jeg vil mig en guldsmed ha',
så får jeg gulderinge.
7. Nej, jeg vil ingen guldsmed ha',
for de er af de fine:
men jeg vil mig en kræmmer ha',
så får jeg ny gardiner.
8. Nej, jeg vil ingen kræmmer ha',
for de vil folk bedrage:
men jeg vil mig en styrmand ha',
han kan mig nok ledsage.
9. Nej, jeg vil ingen styrmand ha',
så skal jeg far' på vandet:
men jeg vil mig en bonde ha',
så kan jeg bliv' på landet.
10. Nej, jeg vil ingen bonde ha',
for de er af de dorske:
men jeg vil mig en fisker ha',
så får jeg ferske torske.

Tralala, tralala!

Optegnet i Alstrup af *Mikkel Sörensen.*

907. Jomfruens mandevalg. C.

1. Jeg gik mig ud spaserendes,
alt ud på Holmens gade:
der mødte mig en skræddersvend,
han vilde til mig bejle.

Hejsa faladera, hejsa faladera tralalalalala!

2. Nej, jeg vil ingen skrædder ha',
så skal jeg sömme klude:-

men jeg vil mig en slagter ha',
så får jeg fede stude.

3. Nej, jeg vil ingen slagter ha',
så skal jeg skrabe tarme:
men jeg vil mig en spillemand ha',
så kan han mig opvarme.

4. Nej, jeg vil ingen spillemand ha',
så skal jeg altid valse:
men jeg vil mig en maler ha',
så får jeg fine kranse.

5. Nej, jeg vil ingen maler ha',
ti de har smudsig' fingre:
men jeg vil mig en guldsmed ha',
så får jeg gulderinge.

6. Nej, jeg vil ingen guldsmed ha',
for de er af de fine:
men jeg vil mig en kræmer ha',
så får jeg til gardiner.

7. Nej, jeg vil ingen kræmer ha',
ti de vil folk bedrage:
men jeg vil mig en bager ha',
så får jeg fine kager.

8. Nej, jeg vil ingen bager ha',
ti de skal bag' for bønder:
men jeg vil mig en brygger ha',
så får jeg öl i tønder.

9. Nej, jeg vil ingen brygger ha',
ti de kan let beruses:
men jeg vil mig en snedker ha',
så får jeg fine huse.

10. Nej, jeg vil ingen snedker ha',
så skal jeg al tid save:
men jeg vil mig en styrmand ha',
så får jeg fine kraver.

11. Nej, jeg vil ingen styrmand ha',
så skal jeg ro på vandet:

men jeg vil mig en bonde ha',
så kan jeg bo på landet.

12. Nej, jeg vil ingen bonde ha',
ti de er af de dorske:
men jeg vil mig en fisker ha',
så får jeg mange torske.

13. Nej, jeg vil ingen fisker ha',
ti de er ej så rene:
men jeg vil være den, jeg er,
og jeg vil være ene.

14. Jeg gik mig ud spaserendes,
alt ud på Holmens gade:
der mødte mig en Fandens knægt,
men jeg tog ingen skade.

Hejsa faladera, hejsa faladera, tralalalalala!

Ved *Anne Andresen*, Snogbæk, Sundeved.

908. Enkemand og ungersvend.

1. Alle mine venner gik sammen i råd,
ja, sammen i råd.
De råder mig til, hvad ikke jeg vil,
den enkemand er jeg ej voksen til.

2. Enkemand bød mig :‖: ind ad sin gård, :‖:
der kan jeg ej komme, ti taget var rådent.
De råder mig til, hvad ikke jeg vil,
den enkemand er jeg ej voksen til.

3. Enkemand bød mig :‖: ind ad sin dör, :‖:
der kan jeg ej komme for mange små börn.

4. Enkemand bød mig :‖: spise lidt mad, :‖:
maden var simpel, og dugen var skiden.

5. Enkemand bød mig :‖: et krus öl, :‖:
öllet var dovent, og kruset var movent[1]).

6. Alle mine venner gik sammen i råd,
ja, sammen i råd.

[1]) d. e. muggent.

De råder mig til, hvad gjærne jeg vil,
ungsvenden ham er jeg voksen til.

7. Ungsvenden bød mig ‡: ind ad sin gård, ‡:
der kan jeg ej komme for geder og får.

8. Ungsvenden bød mig ‡: ind ad sin dör, ‡:
dören var malet, og al ting var pralet.

9. Ungsvenden bød mig ‡: spise lidt mad, ‡:
maden var fin, og dugen var hvid.

10. Ungsvenden bød mig et krus öl,
ja, et krus öl;
öllet var sød, og kruset var rød.
De råder mig til, hvad gjærne jeg vil,
ungsvenden ham er jeg voksen til.

Ved *Louise Hansen* i Törring.

909—910. Skjæmtesagn.

909. Dæ wa i gå*n*g i ma*j*, haj wa uu å g*å* om månningi tille. Så fæk haj løst te å få sen piib t*æ*ntj, å så jik han da hæ*n* te et h*u*s, hwa dæ war en koon, dæ wa noe kon dö*w*. »Hår I f*y*r åpå?« — »Næjj, wi hår ijen t*y*r, mæn di h*ø*r j*e* hææn i præjjstgo*r*i«. — »Jammen de wa da i*l*d.« — »Ja wes wa ed ill, få dæ æ l*å*ndt å g*å*, å we*j*i æ smaare«. — »To I æ da ga*l*!« — »T*ø*kes do, a æ då*l*! næj, så sku do s*e* mæ om sønnd*æ*i i mej dammaskes tjå*w*l å min søllspæjer sk*o*, så æ a då*l*.« — »Adjös!« — »Hwa! we do tjøs mæ! næjj, så blywwer Jænns ga*l*, n*æ* haj kommer hjæ*m*.«

Målet fra Uggerby ved Hjörring og optegnet af lærer *F. Galatius* der.

Iblandt mine egne hermed mere eller mindre sideordnede optegnelser finder jeg en, som dog bör sættes her.

910. En håndværkssvend kommer ind i en gård til en gammel kone, og der forefalder da følgende samtale imellem dem: »Å, mo'r, kan ik nik en Glas Bier kriegen?« — »Næjj, vi hå så mænd engen b*i*, vi hår ekki en floww, di flöw hæn i fjö*w*r hwæ.« — »Øøl, mo'r!« — »Næjj, vi hår så mænd engen øøl; a s*i*er, wå kåål di bender djæ plæjjl

mæ væjjrpæsser[1]).« — »Sie sind jo toll, mo'r!« — »Næjj, a æ så mænd e*t* då*l*, næjj, da skuld I ha sit mæ få tyww *o*r siin, da a sto bru*j* i sandt Hywsle[2]) kjær*k* i mi skenndkoov mæ de r*øø* o*m*, da wa a så mænd då*l*.« Så letter han ved kasketten og siger: »Adjö, mo'r! es stink so faul hier!« — »Næjj, a stegger så mænd e*t* fowwl, a sedder å fjæ...., mæ gammel so*w*.« *E. T. Kristensen.*

911—931. Ordsprog og talemåder.

911. Han hår mawwpiin i hans t*æ*r,
a fild b*å*gö*w*er å stö*t* mi kn*æ*r.

912. »No ær et öwwer mæ æ höwwer (høvedet)«, sa' manden, da hans kone var død.

913. Hywwer åp, sön de ka renng!

914. »Rörren ær sn*å*r brörren«, så dæn jæ*nn* kjæ*l*eng, hon røt æ øør å dæn åån.

915. Han ær v*i* i æ besla (han er storsnudet).

916. Pip be*t*e! ka do skjönn?

917. Hu*r*en hår do e?
— Å, søen åp å n*i*e,
mæ röwt å sle å elæ*n*ddigh*i*e.

918. Gonat i en sl*å*,
få senilli hår a engen *å*.

919. De ær en æær å ha nöj i si væær.

920. Æ sla*ng*er ær nåk a*t*er dæ (d. e. du er doven).

921. Hjaate bå*r*, slek fløøe, dem suur mæ dæm søøe.

922. B*i* en gr*å*nd, dær ka kom ålldhåånd i snak, de ka væær, do ka blyww hær.

923. L*i*kj*a*r soo et urren jæ*n* kj*a*r, å dæ*n*d grurr e*t*, å de håj han åsse lii kj*a*r.

---

[1]) således kaldes pungene af slagtede væddere, og de trækkes ud og smækkes på en dör for at törres, hvorpå de bruges til og skal være fortræffelige som plejlhilder. Man bruger også i lignende öjemed pandeskind af nyfødte kalve.

[2]) skal være Höjslev ved Skive, der udtales sådan. Særdeles morsomt er det at høre kjællingen sige »sandt« (d. e. sanct) om en kirke.

924. Do åp*e*r dæ lissom æ tus i æ står*k*ree, dænd ku e*t* komm hywwer, urren dænd sku t*e* å flyww.
925. »Tak, a piiver e*t*!« sagde manden, da de bød ham en pibe tobak.
926. Han ku hwær*k*en pi*p* hæjer ku*k*.
927. Hans gawwer kl*e* ham e*t* illd, da han engen hå*r*.
928. Støwwlkåål træjer føst fra*m*.
929. De ær nöj hunndmog, de ær sn*å*r renger, de ær nöj sn*å*r lissom swot pølls.
930. Det blev nok hverken til æg eller unger.
931. »Jeg slægter min fa'r efter«, sagde drengen, »jeg har en lang næse«. Ved *M. Møller* i Sir.

Spörgsmål.

43. Skulde nogen kjende mere af den vise, hvoraf jeg har første vers, der lyder således:

»Hr. Iver Jonsen han danser med sølvspændte sko,
han Birger Jarl stod og så der opå?«

Mikkel Sörensen, Alstrup, Samsø.

Den omspurgte vise må være om den Iver Jonsen, som findes omtalt i Afzelius sagohäfder IV, s. 51, og i min bog »Jyske Folkeminder«, II nr. 11. Men dette her foreliggende vers har en anden bygning og et andet indhold end noget der forekommende. *E. T. K.*

44. Fra Møen har jeg for et par år siden af en meget gammel mand fået et æventyr om »*Solens datter*«. Jeg har hverken i nordiske eller fremmede kilder fundet noget sidestykke til det; men adskilligt synes at antyde, at det kan være et oprindelig finsk eller lappisk æventyr. Begyndelsen af æventyret er i korte træk følgende: En konge og en dronning får en datter, som på vuggen bliver spået, at hun skal blive så dejlig, at selve solen bliver forelsket i hende. Faderen lader hende da indsætte i et tårn, der kun har vinduer imod nord, og der opvokser hun, så at solen aldrig får hende at se. Men en dag, da hun allerede er voksen, piller hun et hul på muren imod syd, en solstråle træffer hendes barm, og året efter føder hun »*Solens*

datter«. I det følgende fortælles så om denne datters senere skæbne. Foruden i enkelte finske og lappiske æventyr véd jeg kun, at en »*Solens datter*« omtales i Voftrudners mål, som avlet af solen, för denne i Ragnarok opsluges af Fenrisulven. Mulig kunde der her i landet findes andre former af dette æventyr, hvorfor det herved efterlyses.

Jens Kamp, Sundby.

45. Hvilke overtroiske meninger knytter sig til Firkløveret. *J Jensen*, Refshalegård.

46. Hvad menes der med den gamle skik at lægge en jordpulte på såsækken, når denne er udbragt i marken?

Kristjan Larsen, Finderup.

47. Hvad overtro findes om Hyld på de forskjellige steder, og hvorfor må man ikke have bohave af hyldetræ?

Mads Jepsen.

48. Jeg kunde ønske at få en beskrivelse af den gamle dans »Ostebrød.« Min farbroders kone i Klæstrup har fortalt mig, at börn i hendes barndoms tid kom med til gilder, når de var så store, at de kunde skjøtte sig selv, og da lagde hun mærke til, at der sjælden dansedes andet end menuet og ostebrød. *Lovise Hansen.*

Svar.

35. Herom kan jeg oplyse følgende: Skikken skriver sig for Nordens vedkommende fra den katholske tid og beroede på, at kvinden, så længe lochierne varede, betragtedes som uren og omgangen med hende som besmittende. Som bevis herpå kan jeg henvise til Peder Palladius's visitatsbog s. 89—91 (Grundtvigs udgave) samt s. 98, hvor renselsesceremonierne skildres, således som de foregik under kirkegangen i den katholske tid. Der kan imidlertid ikke være nogen tvivl om, at det er en af de mange overtroiske skikke, som den kristne kirke ikke selv har fundet på, men kun tilegnet sig, for at sætte den nye religions stempel på de af den antike hedendoms sædvaner, som den ikke formåede at udrydde. -- For deres vedkommende, der kan og vil gå til kilderne for at få bekræftelse på, at den samme opfattelse af barselkvindens stilling efter födselen

herskede i den antike oldtid, skal jeg henvise til Censorinus: De die natali, cap. XI, 7 pag. 28. ed. Jahn.

Sofus Larsen, bibliotheksassistent, Kbh.

25. På Samsø er det ikke Skruptussen men Valmueblomsten, både den enkeltbladede og den större, som vokser i haver, der kaldes troldheks. I Adslev kaldes de enkeltbladede: Tärrenblomste, og de store: Wolme.

26. Den skik kjendes også i Adslev (Hjelmslev h.) En gang spurgte jeg en mand om, hvorfor han altid gjorde så, og han svarede: A, det véd jeg ikke, det er sådan en gammel skik, jeg altid har brugt.

32. Når man skærer sine negle af om søndagen, får man sorg hele den følgende uge (Samsø og Adslev).

30. I Adslev bruges legen »At slå munk« på følgende måde. Der bruges en trebenet, selvgroet gren: »Munken«, om en sådan haves, eller også en kegle af et tilhugget stykke træ. Et af börnene er »Munkmand«, og de andre börn har hver en klooj, d. e. et rundt stykke træ omtr. en halv alen langt, til at slå med. Munkmanden skal også være forsynet med en »swiikjæp« til at »swii« de andre börn med. Når legen begynder, spörger disse munkmanden: »Hvad prædiken er det?« Så svarer han: Først- eller sidstprædiken, som han nu vil have det. Er det førstprædiken, stiller den ene efter den anden sig ved målet og prøver på at slå munkmanden om med kloden. Hvis dette nu lykkes, skal den heldige skynde sig at løbe hen at få fat i sin klode, inden munkmanden, der har stået henne ved munken, får denne op at stå igjen. Får han held af det, har han lov til at svie den anden med sviekjæppen, og så skal denne være munkmand. Men hvis han efter at være bleven »svejen« kan komme til at slå munken om för munkmanden, skal denne vedblive at være det. Munkmanden skal nemlig slå munken om, så snart han har svedet en, ellers betyder det ikke, fordi han sved ham. Når börnene först har fået fat i deres klode, må de frit gå i mål. Hver gang, der skiftes munkmand, bliver der af de andre börn spurgt om, hvad prædiken det skal være. Det kommer altid an på munkmanden. Er det sidstprædiken, må de frit gå til deres klode, men når de først har rört ved den, må munkmanden svie dem. Idet han med sviekjæppen giver dem et slag, råber han: Swii!

Mikkel Sörensen, Alstrup.

33. Når en kniv ligger med eggen op ad, tyder det mod kommende ufred i huset.

34. Her siges, at hvis fuglene får noget af det afklippede hår til rede, så får hårets tidligere ejer meget med hovedpine. *Kristjan Larsen*, Finderup.

12. Den i Fandens Mælkebøtte værende væske kan også på Møen tage vorter af. Når en vil vide, hvor mange kjærester han har, kan han blæse tre gange på »luddet« af F. M., og tallet vil da vise sig. *Annette Jensen.*

12. Fandens Mælkebøtte kaldes her Troldblomst, og dens hvide saft kan også her fordrive vorter.
N. A. Jensen, Skjærbæk, Sønderjylland.

37. De legende sidder i en rundkreds. En knytter hånden og stikker tommeltot op ad. En anden tager fat om den og sætter sin tommeltot i vejret, og så fremdeles. Om den sidste tommeltot kredses der med en pegefinger, idet der siges: »Nu skriver jeg en kreds om denne lille kirke. Hvem der enten griner eller smiler, eller hoster eller nyser, eller snakker eller ler, eller gjør den mindste mine, han skal hå' ni nip og et vrid i næsen.« Den, der så først forser sig imod en af disse regler, skal straffes. Idet han bliver dunset i ryggen, siges der:

»Trykke trone,
ballerone,
der går en gris
på kaberis,
han æder byg, han drikker bærme,
det kan sværme
op ad bjærge, ned i dale,
det skal denne ryg betale

med 1, med 2, med 3, med 4, med 5, med 6, med 7, med 8, med 9, med 10«.

Derefter vanker ni nip i armen og et vrid i næsen. Desuden er der en slutningsstrofe, som jeg ikke vil nedskrive, da den er så plump. Fra Langeland ved *Kr. R. Stenbæk.*

Hr. Stenbæk burde dog have nedskrevet den, for at Pastor Feilberg kunde have fået legen fuldstændig; men det er en selvfølge, at vi derfor godt kunde ladet være at trykke den i »Skgr.« *E. T. K.*

Om Jomfru Maria. Blå Munke har her foruden dette sit navn også: Vor frues kjole. Jeg har af et skolebarn hørt følgende brudstykke af en slags remse:

Hellige vor frue!
skabermoder, frelsermoder, rette spejl!
— arr, burr, bomm. —

Dejlig' rose, guldtårn,
månnstjann . . .,

der minder om det »lauritanische Litanei«, hvor det hedder:

Heilige Marie . . . .,
du Mutter unsers Schöpfers,
du Mutter unsers Erlösers . . . .,
du Spiegel der Gerechtigkeit . . . .,
du geistliche Rose . . . .,
du elfenbeinenes Thurm,
du goldenes Haus . . . .,
du Morgenstern . . . .

Remsen er længere, og meddelersken sagde, at der var noget, der lød som bonndark eller lign. og minder om »die Arche des Bundes«. Måske remsen da ikke er ældre her end fra tyskertiden og stammer fra de katholske Österrigere.

8. Her i Fredericia-egnen har jeg en enkelt gang hørt den store sorte Skovmyre kalde Hugenaaken. Dens pissen skal være i höj grad giftig for börn.

10. Stryger man brødkniven om jul, vil man lide et eller andet uheld enten på sit kreatur eller sin avling i det kommende år. Brande.

11. Stæren kaldes her undertiden Flöjter på grund af dens flöjteevne. Jeg har hørt det sagn om den, at da hver fugl fik röst at synge med, spurgte Skaberen den ad, hvorledes den helst vilde synge. »Som Gøgen, som Lærken, som Nattergalen, som . . ., og således blev den ved, til Skaberen afbrød den. Derfor må den nu lade sig nöje med at efterligne andre fugles sang.

12. Idet jeg takker dem, der har svaret på mit spörgsmål, meddeler jeg her noget, som jeg selv har samlet.

Mælken af Løvetand er et udmærket sympathimiddel. Den skal være særdeles god at komme i fløden, når man ikke kan få smör. Ligeledes er den god at komme i rusende drikke, da de så taber deres kraft. Alt hvad der er smurt med mælken, kan ikke forhekses. *Blomsterne* kan, når de er törrede, trække »jægt« ud og lign. De er gode at komme på öl, da det så ikke bliver surt. I samme hensigt bruges for resten prikbladet Perikon. *Roden* bruges törret som et slags frelsemiddel mod alle smitsomme sygdomme. Dertil er den lige så god som de såkaldte Vættelys.

13. Hvis et hus blev brødtomt, vilde det især gå ud over husets ejer, da der så vilde blive hungersnød. Andre siger endog, at ejeren så vilde dø hungersdøden.

19. Slige brædter var godt kjendte her paa egnen for en 60 år tilbage og kaldtes eedbretter; men de har vist nok været mere brugte i Kolding-egnen.

20. Græshoppen er her i bladet (III nr. 4) bleven holdt for at være det insekt, der fører navnet Fandens Ridehest. Derimod må jeg på det bestemteste protestere. Navnet Græshoppe er betegnende nok, så folket ikke behøvede noget andet navn. Her kaldes den e Grejjshåb eller en enkelt gang e Håbber. Således kaldes den vist over alt, i det mindste i Jylland. På tysk hedder den »der Grashüpfer«, på fransk»la santerelle« (springersken). Man har den tro til den, at den kan bide vorter af eller i det ringeste overgyde dem med en væske, der kan borttage dem. Har man den i glas, har man en sikker vejrprofet. Nogle sætter den i forbindelse med den meget omtalte *Æve*, idet de påstår, at den er det eneste dyr, som Æve har respekt for. Græshoppen overspyr Æven med det ovenfor omtalte spyt, og så må den dø. Samme magt skal spyttet have overfor Hugorme, som nogle rigtig nok holdt for gamle Æver. Ja, selv den så meget frygtede Basilisk kan den tæmme. Jeg kunde ønske at vide, grundet på mit ovenfor anførte, hvad Græshoppen hedder i landets forskjellige egne.

Mads Jepsen, Bredstrup.

37. I *Ribe* brugte börn i min barndom følgende leg. Man satte sig omkring et bord, satte den venstre knyttede hånd derpå med løftet tommelfinger, greb om denne med höjre hånd, og idet man sögte at dække tænderne omhyggelig med læberne og slog takt til sangen med de knyttede hænder, sang man:

»Hygom, Bygom, Ballum kirketårn!
hvem der griner eller ler
eller la'r sine tænder se,
skal ha' fir' og tyve *Balderowner!*«

Den eller de ulykkelige deltagere i legen, som ikke kunde bare sig for at briste ud i latter ved at se kammeraternes fordrejede ansigter, måtte så betale gildet med et smæk af hver deltager. *Chr. Thurah*, præst på Drejø.

39. Af mine egne »Börnelege«, meddeler jeg herefter den beskrivelse, jeg har, og som afviger noget fra foranstående. Når legen begynder, stiller alle börnene så nær som munkmanden sig i en række, og munken bliver rejst i passende afstand fra dem. Hver af dem, der står i rækken,

er forsynet med en klode til at slå munken om kuld med, og bag ved denne stiller sig munkmanden, der er forsynet med en sviekjæp. Nu spörger de andre ham, om det skal være først- eller sidstpræken, og af ham afhænger det altså, hvordan legen skal øves. I reglen svarer han sidst-præken, fordi der da ikke stilles så store krav til ham, som når der er førstpræken, og han lettere kan blive afløst. Men en stor og færdig dreng siger undertiden i sit overmod: Førstpræken. Sker dette, så må ingen tage sin klode efter at have slået; og så snart en da har fået held til at slå munken om med kloden, skynder munkmanden sig med at svie en af flokken, men skal dog i hvert fald først have munken rejst, og det kniber det jo altid med at få tid til. Den således ramte må nu se efter atter at få munken væltet, inden munkmanden gjör det og kommer hen til det fælles mål, ti hvis så sker, er den svedne fri, og den gamle munkmand skal fortsætte sin bestiling. Men faar han ikke munken slået om forinden, må han afløse den anden, og den svedne er altså nu munkmand. Er det sidst-præken, er det lettere for munkmanden, da han så kan få bedre tid til at rejse, inden han svier, for så må, så snart munken er falden, enhver frit tage sin klode, og først da må munkmanden forsøge at svie dem, naturligvis under forudsætning af, at han har fået munken rejst, og han skynder sig så at vælte munken igjen og komme i mål, inden den svedne har fået munken væltet og således er kommen ham i forkjøbet. Det gjælder nemlig som en ufravigelig regel, at munkmanden efter at have svedet en af flokken, selv skal vælte munken og så først skynde sig til målet, ti hvis den anden kommer ham i forkjøbet dermed, skal han fortsætte som munkmand. Når han rører ved en med kjæppen, siger han: Swii! og derfor kaldes den sviekjæppen. Legen kaldes: At slå munk.

Min optegnelse er fra *Mårslet* v. Århus, og da börnene der meget øver denne leg, og vort samfund netop tæller flere medlemmer der omkring, havde jeg sikkert ventet at få svar på spörgsmålet derfra. Jeg griber lejligheden til indstændig at bede enhver om at sende svar på vore spörgsmål, så fremt han kan, og ikke være lunken dermed. Spörgsmålenes ordentlige og flersidige besvarelse har stor betydning.

E. T. Kristensen.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 10. | 15. Maj. | 1885.

932. Jomfruens blodhævn.

1. Hr. Oluf og Blæsmand var stalbrødre to,
— De lille verdens blomster på enge. —
nej, de trættes hverken om mark eller skov.
Den jomfru hun sviger hannem aldrig.
2. Nej, de trættes hverken om ager eller eng,
men de trættes om stolt Mettelil så væn.
3. Den første dyst, de tilsammen red,
da hug hr. Oluf Blæsmand hans hoved af.
4. Hr. Oluf han talte til liden smådreng:
»Der haver du hovedet af Blæsmand sød!
5. Bærer du den hen i stolt Mettelils skjød,
så haver hun hovedet af Blæsmand så sød!«
6. Og det stod hen otte år eller ni,
stolt Mettelil blev aldrig hr. Oluf vist.
7. Hr. Oluf kom kjørendes i en guldkarm,
så greb han hende med stærken arm.
8. Hr. Oluf lagde hovedet i stolt Mettelils skjød,
der sov han en søvn, der var ham ikke sød.
9. Stolt Mettelil tog op hendes guldsnørebånd,
og den bandt hun om hr. Olufs hånd.
10. Stolt Mettelil tog op hendes guldflættebånd,
og den bandt hun om hr. Olufs fod.

11. »Og vågner I op, hr. Oluf så fin!
i søvne jeg jer ikke dræbe vil.
12. Og hør I, hr. Oluf så favr og så fin!
I skilte mig ved fæstemand min.«
13. Stolt Mettelil tog op hendes guldslagne kniv,
og den stak hun i hr. Olufs liv.
14. »Og hør I, stolt Mettelil, for eders ær',
I lægger mig ikke på marken her!
15. Og hør I, stolt Mettelil, for eders navn,
— De lille verdens blomster på enge. —
I lægger mig hverken for hund eller ravn!«
Den jomfru hun sviger hannem aldrig.

Ved lærer *Sören Ditlevsen* i Elsted og ham foresagt af en 86-årig kone, Karen Bang i Elsted, Ty.

Da denne vise forhen var mig ukjendt, kan jeg ikke sige, om den ellers forekommer anden steds. Den minder forøvrigt stærkt om »Kvindemorderen«, D. g. F. 183 og J. F. I. 46, 47 og 91, II. 85, men må dog sættes som en egen vise, da alle for hånden værende opskrifter af »Kvindemorderen« slutter sig sammen om det bestemte træk, at han vil myrde den jomfru, han fører med sig, hvilket ikke kan siges at forekomme her. Visens indgang er da også helt anderledes. *E. T. K.*

933. Sagn.

Af de börn, som præsten i *Horne*, Vennebjærg herred, en gang havde til konfirmationsforberedelse, var der to piger, der hver dag gik ind til en gammel fattig kone, der boede i nærheden af præstegården, og spiste deres mad. Hvad de så fik tilovers af maden, gav de gjærne konen, hvilket hun nu var så meget glad for. Så en dag siger denne her gamle kone til pigerne: »Hør nu, bitte piger! Da I gjör mig så meget godt, så vil jeg se, om jeg kan fornöje jer lidt for det. Dersom I vil *tro på den lille sorte potte*, der står der henne i krogen, så kan jeg lære jer mange skjönne ting.« Nu ja, det syntes pigerne ikke var så galt, og de gav sig i lære hos konen hver dag, når de kom fra præsten. Således gik nogen tid, men så blev det rent galt for den ene pige; hver gang hun

kom til præsten, så græd hun hele tiden. Præsten spurgte hende nok om, hvorfor hun græd så meget, men det vilde hun ikke sige. Endelig tog han hende en dag ene for sig, og så fortalte hun ham, hvorledes det var gået til. Nu vilde hun ikke lære mere af konen, men det, hun havde lært, kunde hun slet ikke glemme. Da tog præsten hende med hen i kirken og *døbte hende om* igjen, og så spurgte han hende, om hun nu kunde huske noget af det, konen havde lært hende. Det sagde hun nej til, og sådan blev hun den lærdom kvit. Den anden pige blev imidlertid ved at gå i lære hos konen. Da præsten så havde konfirmanterne til alters, var der en mand, som tog noget af kirkens jord på sig, inden han gik ind i kirken, og han kunde da se, at mens de andre knælede og modtog nadveren, da vendte den pige, der var bleven ved at gå til konen, ryggen til, og præsten lagde vinen og brødet i nakken på hende. Folk i kirken kunde høre ligesom et barn græde der inde, men ingen kunde blive klog på, hvor det var. Ved *Sören Bastholm* i Uggerby, Vendsyssel.

Sagn om omdåb er meget mærkelige. Flere lignende kunde ønskes. Også sagn om nedgravning eller indmuring af levende dyr eller mennesker vilde jeg gjærne have mange af. *E. T. K.*

934. Skjæmtesagn.

En mand, der var ude at fiske, var så heldig at fange en overordenlig stor gjedde. Herover blev han så lykkelig, at han ikke vidste, hvad han skulde tage sig for, han spekulerede på at lave noget ganske særegent ud af den gjedde, hvis det bare kunde lykkes. Han havde den en tid i en lille pyt vand, men formindskede for hver dag vandet, da han mente, at sådan en fyr nok kunde vænne sig til et andet element end det våde. Det lykkedes virkelig, til sidst var gjedden bleven et fuldstændigt landdyr; men manden mente, at når den kunde vænne sig til det, måtte den kunne lære mere, og her hjalp troen vist godt, ti nu lærte han den at gå. Manden var sjæleglad over sin

dygtige lærling, som til sidst fulgte ham over alt som en tro hund. Men ingen glæde er fuldkommen i denne verden. En aften, da manden var ude at gå, og gjedden som sædvanlig fulgte ham, faldt deres vej netop over en lille grøft; manden trinede let over, men gjedden, der havde fået afsmag for det våde, var så uheldig at plumpe i, og da den aldeles havde glemt at svömme, druknede den.

Ved *M. Møller*, Sir.

935—937. Smårim.

935. S*o* du e*t* mi aldemo*wr*,
dænd dæjjlig rowwsensblomm?
a vist e*t* annd end hon war i Hemmerig
da ræ*j* hon öw*e* wå kalgodiig
hær nowwren omm.

936. Hærrma*n*d ræ*j* te kjærr*k*
i flöj*e*l å i sell*k;*
pemm*p*, pemm*p*, så rier han!
b*a*g æ*t*er kommer bundema*n*d,
han hår væjmjölsgro dækner *o;*
skomm*p*, skomm*p*, så rier han!

Ved værtshusholder *Jens Nielsen* i Ringkjøbing.

937. Jeg gik ind i vor stue,
der begyndte jeg at grue;
jeg gik ud i vor lo,
der begyndte jeg at glo;
jeg gik ud i vor lade,
der stod en gammel spade;
jeg gik ud i vor have,
der begyndte jeg at grave;
jeg gik ud i vor port,
der så jeg noget stort;
jeg gik op i vor pil,
der skød jeg fir' og tyve mil;
jeg gik op på vort stænge,
der lå ni og tyve rødhovede drenge.

Ved hjulmand *Niels Pedersens* kone i Vejleby.

938—946. Stedlige talemåder.

938. Nær di gjör wåst i æ øøsten, så for æ Lönnbårrer æ walld.

939. Ka du bii, så ka du blyw konng i Nårre.

Lönborg er i Ringkjøbing amt. *Jens Gråhede* i Rabjærg.

940. Dær æ åpad te di Låågos pigge.

941. I Vrå*l*d die slå di Fanden i knå*l*d.

942. I Eje die æ et mø*j* beje.

943. Gud Fååde kom te wos! i g*u*e wa han i Gjedve, å dæ wa endda tre*j* dæ s*o* ham it.

944. N*æ* en ka kom igjemmel Tånning uskj*e*nd,
så ka en kom igjemmel Hælvede ubr*e*nd.

945. Tånneng ær en hærrestad,
Hwonndrop ær en rakkerad,
Hylki ær en kjer*k*ibø*j*,
die legge Ustrop let i lø*j*.

946. Veest de æ en skien bø*j*,
mæn Rawnhåldt dænd legge gåt i lø*j*.

Ladegård er i Tyrsting herred, Vrold i Skanderup sogn, Hjelmslev h.; Ejer, Ovsted s. og Tånning, Horndrup, Hylke, Ustrup og Gjedved i Vor h.

Rasmus P. Randlöv.

947—999. Gåder.

947. Hvad kan én mand bære op på loftet, men ti mand ikke bære ned på en læssestang?

948. Hvad er det, en mand kan bære i sin hånd, men ti mand kan ikke bære på en jærnstang?

949. Et lille hus fuldt af mad,
tynd væg, men intet tag.

950. Hvad er det for et trekantet hus, som har hverken vinduer eller döre?

951. Hvad er det, der har tre rygge, men ingen sideben?

952. Hvad er det for et hus, som har tre döre, men ingen til at lukke op?

953. Et hul med fem huller, hvad er det?

954. Hvad er det, der stikker med sin guldstav i vandet?
955. Hvor er en kat, når den er både ud og ind' og ingen steder i mark at find'?
956. Hvad er det, der er fuldt af kjød og ben om dagen, men om natten står det åbent?
957. To nedbunkere og fire opstandere, en hvissihvassi og en skrævbassi.
958. Hvad er det, der går på tre ben ind ad kirkedören?
959. En rundrygget far, en bughulet mor og tre hornede unger.
960. Hvad er det, der ligger om dagen som et lagen og står om natten som et hus?
961. Hvad er højere end höjt og videre end vidt?
962. Hvad er det for et lagen, der er fuldt af glimmerlöv?
963. Hvad er det, bonden kaster på jorden, men kongen samler det i lommen?
964. To opstrunkere og fire nedbunkere, to viser vej, og én plasker bag efter.
965. Hvad er det, der går med forklædet bag på ind ad kirkedören?
966. Hvad er det, der går med et hjul på ryggen ind ad kirkedören?
967. Hvad er det, der hænger på væggen, har arme, men ingen tarme?
968. Hvad er fedt forinden og magert foruden?
969. Toben stod på tyveben og råbte ned til Malén, hun skuld' jage Smalrage af Smalben.
970. Manden sagde til pigen: Jag Fireben ud, ellers kommer Gråben og tager lille jomfru Agerpeller.
971. Lille hvide mand
går i allen land,
har hverken tunge eller tand
og kan dog tale som en rigtig lille mand.
972. Fire fetler og en fettelstok,
to brikker og en smörkop.

973. Fire ferler og en ferlstok,
to glasser og en smörkop.
974. Hvad er det, der er fortil som en hegl', bagtil som en pregl og midt på som en melsæk?
975. Hvad er det, der er fortil som en pregl, bagtil som en segl og midt på som en melsæk?
976. Frue fin bragte vin,
ikke i guld, ikke i glar,
ikke i noget slags drikkekar.
977. Hvad er det, der bærer kjød og trykker kjød, men har i sig selv hverken ben eller kjød.
978. På Randers gade stander to plader,
på de to plader stander to stötter,
på de to stötter stander en melsæk,
på den melsæk er der en mølle,
på den mølle er der en skov,
i den skov er der nogle, som ingen kan skyde.
979. Hvad er det, der har lige så mange tænd som alle vore bymænd?
980. En stålhest ad en messinggade med en hörhale, jo stærkere den løber, jo kortere bliver dens hale.
981. Hvad er det, der er lille og net, tyndt og tæt, har mange huller, men ingen igjennem?
982. Hvad er det, der er smed' i smedjen, hugget i skoven og synger i stuen som en tysk frue?
983. Skoven er min moder,
øksen er min broder,
jeg kan vandre hundred' mil,
og ingen kan mig spore.
984. Hvad er det, der siger a k
og kan ikke vand nå?
985. Hvad er det, jeg har, og du bruger?
986. Jeg hopper og hopper, har fire veje at hoppe på, og på hvilken jeg hopper, gjör jeg både piger og karle glade.
987. Hvad er sødere end södt?

988. To søstre vaskede sig i ét vand og törrede sig på ét törklæde, og endda var de mange mil fra hinanden.

989. Vandet er min moder,
jorden er min broder,
jeg kan løbe vidt omkring,
ingen kan mig spore.

990. Mens jeg var ung, da var jeg gestalt
på fingre og bryst i Mekkelborg slot,
det tog jeg for godt;
men da jeg blev gammel, da böjedes min ryg,
da kastedes jeg ned under fluer og myg.

991. Der kom en profet til verden fra Horeb bjærg fra sit eget land. Han havde mange hustruer, han sover ikke gjærne hos én, han var også med i præstegården, da Peder fornægtede sin herre.

992. Der står en hund i Gyldendal
og gør igjennem et gab;
nu har jeg sagt dig hundens navn,
du gjætter det knap i dag.

993. Der er en lille hvid og hvælvet hytte,
som ej har dör og vindu',
og når beboeren derfra vil flytte,
da må han sprænge vej igjennem væggen.

994. Der gik tre drenge gjennem en skov; de fandt tre æbler, hvoraf hver tog én, så blev der endda to tilbage. Hvorledes det?

947—994 ved *J. Kristensen*, Rönslunde.

995. Hvad er det som löber al verden rundt
og kiger ind ad hvermands port?

996. Lindt og let, tyndt og tæt,
mange små huller, men aldrig et igjennem.

997. Hvad er det, som bliver stort, når man tager fra, og lille, når man lægger til?

998. Der flöj en flok vildgæs, to flöj foran, tog bag og to i midten. Hvor mange var der i flokken?

999. En mand i en mose med et par lange røde hoser; kan du gjætte, hvem det er?

995—999 ved *H. Petersen*, Fårbæk.

1000—1086. Ordsprog og talemåder.

1000. Nogle store, nogle små, nogle sorte, nogle grå.
1001. Kvindens list overgår mandens forstand.
1002. Han er nok af den slags, der arbejder for et fedtebrød.
1003. Der kommer hele Sören Hors brigade.
1004. Man har hørt så galt för, at den enes kjæreste bliver den andens kone.
1005. Det er mine, kjæresterne, men det er dine, börnene.
1006. Hun taldmer (d. e. svækkes) på synet.
1007. Det kan ske ved en hændelse, at en pige kan få et barn af betændelse.
1008. Man skal ikke tage en kone, inden man kan ernære to.
1009. Der er forskjel på en torsk og en bonde.
1010. »Et skabet får fordærver en hel hjord«, sagde ræven, han var på andejagt, og kom til at skræmme en, så de alle flöj.
1011. Man kan lettere få en præst end en hyrdedreng.
1012. »Å, hent os en ölhövl!« (siges, når der er spildt öl).
1013. »Skjönhed forgår, men dyd består«, sagde kærlingen, hun var så ibandé grim.
1014. »Når de fremmede er gåede, vil vi så mænd i seng, lille mutter«, sagde præsten til hans kone.
1015. Der er forskjel på »kwol« (kuller) og makrel, men det er fisk begge.
1016. Er klokken din? tör du spytte i den?
1017. Den sidder så höjt, at drengene nok skal være af den at ride.
1018. Du går nok i barndom ligesom Kirstens vædder.
1019. »Jeg er lige glad, enten jeg skal sove i sengen eller på møddingen«, sagde drengen, »når jeg selv må vælge«.
1020. »Men den bider også godt«, sagde kærlingen, de talte om tænder, og hun havde kun én.

1021. Du er nok enöjet ligesom præstens kat.
1022. Det er ikke så let at vide, hvilken lykke et drengebarn kan have, det kan være, han kan blive præstekone.
1023. Nogle har lyst til datteren, andre til moderen, derfor bliver begge gifte.
1024. Han skærer hakkelse til hönsene (hedder det om en, som ingen ting bestiller).
1025. Pyt! sa' Per til kongen. Hva' sa' kongen da? Han sa', han vild' ingen pytten ha'.
1026. Han falder i staver. Så skal han have en gyvver (gjord) om sig.
1027. Han er lige så klog som præstens kat.
1028. Han skræver som en ildtang.
1029. Hun skinnede, som hun var slikket.
1030. Krig er slem, da der al tid sker skade ved den.
1031. Det kan vare til evig tid, og så kan det endda lade sig vende til et underskjört, siger kjöbmændene, naar de anbefaler deres varer.
1032. Hans hår krøller. Ja, som et kosteskaft.
1033. Det er så klart som blanksværte.
1034. Må vi blive fri for jødefnat.
1035. »Menneskene går i træsko!« sagde drengen, da degnen spurgte, hvilke fortrin menneskene har for dyrene.
1036. Hvorfor gjör du det? For at narrene skal forundre sig, og det var kjedeligt, at du skulde blive den første.
1037. Det har nok frusset hårdt i nat, siges til den, der ikke hilser igjen (man underforstår, at huen er frussen fast til hovedet).
1038. Han tjener Gud og samler penge.
1039. »Det var led«, sagde Klavs, kokken bed ham.
1040. Oplysningen stiger på sædernes bekostning.
1041. »Nu skal jeg rigtig stege«, sagde skomageren, han lagde læder i bagerovnen.
1042. Et par fladbundede træsko, en lang pibe og en snattet næse kjendte man i gamle dage en degn på.
1043. Han er så træt som en maddike.

1044. »Filen skal gjøre noget«, sagde klejnsmedden, han filede et plovjærn.
1045. Kan du ikke låne mig tre mark og en grovkage, jeg er kommen i brødmangel?
1046. Fire daler! Så mange penge har jeg ikke set i lang tid hos nogen bondemand.
1047. Lad rulle, Karoline!
1048. Du siger nok »I« til de gamle og »vi« til svinene.
1049. Han har syv sinde over et dörtrin.
1050. Nu skal I ikke gjøre et tordenskrald af den f..
1051. Der er jo ikke ravnspik på den, siger prangeren om et magert kreatur.
1052. Du ta'r nok på kridt og betaler med skidt.
1053. Sjælden sker det, at gamle heste får føl.
1054. Det går nok i én træsko og én støvle.
1055. Der går han, der tarsk for præsten i fjor og åd al halmen.
1056. Af de milde piger bliver gale kærlinger.
1057. »Jeg har været i större knibe för«, sagde manden, han faldt i dammen.
1058. Brændevin uden brød, det er den visse død.
1059. »Han er et rigtigt Guds-ord fra landet«, siger bymændene om en fra landet, der ikke er meget kløgtig.
1060. »Du kan måske blive anbragt som milepæl i Handbjærg«, siges til den, der ingen plads har.
1061. Når man kommer en møller, en bager og en skrædder i en sæk og så ryster den, er den første, der kommer ud, en tyv.
1062. Prøv og harv det, jeg har plöjet,
så får du at vide, hvad jeg har döjet.
1063. Enten skal det være skidt eller kanel.
1064. Han lader munden løbe som en pengepung.
1065. Du skulde have tærsk af en malkespand.
1066. Det går, som hunde slikker bøtter.
1067. Nu er det ovre med Slesvig.

1068. Dem, der vil gjøre føl i andres heste, de får nogle i deres egne.
1069. Han er ligesom syv får i én låån (d. e. læging), siges om den stundesløse.
1070. Du tjener nok guld til et svinetrug.
1071. Han tog det ene ben på nakken og det andet under armen (han skyndte sig).
1072. »Sikke små sære skabninger, vi har været«, sagde manden, da han stod og betragtede sine smågrise.
1073. Fantekniv er først i smörret.
1074. Det går så langsomt som en lus på en tjæret fjæl.
1075. Han står ligesom en höne i en ville blår (han kan hverken komme frem eller tilbage).
1076. Han er som en hvirvel på en pig.
1077. Hun er rask i læderet.
1078. Han lader munden løbe som to næver i en bag.
1079. Du skulde have hug af en hedetörv.
1080. Når pigerne vil have en tjeneste af karlene, lover de gjærne: Syv søde kys og et stykke hvidt sukker pinsemorgen.
1081. Lad mig nu se, du får katten på knæet (al ting pudset op)!
1082. »Havde jeg nu været ved den nordre ende af den karl!« sagde drengen om hans meldmad.
1083. Tre lus på en rød klud er skrædderens skilt.
1084. »Det bredeste er tilbage«, sagde kærlingen, hun havde skovlskaftet i livet af manden.
1085. Han er mand for at holde hundene fra dörene.
1086. Var der ingen, der vilde øde, var der mange, der fik ingen føde. Ved *M. Møller* i Sir.

1087—1114. Plantenavne.

1087. *Alm. Ulvefod* kaldes i Salling så vel som både nord og syd for Holstebro: Kattehale eller Rævehale.
1088. *Brægner*: Hugormkål (Vestj.)
1089. *Ager-Padderokke:* Rokker (flert.) ell. Knakker. (Sir.)

1090. *Kjæruld*: Fyn[1]) (Sir).
1091. *Hestegræs:* Kårs (Sir).
1092. *Stor Frytle*: Hårkamper (Salling. Vestj.).
1093. *Vand-Pileurt*: Hundetunge (Sir).
1094. *Gjøgeurt*: Jærnurt (Sir).
1095. *Alm. Engelskgræs*: Kongens knap ell. vild Løg (Sir).
1096. *Burre*: Tordenskræppe (Sall., Sir), Skorpiontidsel (Sir).
1097. *Alm. Løvetand:* Troldkoner (Salling), Troldljeger (Sir).
1098. *Svinemælk*: blid Tidsel (Sir), Svinetidsel (Sælland).
1099. *Dunhammer:* Flæg (Sir), Muskedonner (Sælland). Navnet flæg har jeg både på Sælland og her hørt om Iris og alm. Kalmus.
1100. *Torskemund*: Gammelmænd (Sir), Torskeflab ell. Kopatter (Salling).
1101. *Klokkelyng*: Kopatter (Sir).
1102. *Alm. Skjaller:* Rassel (Sir, Salling); en enkelt gang har jeg her hørt den nævne Skrår[2]).
1103. *Alm. Engblomme:* Kawlåtter[3]) (Salling. Sir).
1104. *Eng-Pragtstjærne, Trævlekrone*: Flöjelsblomster (Sir).
1105. *Hyben:* Hjof (Sir).
1106. *Engelsk Græs*: Kærlingtand (alm.).
1107. Flere arter af *Snerre:* Snegræs (Sir).
1108. *Melde:* Groboon (alm.).
1109. *Vandnavle:* Kinkblade (Sir).
1110. *Vortemælk:* Kattestol (Salling, Sir).
1111. *Kjær-Kragefod:* Vandrose, også ofte Kragetær (Sir).
1112. *Agerkål:* Knov ell. Knof (alm.). Bruges også om Agersennop.
1113. *Stifmodersblomst:* Lammljegger (Salling), Kukmandsblomst (Vejle-egn).
1114. *Tyttebær:* Krøsbær (Sir), også Krysselbær (syd for Holstebro).

I de fleste tilfælde bruges navnene i flertal. Her ovenfor findes en- og flertal i flæng, fordi der ikke uden at bruge vold mod det hørte kunde bringes enhed til veje. Ved lærer *M. Møller*, Sir.

[1]) i Mellemjylland: Føn. [2]) det mellem- og östjyske navn er Skråd.
[3]) anden steds Kavvelåt-lieger. *E. T. K.*

Opfordring.

Endskjönt jeg har fået meget tilsendt af mange slags, har jeg dog så godt som ingen meddelelser eller sågn fået om *Kjæltringerne*, og det uagtet der imellem mand og mand har gået mange sådanne historier om dette vandrefolks bedrifter iblandt os. Nu er Kjæltringerne som folk næsten helt uddøde, og det turde da være på höjeste tid at få, hvad der i mundligt minde endnu måtte være bevaret af særegent og mindeværdigt til oplysning om dette mærkelige folks færd her i landet, og som ikke hidtil måtte være nedlagt i bøger. Dette er dog kun sparsomt. Kjæltringsproget har slet ingen givet mig meddelelser om. En ældre mand har fortalt mig, at han som hyrdedreng tjente sammen med en lille pige, der lærte ham en hel del af sproget, men nu kan han kun huske enkelte brudstykker som: Klengergroler mæ smigs *i* (d. e. boghvedegrød med smör i). Sur blæris mæ ra*l*iker *o* (d. e. sur mælk med fløde på). Din sko*m*, do hå flo*n*dst i æ sæ*ng*! a ska, syggeren knæ*k* mæ, ta i di di*l*er, din sple*n*d! Ka dot go hissikas å hæ*k* en bette krom raskels å hongkep*o* i swas! En Kjæltring plejede at sige, når han kom ind et sted: »Herre Gud, bitte kjönne mo'r, kan du ikke give mig et stykke flæsk så stort som mit hoved!« Et sådant udtryk er betegnende og bør gjemmes. Jeg beder altså enhver, der kan, om at sende mig småtræk af kjæltringlivet fra forrige tider og meddelelser om kjæltringsproget. *E. T. Kristensen.*

Spörgsmål.

49. Jeg kunde ønske al mulig oplysning om legen »Putte i bælte« og de forskjellige dertil hørende legeremser og udtryk. Deri er ikke så lidt dunkelt, og meddelelserne kunde straks komme mig til nytte. *H. F. Feilberg.*

50. Hvad er Vinddrejeren eller Vindstilleren for en fugl?

51. Til hvad side flyver Natravnen, og hvad er det for en?

52. Hvad overtro findes om Eghjorten?

53. Hvad siger Solsorten?

54. Er en Talgokse det samme som en Kjödmejse, og kaldes Musvitten nogen steds Talgokse? *Mads Jepsen.*

Svar.

Om *Æve.* Herom fortæller en ældre mand fra *Galten* herred: Æwwen har hoved i begge ender, og dens bid er ulægeligt. Dersom et kreatur ved at drikke får en i sig, er der ingen andre råd, end at få kreaturet om på ryggen, for også at få Æwwen om på ryggen, ti så må den krepere. Andre siger, at dette gjælder Grønndvrøwwl, men mere end en har dog sagt mig, at det rettelig er Æwwen. Om Grønndvrøwwl sagde man for resten også til os drenge, at vi skulde passe på, når vi drak af gadebækken, ikke at få dem i os, for så døde vi.

35. Her må jeg henvise til 3. Mosebog 12, 1—5, og jeg kan ikke skjönne rettere, end at vi ej alene, som S. Larsen har gjort, må henvise til den antike hedendom, men også til jødedommen, når vi undersøger oprindelsen til den omspurgte skik. Gamle folk har al tid sagt, at Guds hus skulde være det første, en barselkvinde kom i næst hjemmet; det vilde der være velsignelse ved.

41. En mand, der har tjent for flyttehjorde et sted i *Galten* herred, har sagt mig, at den, der gik sidst fra grødfadet, kaldtes der i huset for Tægel. *E. T. Kristensn.*

37. Mens vi var börn, legede vi ganske anderledes, end börn gjör nu om stunder. Havde nogen af os forsét sig og var bleven udelukket, kunde denne synder blive *balleronet* ind igjen, men det var en slem straf. Vi stod da om den skyldige, hver med en lille kvist i hånden, og sang:

Balder Rune og hans viv
de yppede dem så stor en kiv,
så stor en kiv i Tune,
der slog Balder Rune,

(her slog den mest fornærmede det første slag, og så fulgte der slag i slag fra hele kredsen)

én, to, tre, fire, fem,
nu kan Rune snart gå hjem,
seks, syv, otte, ni,
nu er Runes straf forbi.

Så var Rune atter optagen og legede med igjen.

Fra to ægte Vendelboer, Martine Börglum i Hjörring og Marie Andersen i Sejlstrup, har jeg hørt to rim, der ogsaa brugtes, naar der som straf i legen vankede slag paa ryggen:

Ballerone i en krone,
op ad bakker, ned i dale,
der smak ild i Mikkels hale,
det skal [N. N.] betale.

Ballerune, ballerune
i kongens krone;
femten trölser (d. e. slag) det er din ret,
får du flere, så bliver du træt.

Katr. Høeg Höyer, Hjörring.

42. Mens jeg — indtil for 21 år siden — var kapellan sydöst for Randers, var det almindeligt, at når et lig blev kjørt til kirkegården, blev, idet liget løftedes af vognen, en visk halm taget med og som af vanvare og derpå kastet i vejgrøften. Brødskalken kjendtes derimod ikke. Jeg har siden hørt, at det langt senere er brugt omtrent i samme egn, og det bruges måske endnu. Det stod ganske sikkert i sammenhæng med troen på gjengangeri. Vilde den døde gå igjen og vel nærmest gjæste sit gamle hjem, skulde han (eller hun) ikke kunne komme længere end dertil, hvor halmvisken var kastet. Nogen tilsvarende forsigtighedsregel med hensyn til lig, som fra kirkebyen blev bårne den hele vej, lagde jeg aldrig mærke til; kjender andre nogen sådan? *M. A. S. Lund*, præst i Vium.

21. Galt er det ganske vist at kalde Græshoppen »Fandens Ridehest«. Fejlen stammer fra en fra tysk oversat bog (Afbildninger med vedföjede Beskrivelser over Insekterne efter Joh. Frid. Blumenbach, Kbh. 1833. s. 53) og har sin grund i, at den store grönne Græshoppe (Vårtebideren) på tysk hedder Heupherd. *Aksel Olrik.*

Rettelser. 861. den lyd har lighed med, læs: dens skrig har lighed med den lyd.

864. Det i klammer indesluttede Rænjspåår skal være Regnspåer, da ordet Rænjspøer ligefrem betyder »den, der spåer regn«. Med höj grad af sandsynlighed kan man antage, at Regnspove slet ikke er andet end en fordrøjet form af Regnspå. Denne Jens Jakobsens antagelse havde jeg ikke ret forstået, för han nu har gjort mig opmærksom derpå. *E. T. K.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.
Et tidsskrift,
udgivet af
„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"
ved
Evald Tang Kristensen.

Nr. 11. | 1. Juni. | 1885.

1115. Engelens budskab.

1. Gud Fader, som sidder i Himmeri'S
— Gud råder! —
han talte til engelen sin.
Gud give os alle sin nåde!
2. »Og du skal ned til jorderig
og hente dig der en sjæl så blid!
3. Og du skal til jorderig komm'
og hente dig der en sjæl så from!«
4. Bitte fugl, som sidder på lindenkvist,
den sang så dejlig om Jesum Krist.
5. Bitte fugl, som sidder på lindengren,
den sang så dejlig om Mariæ sön.
6. Den jomfru gik ud så smal som en vånd,
hun rakte efter fuglen med snehviden hånd.
7. »Og Krist, bitte fugl! gid du varst min,
da skulde dr sidde på forgyldene skrin!
8. Og Krist, bitte fugl! gid du varst min,
da skulde du drikke det klareste vin!«
9. »Ak, jomfru, ak, jomfru, I vender jer om!
så snarlig skal I til Himmerig komm'.«
10. »Hvordan skulde jeg til Himmerig komm'?
jeg ganger jo her både frisk og sund.«

11. »Ak jomfru, ak jomfru, I vender jer om!
så smørfugen I skal jer helsot få.«
12. Den jomfru gik ud både frisk og sund,
men hun kom ind med helsot i mund.
13. »Og hør nu, kjær fader, I sadler jer hest,
og hør nu, kjær broder, I henter mig præst!
14. Og hør nu, kjær moder, I reder min seng,
og hør nu, kjær søster, du følger mig i den!
15. Og hør nu, kjær søster, du være mig næst,
en ridder favr og fin jeg giver dig!«
16. Hen imellem klokken var fire og fem,
da sov den jomfru så sødelig hen.
17. Hen imellem klokken var otte og ni,
da sov den jomfru så sødelig.
18. De toge den lig og lagde på strå,
alle Guds engle de så derpå.
19. De toge den lig og bare til kjærregård,
-- Gud råder! —
alle Guds engle var i den skåår.
Gud give os alle sin nåde!

Ved *Søren Ditlevsen*, lærer i Elsted, Ty.

Denne smukke legendevise er funden i alle tre nordiske riger og er trykt i D. g. F. som nr. 104, samt i J. F. II som nr. 37, fremdeles i Eva Wigströms »Folkdiktning« II, s. 1 og 3, i J. M. Moe og Ivar Mortensens »Norske Fornkvæde og Folkevisur« I, s. 19, i Lindemans »Norske Fjeldmelodier« (I, nr. 58), i Afzelius' »Sagohäfder« o. s. v. Den her foreliggende opskrift er god og ejendommelig. *E. T. K.*

1116. Syndefaldet.

1. Og Herren satte Adam i paradiset hen,
[hvor yndige ting der var at skue]:
af alle de skabninger, der så sig omkring,
var ingen, som han vilde trolove.
2. Da lod Gud en søvn på Adam falde ned,
en ribben han ud monne tage,
og dannede en kvinde, der han fik hend' at se,
hun hannem da monne behage.

3. I paradisets have der satte han dem,
over alle ting selv måtte de råde
og træernes frugter, og hvad sig viste frem,
kuns ét træ han holdte tilbage.
4. Ja, slangen forførte ved list og ved svig,
og Eva hun tog æblet at bide;
han sagde: »Der ere stor kundskab deri,
det skal du så hastig få at vide.«
5. Ja, Eva tog æblet og bed deraf
og straks til sin mand den mon give,
som også da spiste af æblets bråd,
og derved kom synden i livet.
6. Gud Herren han talte til Adam på stand:
»Hvad har du imod mig udøvet?
jeg skabte dig fri for syndens bånd,
men nu har du selv den indledet.«
7. »Ak, Herre, ak, Herre, en kvinde du mig gav,
hun haver mig så skammelig forført,
af slangens bråd en bid har vi få't,
derved er fornöjelsen ødet.«
8. »Og Adam, og Adam, du syndefulde mand!
hvi stander du her så nøgen?
du ud skal i verden og se dig omkring
og tjene for klæde og føde.
9. Ak, Eva, ak, Eva, hvad tænkte du på?
den lækkerbid den besk og sur vil smage!
dine börn skal du føde med smærte på jord,
af paradiset ud skal du drage!«
10. Nu vare de ej mere tilfredse her,
se, nøgne så måtte de stande,
i verden skal de have stor besvær,
for klæde og føde skal de vandre.
11. »Og Herre Gud fader, tilgiv os nu her
den syndeskyld, som vi her bedreve,
og giv os vor glæde tilbage igjen,
at vi udi paradis må leve!«

12. Gud Herren han svared': »Det kan ikke ske,
nu skal I herefter leve,
i jert ansigts sved skal I tjene jert brød,
fordi I andet har tilbedet.
13. Du lyder jo Djævelens den listige hær,
og derfor du fra mig er veget;
mit løfte at kalde tilbage ej jeg gjör,
fordi du mig haver besveget.
14. För verden udødeligen alt var her,
men nu skal I begge døden smage,
af andet skal I döje i verden omkring
i al eders levnet og livsdage.«

Ved lærerinde *Maren Bonde* i Vederso ved Ringkjøbing.

Nogle ubetydelige ændringer ved den givne opskrift har jeg måttet foretage, dels for rimets og dels for versemålets skyld. Helt forskjellige former af visen findes i H. F. Feilbergs »Fra Heden«, s. 123 og i J. F. I, s. 238.

E. T. K.

1117. Den lille and.

Der var en gang en konge og en dronning, som havde to börn, en sön og en datter. Så døde dronningen, og kongen giftede sig igjen, men det var med en led heks, der havde forstået at vise sig fin for kongen. Hun var slem ved stifdatteren, og da hun så selv siden fik en datter, blev det meget værre. Stifdatteren skulde gjøre alt det grove arbejde, men hendes egen datter skulde hele tiden sidde på stads, skjönt hun var så grim og så så sur ud som en eddikebrygger. Så en dag skulde stifdatteren gå ned til havet for at hente vand, og da hun nu rakte sin krukke ud i vandet, kom der en havmand og sagde: »Hør, lille pige, må jeg drikke af din vandkrukke?« Hun sagde ja, og da han havde drukket, stak en anden hovedet op og sagde: »Hør, lille pige, må jeg drikke af din vandkrukke?« Hun sagde ja og lod ham drikke. Så stak den tredje hovedet op og sagde lige sådan. Hun lod også ham drikke, og så spurgte han hende, hvem hun var.

»Jeg er kongens ældste datter«, sagde hun, »han har én til, men hun skal al tid sidde hjemme på stads, medens jeg må gå og slide og slæbe fra morgen til aften.« — »Er der da ingen tjenestefolk på slottet?« siger havmanden, »siden du sådan skal gå.« — »Jo«, siger hun, men dronningen holder mere af sine tjenestepiger end af mig, hun ønskede bare at have mig ryddet af vejen.« Da hun var gået med sin krukke, sagde havmændene til hverandre: »Skal vi ikke hver ønske noget godt for den pige, fordi hun var så venlig imod os?« — »Jo«, sagde den første, »jeg vil ønske, at hun må blive langt, langt kjönnere, end hun er«. — »Og jeg vil ønske«, sagde den anden, »at der må ryste sølv og guld ned fra hende, hver gang hun reder sit hår, og så vil jeg give hende et guldæble, der kan lægge bro både på land og hav.« — »Og jeg vil ønske«, sagde den tredje, »at hun må blive dronning i England«. Da stifdatteren nu kom hjem, blev alle mennesker forundrede over hendes store skjönhed, men dronningen blev ond og behandlede hende meget værre end för.

En dag sagde hun så til sin egen datter, at hun skulde gå ned til havet efter vand. Hun tog en kjæp i hånden at værge sig med, for havmændene kunde somme tider være slemme nok, og det plejede alle folk at gjøre så nær som stifdatteren. Da hun så rakte krukken ud efter vand, stak en havmand hovedet op og sagde: »Hør, lille pige, må jeg drikke af din vandkrukke?« Straks tog hun kjæppen og slog ham i hovedet med den. Dernæst kom den anden havmand og sagde det samme, men han fik samme behandling som den første, og lige sådan gik det også med den tredje. Da hun nu var gået, sagde havmændene til hverandre: »Hvad skal vi give den pige, fordi hun var så uartig imod os?« — »Jeg vil give hende det«, sagde den første, »at grim er hun, men meget, meget grimmere skal hun blive«. — »Og jeg vil give hende«, sagde den anden, »at hver gang hun taler, så skal der hoppe så en tusse og så en padde ud af hendes mund.« — »Og jeg«, sagde den

tredje, »vil give hende, at hun skal blive dronning en kort tid, men så skal hun lade sit liv på vandet.« Da dronningens datter kom hjem, var der ingen, der kunde holde ud at være i hendes nærhed, så styg og fæl var hun nu bleven, og hver gang hun talte, kom der padder og skruptusser. Nu blev dronningen rigtig arrig og bister, så stifdatteren turde ikke være hjemme, og hun rendte da ned til havet. Der kastede hun sit guldæble forved sig, og det slog bro, som hun kunde gå over på. Hun trimlede den op bag efter sig og kastede den forved sig igjen, og sådan blev hun ved, til hun kom til England. Dronningen havde rigtig nok udsendt nogle, der skulde gribe hende og føre hende tilbage; men de kunde ikke komme længere end til havet, så måtte de vende om igjen.

Nu gik prinsessen op i kongsgården der ovre i England, og da kongen hørte, at hun var en datter af kongen i Danmark, og fik set på hende, så giftede han sig med hende.

Så gik der et år, men da kom der bud til Danmark, at dronningen af England havde født en prins, og det ærgrede den onde dronning, hvorfor hun besluttede at rejse til England tillige med hendes egen datter. Men så vilde prinsen også med for at besøge sin søster, og han havde også lidt meget af sin onde stifmoder. Hun vilde ikke lade ham komme med, men han drog af sted alligevel, og da de kom derover, skabte hun prinsen om til en ulv, så han måtte søge ud i skoven, og da hun kom ind på slottet, hvor hendes stifdatter lå i sengen, skabte hun hende om til en and, der måtte svömme i havet. Dernæst befalede hun hendes egen datter at lægge sig i stifdatterens seng hos den lille prins. Da kongen så kom ind for at se til sin kone, kunde han ikke kjendes ved hende igjen, så styg hun nu var bleven; men den gamle dronning sagde, at sådant noget kunde sagtens ske ved slige lejligheder. Kongen vilde dog ikke give sig tilfreds med det og vilde ikke være i det samme værelse som hun.

Så skete det en aften, da en af kammerpigerne var gået ud i køkkenet, at kokkepigen sagde til hende: »Vent lidt, så skal du få noget mærkeligt at se«. Et øjeblik efter kom der da ind ad rendestenen en lille hvid and; den hoppede op på skorstenen og sagde: »Mig bitte hvide and, mig må svömme på salten vand, mens min slemme stifmoders datter sover hver nat ved kongens side i kongens arm.« Så rystede hun sølv og guld af sig, skrabte på hovedet med sin fod, så der kom mere sølv og guld, og sagde: »Det skal I bytte, fordi I vilde høre på mig, nu kommer jeg to aftener endnu, så kommer jeg aldrig siden.« Dette gjentog sig aftenen efter, men da sagde anden: »Nu kommer jeg kun én aften igjen«. Pigerne blev da enige om, at de vilde sige det til kongen. Han takkede dem for underretningen og var så selv tilstede den tredje aften. Så kom anden igjen ind ad rendestenen, hoppede op på skorstenen og sagde: »Mig bitte hvide and, mig må svömme på salten vand, mens min slemme stifmoders datter sover hver nat ved kongens side i kongens arm. Nu kommer jeg aldrig tiere, nu må jeg svömme om på søen mit hele liv«. Efter at have sagt det rystede hun sig, så der kom sølv og guld, og så skrabte hun sig med foden på hovedet, så der kom merc, og sagde: »Det skal I bytte, for det I vilde høre på mig.« Derefter hoppede hun ned og vilde ud. Men da havde kongen stoppet rendestenshullet, så hun ikke kunde komme ud. Han tog nu fat på hende, men da forvandledes hun til en trekantet kage. Så tog kongen sin kniv op af lommen og stak den i det mindste hjörne på kagen, og straks kom der blod. Så forvandledes hun til et menneske igjen, og nu tog kongen en salve og strøg hende med. Da var hun akkurat i samme skikkelse, som hun för havde været. Dagen efter førte kongen sin dronning frem for den onde stifmoder og vilde nu tvinge hende til at sige, hvor hendes stifsön var, for han havde haft brev fra kongen af Danmark, hvori han spurgte om

sin sön, og hvor han var bleven af. Men stifmoderen vilde ingen ting bekjende.

Nogle dage efter var kongen tillige med sine hofjægere på jagt, og da blev de opmærksomme på en ulv, der gik inde i skoven, og som de syntes var tam, så de vilde ikke skyde den. Men derimod skød de en anden ulv, som de tog hjem og viste den gamle dronning. Da hun nu tænkte, at det var hendes stifsön, de havde skudt, blev hun endnu mere hård, og ingen kunde få noget at vide om ham. Næste dag sagde kongen til den onde dronning, at i dag skulde hun med på jagt, og da de så kom ud i skoven, kom der en ulv styrtende hen imod hende. Han udrev hendes hjærte og drak hendes blod og fandt sig derved helbredet, ti straks stod prinsen af Danmark for dem i sin sande skikkelse. Han fortalte dem nu al ting: hvordan hans onde stifmoder havde omskabt hans søster til en and og ham til en ulv, og så blev den onde dronning og hendes datter puttede hver i en spigertønde, som derefter blev kastede ud i havet. Så kunde de drive, hvorhen vejr og vind vilde føre dem. Den engelske konge tillige med hans dronning boede siden i herlighed og glæde, og prinsen kom tilbage til Danmark, hvor han blev konge i hans faders rige. Fra Vedersø ved lærerinde *Maren Bonde.*

118. Drengen med sølvhåret.

I *Trige* ved Århus boede der for mange år siden en mand og en kone. De havde kun ét barn, og det var en dreng, der hed Povl. Han var ikke ret gammel, da hans forældre døde, og han fik af dem tre skilling og et sæt nye klæder i arvepart. Så vilde Povl nu ud at prøve sin lykke, og han sang og var nok så glad. Da han kom lidt ud på vejen, kom der en gammel mand til ham, og han sagde: »Hvad er du så glad til, min dreng?« — »Å, jeg kan sagtens være glad«, sagde han, »mine forældre er døde, og jeg har fået tre skilling i arvepart.« Så sagde manden: »Vil du ikke give mig den ene?« Jo, det vilde

han da godt, og så gav han manden en skilling og løb videre og sang nok så fornöjet og så til sine to skillinger. Da han så var kommen lidt længere hen, kom han i møde med én gammel mand til. »Hvad er du så glad til, min dreng?« sagde manden. »Jo, jeg kan sagtens være glad, mine forældre er døde, og jeg har fået tre skilling i arvepart, og nu har jeg givet den ene hen«. — »Vil du så ikke også give mig én?« sagde den gamle. Jo, det vilde han godt; manden fik den anden skilling, og så løb han videre med den, han havde tilbage, og hoppede og sang og var så glad. Om lidt kom han atter til en gammel mand, der sagde: »Hvad er du så glad til, min dreng?« — »Jo, jeg har grund til at være glad, mine forældre er døde, og jeg har fået tre skilling i arvepart, og de to har jeg givet hen.« — »Vil du så ikke give mig den, du har tilbage?« sagde manden. »Jo, den må du gjærne få«, sagde drengen, »her er den«. Så var der sat veje for den arvepart, men drengen var lige glad, han løb, og han sang.

Da Povl nu kom lidt længere hen, kom der en bjærgmand til ham. »Hvad synger du og er så glad for, min dreng?« sagde bjærgmanden. »Jo, jeg kan sagtens være glad, mine forældre er døde, og jeg har fået tre skilling i arvepart, og dem har jeg givet hen.« — »Hvor vil du så hen nu?« sagde bjærgmanden. »Jeg vil hen og få mig en tjeneste«, svarede drengen. »Vil du så ikke tjene mig?« — »Jo, lige så godt jer som en anden.« — »Du skal ikke bestille andet end at passe tre heste, de skal have gloende kul, og du må ikke give dem vand, og du må heller ikke moge under dem. Så skal du også fyre under en kjedel, men du må ikke se i den. Når du forretter dit arbejde ordentlig, så vil jeg give dig et fjerdingkar sølvpenge i lön.« Det tykte Povl godt om, og han fugte så med bjærgmanden hjem.

Da nogle dage var gåede, drog bjærgmanden fra by, og så skulde Povl være ene om det hjemme. Han fik da lyst til at se, hvad der var i den kjedel, som der skulde

fyres så stærkt under. Da han så havde taget låget af, var der noget i den, der så ud som skum. Han rørte ved det med sin ene fingerende, og da blev der noget siddende på den, der så ud som sølv, sådan skinnede det, og det kunde han ikke få af, i hvor meget han end gned på det. Nå, det så godt ud! Da bjærgmanden kom hjem, havde Povl fået en klud bundet om fingeren, og bjærgmanden spurgte ham straks om, hvad hans finger fejlede, om han havde taget noget ved i den? »Å, det er ikke noget!« sagde Povl. »Du kan jo da løse kluden af, så jeg kan få den at se«, sagde bjærgmanden. Nej, den fejlede da for resten ingen ting. »Ja«, sagde bjærgmanden, »jeg véd nu godt, hvad der er i vejen, for du har dyppet den i kjedelen, men det får nu at gå for den gang«.

Så drog bjærgmanden igjen fra by, og han red på et gråt øg, der kunde tage fire mil på hvert skridt. Povl gav sig da i lag med at bære vand til hestene, og han gav et brunt øg først. Da den havde fået en spand vand, så siger den: »Skynd dig nu og giv mig én til, og giv så den sorte hest en, og dyp så dit hår i kjedelen og red det.« Da han havde gjort, som øget sagde, havde han fået ni karles styrke, og så sagde det brune øg til ham: »Let nu en sten under den sorte hestes venstre forfod og tag en pind, der ligger, og let så en under hans höjré forfod og tag en sten, der ligger. Under den venstre bagfod ligger der en flaske og tre klædninger. Tag du dem, og så skal du sætte dig op på den sorte hest og ride din vej, så kommer jeg bag efter, for jeg kan tage to mil, og den kan tage én mil af hvert skridt.

Da de havde redet et stykke, siger det brune øg: »Se dig tilbage, om du ikke kan se noget«. — »Nej, jeg kan ikke se noget, men jeg kan høre noget, der kommer dumpend' og dumpend'.« — »Kyl så stenen bag ved os!« Det gjorde han, og så blev der en stenmur, som var fire mil höj og en fjerdingvej tyk, og den nåede fra det ene verdenshjörne til det andet. Da bjærgmanden kom til den

mur, sagde han: »Nej, sikke kunster her er blevet gjort, siden jeg var her sidst.« Han måtte så hjem efter hans hammer og hans pikkerter for at få hul, sådan at han kunde komme igjennem, og det fik han så.

Da Povl havde redet lidt længere, siger det brune øg: »Se dig tilbage, om du ikke kan mærke noget.« — »Jo, nu kan jeg høre noget, der kommer dumpend' og dumpend'.« — »Kyl så pinden!« sagde det brune øg. Det gjorde han, og så blev der en skov så tæt, at en myg ikke kunde flyve igjennem den. Da bjærgmanden kom dertil, sagde han: »Nej, sikke kunster her er blevet gjort, siden jeg var her sidst.« Han hjem efter hans økse og hans sav, og han huggede, og han savede, indtil han endelig fik hul.

Nu var drengen og det brune øg jo komne langt hen. Hun sagde så atter til ham: »Se dig tilbage, om du ikke kan se noget.« — »Nej, jeg kan ikke se noget, men jeg kan høre noget, der kommer dumpend' og dumpend'.« — »Kyl så flasken!« Det gjorde han, og da blev der et hav, der nåede fra det ene verdenshjörne til det andet, og det var fire mil bredt, hvor det var allersmallest. Da bjærgmanden kom dertil, sagde han: »Da er her blevet gjort kunster, siden jeg var her sidst«. Han hjem efter hans slipp' og hans slapp', og han slippede, og han slappede. Nu kunde det brune øg gå over, men han vilde gjærne have den sorte hest med hjem også, og han slippede, og han slappede igjen, og så revnede hans maveskind.

Da Povl havde redet et langt stykke, siger det brune øg til ham: »Se dig tilbage, om du kan mærke noget«. Nej, denne gang kunde han hverken se eller høre noget. »Ja, så kan vi lige så godt ride tilbage«, sagde hun, for kommer han over dette her hav, så tager han os alligevel«. De red så tilbage og fandt bjærgmanden liggende med revnet mave. Så red de hjem til bjærget og fik to sække sølv og guld læssede på det grå øg. De red så langt hen, til de nåede et slot, og da sagde det brune øg til Povl: »Nu skal du gå op på slottet og spörge, om de ikke har

brug for en havedreng. Han gik da der op om morgenen og kom til havedrengene og spurgte dem: »Er der nogen af jer, der er podemesteren?« — »Nej, vi er havedrengene.« — »I! mener I ikke, jeg kunde blive havedreng også?« De sagde jo og lod, at nu kom manden straks. Lidt efter kom havesvendene. Povl sagde til dem: »Er nogen af jer podemesteren?« — »Nej, vi er havesvendene.« — »I! mener I ikke, at jeg også kunde blive havesvend?« Jo, de lo og sagde, at der kom podemesteren selv, så kunde han snakke med ham om det. »Er I podemesteren?« sagde Povl. — »Ja, jeg er.« — »I! mener I ikke, at jeg kunde blive podemester?« — »Jo, det kan du nok, nu kan du følge med ned i haven.«

De andre grinte ad ham, for han vendte hænderne avet til al ting, og han havde trukket sin grå lue langt ned over ørene. Om aftenen gik han helt fornöjet ned og fortalte det brune øg, at nu var han bleven havedreng.

Tiden gik nu til hen imod fastelavn. Da skulde der laves fastelavnsris, og dem skulde havedrengene lave. Så sagde det brune øg til Povl, at nu skulde han forlange træ til at lave risene af. De kom da med to stykker så store, at der måtte være fire mand om at bære hvert stykke, men Povl tog dem under armen som ingen ting, og så lavede han fastelavnsrisene så pæne, at de aldrig havde set magen til dem. Da han så dagen efter gik ned i haven, tog han risene med og sagde til havedrengene: »Her er de fastelavnsris, vil I nu have dem?« — »Nej, dem skal du selv gå op med.« — »I! det skal jeg vel ikke.« Ja, nu kunde han jo se ad, når podemesteren kom. Da han kom, sagde Povl: »Her er de fastelavnsris, vil I nu have dem?« Nej, han skulde da selv gå op til prinsesserne med dem, for de vilde gjærne se ham, der bar sig så avet ad. Så måtte Povl til at af sted op på slottet. Han kom i sine gamle klæder og havde sin lue trukket godt ned over akslerne. De første, han mødte, var nogle tjenere. Han sagde til dem: »Her er de fastelavnsris, vil I have dem?«

Nej, han kunde gå bedre frem. Så kom Povl ind til nogle fine hofdamer og sagde til dem: »Her er de fastelavnsris, vil I have dem?« Nej, han kunde da gå ind til prinsesserne. Så gik han videre og kom ind til dem. »Her er de fastelavnsris, vil I nu have dem?« Jo, de takkede og var så meget glade til dem. Men nu vilde de have lidt kommers med ham og begyndte at trække i hans lue. Så begyndte han at pirre lidt efter dem, og da fo'r de over i den anden side af stuen. Han kom da godt derfra, uden at de fik hans kjönne hår at se.

Noget efter fyldte kongen år, og til den tid skulde de jo have gjort lidt i stand. Så siger det brune øg til Povl: »Forlang et lille stykke jord til at så lidt blomsterfrø i og gjör det i stand!« Det gjorde Povl og fik så lidt jord henne i en krog. Han tog fat på at grave det og arbejde i det, men de andre grinnede ad ham. »I skulde slet ikke le så meget«, sagde podemesteren, »for arbejdet skrider jo godt fra hånden.« Povl fik så gravet og sået, og inden han vel var færdig, var frøet løbet op så stærkt, at det kunde nå hans knæ. Det blev da den kjönneste plet i hele haven, og mesteren klagede sig over, at den lå sådan henne i en krog og slet ikke til syn.

Nu sagde det brune øg til Povl, at han skulde forlange lidt jord til at bygge et hus på. Det fik han også, og så byggede han sig et hus lige over for kongens, og det blev færdigt på én nat. Morgenen efter lagde den yngste prinsesse mærke til, at der kom sådan et stort skjær over i hendes kammer. Hun kunde ikke forstå, hvor det kom fra, men da hun flere morgener i træk havde lagt mærke til det, rejste hun sig en dag, da skjæret kom, for at få sagen undersögt, hun var jo bleven svært nysgjerrig, da skjæret sådan kom den ene morgen efter den anden; og da bliver hun klog på, at det kom ovre fra Povls vinduer, han stod inden for og var ved at rede sit hår, og det var det, der skinnede så stærkt. Nu blev hun da klog på, at han var ikke skurvet, sådan som han altid

havde foregivet, når de spurgte ham om, hvorfor han gik med luen ned over ørene.

En tid efter kom der bejlere til prinsesserne. De to ældste blev snart gifte, men den yngste vilde ikke have nogen af dem, der kom. Så sagde kongen til hende, at hvis der var nogen i hans brød, hun vilde have, så skulde hun nok få ham. Alle kongens folk blev så kaldt frem, og hun skulde til at tage sig en ud, men der var heller ingen af dem, prinsessen vilde have. »Er de her nu også alle sammen?« sagde kongen. Nej, den underlige havedreng var der da ikke. »Lad ham kuns komme«, sagde kongen, »han er måske ikke så tosset, som han løber avet om til.« Der blev da sendt bud efter Povl og sagt ham, at han skulde op til prinsesserne. »I! det skal jeg da vel ikke«, sagde han, men han kom da af sted, og de andre begyndte at le, da han trådte ind. Men den yngste prinsesse brød sig ingen ting om, hun løb lige hen til ham, tog ham om halsen og kyssede ham og sagde, at ham vilde hun have. Der blev nu spurgt Povl om, hvad han vilde have i medgift. »I! jeg bryder mig slet ikke om så meget«, sagde han, »blot jeg kan få en kro, hvor jeg kan stå og skjænke lidt dramme ud, det er ikke så strængt et arbejde.« De to ældste prinsessers mænd lo og kunde godt lide den snak, for så kunde de begge dele riget, og Povl kunde sagtens have den kro for sig selv.

Noget efter blev kongens öjne så gale, at han næsten ikke kunde se med dem. Der blev sendt bud til alle de doktorer, de kjendte, men ingen af dem kunde hjælpe ham. Til sidst var der en, der sagde, at det eneste, der kunde hjælpe kongen, det var noget vand, der kunde fåes i Frankrig. De tykte, at det var en skam andet, end at det råd skulde prøves, og så gav de to ældste prinsessers mænd sig på rejsen efter det. Deres vej faldt jo forbi Povls dör, og han stod netop udenfor og spurgte dem: »I hvor skal I to karle hen?« — »Hvad kommer det dig ved?« sagde de. »I! slet ikke det mange, men jeg tykke

ikke, det kunde gjøre noget, fordi I sagde mig det.« Det svarede de ikke noget til, og så red de uden at give Povl nogen forklaring om rejsen.

Nu sagde det brune øg til Povl, at han skulde trække i den sorte klædning, der skinnede som aftenstjærnen, og så skulde han ride bag efter de andre to. Det gjorde han, og da han endelig nåede dem, var de blevne tagne til fange i fremmed land. Men Povl fik dem løst ud, uden at de kjendte ham, og så drog de hjem igjen og fortalte, at de var blevne tagne til fange på deres rejse, men der var kommet en Guds engel og havde reddet dem.

Kongen var endnu sölle, og de måtte af sted igjen for at prøve, om de ikke kunde få fat i noget vand. De kom ad vejen forbi Povls dör, og han sad der og spurgte dem: »I! hvor skal I to karle hen?« — »Hvad kommer det dig ved?« svarede de nok så næsvist. »I! slet ikke det mange, men I kunde da gjærne sige mig det.« De blev ved at ride deres kås uden at agte videre på Povl. Så siger det brune øg til ham: »Træk nu i den klædning, der skinner som månen, og sæt dig så op på mig, vi vil da prøve, om vi ikke kan nå dem.« Det gjorde Povl, og da han kom til dem, var de ved og skulde i fangenskab igjen. Han fik dem dog på fri fod, og så skyndte han sig og kom hjem förend de.

Da de endelig kom hjem, fortalte de, hvor meget de havde döjet, og så heldige de endda havde været, at der var kommet en Guds engel og havde frelst dem. Men kongens öjne blev jo længere jo ringere, og de måtte af sted den tredje gang for at se, om det ikke var muligt, at de kunde få fat i noget vand, der kunde hjælpe. Da de kom forbi Povls dör, sagde han: »I! hvor skal I to karle hen?« — »Hvad kommer det dig ved?« — »I! slet ikke det mange, men I kunde da gjærne sige mig det, det var vel ikke jer ære for nær.« Men de lod, som de ikke hørte, hvad han sagde, og blev ved at ride ad Frankrig til.

Povl kom nu i den klædning, der skinnede som solen,

og red bag efter dem på det grå øg. Da han omsider nåede svogrene, var de komne til Frankrig og var atter tagne til fange, og det var lige ved, at de skulde have jærn på og sættes ind ad fængselsdören. Povl fik dem dog givet fri, og de kom videre frem og fik fat i noget vand, men ham kjendte de jo ikke. Så tog de sig rigtig nok ikke i agt for, hvor de tog vandet, for de tænkte, at det var lige meget, når det blot var i Frankrig, de fik det. Det brune øg havde derimod sagt Povl, hvor han skulde tage vand, og så fik han af det rigtige i sin flaske.

Da kongens svigersönner kom hjem, smurte de kongens öjne i det vand, de havde hentet der i Frankrig, men det vilde ikke hjælpe, og han måtte lide meget. Så en dag gik de ned og vilde besøge Povl, for deres koner var jo søstre. Povl sad i kakkelovnskrogen med sin kat og havde stukket öjnene ud af den; og der sad han og strøg og sagde: »Sölle mis, der har mistet begge sine öjne! må jeg ikke få lidt af jeres vand og smøre dem i?« — »Jo, det skulde du nok også«, sagde de, »vi skulde rejse til Frankrig og hente vand til din kat, som du selv havde stukket öjnene ud på!« — »Jaja, så kan det være, jeg har noget selv«, sagde Povl, og dermed tog han lidt af sin flaske og smurte på kattens öjne, og da blev de så klare, at de aldrig för havde været klarere. Svogrene blev nu opmærksomme og sagde: »Når du ikke bruger mere end sådan en smule, så må du gjærne få lidt af vor flaske, prøv og prik kattens öjne ud igjen!« — »Jamen det er synd for sölle mis«, sagde Povl. Han prak dog öjnene ud alligevel og fik så lidt af svogrenes flaske i et fingerbøl og smurte i öjenhullerne, men det hjalp ikke, og Povl sagde da: »I! jeg tror ikke, jeres vand er så godt som mit.« Så tog han lidt af sin egen flaske og smurte på öjnene, og straks var de lige så klare som för. Nu vilde svogrene kjøbe Povls vand. »Det kan I godt få«, sagde han, »når jeg må skære en øl af eders ryg«. Det var de ikke meget for, men endelig sagde de da ja til det. Povl skar en god

stor øl af hver, og de gik så stivt hjem med vandet. Deres rygge var så ömme, at de ikke kunde tåle, klæderne rørte ved dem, og de måtte have doktoren hentet, at han kunde plastre noget ved dem. Men vandet fik de naturligvis prøvet, og straks kom kongen sig.

Så en dag skulde der være et stort gilde hos ham, og Povl og hans kone var også budne med til det. Ved bordet sad de og talte om rejsen til Frankrig, og kongens to svigersönner fortalte svært om alt det, de havde döjet, og hvor herligt de var blevne frelste af Guds engle. Men Povl sagde blot: »Å, det skal I aldrig tro, at Guds engle er komne for at frelse I to karle.« Den snak tykte de ikke godt om at høre. Da gjæsterne kom fra bordet, gav de sig til at danse, og imens listede Povl sig ud og trak i den klædning, der skinnede som aftenstjærnen, satte sig på den sorte hest og kom ridende hen for vinduerne. Det kan nok være, gjæsterne fik öjne at se med, og svogrene sagde: »Der kan I nu selv se, der kommer den første engel, som har frelst os, lad os komme ud og få snak med ham.« Men inden de kunde få fat på ham, var han henne igjen. Så tænkte de: »Ja, når den første har været her, vil de andre også nok komme.« De sendte derfor bud efter alle de murere, der var at få, og de kom til at lave en mur, der skulde være lige så höj som slottet, for den kunde englene da ikke komme over, og når de så blot passede på at lukke porten, så snart englene var komne ind, måtte de kunne fange dem.

Næste dag var der da igjen gilde hos kongen, og der taltes endnu om udenlandsrejsen og om de Guds engle, der havde frelst kongens svigersönner. »Å, det skal I aldrig tro, at det var engle, der frelste I to karle«, sagde Povl nok så tört. Da de havde så afspist og rejste sig fra bordene, skulde gjæsterne hen at danse, men Povl gik hen og satte sig i kakkelovnskrogen, og lidt efter listede han sig ud og trak i den dragt, der skinnede som månen, satte sig op på det brune øg og kom ridende ind ad porten.

Ja, nu kunde de da selv se, der kom den anden Guds engel, sagde de to svogre til gjæsterne, men nu vilde de da have fat på ham, og de kom jo ud, men han satte over muren som ingen ting. Så blev de endnu mere visse i deres sag, nu kunde enhver da se, at han fór lige til himmels, sagde de.

Den tredje dag blev der atter gilde hos kongen, og som de sad ved gildesbordet, blev der pånyv talt om rejsen til Frankrig og om de engle, der havde frelst prinsessens mænd. Men Povl sagde, som han plejede, at det skulde de aldrig tro. »Der kommer ingen engle for at frelse I to karle, nej, det er altfor umuligt at tro.« Det var de kjede af at høre på, men godt var det, at ikke ret mange brød sig om Povls snak, mente de. Endelig var gjæsterne færdige ved bordene, og Povl gik så hen i kakkelovnskrogen og satte sig; hans kone måtte skjøtte sig selv, som hun bedst kunde, og hun havde ikke megen glæde af ham, kunde folk nok forstå.

Da det havde vart lidt, gik Povl ud og trak i den klædning, der skinnede som solen. Han satte sig på det grå øg og kom så ridende nok så statelig ind i gården. Der blev en seen, det var jo den tredje Guds engel, der havde frelst de to mænd, og det kunde ikke andet end passe, for han red på den samme hest og var i den samme klædning som den, der havde frelst dem. De gik nu ud og vilde have fat i ham, og denne gang kunde det også lade sig gjøre, for han holdt alstille. »Jeg er slet ingen Guds engel, det skal I aldrig tro«, sagde han, »jeg er slet og ret Povl, og det var også mig, der frelste jer de andre to gange og hentede det vand, som kongens öjne kom sig af. Til en forsikring kan I undersøge deres rygge og se, hvad jeg fik i erstatning for vandet.« Så havde de to karle ingen ting at skulle have sagt, og der blev gjort stads ud af Povl, for han blev almindelig erkjendt for at være den dygtigste af dem alle.

Da Povl kom ud igjen til det brune øg, sagde det til

ham: »Nu skal du slå os alle tre ihjel og flå os og sætte huden om igjen, men vende hårsiden ind og kjödsiden ud«. Det tykte han nok, han kunde gjøre ved de to, men hende kunde han da ikke gjøre det ved, for så havde han ingen at snakke med, og hun havde jo al tid været ham til sådan en hjælp. »Ja, så vil jeg springe lidt bort, og imens skal du gjøre de andre to i stand. Jeg vil da komme løbende hen imod dig, og så skal du lige slå mig for panden, og hvis du ikke gjör det, så slår jeg dig.« Så gav han sig til at gjøre de andre to i stand, og da blev der en skjön prins og prinsesse ud af dem, og de to blev siden gift med hinanden. Straks efter kom det grå øg løbende, og da han havde slået hende for panden og flået hende, samt fået huden vendt om og sat til kroppen igjen, da stod der den dejligste prinsesse, som nogen vilde se, for ham. Men Povl havde jo hans prinsesse, så han kunde ikke blive gift med flere, og så lever de godt ved hverandre den dag i dag er. Ved *Ane Nielsen* i Lisbjærg Terp.

Uagtet vi i forvejen har mange gode opskrifter af dette temmelig almindelige æventyr, er der i den her foreliggende opskrift så mange sjældne enkeltheder, at den må betegnes som meget god. At begyndelsen ikke er, som den burde være, kan man altså let forsone sig med lige så vel som med de af denne begyndelse senere følgende ulemper. Jeg har foretaget den ændring ved den mig sendte opskrift, at jeg har sat »det brune øg« i steden for »det grå øg«, hvor der fortælles om, at Povl kommer ridende anden gang ind i kongsgården, og »det grå øg« for »det brune øg«, når han kommer ridende den tredje gang, da her åbenbart er sket en ombytning af det rigtige. *E. T. K.*

1119—1137. Sagn.

1119. En mils vej sydöst for Kalundborg på *Uggerløse* mark ligger en bakke, kaldet *Børbakke*. Den ligger nu en halv mils vej fra havet, men sagnet vil vide, at vandet i gamle dage har gået lige ind til bakkens fod, og at der på dens flade, firkantede top har ligget en sørøverborg. Om hvordan sørøverne, som boede her, omsider endte deres liv, fortælles følgende: De havde alle sammen

forladt borgen, var gåede om bord på deres skib og var lige komne ud af fjorden, da der pludselig rejste sig en storm så stærk, at den tog både sejl og ror fra dem, og som vrag drev skibet nu i flere dage omkring for vind og vove. Da stormen endelig lagde sig, vidste de ikke, hvor de var, og med det skrøbelige skib kunde de desuden kun komme, hvorhen vinden vilde føre dem. Som de nu sådan lå og drev, mødte dem en dag et underligt syn. Ret agter ude kom en tågeskikkelse hoppende frem over bølgetoppene med nogle vældige spring, den så omtrent ud som en meget stor mand. Skikkelsen, der snart var dem på siden, rakte truende den ene hånd ud mod skibet. Folkene blev jo noget sært til mode ved dette, men forstod ikke rigtig, hvad det var, för en meget gammel matros oplyste dem om, at skikkelsen var »den sorte død«, og vé den, han rakte sin hånd ud over, han vilde öjeblikkelig dø. Vel lo sørøverne i begyndelsen ad den gamles tale, men piben fik snart en anden lyd, ti i det samme rakte »den sorte død« hånden ud over hövdingen, og denne styrtede død om. Alle folkene blev i höjeste grad forfærdede og tyede i deres nød til Aserne, hvem de anråbte om hjælp, men det syntes ikke at ville hjælpe, med korte mellemrum blev på samme måde den ene efter den anden dræbt, så til sidst var kun den gamle matros tilbage. Men nu sakkede også »den sorte død« agter ud, og den gamle begyndte allerede at håbe, at han snart skulde blive ham kvit, da han til sin skræk ser, at skikkelsen atter nærmer sig, ja, kommer endogså op på skibet og skrider langsomt frem over dækket. Matrosen måtte stadig blive ved at gå længere og længere forud for at undgå den. Til sidst flygtede han helt ud på bovsprydet under stadig bön til Aserne, men endelig kunde han da ikke fly længere. Skikkelsen, der bestandig fulgte bag efter, var nu lige ved ham og begyndte allerede at hæve hånden for også at række den ud over ham, da med et den tanke faldt ham ind: »Hvad om du, i steden for at anråbe Aserne, der dog

ikke vil eller kan hjælpe dig, tyede til Alfader om hjælp«, og som tænkt så gjort, men i samme öjeblik kom et stærkt vindstød og blæste tågeskikkelsen bort, den opløstes og forsvandt. Få dage efter drev skibet i land med den frelste matros.

1120. På den lille ø *Nekselø* i Sejrø bugt findes en dal, som kaldes *Trolddalen*, bekjendt for sin skjönhed. Sagnet fortæller, at for mange år siden beboedes denne dal af en trold, som her en tid lang havde nydt gode og rolige dage, men til sidst forstyrredes disse på en meget ubehagelig måde, i det der nemlig blev bygget en kirke i landsbyen Fölleslev lige over for på Sællands kyst. Som bekjendt tåler troldene jo nemlig ikke at høre lyden fra kirkeklokkerne, og allerede første gang, da man begyndte at ringe med dem i den ny kirke, blev trolden i Trolddalen så arrig, at han greb en stor sten, som lå på strandbredden, og slyngede den af al magt over imod kirken. I sin hidsighed havde han imidlertid ikke givet sig tid til at tage rigtig sigte, stenen ramte ikke kirken, men faldt ned ved en gård et lille stykke derfra, og der har den ligget indtil vore dage. Nu er den imidlertid tagen til nytte, efter sigende kløvet, og stykkerne brugt til deraf at danne de to stentrapper på Favrbogård.

1121. *Hatten* kaldes en rund kæmpehöj (?), som danner toppunktet af *Vejrhöj*, en af Sællands höjeste bakkeknuder. Sagnet fortæller, at en rytter i fuld rustning ligger begraven her tillige med sin hest.

1119—1121 ved *Povl Hansen*, Vallekilde höj-kole.

1122. Da kong Hoter en gang blev angreben af Odins sön, Bo, faldt denne i slaget, som det også var blevet ham spået af de vise, og han blev jordet i en höj ved *Svejstrup*, gl. Århus amt, som siden har båret navnet *Kongshöj*. Bo blev også dødelig såret og båren til sit telt på et skjold. Dagen efter døde han og blev jordet i en höj, som ligger på præstegårdsmarken her i Lyngå og kaldes *Boeshöj*. En Del af Boes krigere, der bestod af Russere,

skal være jordede i nærheden af deres høvding i en stor høj, der kaldes *Rysserhöj*, og som ligeledes ligger på præstegårdsmarken. For nogle år tilbage blev Kongshöj ved Svejstrup udgravet. Der var en stensætning store kampesten, og inde i höjen var en stor mur. Neden under den var en hvælving, og under den igjen en anden hvælving, hvor der fandtes tre store indvendig og udvendig glasserede urner med låg, og i dem fandtes aske med rester af menneskeben.

Ved *J. P. Hansen*, Lyngå mark.

1123. I landevejsgrøften mellem *Roskilde* og *Værebro*, en fjerdingvej fra sidst nævnte sted, ligger en sten, som i daglig tale kaldes Dronningstenen. Den ligger i en lavning mellem to små bakker, og denne kaldes efter stenen Dronninghulen. Midt i stenen er et naturligt mennesketråd som af en bar fod, og gamle folk siger, at dronning Margrete har trådt her, idet hun sagde: »Så vist som jeg træder her i denne sten, så vist skal slaget stå her.« Men ingen kan give besked om, hvilket slag der sigtes til i disse ord.

Man siger, at folk med dårlige öjne kan få dem helbredede ved at bade dem i regnvand, som er blevet stående i trådet. Ved *Lars Jörgen Hansen* i Gundsømagle.

1124. Den gang der var bjærgfolk eller höjfolk her i landet, og kirkerne så begyndte at komme, måtte disse småfolk jo flytte. De gav så en mand noget frø, som han skulde så i eller på deres höj, men han måtte ikke se til det, inden en vis tid var gået. Han blev imidlertid nysgjerrig for tidlig og ryddede nogle tjörne til side for at se til frøet. Da stod der nogle store kæmper med køller på skuldrene, men de havde ikke fået liv endnu og fik det ikke heller, da han nu havde set dem. De skulde vel sagtens have slået kirkerne i stykker. Der fortælles også, at da de små sorte bjærgfolk måtte flytte, sagde de: »Ja, os fik I da bugt med, men vi skal sende jer nogle, som I ikke skal slippe så let.« Dem, de mente, det var rotter og mus, som der har været og er nok af endnu.

Ved *Niels Johannessen* i Væggerløse, Falster.

1125. I *Hellested* sogn i det vestlige Stevns ligger en kæmpehöj, som kaldes *Elverhöj*, og til denne höj knytter sig en del fortællinger om Elverkongen, der også siges at have sit tilhold i en hule i Stevns klint, hvorfor han også navnlig i det östlige Stevns kaldes Klintekongen. Han rider langs stranden ved Kjøgebugt til Stevns å, derfra langs denne til Elverhöj. Ofte farer han dog andre veje, og det er flere ældre bønders klage i Varpelev, at Elverkongen med sit følge drager over deres marker og gjör stor skade på kornet, der bliver som afklippet i toppen, hvor han har faret. Man vil i en af de gårde, han farer forbi, flere gange have hørt lyden af hans horn. Nede ved stranden på en der boende gårdmands ejendom ligger en stor kampesten, der skal have en fjern lighed med en hest, og denne siges bestemt at være elverkongens ganger. Den nuværende ejer af gården vilde en gang trodse folketroen og førte stenen hjem for at bruge den et eller andet sted, men der blev nu en ulidelig ufærd på gården, og man fik ikke fred, för man førte stenen tilbage på den forrige plads. Det er almindelig gammel tro, at elverkongen regerer over Stevns og hverken vil tåle landskongens nærværelse der, ej heller tillade fjender at drage derind. Da Engelskmændene 1807 efter kampen ved Kjøge oversvömmede en stor del af omegnen, vilde de også ind i Stevns, men da de vilde drage over Stevns å, kunde de ikke drive hestene frem, og en kanon gik endog i stykker under forsøget, hvorpå fjenden vendte om. Det var elverkongen, der forsvarede sit land.

1126. En kæmpehöj i *Varpelev* i Stevns hedder *Lammehöj*, og man har haft en fast tro til, at der har været trolde i den, ja, uagtet höjen nu for störste delen er slöjfet, er det ikke fri for, at troldene skal findes der endnu. For en seksten, atten år siden huserede de slemt; det var, imens den forrige ejer af gården, på hvis mark höjen findes, endnu levede. I den tid tjente min moster der på gården, og hun fortalte, at folkene, og hun selv med, jævnlig så troldene.

En morgen tidlig, hun kom ud i gården og vendte et stort bryggekar, der lå med bunden op ad, da fór en trold ud fra karret. Manden plöjede en dag ved höjen, og da han nu plöjede den en fure nærmere end sædvanlig, råbte en röst fra höjen ud til ham, at hvis han ikke plöjede den fure tilbage igjen, skulde det bedste kreatur dø i hans stald. Manden agtede ikke derpå, men næste morgen fandtes den bedste hest i gården død, og da blev nok furen plöjet tilbage. Denne begivenhed er kjendt af enhver der i byen og må da nok være sandfærdig.

1125—1126 ved lærer *J. P. Jensen*, Sindbjærg.

1127. I skovegnen ved *Gisselfeldt* og *Mogenstrup* over Sparresholm (det gamle Padeborg) og Sørup hændte det undertiden i gamle dage, når bønderne höstede på deres smålodder mellem skovene, at de sent på aftenen så en meget höj kvindeskikkelse lydløst komme ud fra skoven, fare dem forbi og forsvinde i den nævnte skov. Hendes overkrop var nøgen, og brysterne så lange, at de var slåede op over skuldrene og endda nåede et godt stykke ned på ryggen. Et par nøgne börn løb bag efter, sprang til og fra op, greb med hænderne fat i brysterne og gav sig således til at die et öjeblik, hvorefter de atter lod sig falde ned. — »Nu er det længe siden, nogen har set Slatten- langpatte«, sluttede den gamle mand, der meddelte mig dette.

1128. I gamle dage var der frugtbare enge langs *Tisvilde* strand på Sælland. En bonde ejede en af disse, hvorpå en hyrde vogtede hans store kvægflok hele sommeren igjennem. Da hyrden en aften havde drevet kvæget hjem i indelukket ved gården, manglede der nogle, og bonden sendte da vogteren én vej, medens han selv gik en anden ned efter stranden for at søge om dem. Dér så han i skumringen nogle blakkede køer og en tyr græsse. Han gik uden om dyrene og begyndte at drive dem fra strandbredden; han så nok, de ikke var hans, men han vilde drive dem hjem og tage bøde af deres ejermand.

Havet lå roligt, men med ét hørte bonden larm i det lidt ude; det var en havfrue, der dukkede op og med stor fart svømmede ind mod bredden, hvor hun med løftede arme rejste sig i vandet og råbte: »Det er mit kvæg!« Men bonden, der vidste, at hun ikke kunde forlade sit opholdssted, havet, drev kvæget videre. Da bad hun ham så bønlig om sit kvæg, men da han ikke heller brød sig der om, råbte hun til kvæget nogle ord, han ikke forstod, og det vendte sig mod ham, så han angest veg til side, medens det langsomt nærmede sig vandet. Tæt ved strandbredden stod det stille, og bonden, der atter havde vundet sit mod tilbage, nærmede sig; da så tyren på ham så underlig klogt og vredt, at han ikke turde komme nærmere. Havfruen tog nu til orde og sagde, at der skulde times ham og hans slægt en ulykke, fordi han havde været så hård, og hun talte atter nogle uforståelige ord til tyren, der gav sig til at stange voldsomt i sandet, så der blev en stor fordybning. Derefter styrtede den og køerne sig med stor larm i havet, hvor de og havfruen i næste öjeblik forsvandt. Straks derefter begyndte det at blæse stærkt nord fra, mens bonden ilede hjem. Stormen tog fat i sandet i den af tyren dannede fordybning; og den samme nat dækkedes Tisvilde herlige strandenge og meget af den opdyrkede jord af flyvesandet, der siden i hver större storm løg længere og længere ind i landet, indtil man såede og plantede for at dæmpe sandflugten.

Fortalt mig for over tyve år siden af en da over 70-årig mand.

1129. I gamle papirer kan man se landsbyen Førslev, der ligger $2^1/_4$ mil sydöst for Ringsted, skrevet med navnet *Øde-Førslev*, lige som man også endnu hører gamle folk kalde den således. Om oprindelsen til dette navn mælder sagnet: Da den sorte død i kong Valdemar Atterdags tid hærjede Danmarks rige, uddøde alle mennesker i Førslev by med undtagelse af én mand, der lukte sig inde, til han for at søge føde nødtes at gå ud. Han gik fra hus til hus og fandt kun døde i dem alle. Da vandrede han

sorgfuld ud ad vejen, bort fra byen, til han nåede en höj, der er mellem Simmendrup og Hesselbjærg (i samme sogn). Han var da træt og satte sig på höjen for at hvile lidt, för han gik videre. Han havde endnu ikke truffet noget menneske. Ved begyndelsen af sin vandring havde han råbt höjt for at gjøre folk opmærksomme på sig, hvis der endnu var andre i live, men ingen havde svaret ham, og han var bleven hæs af at råbe. Nu sad han på höjen og ventede sin død; da hørte han en lille klokke ringe, han gik efter lyden og traf i nogle stubber lidt der fra en græssende ko med en klokke i et reb om halsen. Den løste han af og gik atter op på höjen, hvor han gav sig til at ringe så vedholdende med den, at det omsider hørtes af en mand, der boede et stykke der fra. Han gik efter lyden og kom til den ensomme mand, der tog bolig i hans hjem; sin fødeby Førslev vilde han ikke bo i mere, og den stod længe øde, til der omsider kom folk fra andre egne og bosatte sig dér, men siden den tid hed byen Øde-Førslev.

1130. For mange år siden blev to tjenestekarle enige om, at de en aften vilde gå til nabobyen for at stjæle æbler. Det var meget tåget i vejret, og da det var blevet helt mørkt, gik de hjemme fra med hver sin sæk under armen. De kom usete ind i haven og fyldte tøndesækkene mere end halvt med æbler, hvorpå de atter luskede ud. — Da de kom til byens udkant, og æblerne trykkede deres skuldre, ønskede de, at de var vel hjemme. De fik så öje på en gråblakket hest, der så gammel ud og stilfærdig gik og listede om i vejgrøften. Den hest kom dem ret til pas, den vilde de låne. Efter en del besvær fik de sækkene så vel som sig selv op på hesten, og en af dem sad meget langt fremme og styrede hesten ved hjælp af et ris, hvormed han til og fra daskede den på kæverne, når den gjorde forsøg på at dreje til siderne. Bag ved ham lå sækkene oven på hinanden, og helt tilbage sad den anden karl skrævs over hestens lænd, han støttede sækkene, at de ikke skulde falde ned. Da de havde redet

et stykke vej og mente sig næsten hjemme, så de med et, at de var midt inde i byen igjen, og hesten blev så underlig lang, det var, som om de sad langt fra hinanden, og midt imellem dem lå sækkene næsten uden støtte. De blev da helt forfærdede og turde ikke røre sig. Hesten gik langsomt ud i byens dam med dem, og de sad, som de var naglede fast. Den gik så langt ud, at vandet nåede höjt op på dens sider; og så stod den stille, rystede sig så stærkt, at både æblesækkene og karlene faldt i vandet, og gik derefter atter langsomt op; men da den nåede gaden, gav den sig til at løbe stærkt. Karlene stod i dynd og vand til armhullerne og frøs; men de vovede sig ikke op, för de ikke mere kunde høre hestens hovslag. Så kom de op, men æblerne blev kjönt liggende i dammens dybe dynd. »Den hest var helhesten«, sluttede min meddeler.

Fra Midtsælland. 1127—1130 ved *Henrik Pedersen*, Maribo amtstue.

1131. Nede imellem *Hygom* og *Engbjærg*, Vandfuld herred, ligger der en længere række höje, hvorom de gamle véd at fortælle mange ting. Min bedstemoder har fortalt mig, at de om aftenen sådan lidt efter solnedgang har kunnet se nogle puslinger løbe omkring imellem höjene. Firehöje består nemlig af fire höje, der ligger omtrent i en firkant. Disse nisser var iförte en grå dragt og med en bitte rød lue på, som endte i en stor dusk, der hang dem ned ad ryggen. Somme tider kunde man se dem i færd med at sko en hest. Firehöjsnissen kom en aften sådan sidst i höst op til Engbjærggård og bad om at få manden i tale, hvilket han da også fik. Så fortalte han da med stor sorg og tårer på kinderne, at han nu måtte flytte, da hans nabo havde truet med at ville slå ham ihjel, og da han var meget stærkere, så var det jo intet under, at lille nis var bedrøvet. Nu vilde han bede manden om at komme og hjælpe ham næste aften, for da skulde kampen gå for sig nede i Firehöje, og han lovede, at hvis de fik bugt med hans fjende, så skulde han nok forskylde ham for det. Nok er det, manden lovede at give møde på

kamppladsen den næste aften lidt efter solnedgang, og så sagde puslingen godnat og forsvandt. Efter aftale mødte engbjærgmanden på pladsen der ved Firehöje, væbnet med en stor høtyv. Han havde ikke været der ret længe, inden to vældige kæmper[1]) kom farende løs på hinanden, men efter en stunds forløb måtte firehöjskæmpen trække sig tilbage. Da mødte den tredje mand med sin høtyv og jog den i sejrherren, så han måtte flygte såret fra valpladsen og endda være glad, at han beholdt livet. Sådan endte den kamp, og nu gik enhver til sit. Men efter den tid kunde firehöjsnissen leve i ro for sine naboer. Han glemte heller ikke sit løfte til manden på Engbjærggård, for en aften kort efter indfandt han sig med en stor pose på nakken, og siden var der, efter hvad folk sagde, i mange år velstand på Engbjærggård.

Lidt öst for Firehöje ligger en anden höj, der også har ord for at være besat med nisser. Der fortælles, at man har kunnet se dem gå og spasere op og ned ad höjen eller også danse rundt om den. Men det var kun om aftenen, og når det var godt vejr, at de foretog sig sådanne udflugter. Det allermærkeligste var dog, at man hver sommer om middagen, når det var rigtig varmt, så en smuk grå kvie komme op på höjens top og atter forsvinde lige så hurtig, som den var kommen. Min bedstefader var smed og boede tæt ved den her omtalte höj. som de kaldte Niels Kræjnsens höj. Da jeg en dag stod og så på ham, mens han arbejdede, lagde jeg mærke til, at han, da han forlod ilden, lagde kors over ildstedet. Jeg spurgte ham så om, hvad det skulde betyde. I førstningen vilde han ikke ret ud med sproget, men endelig sagde han, at det var, fordi nissen ikke skulde gå til og smede, mens han var borte. Da jeg så gav mig til at le ad ham og sagde, om han ikke var klogere end at tro på sligt, så fortalte han mig, hvad der var hændet ham selv. »Jeg vågnede

[1]) sandsynligvis en forvanskning ell. misforståelse. *E. T. K.*

en pinsemorgen«, sagde han, »ved at høre noget pusle ude i smedien, og da jeg havde ligget og lyttet lidt, kunde jeg tydelig høre en, der trak i blæsebælgen, medens ilden knitrede, så det var en lyst. Da jeg så i en fart kom ind i smedien, lå ilden og brændte, medens bælgen sank sammen, som om en lige havde sluppet den, skjönt der var ingen at se. Jeg troede straks, at det var en nisse, og siden den tid har jeg altid lagt kors over ildstedet, når jeg har forladt smedien.« Ved *Peder P. Klinkeby* i Bövling.

1132. På bymarken i *Skjævinge* sogn nær ved Skjævinge by er et to alen dybt hul, som ældre folk kalder for *Helvedes kjedel.* Der fortælles, at man har hørt en syden, brasen og kogen i den, og dette siges at hidrøre fra, at trolde og bjærgmænd fra de mange nærliggende höje og bakker kommer og koger deres gildesmad der. Ja, selv gamle Erik skal give møde der, og troldene går ham til hånde, som kok og herskab. Markens ejere, hvorpå hullet findes, har aldrig vovet sig ved at fylde dette hul, fordi de altid har haft uheld med kreaturerne og deslige så snart de blot har gravet i nærheden af det, og man siger da også: »Fyld ej Helvedes kjedel, så bliver du selv fyldt i Helvede«. Ved gårdejer *Peder Hansen*, Melløse.

1133. I en af byerne ved *Roskilde* lå en gammel gård, hvis stuelænge havde lighed med en enpuklet kamel, og i denne gård var det slemt med spøgeri. Når karlene havde ligget lidt i sengen og var ved at sove, hørte de manden komme stampende ude i gården med sine træsko, tage i dören og lukke den op, selv om den var aflåset. Men der kom alligevel ingen mand ind, og alle var de på det rene med, at det ikke var manden, men et spøgelse, der gik og tumlede. Følgen var, at ingen karl vilde være der ret længe. En aften, som konen og pigen efter skik og brug stod forved bordet og spiste deres aftensmad, så de begge noget forunderlig hvidt fare op og ned uden for vinduerne. Ingen af dem kunde blive klog på, hvad det var, men de mente jo, at det måtte være spøgeriet. En

anden aften, da konen og börnene var komne i seng, manden var nemlig ikke hjemme, hørte hun, at döre og vinduer, kister og skabe blev lukkede op i storstuen, samtidig med at der var stor stöj som af flere tyve. Hun løb derfor i byen efter hjælp, men ved eftersynet var alt i sin gamle orden. Ved *P. Kamstrup* i Lejre.

1134. I *Øsby* præstegård har det al tid spögt stærkt. »Gamle Knud« foretog jævnlig vandringer gjennem huset om natten og op ad loftstrappen til kornloftet, hvor han målte kornet, de fattige skulde have. I steden for en skjæppe havde han i sin tid målt tre fjerdingkar og selv beholdt den fjerde; nu måtte han til straf »måle om igjen«. Man kunde høre ham skubbe med skjæppemålet, ryste sækken og skure med denne mod panelet, når han slæbte den ned. Pigerne i præstegården havde deres kammer i kvisten. De fandt en aften på at tage en af de meget gamle i pergament indbundne folianter, der lå i en krog på loftet, med ind i deres kammer. Efter nu forgjæves at have forsögt på at læse det fremmede sprog (bogen var på latin), lod de folianten ligge opslået på bordet, gik i seng og slukkede lyset. Kort efter blev bogen tre gange heftig slået i, og samtidig hørte de gamle Knud rumstere i værelset og ude på loftet. Da pigerne om morgenen ikke kom ned i rette tid, gik min moder op for at kalde på dem, men fandt dem da liggende i angestens sved med dynerne trukne op over hovedet, og bogen var lukket. Siden den tid nærede man alvorlig respekt for de gamle bøger. Da min ældre broder en dag var hjemme i ferien, tog han en af dem og gik ned i folkestuen med, hvor landsbyskrædderen sad og syede. Da min broder slog bogen op og begyndte at læse, tog pokker ved skrædderen, han kastede nål og saks, kravlede skyndsomt ned af bordet og løb hjem, idet han på det bestemteste nægtede at fortsætte arbejdet, dersom han ikke kunde være sikker på, at der ikke tiere skulde gjøres kunster med ham. Gamle Knud havde dog også sine gode sider, han værgede præste-

gården mod ildsvåde. Ved gården stod en prægtig gammel ask, det smukkeste træ af den slags, jeg har set. Det var gamle Knuds træ, og måske han virkelig også har plantet det. Så længe det stod, kunde præstegården ikke brænde. Da min fader tog afsked, lod »de ældste« under vacancen træet fælde. De frygtede for, at det skulde falde om og slå bryggerset i stykker, således blev der foregivet, og gårdens vedligeholdelse hvilede på sognet. Men at de vise mænds frygt var ugrundet, ses deraf, at to mænd arbejdede ufortrødent i næsten fjorten dage, inden de fik træet om. Hvad gamle Knud sagde hertil, vides ikke, men der rejste sig en almindelig uvilje imod den mand, der navnlig var skyld i vandalismen.

Dette sagn, som jeg har hørt i mit barndomshjem, Øsby i Sønderjylland, har jeg gjengivet så godt, som jeg har bevaret det gjennem omtr. tyve år i min hukommelse. Gamle Knud er hr. Knud Bramsen, præst i Øsby omtr. 1625.

1135. Når man går ad kirkevejen fra *Øsby* til *Flovt*, kommer man forbi en indhegnet græsbevokset vej, Grönnevej, som fører ned mod Vestergård, tidligere en adelig sædegård. For denne vej nærede vi som börn en sand rædsel. Det hed sig nemlig, at her kjørte hver nat en herremand i sin karet med fire sorte heste for, og de havde ildsprudende öjne og næsebor. Mødte han nogen, tog han dem op i vognen og kvalte dem. Til Vestergård og Flovt skov knytter sig flere sagn, som måske står i forbindelse med denne herremand, men de står nu så utydelig i mit minde, at jeg ikke ordenlig kan gjengive dem.

1134—1135 ved *Otto Kragh*, Kongens-Lyngby.

1136. I St. Jörgens forstad i Odense var der spøgeri hos beslagsmed Jörgensen. Smed Rasmus Jakobsen i Kjertinge har arbejdet hos ham og har set det. Især ved höjtiderne kom der nogen ind ad dörene til svendenes kamre, der forhen beboedes af Jörgensens svigerforældre, og man hørte det slæbe hen ad gulvet. En gang hørtes der et stort rabalder, som når et tungt kistelåg falder i, og en anden gang kom der én hen til en af svendenes seng (så vidt han kunde se et kvindfolk) og så stift på ham. Den

gamle smed så undertiden, at der var nogen, der smedede inde på værkstedet om natten. De var helt sorte og havde opsmøgede ærmer; kun armene var hvide. Ilden brændte også på skorstenen. Men ellers *hørte* man så ofte, at der blev smedet. Slagene hørtes så tydelig og i en takt, som når man smeder hestesko. Rasmus Jakobsen sagde en morgen til den gamle smed, da han kom for at hente nøglen til værkstedet: »Nu er der vel lavet en del sko i nat, for De har vel hørt det?« — »Ja, jeg har ikke været der, og jeg har« — som han kunde bande — »ikke gjort uret; men lad dem lide, der har gjort det«. Naboerne så ofte, at det brændte der inde om aftenen, men brød sig ikke derom, da de var så vante til det.

1137. For omtr. 110 år siden døde i Kjertinge en gårdmand, der hed Nörs. Han blev lagt i kiste, og da begravelsesdagen kom, blev kistelåget skruet til, og de kjørte så til kirkegården med ham. Men da går Nörs pludselig lige bag efter vognen i sit gamle töj og med den røde lue på. Det er aldeles bestemt, da det jo var höjlys dag. Man blev imidlertid ved at kjøre uden at sige eller lade sig mærke med noget. Ved kirkegården blev Nörs borte, og man løftede nu kisten af vognen og jordede ham. Men Nörs havde ingen ro i sin grav. Hver aften efter solnedgang kom han til sin gård. Lænkehunden fór straks ind i sit hus og kom ikke ud mere. Nörs råbte så til tjenestedrengen: »Mads, vi skal ud at slibe!« Men Mads blev naturligvis inde. Nörs begyndte så at slibe øksen; men slibestenen gik rundt af sig selv og endda så hurtig, at vandet røg ud fra den. Undertiden gik Nörs også ind i huggehuset, hvor man da hørte øksen gå rask. Senere blev gården flyttet. Man har da set en höj lue brænde på det sted, hvor ovnen stod, og dette sås endnu for 50 år siden. Det var også længe nok, inden han fik ro. Sagen er, at han havde nok slået en kniplingskræmmer ihjel med sin økse for at få hans penge og så kastet ham ind i ovnen og brændt ham for at fjærne ethvert spor. 1136—1137 ved *Chr. Clausen*, Flemløse sk.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 12. | 15. Juni. | 1885.

1138. Sangleg.

Udsat for klaver af *H. Nutzhorn.*

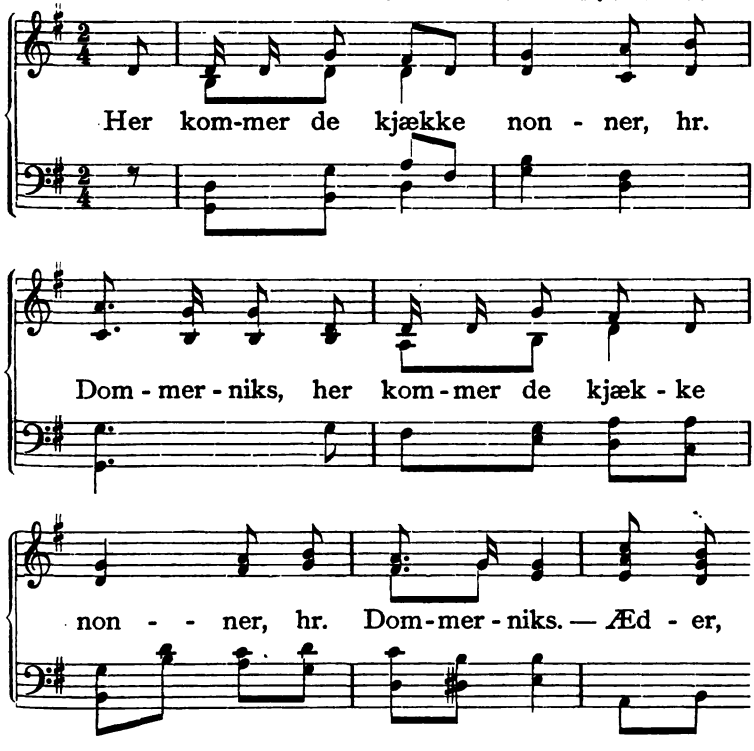

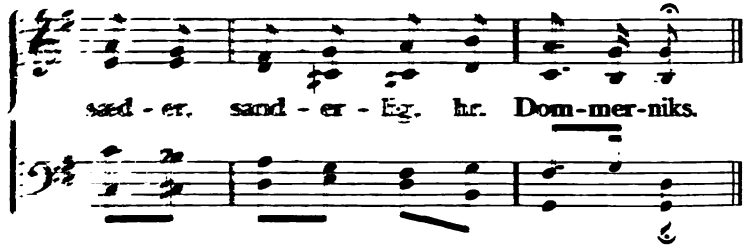

2. Hvad vil de kjække nonner, hr. Dommerniks?
hvad vil de kjække nonner, hr. Dommerniks?
Æder, sæder, sanderlig, hr. Dommerniks.
3. De vil med biskoppen tale, hr. Dommerniks.
4. Biskoppen er ikke hjemme, hr. D.
5. Hvor monne han da være?
6. Han er på skriverkontoret.
7. Hvad monne han der bestille?
8. Han skriver de kjærlighedsbreve.
9. Hvad står der i de breve?
10. Der står: de to skal sammen, hr. Dommerniks,
der står: de to skal sammen, hr. Dommerniks.
Æder, sæder, sanderlig, hr. Dommerniks.

Ovenstående hørte jeg for mange år siden af en gammel kone, så jeg véd ikke, om: »Æder, sæder« skal være: »Ædelig, sædelig«, skjönt jeg tror det. *Karen Toxværd*, Sillestrup.

Kjedeligt er det, at beskrivelsen af denne leg fattes. Sangen dertil synes heller ikke at være fuldstændig, men man kan dog omtrent slutte sig til det manglende. Man må antage, at legen er fra den senere katholske tid her i landet, altså fra samme tid som remsen nr. 550 i denne halvårgang *E. T. K.*

Svar.

Om Kjæltringerne. Kjæltringerne gik sjælden i en flok, men så godt som al tid i gåsegang — kjæltringgang. Først kom der en tre, fire kvinder, ofte hver med et barn i en slags hængeköje eller i en vugge på ryggen og så en mængde unger bag efter, i reglen efter som de var store til, så den mindste kom til sidst. Nu kom mændene med

deres skjærsliberbøre, glarkister eller hvad andet, de førte med sig; ikke sjælden havde en af dem en »ræwwel« blik-töj. Toget sluttede gjærne med en hund eller en gris. Hvor de kom frem, forstod de al tid at gjøre sig egnen nyttig ved at fiske i vandløbene, fange harer og fugle, og da ikke mindst ved at tigge og udføre visse arbejder for bønderne, så som at flå hunde og katte, kalve og heste, hvilke arbejder ingen »ærlig« mand kunde udføre. Nogle af dem var gode brokjægere. I afsides egne røvede de også, når de troede sig stærke nok til det. Ofte overnattede de under aaben himmel, dog vilde de gjærne have en lade at sove i. Når de således havde fået lov til at sove i laden, kom en af dem al tid ind i køkkenet og vilde have en pandekage bagt, den såkaldte kjæltringpandekage, der blev bagt i en sort sætte og var på fire og tyve æg.

Grimskjæg var en præstesön, og han var al tid pænere end de andre kjæltringer. En gammel kone, der er født i Falsig i *Navr*, har fortalt mig, at hun kunde huske, at Grimskjæg gjærne kom om i haven til dem og vilde have blomster. Mest holdt han af roser, som han satte så tæt om sin store hat, at det så ud som en fuldstændig krans. Navnet Grimskjæg fik han for sit lange hvide skjæg, der dækkede det meste af ansigtet. En lille pige, som sad og så på ham en gang, da han spiste, sagde som ved sig selv: »Han er just endda grim!« I hånden havde han al tid en meget lang knortekjæp, som han holdt om sådan en halv alen fra den øverste ende. Når han kom ind og havde hilst, var hans ord som oftest disse: »Nå, hvad har I så til gamle Grimskjæg i dag?« Og al tid havde man noget til ham. Fra *Resen* har jeg hört, at han en tid skal have haft en kvinde, som man kaldte »Ingebårre Piifhyt« (Ingeborg Pibehytte). Grimskjægs datter havde en stor, meget vansirende vorte over det ene öje. Hun rejste med *Peder Kristian Glarmester* eller Peder Kristian Struer, og de skal have haft tolv börn sammen. — I *Gjemsing* stak Grimskjæg en gang en krikke for bonden i Nörgård; men det var han nær kommen galt fra; ti da han havde fået kniven i den, rev den sig løs og satte efter ham, så han måtte løbe ud i stranden. Da hesten lige vilde forfølge ham i vandet, styrtede den.

Jens Kristian Svin eller »det store svin« var også en bekjendt kjæltring. Han var en lang rækel og så fæl ud,

således havde han en stor knude på den ene kind, og klæderne hang al tid og slantrede om ham. Når nogen kaldte ham med svinenavnet, svarede han gjærne: »Nej, det tager du fejl på, min fa'r, for svinene har fire ben, og jeg har kun to!« Han havde to meget smukke dötre, af hvilke den ene rejste med en glarmester, der hed *Støwthywl* (Møgbørhjul), den anden var kjæreste med en krambodsvend Karl Severin hos kjöbmand Rygaard i Holstebro.

Jesper Nifinger havde kun ni fingre. Han kunde spå og var nok ikke så akavet til det endda. Når han kom ind et sted, sagde han gjærne: »Nu kommer så mænd gamle Jesper Ni, har I nu en lille dråbe i æ kruk?«

I Vestervig bosatte en kjæltring sig, der hed *Peder Kristian Rakker*. Hans kvinde hed Ane, hun kunde spå i kaffegrums.

Lange-Margrete eller »Lånng-Gret« var en slem kjæltringkvind, hun har skilt mange mennesker ved livet i hendes dage. Særlig var det börn, hun efterstræbte, da hun mente, at hvis hun kunde få syv börnehjærter, kunde hun flyve, men hun fik kun seks, og derfor kunde hun kun flagre.

Til Bastrup i *Asp* kom en aften en flok kjæltringer, som fik lov til at ligge i laden om natten. Om morgenen havde en af deres kvinder født et barn. Da præsten i pastoratet hørte dette, tog han ned og döbte barnet. Kvinden angav en ved navn Abraham som barnefader, og drengen fik da navnet *Kasper Abrahamsen*.

En gammel mand har fortalt mig følgende: Min faders fader hed Jens Tusgård og boede på *Hjerm hede*. En dag, da han var henne at sove til middag, kom *de Torsted drenge* ind. Disse to brødre var imidlertid ikke rene drenge, men halvgamle mænd. De bad da om lidt, hvad »vor mo'r« kunde undvære. Ja, de kunde da nok få noget brød. »Brød!« svarede de, »det er svineføde, vi vil have tilmad«. Dette her lå min gammelfa'r og hørte på, og han trak da omhænget til side, smed benene ud på gulvet, greb en skikkelig tyk kjæp, der stod i krogen, og gav de Torsted drenge et ordentligt ræk over benene med de ord: »Så I mener, at brød er svineføde?« Drengene bad godt for sig, men skyndte sig alligevel bort, da det syntes for dem, at det var usikkert, om kjæppen ikke kom igjen.

Grå-Grete havde en sön ved en jøde B—, der var

kjöbmand i Holstebro. Denne sön lever her på egnen som en bekjendt kvaksalver.

Jens Langkniv var en slem røver; han har undlivet en mængde mennesker. Undertiden red han omkring, når han var ude at røve. En gang indhentede han en pige på *Kloster hede*, udplyndrede hende lige til skindet og truede hende så til at holde sin hest, så længe han pakkede sagerne sammen; men pigen var lige så klog som et menneske og passede sit snit, da Jens vendte ryggen til, svang sig op på hesten og lod så knyge af sted. Således kom hun ridende til Birkild i *Asp*, lige så nøgen, som hun kom til verden.

En af de Ryde rakkere hed *Niels Naer.*

Kristen Tænd, Jens Hund, Kristen Hund, Kristen Kat og *Henrik Udöbt* har været kjendte i Vardeegnen.

Niels Godt har været kjendt her.

På *Skarby hede* skal en stodderkonge ved navn Niels Håsum have slået sin morgenstjærne i stykker på nogle kjæltringer, han ikke kunde få til at lystre.

M. Möller, Sir ved Holstebro.

Lange-Margrete. Min bedstemoders søster kjendte godt *Lange-Margrete.* Mens hun tjente som køkkenpige på herregården *Dejbjærglund* var det en dag, herskabet og de fleste tyende var borte, at Lange-Margrete kom farende ind i gården med en halv snes rakkerkjærlinger i sit følge. Ræd blev køkkenpigen, men hun var snild. Hun tog i hast en flæskeskinke og gav den til Lange-Margrete med de ord: »Tys — vær stille! — herskabet sover!« Straks svang Lange-Margrete sin stok over hovedet på de andre, og så løb hele skaren.

Lange-Margrete gik ellers al tid med to kjæppe til byen, men et stykke uden for tog hun begge kjæppene under armen. — Hun holdt meget af at ryge tobak, og når hun kom ind et sted, sagde hun tit: »Tænd mæ mi piww, a fo wol ek ande brejjskiww« (et stykke smörrebrød bagt i en æggekage).

Det hændte tit, at hun fik et barn, men hun tog dem alle af dage, mens de var små. En gang fandt hun et hesteådsel. Det sprættede hun op, stoppede en lille unge ind i det og lod det der omkomme. En anden gang skar hun halsen over på en lille en, i det hun sagde: »Ti stell, bette bæer! de er ekkun et snit«. Man turde jo ikke gjøre hende noget. De andre kjærlinger, der hørte til hendes

følge, havde så gjort en ulykke på en. Til sidst blev hun jo dog fanget og endte sine dage i Viborg tugthus.

Meddelt mig af en gammel pige, der døde 1872, 88 Aar gl.
N. C Andreassen, Ørslev v. Skjelskør.

Om Kjæltringerne. Næst efter at henvise til, hvad jeg i »Sagn fra Jylland«, s. 105—107, og »Sagn og Overtro fra Jylland«, s. 108—111, har meddelt om enkelte kjæltringer, finder jeg her anledning til at fortælle, at jeg på en rejse opsögte den i M. Goldschmidts »En Hederejse i Viborg-Egnen«, s. 224—226, omtalte *Tater-Lene*, Ane Magdalene Adamsdatter. Jeg skal ikke rose hende for, at hun var meget meddelsom af sig. Hvor vidt hun havde »dyet sig«, til hun var 22 år, skal jeg ikke kunne sige, men hun blev konfirmeret i Östbirk kirke, da hun var 29 år og havde da flakket omkring fra sit 12. år, samt i den tid født 6 uægte börn. Hun fik i kirkebogen følgende karakterer: kundskab mådelig, opförsel meget slet. Hun er født 13. Septbr. 1803 og hendes forældre var indsidder Adam Carlsen og hustru Dorte Pedersdatter i Östbirk.

Hertil kan så föjes et lille stykke, jeg nedskrev 1881.

Sidst afvigte 29. Oktober døde her i sognet (Vindum i Middelsom herred) *Anders Andersen* med tilnavn *Torup*. I F. Dyrlunds bog om tatere og natmandsfolk i Danmark, Kbhvn. 1872, der er bygget på lutter skriftlige optegnelser, indberetninger o. desl., anføres s. 247, at i 1803 beboede en natmandsfamilie af 8 personer: Niels Lund med kone, hendes moster og 5 börn en faldefærdig rönne uden for Langå by. Efter meddelelse fra Ulstrup godskontor gav han sig af med natmandsarbejde og var skorstensfejer på Ulstrup o. fl. st., men skjönt han tillige var lidt skrædder, var han dog til byrde, han strejfede ofte om på tiggeri og sommerfiskeri. I denne usle rönne var den nys afdøde født, og han kunde godt i hans modne alder af og til fortælle om, hvor småt det var for dem, og hvordan börnene fangede fugle for at få lidt tilmad til brødet. Et af Niels Lunds börn hed Stine, og hun var ualmindelig smuk. Da han var død, giftede enken sig med en natmand fra Mors, som man derfor kaldte Mors-Anders, og han lokkede (besvangrede) sin stifdatter, den nys nævnte Stine, så ofte, at hun havde 12 börn ved ham; men hun fik tvillinger i alt fald én gang, og om deres fødsel har hun fortalt, at den foregik på en vej, så hun måtte bære börnene hjem i sit forklæde. Efter at dette utilladelige forhold i lang tid var

holdt i dølgsmål, udlagde hun omsider Mors-Anders som barnefader, og så kom de begge i tugthuset. Af de börn, han havde med Stine, vil jeg her nævne Jörgen Torup, der en gang ved nattetid gik ud i Rindsholms sø for at stjæle fiskene af et der udsat fiskegarn, men druknede, og det antoges med grund, at krampen havde taget ham. En anden af sönnerne kaldtes Bitte-Anders Torup til adskjel fra den nys afdøde. Han nævnedes også Viborg-Anders for et besøg, han havde aflagt i Viborg-huset (tugthuset). Da den smukke Stine havde udstået straffen i Viborg tugthus og igjen var på fri fod, giftede hun sig med Lars Mortensen Torup i Vindum, der var meget ældre end hun, og fra ham stammer Torup-Navnet, der nu hartad er blevet et kjendingsnavn for hele familien. Mors-Anders var ved Niels Lunds enke fader til den nys afdøde Anders Andersen Torup, og da denne kom til at tjene på Vindum-overgård, besögte han jævnlig sin halvsøster, og det varede ikke længe, inden han fik sit tilflugtssted i Lars Torups hus. Lars blev gammel og svag, men nu blev Anders husets stötte, og han forsörgede både Lars og sin halvsøster i deres alderdom. Siden deres død har han boet i Vindum og der ernæret sig med nogen vanskelighed ved at binde halmløbe og feje skorstene. Af og til måtte han have lidt fattighjælp, men förte ellers et meget skikkeligt og stille liv. Af familien lever her endnu to bosiddende mænd i sognet.

Andreas Larsen Torup er det eneste barn, Stine havde med Lars Mortensen Torup. Han bor nu i *Funder* og er altså halvbroder til Jörgen Torup. Lars Torup var i sin tid gymnastiklærer ved Randers dragoner.

Hertil må föjes følgende (skrevet i år):

I 1881 kom Bitte-Anders Torup, en halvbroder til Anders Andersen, hjem her til sognet fra Horsens tugthus efter at have udholdt en lang straffetid. Det var midt om sommeren. Efter i vintertiden på kommunens regning at have fået husly og føde her, blev han meget syg, kom sig dog, men stjal så nogle kalveskind i Bjerringbro, blev da atter ført til Horsens og kommer nu næppe mere på fri fod, da han er en ældre mand. Alle folk her roser ellers hans store skikkelighed, og jeg selv fik under samtaler med ham et særdeles godt indtryk af manden, men han kunde nu en gang ikke lade være at stjæle. Han havde i sin frihedstid flere gange udtalt, at han nu ikke

vilde komme folk for nær tiere, men det gik ham dog på. Han var meget dårlig gift, men konen er nu død. Hans datter, der en tid boede i Skavn huse, blev lokket af en karl fra Vandet, men døde kort efter barnets fødsel. Det kom nu til faderens forældre i Torning, fik der en dårlig opdragelse og fik endelig ved gode folks hjælp en plads på et børnehjem, hvor det nu befinder sig.

E. T. Kristensen.

Om Kjæltringerne. Jeg har i vestjysk truffet to ord, som jeg formoder stammer fra Taterne. Det ene mindes jeg: o kom i lakensaareng mæ ɔ: i slet selskab ell. lign. For resten er deres sprog nogenlunde redet ved ordbog og prøver i »De jyske Zigeunere og en rotvelsk Ordbog«, Kbhvn. 1837, af rektor dorph. *H. F. Feilberg.*

Kjæltringsprog. Skjøt ind o glimstret å hæk wos en spraglfosling i bommerten! (d. e. spring ind ad vinduet og hent os en tegnebog i kisten.)

Minoses tyrer, dinoses er en præveli kvant. (Jeg synes, du er en af vor' folk.) Jænniken nøk di hæwwl! (Fanden ta' de hunde!)

Hwå kinter dinoses frataris? (Hvor kommer du fra?)«

J. Jakobsen, Vesterbølle.

25. Vorherre og Sct. Peder vandrede en gang her nede på jorden, og da kom de til et hus, hvor en led heks boede. Der bad de om nattely, men nej, de kunde pille af, hun vilde ikke have dem i sit hus. Vorherre bad atter sagtmodig om at komme ind, da det var et stygt vejr, men han fik kun hånsord til svar. Så blev Peder vred og sagde, at til straf derfor skulde hun blive til en skruptusse, og straks hoppede der en af de store grå tusser på jorden. Dette har jeg hørt som skolebarn.

29. Navnet gøgespyt kommer af den tro, at gøgen spytter, når den kukker. Troldespyt troes også at være udspyet af trolde. Blot må mærkes, at cikadeskummet, der findes i enge, i almindelighed kaldes troldespyt, det uden for enge gøgespyt.

32. Man må ikke skære negle af om søndagen, fordi man ellers vil få gigt i hænderne.

33. Intet skærende redskab må ligge med »e bed« op ad, da man ellers i en ikke alt for fjærn fremtid vil komme til at skære sig dermed. Andre siger, at man vil komme til at bruge redskabet til at slagte et kjært kreatur med.

34. Hvis man ikke lader sit afklippede hår brænde, får fuglene fat i det og bygger rede deraf, og så bliver man syg, dødelig syg, så længe hårene er i fuglereden. Andre mennesker kan også få fat i det, og det kan være meget slemt. Hvis en giftesyg pige får fat i en karls hår på den måde, og hun al tid bærer det ved sit bryst, bliver karlen elskovssyg og må følge hende, hvor hun går.

25. Her kaldes legen klabondt eller klap-op. E bondt er målet, hvor der klappes ud.

36. Wost-å-brø dansedes således her: De dansende stillede sig op i en stor kreds, så at de stod skiftevis, mand og kone (karl og pige), og tog hverandre i hænderne. Nu dansede man først en trampende runddans først én gang til højre og så én til venstre. Derpå løste kjæden sig, og nu svingede parrene sig et par gange gulvet rundt i en slags polka; dernæst blev kjæden dannet igjen, men dog således, og deri lå egentlig hele kunsten, at den kone, man tog ved sin venstre side, kom til at stå ved højre. Atter gik turen i kjæde rundt, og nu tog man den ny kone, der var kommen på ens venstre side o. s. v. Morskaben består altså i, at mændene stadig skifter koner.

Mads Jepsen.

34. Afklippet hår må ikke smides ud, men skal brændes, for at fuglene ikke skal bruge det til redebygning, og sker det, vil den, der er bleven klippet, få filtret hår.

Lærer *Kr. Jensen*, V.-Vedsted.

37. Man lukker hænderne sammen og sætter så den ene oven på den anden; er der mange i legen, kan det blive en antagelig højde. For hver gang der nu bliver sagt et spörgsmål eller et svar, tager en sin hånd bort. Man begynder da:

Borre, borre guldæble, nierborre, nu kan jeg ikke komme længer.

For hvad? — For guldæblet!
Hvor blev æblet? — Musen tog det!
Hvor blev musen? — Under kværnen!
Hvor blev kværnen? — Kvinden moel!
Hvor blev kvinden? — Bagede kage!
Hvor blev kagen? — I ovnen?
Hvor blev ovnen? — Ilden brændte!
Hvor blev ilden? — Vandet slukte!
Hvor blev vandet? — Oksen drak det!

Hvor blev oksen? — Sögte skoven!
Hvor blev skoven? — Øksen bed?
Hvor blev øksen? — Smeden smedte!
Hvor blev smeden? — Såede hvede!
Hvor blev hveden? — Alle krager og ravne åd det op inden morgen, solen stod op.

Hvem der nu ler og snakker først af alle os, her er i stuen, skal have 24 balleroner!

Meddeleren sagde, at balleroner var det samme som bank.

42. For at hindre døde folk fra at »gå igjen«, har man för brugt en hel del forsigtighedsregler. Således skulde der da lægges noget hörfrø eller noget sand i kisten hos den døde, og förend han (eller hun) så fik det talt, kunde han ikke gå igjen.

Eller man skulde lægge en fjerding gryn under den dødes hoved, og dem skulde han så skaffe talt og få lagt ned under benene, inden han kunde nå at komme igjen.

Eller man skulde tage et plovhjul (et redskab, som for et par menneskealdere siden har gjort sit gavn), og det skulde man hænge op på et bjælkehoved uden for på væggen, når en var død. Det havde så den virkning, at lige så mange gange, som hjulet havde gået rundt, lige så mange gange skulde den døde gå rundt om gården, förend han kunde komme ind. *Annette Jensen.*

12. Løvetand kaldes i Idestrup sogn troldurter, i Væggerløse sogn loppeurter; den efter endt blomstring dannede fnugkugle kaldes tit »krus öl«, og den, som kan blæse alle fnuggene af i ét pust, kan også drikke et krus öl af én gang; så mange fnug, der bliver tilbage efter et pust, så mange kjærester har vedkommende. Her siges, at man får vorter, hvor man bliver plettet af mælkesaften, og mens jeg var barn, brugte vi det som narreri at plette hverandre med den. Græshopperne kan bide vorterne af.

42. Jeg spurgte min fader, om han kjendte den skik at læsse halmen af ligvognen og lægge ved kirkegården; men han svarede, det havde ikke været brugt her på egnen. Derimod havde det været skik at dreje en omgang med vognen, når liget var læsset af, for at den døde ikke skulde »hitte hjem og spøge«. Ved en begravelse i Majbölle på Lolland for nogle år siden så jeg, at liget blev båret en omgang omkring kirken, för det blev båret til graven; jeg spurgte, hvad de gjorde det for, og fik til svar, at det var sådan en gammel skik, som ellers ikke havde noget på

sig; men i gamle dage mente man, at når liget blev båret en omgang om kirken, kunde vedkommende ikke finde vej til hjemmet, hvis han vilde spøge, og så havde skikken holdt sig.

Mon ikke ligvognshalmen og brødskalken er en indbydelse til den mulige gjenganger om at slå sig til ro ved kirkegården?

I Væggerløse sogn har det også været skik at bære liget en omgang omkring kirken, men det er nu for længe siden gået af brug. Derimod var det skik (så længe det var skik, at ligfølget fyldte og höjnede graven), at alle spaderne og skovlene på én gang og stiltiende kastedes korsvis på graven, så snart den var færdig, og straks derpå toges op igjen. Hver mand smider det redskab, han har i hånden, og det går som på kommando, i et nu. Da min broder en gang beholdt sin skovl i hånden og stod og undredes over, hvad det dog skulde betyde, rev en af de andre skovlen ud af hånden på ham og kastede i bunken med de andre. Nu dækker følget kun kisten, og så er korslægningen falden bort med det samme.

Karen Toxværd i Sillestrup, Falster.

49. Et legeselskab har valgt sig en »dommer« og en til at »gjemme bælte«. Man sætter sig da i en rundkreds, og den, der »gjemmer bælte«, går rundt og gjentager ved hver: »Gjemme, gjemme bælte, meget godt og vel!« Efter endt omgang skal dommeren svare på spörgsmålet: »Gjæt, hvem bæltet har?« Gjætter han rigtig, skal han have et gryn; gjætter han fejl, får den anden et gryn. Således bliver man ved, til »bæltet« har været gjemt hos dem alle. Grynene vil da gjøre udslaget. Den, der har mindst, har tabt og skal miste hovedet. Dog har han frihed til selv at vælge klokkeslættet. Synderen sætter sig på hug inde i kredsen, og den anden går rundt om ham med hånden på hans hoved, og efter først at have fået klokkeslættet at vide gjentages det stadige spörgsmål: »Hvad er klokken?« Nu kan den dødsdömte spille rundt om sit klokkeslæt så længe han vil, men når det så endelig bliver nævnet, så — ruller han. *Annette Jensen.*

Man mærke sig, at i denne og nogle af de følgende beskrivelser af legen, er et væsentligt led deraf faldet bort. *E. T. K.*

49. Her på egnen leges »Putte bælte« således (mest af pigerne). Börnene sætter sig i en rundkreds, så nær som den, der skal gjemme, og den, der skal gjætte. Hin

står inden i kredsen og gjemmer både i de andres og i sit eget skjød med de ord: Put put bejlte, sut sut sejlte, hold tæt, hvad du har! Når kredsen er gået rundt, spörges gjætteren: Hvem har det? Gjættes der rigtig tre gange, för den, der gjemmer, får ret tre gange (d. e. når der gjættes fejl), skal gjemmeren halshugges, i modsat fald skal gjætteren halshugges. Lad os nu sætte, at gjætteren skal halshugges. Hun skal da lægge sit hoved i gjemmerens skjød, der giver hende tre slag på ryggen, peger på et af de andre börn og spörger: Hvem skal den have? Den halshuggede nævner nu i blinde en eller anden kjendt person, og således fortsættes, indtil alle i legen får en mage. Jo urimeligere partier der således stiftes, jo morsommere er det. *Martin Dyrholm*, Brudager.

49. Ved legen »Putte i bælte« sætter man sig i en kreds om to af deltagerne. Enhver af dem, der sidder i kredsen, holder hænderne, som om han sad og gjemte noget i dem. Den ene af dem, der er inden i kredsen, har så en lille ting (f. eks. en sten) i hånden. Med den går han omkring og lader, som om han puttede den ned i hænderne så på den ene, så på den anden, og en af dem giver han den også virkelig til. Mens han sådan går omkring, siger han: »Put i bælte, put i bælte, forvar den så vel, som du kan.« Nu skal den anden, der er inden i kredsen, prøve at gjætte, hos hvem stenen er gjemt. Gjætter han fejl, skal han have et slag på ryggen af den, der gjemmer stenen; men hvis han gjætter rigtig, skal den, hos hvem han finder stenen, være gjemmer, mens den, der för var det, nu skal gjætte. *Johannes Bennike.*

49. Gjætteren står bag kredsen af de legende, og spörgeren går inden i og »putter bælte«. De legende sidder med en hue, et forklæde eller begge hænder sammen for at opfange det, spörgeren monne stikke til dem, og de forestiller alle, at de fik det, for at vildlede gjætteren. Idet spörgeren stikker sin hånd i hver enkelts gjemme siger han:

»Gjem bælte, gjem bælte,
gjem sårene (d. e. såderne) godt,
gjem grynene bedre,
pas på, hvad du har!«

Når dette er sagt til alle, vender han sig til gjætteren, der imidlertid har brugt sine öjne så godt han kunde, og siger: »Hvem har bæltet?« Gjætter han nu rigtig, så har han 1, i modsat fald har spörgeren 1, og legen fortsættes, til en af

dem har 9. Sejrherren sætter sig nu hen i en krog, medens den anden går omkring og får af hver enkelt tilhvisket et ønske for sejrherren, og så går han hen til ham og siger: En ønsker dig en guldkaret, én et kongerige, én et kys af N. N., én en kjæreste, én en ny hat o. s. v., hvem skal så gå?« Sejrherren nævner da et af ønskerne, og den, der har gjort det, skal gå i kredsen næste gang.

Fra Sydvest-Sælland ved *Kr. R. Stenbæk*, Elmelunde.

49. I min barndom legede jeg »Put i bælte« med byens småpiger på følgende måde: Vi satte os i en lang række med opsamlede forklæder. Den, der gik med det, som skulde skjules, sagde, medens hun puttede dybt ned i forklæderne: »Put i put i bælte, forvar mig det så vel!« En anden stod på vagt for at opdage, hvor stenen, eller hvad det nu var, blev skjult, og hvis der straks blev gjættet rigtig, skulde den, hos hvem stenen fandtes, miste sit hoved, men først blev det hende tilladt at skrifte sine synder. Den, der havde gjemt stenen, trådte frem og sagde: »Hwa ha do søndet, å hwa ha do bråt?« Synderen svarede: »A ha væltet min m*u*es ö*l*ebrøpå*t*.« — »Hwa mier?« — »En balli tier.« Så blev der lagt et sammenrullet törklæde oven på hovedet, og dette törklæde blev nu hugget af med et rask slag.

41. I Tøstrup ved Grenå var det almindeligt at kalde den, som blev sidst færdig ved måltidet, Tæ*g*el eller Tæggelbassi, og det hed gjærne til os börn: Sid nu ikke og tæ*g*el over maden. *Karoline Brummer*, Egtved.

1. Gjøgeurten hedder på Bornholm Harrens hånn, almindeligst brugt i flertal H. hænner (Herrens hænder), og på Møen »Jæjse*n*-grø« ell. »Jöjse*n*-grø« (gjøge-grød?). Sagn eller overtro om den kjendes næppe mere på nogen af de nævnte øer.

19. Aflange, firkantede trætallerkener var almindelig brugte på Møen indtil for henved 50 år siden og bruges nok endnu enkelte steder hos gammeldags folk. De er simpelt hen blevne kaldte »træ-«, men dog vist almindeligst »sildetallerkener«, da man for det meste kun har brugt dem til den kogte sild, som spises til davre.

På Bornholm bruges de endnu i ethvert hjem til spegesilden, som man spiser hver morgen til »m*a*rnm*å*l«, og de kaldes »se*ll*a-brekker« (sildebrikker) el. s.-tallrekka« (s.-tallerkener).

21. Navnet »Fandens Ridehest« kjender jeg ikke. Den store grönne græshoppe hedder på Møen »græshoppe«; på

Bornholm hedder den »vortebider«, hvilket navn den jo også har hos Feddersen, og det er en talemåde, som dog næppe nogen tror på, at den kan bide vorter af.

37. På bornholm har jeg hørt et rim:

Hajj ballder röwna!
dænn vida mærn slo dænn brövna,

som rimeligvis har hørt til en leg, der nu er glemt.

Den af Pastor Feilberg omspurgte leg kjendes næppe på Møen. Derimod haves en del remser, som åbenbart har været brugte ved en sådan leg, men som nu kun bruges, når et af börnene skal tælles ud af rækken:

Ballerone
mæ senn krone
mæ senn kæp å mæ senn staw
føre (førte) tæ dænn hællie graw
— törre lörre låe —
en stor so å en grå so;
vor manne gresser?
fjorten æller femten;
de vå' gått dæmpe' (dæmmet?),
hokke ris å slæve i mossen,
male gryn å potte i possen.
Kestne Pær Må'tens ha'e en kal, såmm ske' tæ senn gomme.
Hær hår jæ en manfan,
såmm ska se'e imællem en regsspan,
en katt å en kælle*n*,
to bokser foll *a* vælle*n*.
Hempen hampen,
slöwten töwten,
fenren i være' (fingren i vejret).

49. Den omspurgte leg må vel være den, der på Bornholm hedder »Gjemme bæltet«, og som leges således: Et af börnene kaldes »dåra« og sidder i ell. på »dårastan« (dårestedet) for at gjætte; et andet barn gjemmer bæltet, der kan være en hvilken som helst lille gjenstand, hos de øvrige börn ved at putte hånden med bæltet i ned i deres forklæde, hue eller andet, som de holder op forved sig, sigende til hver især: »Gjem gjem bælted majed gått å væl!« og vender sig derefter om mod dåren med de ord: »Dåra, gædd, væmm bælted hår!« Når nu dåren har gjættet rigtig et vist antal gange, går de andre börn afsides for at udvælge ham (el. hende) et vist antal kjærester, vist nok tre, hvorpå et af börnene siger til dåren: »En god gang

jeg (eller du?) gik;. tre Danmarks sönner (eller dötre, hvis dåren er en dreng) jeg (du?) fik (her mangler måske noget, jeg husker ikke remsen), den ene som så, den anden som så« o. s. v., i det der peges i den retning, hvor hver enkelt kjæreste bor. Derefter peges igjen for fra og spörges: »Hvad vil du gjøre ved den som så?« og dåren må sige, hvad der skal gjøres ved hver især, hvilket som oftest er noget slemt, så som at hænges i røg.

For en 30 år siden var legen temmelig almindelig også mellem större börn; men siden er den bleven sjældnere og leges kun af de mindre.

Det samme er tilfældet her i Borre, hvor legen för havde samme navn og legtes på samme måde som på Bornholm med følgende undtagelser. Når bæltet var gjemt, hed det til dåren:

Dåre dåre, atter vis!
dær löwer en gris
åpp a Kællby ris;
ta ham åmm rompen
å kys ham i gompen
å jæt så, væmm bælte' hær!

Nu kom det an på, om der først gjættedes fejl eller rigtig ni gange; i første tilfælde skulde dåren, i sidste den gjemmende »miste sit hoved«. Dette gik således til, at vedkommende satte sig på hug på gulvet med de andre börn stående omkring sig og deres forklæder eller andre gjenstande bredt over hovedet på sig. Han (eller hun) blev så først tilspurgt: »Hvad klokkeslæt vil du miste dit hoved?« og skulde gjætte det klokkeslæt, som et par af de andre havde aftalt, og blev dernæst tilspurgt: »Hvad vil du give den og den« o. s. v., i det der pegtes på hvert enkelt barn, indtil de alle sammen, den dødsdömte selv iberegnet, var blevne lovede hver en gave.

Legen kaldes nu for tiden »At gjemme ringen«, ligesom det også hedder: »Jem' jem' ren'ten!« den gjættende hedder ikke dåre, og remsen kjendes ikke. *N. E. Hansen*, Borre.

18. At sidde efter i skolen kaldtes i min barndom i Sebber (ved Nibe) »å sej te grisen« (at sidde til grisen).

27. For at kagen (ɔ: brødet) ikke skal blive forgjort.

34. Fra Ty har jeg hørt, at den får gulsot, hvis håraffald kommer i fuglereder.

Ungkarl *Niels Sörensen*, Løgstør.

Spörgsmål.

Med tak for de mange gode oplysninger, jeg alt har modtaget, af hvilke en stor del straks bliver benyttede i 1. hæfte af min jyske ordbog, som jeg venter at få ud til efteråret, tillader jeg mig atter at banke på og bede om oplysninger:

55. Til en leg i Vensyssel »å graw nappeluwwet«, hvori små græstotter skæres løs med rod og sættes ned igjen, og hvor en, som ej véd, hvor de sidder, i tre nap skal gribe en, hører en remse: Di ska ta dem å bær dem på djæ tånng te Öster-Skawånng . . . .; mere har jeg ikke, og der skal mangle meget, ligesom jeg heller ikke véd, hvorledes legen ender.

56. I en ordsamling, der stammer fra afd. provst Schade på Mors, fra begyndelsen af århundredet, findes stumperne af et hyrderim eller en legeremse: nöj i æ poes, nöj i æ moes, nöj i æ pemperpøes ell. stærken poes, å mæjl moes å pempenpoes! Skulde der ikke ved gamles hjælp kunne oplyses, hvad dette er, og hvortil det hører?

H. F. Feilberg.

Rettelser. 1884. II, s. 87, lin. 15 f. o. Krænderup, l. Krunderup. 1885. I, nr. 1089, Knakker, l. Knækker, nr. 1106, Græs, l. Visse.

Der er blevet gjort indvendinger mod stavemåden i 1885. I, nr. 936 af kjærrk, sellk, pemmp, skommp. Jeg skal da oplyse, at fordoblingen af r, l, m blot har til hensigt at udtrykke en meget lang rullende lyd, svarende til börnenes ridt på knæet. Ellers vil jeg skrive ordene således: pemp, skomp o. s. v. Man vil måske indvende, at hvor stødtonen kommer på en af de to endemedlyd, må den al tid falde på den første. Men når man siger lam og derpå lamp, hører man dog let, at m i det sidste ord har en större rulletone og næsten ingen stødtone, hvorimod p får det væsentlige stød. Men om den sag kan der, det må jeg indrömme, godt være to meninger. *E. T. K.*

Efter overenskomst med udgiveren af de svenske landsmålsforeningers tidsskrift: »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif«, docent I. A. Lundell, Uppsala, kan medlemmerne af Folkemindesamfundet få ovennævnte tidsskrift ved at bestille det hos kandidat Båge, Testrup höjskole, Mårslet st., og samtidig indbetale kr. 2,50. Tidsskriftet (omtrent 30 ark årlig) koster ellers for medlemmer 3 kr., mens bogladeprisen er kr. 4,50. p. st. v.: *H. F. Feilberg.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Fjerde halvårgang.

Juli—December 1885.

Kolding.

Konrad Jørgensens Bogtrykkeri ved H. P. Warberg.

Jebjærg v. Skive. 22. H. Hansen, Hjallese v. Odense. 3. H. P. Hansen, Skjellerup-Nygårde v. Silkeborg. 21. Hans Peder Hansen, Sotrup, Sundeved. 6. J. P. Hansen, Cedar Falls, Amerika. Lovise Hansen, Hurup v. Hadsund. 270. N. E. Hansen, Borre v. Stege. 101. Povl Hansen, Vallekilde. Sören Hansen, Skjold v. Horsens. R. H., Askov. 17. C. C. Hedemann, Næstved. 23. U. N. Henneberg, Skals v. Viborg. 79. S. Hense, Fedsted, Sønderjylland. 49. Karl Hjorth, Årestrup, Stövring. Jens Høeg, Askov. 13. Jens Jacobsen, Mejlby, Hjortshöj. 132. Johannes Jacobsen, Ashland, Amerika. 136. P. Jacobsen, Kbh. Annette Jensen, Udby, Stege. 155. J. Jensen, Refshalegård, Moselund. 38. Jacob Jensen, Hunderup v. Bramming. Jens Peter Jensen, Fåborg v. Varde. 48. Jeppe Jensen, Kbh. 38. Kr. Jensen, V.-Vedsted, Ribe. 20. P. Jensen, Kværndrup. 843. Peder Jensen, Tune, Tåstrup. 14. Svend Peter Jensen, Vol v. Silkeborg. 20. Theodor Jensen, N.-Åby. 32. Mads Jepsen, Bredstrup v. Fredericia. 65. Niels Johannessen, Veggerløse, Falster. 20. Marie Johansen, Bøffelkobbel, Sønderjylland. 24. Anders P. Jörgensen, Mosebakke v. Ö.-Svenstrup. 12. Hans Kr. Jörgensen, Vallekilde. 38. Jörgen Jörgensen, Langemark, Samsø. 30. O. Kalkar, Viborg. Frederik Knudsen, Agerskov v. Bording. 54. E. T. Kristensen, Brandstrup v. Rødkjær. Jens Kr. Kristensen. Rakkeby, Mors. 19. Jens Th. Kristensten Stövring. T. Kristensen, Rönslunde, v. N.-Snede. 88. T. Kr. Kristensen, Skallerup v. Hjörring. 64. Marie Langhorn, Kristiansminde v. Horsens. 42. Kristian Larsen, Finderup v. Slagelse. 87. Niels Larsen, Askov. 50. Niels Peter Larsen (Menstrup), Askov. 45. Kristen Graven Lavridsen, Skallerup v. Hjörring. 48. Mads Lavridsen, Askov. 30. Sören Chr. Mikkelsen, Jowa, Amerika. 11. M. Møller, Sir v. Holstebro. 70. Johannes Neve, Lykkely v. Hjörring. 168. A. C. Nielsen, Malle v. Løgstør. 106. J. Nielsen, Lillebrænde, Falster. 58. Jens Nielsen, Ringkjøbing. 51. J. Kr. Nielsen, Grindsted, Varde. 50. Jens Krist. Nielsen, Års. 83. L. Nielsen, Skjellingsted, Mørköv. 6. Martin Nielsen, Stangegård, Bornholm. 61. Chr. Nielsen, Jelling. 55. Peter Nissen, Grönvang v. Vejen. 85. H. Th. Nyboe, Amerika. 16. Sigurd Nygård, S.-Nærå. A. Olrik, Kbh. Niels Ovesen, Askov. 22. Anders H. Paulsen, Jelling. 38. Hans Pedersen, Askov. 20. Herman Pedersen, Hammerum v. Herning. Niels Pedersens kone, Vejleby, Holbæk. 36. H. Petersen, Fårbæk v. Skive. 117. Frederik Poulsen, Dollerup v. Viborg. Johannes Schrøder, Kjöbenhavn. Kr. Skovmand, Ö.-Marie, Bornholm. 89. Jens Skytte, Kolding. 32. Kr. R. Stenbæk, Elmelunde v. Stege. 76. Jens Sörensen, Skallerup v. Hjörring. 58. Mikkel Sörensen, Brundby, Samsø. 120. Niels Sörensen, Løgstør. 96. Karen Toxværd, Sillestrup, Falster. 447. Rasmus Toxværd, Sillestrup, Falster. 28. Peder Vandborg, Askov. 15. Kr. Östergård, Stövring. 3.

Rettelser. S. 50 l. 8 og 10 er glemt omkvædene, som står anførte ved 1. vers. S. 99 l. 6 er glemt det sidste omkvæd, som står ved 1. vers. S. 100, l. 8 f. n. 284 l. 283. S. 187, l. 13 f. n. Gjæst l. gjæst.

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 13. | 1. Juli. | 1885.

I. Lokket ved runer.

1. Hr. Torben han klædte sig udi mår,
så red han sig udi kongens gård.
2. Hr. Torben klædte sig i gyldne skind,
saa red han sig i kongens gård ind.
3. Og da han kom udi kongens gård,
der stod alle de jomfruer, var klædt i mår.
4. Deri var ogsaa stolt Elselil fin,
hr. Torben han tænkte: Hun skal blive min!
5. »Og hør du, stolt Elselil, så faver og så fin!
og vil du nu være allerkjæresten min?«
6. »Jeg vil ikke være allerkjæresten din,
for du haver lokket kjær søsteren min.«
7. Hr. Torben han huggede sin hest udi spor',
så red han sig ud af kongens gård.
8. Og da han kom udi lunden hen,
da mødte han den heks med sin runerne-stav.
9. »Og hør du, gamle heks med din runerne-stav!
kan du få stolt Elselil til at blive min?
10. Og denne guldkjæde den må være din,
naar du får stolt Elselil til at blive min.«
11. »Og må denne guldkjæde være min,
saa skal stolt Elselil og være din.«

12. »I morgen skal I klæde jer i skind og mår,
og så skal I ride til kongens gård.«
13. Den heks hun gik sig til kongens gård,
hun agted sig for den jomfru at stå.
14. Femten nagler og en liden pind
dem skød hun fra, og så gik hun ind.
15. »Her står du, stolt Elselil så faver og så fin!
vil du ej have hr. Torben til allerkjæresten din?«
16. »Jeg vil ikke være allerkjæresten hans,
for han haver lokket kjær søsteren min.«
17. Gamle kjælling slog over hende sin runerne-stav,
saa det gjaldt i hendes uskyldige sjæl.
18. »Hr. Torben han er allerkjæresten min,
i nat skal han sove ved siden min.«
19. Hr. Torben han sadler sin ganger grå,
så red han sig op i kongens gård.
20. »Hr. Torben, hr. Torben, allerkjæresten min!
i nat skal du sove ved siden min.«
21. Så blev hun med de tvillinger to,
så sadler han sin ganger og red derfra,
22. Da fyrretyve uger var gangen hen,
begyndte stolt Elselil at sörge og græd'.
23. Nu rider hr. Torben på fremmede ø,
nu haver han lokket så mangen stolt mø.

Optegnet i Langemark af *Mikkel Sörensen*, Alstrup, Samsø, og foresunget af en gl. mand, Jörgen Rytter, der jordfæstedes 22. Nov. 1884 i Besser. De første 13 vers er også tilsagte, næsten ligelydende med denne opskrift, af en nu afdød gammel kone ved Besser strand. Hun kunde ikke huske mere af visen. Hendes eneste noget afvigende udtryk var i v. 8: da mødte han den heks med pose og kjæp.

2. Synd og bod.

Der var en gang en ung pige, som aldrig vilde giftes, fordi hun var bange for at føde börn, men da pigen var overmåde smuk, kom der alligevel mange friere til hende. Deriblandt var der også en ung præst, og da

hun holdt af ham, gik hun og var meget tvivlraadig og vidste ikke, hvad hun skulde gjøre. I sin store nød gik hun hen til en gammel klog kone og spurgte hende, om der ikke var noget middel til at blive fri for at føde börn. »Jo«, sagde den gamle kone, »du skal tage syv sten, fire sorte og tre hvide, og kaste dem over dit hoved ned i en brønd nyårsaften, så skal du nok blive fri for at føde börn«. Den unge pige takkede konen for det givne råd og besluttede sig til at nytte det. Da så nyårsaften kom, tog hun og kastede de syv sten i brønden på den måde, konen havde sagt, men for hver sten, hun kastede, syntes hun at høre et klageskrig, og da hun kastede den sidste sten, lød det, som et lille barn klagede sig i dødskamp. Da blev hun bange og løb bort fra brønden, men hun glemte snart, hvad der var sket, og da den unge præst fornyede sit frieri, gav hun ham sit ja. Hendes fader gjorde så deres bryllup, og de levede meget lykkelig i mange år, men de fik ingen börn sammen. Da de en aften gik og spaserede arm i arm ude i haven i et dejligt måneskin, blev hendes mand paa én gang stående og så rundt omkring hende og teede sig saa underlig, saa hun blev helt bange for ham. Han sagde til hende: »Du må have begået en stor synd en gang, ti du har jo ingen skygge.« Da blev hun først vár, at der ingen skygge faldt fra hende, men hun kunde ikke huske, at hun nogen sinde havde begået en synd, der skulde straffes så hårdt. Hendes mand sagde, at hun dog måtte have begået en dødssynd, og hun skulde sige ham, hvad det var, hun havde begået. Da hun nu tænkte sig om, mindedes hun endelig, hvad der var sket hin nyårsaften ved brønden, og hun fortalte da sin mand det hele. Så sagde han: »Ja, det er den synd, hvorfor du skal straffes så hårdt, ti du har jo derved dræbt de börn, som vi skulde have haft sammen og glædet os ved, derfor kan jeg nu ikke leve sammen med dig, för du har sonet din synd, og nu skal du straks drage bort fra mig.« Da han sagde disse ord, slog han i et marmorbord, som stod i haven, og

sagde: »Men så vist som der aldrig kan vokse roser i det bord, så vist kan din synd aldrig tilgives.« Så gik da den stakkels kone ud i verden og tiggede og bad Gud om, at han endelig vilde tilgive hendes store synd, og hvor hun kom hen, spurgte hun, om der var ingen, der kunde sige hende, hvordan hun skulde få sin synd sonet. Men der var ingen, der kunde tröste hende, ti de troede alle sammen, at hendes synd var for stor, til at den kunde tilgives. En dag, som hun således vandrede omkring, kom hun til en mand, der sagde, at han kjendte en gammel præst, som han tænkte kunde hjælpe hende i hendes nød, og kunde han ikke hjælpe hende, så var der ingen, der kunde. Han sagde nu, hvor denne præst boede, og det var i nærheden af hendes hjem. Hun gik så den lange vej til den gamle præsts bolig. Da hun kom der, fortalte hun præsten, hvad der havde ført hende til ham, og bad ham så mindelig om at hjælpe hende, hvis han kunde. »Ja, det er en stor brøde, du bærer på«, sagde den gamle præst, »men hvis du har mod, så kan den nok sones.« — »Ja, jeg har mod til at gjøre alt, hvad der står i min magt, bare jeg kan få min synd tilgivet.« — »Ja, så kan du følge med mig hen til kirken, så skal jeg sige dig, hvad du skal gjøre.« De fulgtes nu ad, og da de kom der, var det aften. De gik så ind i kirken, og der sagde han, at hun skulde knæle ned forved alteret og tilbringe natten med anger og bön til den gode Gud i himlen og ikke vige fra sin plads, hvad der så end mødte hende, för han kom ind i kirken og sagde: kom så i Guds navn, Margrete. Præsten gav hende derpå en bog, som hun skulde holde i hænderne og ikke lade nogen tage den fra hende. Derpå gik præsten sin vej, og hun blev ene tilbage i kirken. Da hun nu havde siddet i nogen tid, syntes hun at se hendes egen mand komme ind i kirken og vinke ad hende, at hun skulde komme ned til ham, og hun kæmpede hårdt, for ikke at løbe ned til ham og kaste sig i hans arme, men så huskede hun på den gamle præsts ord og blev siddende med bogen

i hænderne, og han gik så ud af kirken igjen. Straks efter hørte hun, der kom noget ind ad kirkedören og op til hende, men hun kunde ikke se, hvad det var; det kom hen og søgte at tage bogen fra hende og prøvede på flere måder at forskrække hende, men hun holdt sig standhaftig, og så forsvandt det igjen. Ikke længe efter kom der syv småbörn ind, og de gik op til hende; hun kunde nok vide, at det var de börn, hun skulde have haft. Det ældste af dem gik hen og sagde til hende: »Det var dig, der skulde have været vor moder, men det vilde du jo ikke.« Så gik det bort igjen efter at have spyttet hende i ansigtet, og på den måde kom de efterhånden alle sammen. Den sidste, der kom, var en lille pige, og det skar hende i hjærtet at se det bedrøvede blik, hvormed den lille pige så på hende, og hun kæmpede en hård kamp for at blive siddende, men så gik börnene ud af kirken igjen. Kort tid efter kom der en til ind ad kirkedören, og da hun så efter, hvem det var, syntes hun, det var den gamle præst, og hun mente nu, at han kom for at hente hende. Han blev stående nede i kirken og vinkede ad hende og gav tegn til, at hun skulde komme ned til ham, og hun var også lige ved at springe op og gå der ned, men så huskede hun på præstens ord, at hun ikke måtte rejse sig op, för han kom og nævnede både Guds og hendes eget navn og befalede hende at komme. Så blev hun siddende, og han gik ud af kirken igjen. Da han nu var borte, kom den gamle præst ind, gik op til hende og sagde: »Kom så i Guds navn, Margrete!« Så vidste hun, at nu turde hun rejse sig, og stod da op, hvorpå de i fællesskab takkede Gud, for at han havde tilgivet hende den svære synd. Derpå fulgtes de ad ud, og da de kom på kirkegården, så hun, at der faldt en dejlig sort skygge fra hende, så nu vidste hun altså, at Vorherre havde tilgivet hende. Hun fulgte nu med den gamle præst hjem, og han vilde have hende til at blive hos sig i nogen tid og hvile sig ud, da hun var meget mat og afkræftet, efter alt

det hun havde lidt og kæmpet, men hun vilde straks gå til sin mand og begav sig på vej. Hun kom til præstegården en aftenstund og bad om at få præsten i tale, men han havde strængelig forbudt sine folk at lade nogen kvinde blive der om natten, og det var for sent at få præsten i tale den aften, altså måtte hun gå videre, sagde de, og søge nattely et andet sted. Men da hun bad dem så mindelig om at få lov til at blive der om natten, fik hun lov at ligge i den lune bagerovn. Der bar de nogle sengeklæder ind, og hun lå nu meget lunt. Da præsten om morgenen spaserede i sin have, så han til sin glæde, at der var vokset roser i det marmorbord, som han havde slået i den dag, han jog sin kone bort, så nu kunde han forstå, at hans kone havde sonet sin synd, og at hun nu måtte være kommen tilbage. Han gik straks ind i sit hus og spurgte pigerne, om de ikke havde set hans kone, men da han jo strængelig havde forbudt dem at lade nogen kvinde blive der om natten, så turde de ikke fortælle ham, at der var en kvinde der; de sagde altså nej. Men præsten var vis på, at hun måtte være kommen, og så gav han sig til at lede efter hende og fandt hende til sidst i bagerovnen, men ak, da var hun død. Da præsten så sin kone igjen som død, døde også han straks efter, og de blev jordede i én grav.

Fra Bindslev v. Hjörring ved *Johannes Jakobsen* på Ashland höjskole, Amerika.

I et sidestykke fra *M. Møller*, Sir, får den gamle kone pigen til »at sætte börnene væk«. Hun skal sætte en spand vand midt på gulvet, så solen kan skinne derned, hvorpå der vil vise sig tre barneansigter i vandet. Hun skal da stikke en kniv i brystet på hvert af disse billeder, og da det sker, hører hun småbörn vånde sig i dødssmærte. *E. T. K.*

3—12. Sagn.

3. Der er sandsynlighed for, at det hul, der omtales i III. 1132, hidrører fra Kvægpæstens tid, og at sagnet senere er blevet knyttet dertil. Slige huller på bymarker

findes flere steder. Man gjorde dem så dybe som mulig for at kunne rumme en hel besætning deri og for at få denne så langt ned i jorden, at pesten ikke skulde komme op igjen. Senere er sådanne unyttede huller skredne noget sammen. Et sligt hul findes ved landevejen vest for Kragelund for Refshalegårds vedkommende, et andet for Klosterlund længere vest paa. *J. Jensen*, Refshalegård.

4. Ved herregården *Östergård*, Munkebo s. på Fyn, står et par blå låger ved indgangen til haven. Der gik Hans Hindsholm en aften for omtr. 25 år siden med flere andre karle og piger, der alle havde hinanden under armen. Pludselig kom der noget i vejen for dem, der var blødt at træde på, omtrent som vommen af en ko. Hans begyndte da at bande og tordne over, hvad det var; men i det samme blev han kastet ind i skoven på den modsatte side, hvor han begyndte at jamre sig. De andre gik da ind og hentede ham ud. Han kunde ikke selv finde ud, da han var gået fra forstanden. Det varede længe, inden han blev til menneske igjen.

5. I *Dræby* møllegyde boede for en snes år siden en murer. En aften ved midnat, da han kom hjem, så han én gå inde på marken og flytte køer. Han råbte da: »Gud hjælpe dig! hvad Fanden går du her og roder efter?« Men han blev så tilrakket og forklemt, at han aldrig blev til noget mere og aldrig var rask. Han døde to år efter.

4—5 ved *Chr. Clausen*, Flemløse skole.

6. I *Hygum* sogns östlige del, hvor nu landsbyen Brostrup ligger, har der i en mægtig skov en gang været en stor befæstet borg. Nu ligger der på den gamle borgplads en nymodens större bondegård. Den mand, som ejede denne gamle, nu nyopbyggede gård, plöjede for mange år tilbage i sin toft på den gamle borgplads, hvor nu haven er, og kjørte da fast, som man siger. En ryddestang blev hentet, og det viste sig da, at plovjærnsodden havde fået fat i hanken på et jærnbundet egeskrin. Jeg har set skrinet, trøsket af ælde, og da jeg havde hørt hi-

storien om mandens fund, så jeg nöjere til og fandt, at en dyb ridse under hanken nok kunde bekræfte udsagnet, om hvilket manden, som var ordknap og påholden, aldrig vilde høre tale. Skrinet stod i den gamle gård, som brændte for en 35 år siden, og da brændte det med. Så længe den gamle mand levede, stod det uden for hans indelukkede alkoveseng. Efter fundet blev han hurtig en holden mand, og för sad han i små omstændigheder. Jeg har set ham binde sit seletöj sammen med seglgarn, og det var sådan gjort i stand på flere steder. Når han havde noget at sælge af sine produkter, kjörte han al tid den længere vej til Flensborg, som var en ti mil, hvorimod Haderslev kun lå fem mil borte. Men han vidste, hvad han gjorde, og efter Flensborgturen havde han alle tider penge at låne ud i hine pengeknappe tider. Men det skal siges til hans ros, at han aldrig tog for höje renter, og aldrig hörte man ham bruge strænghed mod sine skyldnere. Simpel og tarvelig var al hans færd. Man kaldte ham da den rige N. N., og hans börn fik alle större ejendomme. Efter at han var død, brændte både denne gård og nabogårdene, hvoraf de to nu er udflyttede. Men för dette skete, vilde naboen til den såkaldte rige mand bygge til sin gårdlænge. Først skulde der dog kastes en ny brønd, men da stødte han halvtredje alen under overfladen på mursten, og efter med store anstrængelser at have fået stödt hul på dette murværk kom en fordybning til syne, som ved nærmere undersøgelse viste sig at være en löngang. Da han var en kløgtig mand, vilde han vide, hvorhen den førte. Begge gårdene lå på gammel vis tæt sammenbyggede, og der fandtes da kun, at gangen gik fra den rige mands toft og hen til hans møddingsted; der var mur og jordværk sammenskreden, så man ikke kunde komme videre igjennem löngangen, og naboen vilde ikke vide af nogen forstyrrelse at sige med hensyn til hans møddingsted. Noget oprustet jærn, som manden ikke kunde gjøre rede for hvad var, lå der nede. Derpå fik han en mængde af de store munke-

sten op, og dem brugte han til hjælp ved hans tilbygning. Sandsynligvis har denne löngang været en römningsgang ned til åen, som kunde nyttes, når borgen blev stormet af fjenderne.

Optegnet af rentier *S. Hense* i Fedsted, Hygum sogn, Sønderjylland, og indsendt af J. N. H. Skrumsager, Kjøbenhoved.

7. En mand gik en aften fra *Beftoft* til *Tirslund* i Sønderjylland med landevejen. Da han kom hen til Vrå mark, så han, at der gik en mand og plöjede på marken; der var fire heste for ploven, og deres ånde var gloende. Manden vilde ikke gjærne i lag med spøgeriet, men sigtede efter enten at komme forbi, för plöjemanden nåede op til vejen, eller også at vente, indtil denne havde endt og igjen plöjede ned efter. Men ihvordan han så gik, kunde han ikke undgå, at han netop kom til stedet, da plöjemanden kom op og vendte ved vejen. Nu vilde manden skynde sig forbi, men plöjemanden råbte efter ham og spurgte: »Er det ret, jeg plöjer?« — »Jeg er ingen dommer«, svarede manden og fortsatte skyndsomt sin vej uden at se sig tilbage.

Ved *Jens Høeg*, Askov.

8. En heks i *Mogenstrup* ved Næstved havde en datter, som hun også vilde lære at hekse, men datteren vilde ikke. En gang tvang den gamle datteren til at kikke ind i et mørkt værelse igjennem et nøglehul, og så skulde den gamle sige hende, hvad hun skulde sige. Datteren kikkede også der ind og så et par store ildrøde öjne; derover blev hun så forskrækket, at hun uvilkårligt råbte: »Herre Jesus!« Men så blev den gamle vred og gav hende en lussing, for det måtte hun ikke have sagt. Nu prøvede den gamle at tage hende med ud til en korsvej ved midnatstide. Der stod en pæl i jorden, hvorpå datteren skulde sætte sin fod og sige:

»Jeg sætter min hæl
på denne pæl,
og så giver jeg Fanden min sjæl.«

Men datteren var klogere, end den gamle troede; hun satte ganske rolig foden på pælen, og så sagde hun:

»Jeg sætter min hæl
på denne pæl,
og så giver jeg Vorherre Jesus min sjæl.«

Men nu blev den gamle heks vred for alvor og jog datteren bort, ti nu havde hun indset, at hun ingen vej kunde komme med hende. Meddelt af *C. C. Hedemann*, Næstved.

9. Når man ser et menneske, hvis öjenbryn er voksede helt sammen over næsen, kan man være vis på, at man har en varulv for sig. Man må vel ønske, at et sådant menneske ikke fatter kjærlighed til én, thi han eller hun vil da usynlig eller i skikkelse af et dyr uafladelig forfølge én; især er man sikker på besøg om natten. Man kan dog nok sikre sig fred i sengen ved at anbringe en kniv på sengestokken med eggen ud ad; varulven vil da, når den kommer, skære sig på den. Det holdes derfor også for synd at bruge dette middel. Jeg har også hørt, at det skulde være godt at gå baglænds i seng. En gammel mand har fortalt følgende: To karle var ude at slå græs og havde lagt sig til at sove lidt. Den ene var en varulv, og medens han sov, foretog han i skikkelse af en mus en udflugt. Den anden karl vågnede først; men i det han vilde vække sin medtjener, så han en mus komme løbende, og da han kunde se, at musen vilde løbe ind i munden på den sovende, slog han den ihjel. Det skulde han imidlertid ikke have gjort, for karlen vågnede aldrig mere, han var død med det samme. Ved lærer *Kr. Jensen*, V.-Vedsted.

10. På en gård i Sælland havde husmanden lagt mærke til, at drengen hver dag, når de var inde at spise til middag, al tid, når han havde siddet lidt, løb sin vej, hvorfor han stadig satte sig nederst. En dag satte husmanden sig nederst, så drengen kom til at sidde imellem. Da han havde siddet lidt, vilde han ud, men husmanden blev rolig siddende. Da bad drengen bönlig, om han ikke måtte komme ud, og begyndte idet samme at ryste stærkt. Da sagde husmanden: »Du er jo en varulv!« — »Nej«, sagde drengen. »Du er jo en varulv«, sagde husmanden igjen.

»Nej«, svarede drengen. Da husmanden havde gjentaget det tredje gang, var drengen frelst. De to gange må de altid nægte det, men ikke den tredje, og når det bliver sagt til dem tredje gang, er de frelste.

Hørt af en arbejdsmand, født i Slaglunde, Frederiksborg amt, og optegnet af *Peder Jensen*, Tune landboskole.

11. Ungkarl Hans Futtrup her på Mors har fortalt, at da han var tolv år, var det en aften lige i mørkningen, han og en yngre broder samt deres to tjenestekarle sad inde i karlekammeret, og da så Hans Futtrup og den ene karl, at en kvinde kom gående henne fra laden med et tagneg under armen. Hun gik lige forbi vinduet, hvor de sad. Da de derefter kom ind til meldmad, spurgte de manden om, hvem det var, der havde hentet tag. Ja, der havde da ingen været der efter tag, og ingen havde været ude, siden karlene gik af loen. Det kunde de ikke forstå, for de så da helt tydelig en kone gå over gården med et tagneg under armen. Ja, da var karlen, som havde stået i laden, vis på, at han havde låset ladedören, som han plejede, og da de kom der hen, var ladedören også lukket. Nu stod så dette her hen i tre dage, så døde manden i et lille hus lige tæt der ved, og konen kom hen til Jens Futtrups efter et tagneg at lægge ham på. Da lagde de mærke til, at hun gik bestemt den samme vej, som kvinden havde gået den aften. *Jens Kr. Kristensen*, Rakkeby.

12. I mellem byen *Langemark* på Samsø og den en halv fjerdingvej derfra liggende herregård *Sandholm* ligger på denne gårds mark en bakke, der kaldes Doktorhöjen. Dette navn har bakken dog ikke al tid haft, men kaldtes för *Tvehöj* på grund af, at der tværs over bakken er en lille lavning, der deler toppen i to höje. I den nordligste af disse höje havde bjærgfolkene, som boede i bakken, deres nedgang, der var overdækket af store sten på de tre sider, medens der på den fjerde side var ligesom en port, hvor dog ingen turde gå ind. En gang skulde nogle af bjærgfolkene i Tvehöj ud at besøge bjærgfolkene i Vort-

bjærg på Taftebjærg mark. På vejen derud kom de forbi en gård, hvor der nylig var brygget til jul, og nogle af bjærgfolkene gik ind i gården for at fylde deres læderposer med öl, men så længe de var der i bryggerset, kunde folkene i gården ikke få öllet til at gjære. En pige, som tjente i gården, var gået i byen, og da hun gik hjem, mødte hun på gaden en bjærgmand, der bad hende om, når hun kom hjem, at hun da vilde råbe ud i bryggerset: »Hvitti og Vatti er død!« Denne bjærgmand var fra Tvehöj og var sendt for at hente de andre, da der var et barn død hjemme i bakken. Da pigen kom hjem, gjorde hun straks, som bjærgmanden havde bedt hende, og da hun havde råbt, forsvandt bjærgfolkene, og öllet gjærede godt derefter.

En anden gang vilde to mænd grave ned i Tvehöj. De nåede også så vidt, at de kom til noget tang, der lå oven på nogle store sten, men da de kom her til, turde de ikke blive der længere, men løb deres vej, hvorefter hullet fyldtes af sig selv. Ved *Jörgen Jörgensen*, Langemark, Samsø.

13—25. Lidt narreri.

13. Man spörger en dreng ad: »Hvor mange studekalve fødtes der sidste år i dit hjem?« Han står og grunder og tæller efter, imens man gotter sig over ham, for der fødes aldrig studekalve. På samme måde spörges der om gjelldvejere (gildvæddere), især når kjöbstedboere er i besøg, da de i reglen ikke kan forstå spøgen.

14. »Har du nogen sinde set et halvt svinehoved med ét öje?« spörger man en dreng, der er uerfaren i verdens rænker. »Et ha*l* svinnhuj mæ jit iww! ja, de h*år* a rejt nåk«, svarer han. Men spörgeren bemærker så, at han dog nok har set det med to öjne.

15. »Må a spiis mæ dæj?« siger den ene til den anden, når han mangler en tallerken, og der svares da: »Næj, mæ mæ må do e*t* spiis; mæ di sk*i*, hår a tendt.«

16. »Vil du sige »hvordan« til alt, hvad jeg siger?« —

»Ja, hvorfor ikke!« — »Jeg gik hen ad vejen.« — »Hvordan?« — »Der kom jeg til en pige«. — »Hvordan?« — »Hende hilste jeg på.« — »Hvordan?« — »Jeg gav hende en lussing.« — »Hvordan?« — »Sådan!« og så får vedkommende sin vel fortjente belönning.

17. »Kan du synge en vise på egen hånd?« siger man til en eller anden i et muntert lag. En forsøger det, men i reglen er der ikke slige poetiske sjæle til stede. »Men kan du selv?« siger man til den spörgende. Ja, han sætter sig på sin hånd og synger nu en hvilken som helst vise.

18. »Jeg vil vædde, at jeg kan få dig ned af en stol blot ved at kalde tre gange på dig«, siger man til en opblæst laps. Denne springer i sit overmod op på stolen, og nu kalder man to gange med bydende stemme på ham. Han kommer naturligvis ikke for det, men så slentrer man rolig bort og lader ham stå, indtil han kommer ned af sig selv.

19. Do kand e*t* spreng e*w*er et hallmstr*o*.« — »Det var dog mærkeligt«. — »Ta så ve di stuer t*æ*er å pre*w* et så.« (sml. II. 710).

20. I steden for tre levende harer har vi her en levende ræv at vise frem, når nogen vil gå ud og vende sig (II. 713).

21. Lo-visen kaldes hos os e plejelviis. Undervisningen foregår dog på samme måde (II. 702).

22. »Har du mere end det halve syn på dit ene öje?« spörger man en. — »Ja, det var ikke godt andet«, siger han, men må dog tilstå, at når han har sit hele syn med to öjne, så kan han dog kun have det halve med det ene öje.

23. Når man sidder i et muntert lag og en eller anden opløben fyr, sådan en rigtig halvkande, bliver alt for næsvis, siger man til ham: »Du kan jo ikke en gang gå ud over en streg, som jeg tegner rundt om dig.« Han mener jo, men nu tegner man stregen på hans tröje, og så kan han gjøre forsøget, om han vil.

24. Man fortæller, at man kan lægge en kage under en krukke og spise kagen uden at borttage krukken. Det tror naturligvis ingen af de andre tilstedeværende. Så

bærer man sig ad, som man spiste kagen, tygger og synker og fortæller, at nu er kagen spist. Man vil ikke tro det, og løfter krukken op for at overbevise sig derom. Da tager man den helt rolig til sig og spiser den.

25. »Jeg kan få en ti-øre under ti forskjellige hatte på én gang uden at lægge dem ovenpå hverandre.« — »Det er umuligt.« — »Ja, skal vi vædde?« — »Åja.« — »Hvor meget?« — »En kande peber.« — Man sætter nu hattene ved siden af hverandre på bordet og lægger tiøren under bordet. *Mads Jepsen.*

Opløsninger på gåderne i nr. 6, 7 og 10.

533. Hunden skal løses, fordi en hare vil æde af kålen. 534. Vinduer. 535. Røg. 536. Et ur. 537. En bilægger-kakkelovn. 538. I det störste hul. 539. Kongerne i kortene. 540. Et spejl. 541. Bogstavet g. 542. Et hul. 543. Fjæl i loftet. 544. Æg. 545. Hunden hedder Hvad. 546. Træskosöm. 547. Røgen. 548. Ormene. 549. Et menneske. 822. Kjøberen hed Otte. 823. Den ene hed Hver. 824. Hunden hed Kadu. 825. Pennefjer. 826. Pennefjer. 827. Pennefjer. 828. Pennefjer. 829. Hör. 830. Hör. 831. Et æg. 832. Et æg. 947. Et æg. 948. Et æg. 949. Et æg. 950. Boghvedekorn. 951. Boghvedekorn. 952. Boghvedekorn. 953. Handske. 954. Solen. 955. På dörtrinet. 956. En træsko. 957. Vuggen, barnepigen og barnet. 958. En mand med sin stok. 959. En gryde med tre tæer. 960. En harve. 961. Himlen. 962. Himlen 963. Snat. 964. En ko. 965. En hund. 966. En hund. 967. En frakke. 968. Smörkop med smör i. 969. Manden råbte fra huset ned til pigen, at hun skulde jage ræven af rugen. 970. Manden sagde til pigen, at hun skulde jage hunden ud, ellers kom ulven og tog fåret. 971. Et brev. 972. En kat. 973. En kat. 974. En kat. 975. En hane. 976. Vindruer. 977. En saddel. 978. Et menneske. 979. En hegle. 980. Synål med tråd i og et fingerbøl. 981. Et fingerbøl. 982. En rok. 983. Et skib. 984. Klok-

ken. 985. Mit navn. 986. Violinbuen. 987. De vaskede sig i dug og törrede sig i solen. 988. Søvnen. 989. En fisk. 990. Knappenål. 991. Hane. 992. Hunden hed Nu. 993. Et æg. 994. Den ene dreng hed Hver. 995. Landevejen. 996. Et fingerbøl. 997. En mergelgrav. 998. Fire. 999. Storken.

Svar.

Om jomfru Marie. Som börn tog vi Mariehönen på hånden, holdt den i vejret og fremsagde følgende: Marri marri høøn, flyv op te Vorherres naardør å be om gåt væjr i daw å i måån å i öwemån å hwæ daw te søndda å søndda mæ. Dette gjentoges, til dyret flöj. Gul Snerre kaldes her Maries sengehalm og skal være god at komme i senge for lopper.

Juleaften må ingen efter solnedgang komme ind til kreaturerne, ti da sidder jomfru Maria med Jesusbarnet hos dem. Mens jeg var hjemme, blev der af den grund aldrig malket til kvælds juleaften.

7. Fra Stövring (v. Ålborg) har jeg hørt navnet Ma' Lundgos om en ugle, som vist nok ikke er kirkeuglen, men en skovugle. Følgende sagn er mig fortalt om den. Der var en gang en lille pige ved navn Ma' Lundgors (Maren Lundgårds), som havde en ond stifmoder, der jog hende barfodet ud i sneen efter et bortkommet føl. Hun gik da sagte og kaldte: Ko fyls, ko fyls (d. e. kom, føl). Så kom hun til en fugl og ønskede, da hun så den, at hun havde været en sådan, for lettere at kunne finde føllet. Det blev hun også, og nu sidder hun og råber efter at have skreget hendes hu—u—u--uh: Ko fyls, ko fyls![1]) Når folk hører denne ugle om efteråret (til hvilken tid den hyppigst lader sig høre), siger de: Nu får vi snart vinter, Ma' Lundgors fryser hendes födder.

31. De prikker tænderne til blods med en spids pind og stikker denne i myretuen. En, som jeg spurgte derom,

[1]) Sidestykker til dette sagn kunde jeg meget ønske at få anden steds fra. *E. T. K.*

fortalte mig følgende: Min fader var over måde plaget af tandpine. Han fik da det råd at prikke tænderne til blods med tre nye loftssöm og så slå dem i et stykke træ, at de lige kunde sidde fast, og så lade dem sidde, til de faldt ud af sig selv. Det gjorde han og har aldrig haft tandpine siden.

36. For at afværge mulige ved gjenstandene hæftede sygdomme. En fortæller således: Jeg fandt en gang et lommetörklæde på en vej, men aldrig så snart jeg havde taget det, blev jeg så overbelagt med bylder, at der næsten hverken var råd eller redning. Jeg kom så i tanker om, at det nok var klædets skyld, og jeg gik da hen og lagde det ved en anden mands hus. Han fandt det og tog det op, og så blev jeg fri, men han fik bylderne.

Ungkarl *Niels Sörensen*, Løgstør.

45. I Sydvestsælland hedder det, at når man finder en firklöver, må man passe nöje på den, da den tyder på lykke. »Gjemmer man kløveren, gjemmer man lykken«. Andre siger, at når man finder og gjemmer en firklöver, så bliver man ejer af 4000 rigsdaler. *Kr. R. Stenbæk.*

45. Den første firklöver, man finder om foråret, skal man spise, så får man ikke koldfeber det år.

Povl Hansen, Vallekilde.

Spörgsmål.

57. En mand fra *Ikast* så i sin barndom, at folk, der gik forbi et hjörneskjel, al tid tog en sten op fra jorden og lagde på stedet. Al mulig oplysning om denne skik fra andre egne ønskes meget. *J. Jensen*, Refshalegård.

Den mig nu tilståede understöttelse på 500 kr. i tre år sætter mig i stand til at udgive en ny samling af mine forhen indsamlede sagn. Disse vil nu i småhæfter, efter som de trykkes, blive sendte med »Skattegraveren« som gratistillæg, og der vil allerede i år komme nogle ark. *E. T. Kristensen.*

Med dette nr. følger titel og indholdsliste til I. halvårgang 1885.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 14. | 15. Juli. | 1885.

26. Vågestuen.

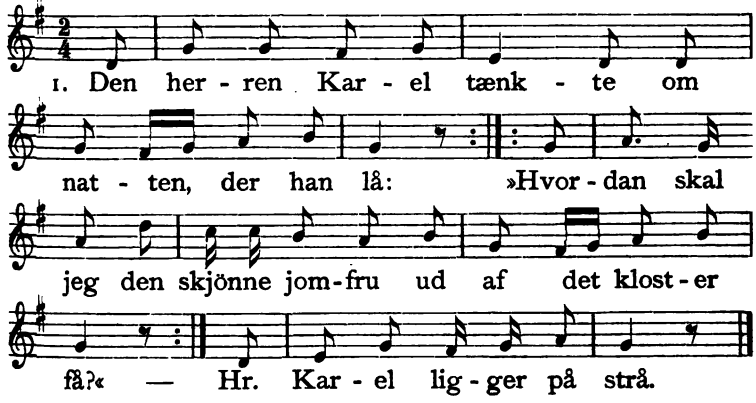

2. :/: Vågen lå hans fostermor
og lytted' på disse ord: :/:
:/: »Og hør du mig, min kjære sön,
skal jeg dig give råd?« :/:
Hr. Karel ligger på strå.

3. »Klæd dig i hvide klæder,
læg dig et lig på bord:
Og bed du så den skjönne jomfru,
hun vil i vågestu' gå.«
Hr. Karel han er død.

4. Og hun gik til sin moder,
så sörgelig ud hun så:
»Og hør du, min kjær moder,
må jeg i vågestu' gå?«
Hr. Karel han er død.

5. »O nej, min kjære datter,
jeg vil dig vare imod:
Så snart du ind ad dören trin',
han griber dig om din fod.«
Hr. Karel han er død.

6. Så gik hun til hans hoved
og bad godt for hans sjæl:
»I verden der du leved',
da undte du mig vel.«
Hr. Karel han er død.

7. Så gik hun til hans side
og klapped' hans hvide kind:
»I verden der du leved',
du var allerkjæresten min.«
Hr. Karel han er død.

8. :/: Men herren Karl sig rejste,
og rödmed' så hans kind: :,:
:/: »Og kom nu alle venner,
drik nu vort bryllup ind!« :/:
Hr. Karel han var død.

Karen Toxværd i Sillestrup.

Dette sidestykke til II. 17 har en ejendommelig indgang i de to første vers, men er ellers en del mere afstumpet. Visen haves både norsk, svensk og engelsk. *E. T. K.*

27. Dyrenes gaver.

Der var en gang en fattig fiskermand, som boede med sin kone og sin eneste sön i et lille bitte hus. Så var han en dag tillige med sönnen ude på havet for at fiske, men de var uheldige og fik ingen fisk. Som de nu lå og redte sig til at tage hjem, fik de öje på et stort skib langt henne,

der kom sejlende lige imod dem. Det var i sig selv underligt nok, da der ellers aldrig kom skibe sejlende ad den kant, men mest forundrede blev de, da skibet kom så nær, at de kunde se dets flag, for mage til flag havde de aldrig set. Det skinnede i solen, som om det var lavet af lutter guld og ædelstene, og det havde en underlig kunstig tegning.

»Lad os tage hjem i en fart«, sagde manden, »der kan gjærne være nogle slemme folk på det skib.«

Sönnen havde stor lyst til at se skibet lidt nærmere ved, og han blev så længe ved at bede sin fader om at tøve lidt, at den gamle endelig slog sig til ro. Skibet kom stadig nærmere, og da det kom helt hen til dem, så de, at det var et meget prægtigt skib, men det, der især faldt sönnen i öjnene, var dog det dejlige flag. Skipperen gav sig nu i snak med dem og spurgte, om de havde fanget nogle fisk i dag. De svarede nej. Så spurgte skipperen atter, om det var hans sön, der var med ham. Ja, det var da, han havde ikke flere börn end den samme. »Skal han ikke ud og have sig en tjeneste?« — »Nej, det har jeg ikke tænkt på«, sagde den gamle, »jeg har godt nok brug for ham her hjemme«.

Men så tager sönnen ordet og spörger skipperen om, hvad det er for en tjeneste han mener.

»Ja, det er en god tjeneste, og den er nok værd at tage imod. Du skal ingen ting bestille, du får nok at spise og drikke, men du kommer ikke til at tale med et menneske, og du skal være alene i en stue, hvoraf du aldrig får lov til at slippe ud, så længe du er hos mig. Hvis du går ind på det, vil jeg give dig en tønde guld, når et år er omme, og en skjæppe guld skal du få i fæstepenge, den kan din fader tage med hjem.«

Sönnen havde nok lyst til at prøve, hvordan det kunde gå, men faderen vilde i førstningen ikke høre tale om det. Endelig gav han dog sit minde dertil, fik en skjæppe guld og sagde så farvel til sönnen, hvorpå han roede hjem for at fortælle sin kone, hvordan det var gået.

Skibet sejlede nu i lange tider, og sönnen havde det under denne lange sejlads meget godt, han havde fået et sort menneske til sin tjener, men denne tjener kunde ikke tale. Endelig kom de ud for et stort slot, og der kastede de anker, hvorefter karlen blev fulgt ind på slottet. Han kom igjennem mange prægtige sale, men der var ingen mennesker. Omsider nåede han ind i et lille kammer, hvor der stod en seng og et bord med mange bøger på, en stol og noget mere. Her skulde han nu bo et helt år, og der kom et andet sort menneske, som skulde være hans tjener, men han kunde heller ikke tale.

Den første dag gik det meget godt; han læste lidt i de bøger, som lå på bordet, spiste af de mange gode sager, som tjeneren bragte ham, og klædte sig i en kostbar dragt, som tjeneren ligeledes kom med. Da det blev aften, satte tjeneren skådder for vinduerne, så det blev fuldkommen mørkt, gik ud og låsede dören. Karlen syntes nok, det var kjedeligt at være helt ene, men gik dog til sengs, og det varede ikke længe, inden han faldt i søvn. Da forekom det ham, at der kom nogen ind ad dören, og at det sprang op i sengen og lagde sig inden for ham. I det samme blev han vågen og var nu ikke fri for at blive bange. Den nat gik hen uden søvn, og da dagen nærmede sig, mærkede han, at nogen stod op og gik ud af dören igjen. Kort at fortælle, sådan gik det i mange nætter, og det blev ham mere og mere underligt, hvem det dog kunde være, der sådan kom. En nat tænkte han: Jeg vil prøve at røre ved det, og da han så gjorde det, kunde han mærke en stor lådden skabning, som det kunde være en hund. Der gik så igjen nogle nætter. Da tog han mod til sig og sagde: »Hvad er du for et væsen, som kommer her hver eneste nat?« Idet der gik et ryk gjennem den lådne, svarede den: »Jeg er en prinsesse, som er bleven fortryllet af en trold, der bor her på slottet, og han har gjort det sådan, at jeg ikke mere ligner et menneske. Jeg kan kun blive frelst ved, at et menneske frivillig lukker sig inde her et

år. Når det år er gået, ligner jeg atter et menneske og er da frelst. Nu kan vi godt tale sammen hver nat, men du må ikke se mig, for hvis du fik mig at se, havde trolden fået hele sin magt tilbage, og alt hvad der var gjort, vilde da være omsonst. Det var min broder, som hentede dig på skibet, for han troede, at du kunde frelse mig.«

Nu gik tiden meget godt for ham. Hver nat talte han med prinsessen, og han længtes hver dag efter, at det skulde blive aften. Nu var der næsten gået et år, da det en aften falder ham ind, at han spörger, om hun ikke troede, han kunde få lov at rejse hjem cg besøge sine forældre. Jo, det tænkte hun nok, når han vilde love at komme igjen, nu vilde hun tale med sin broder derom. Så fik han også lov til at rejse. Det samme skib, som havde hentet ham, førte ham hjem, og han fandt begge sine forældre levende. Der blev jo stor glæde, da de så ham, han var bleven så stor og så fin, at de næsten ikke kunde kjendes ved ham. Men én ting var der, som hans moder slet ikke syntes om, han vilde nemlig ikke sige, hvad han tog sig for. Hun pinte og plagede ham da for at sige det, og endelig fortalte han, hvad han vidste. »Hør«, sagde hun, »vil du ikke gjærne se den prinsesse?« Jo, det kunde han ikke nægte, men det måtte ikke ske. »Å«, sagde hun så, »det kan så mænd ikke gjøre noget, jeg skal give dig et stykke lys med«. Ja, fristelsen var stor, og han tog mod lyset, og kort efter rejste han tilbage.

Den første aften, da prinsessen kom igjen, spurgte hun, om han nu ikke havde noget lys hos sig. Nej, det havde han ikke. Den nat turde han ikke tænde lyset, men natten efter, da han kunde mærke, at prinsessen sov, kunde han ikke dy sig længere, men tændte lyset og hældede sig ind over hende for rigtig at betragte hende. Så dejlig var prinsessen, at han aldrig havde set mage til syn, og han måtte kysse hende. Men i det samme vågnede hun, og

da hun så lyset, sagde hun: »Nu er det forbi!« Dermed var hun forsvunden.

Nu blev han da så ulykkelig, som han aldrig syntes han havde været för. Han kunde umulig holde ud at være alene i kammeret længere og gav sig da til at undersøge, om det ikke skulde være muligt at slippe ud. Det kunde dog meget let ske, da dören nu stod åben. Så gik han ned i gården. Uden for slottet stod der en løve bunden, og den sagde til ham: »Hvis du vil løse mig, så vil jeg give dig det, at du kan gjøre dig til en løve, når du lyster; nu har jeg stået her i hundrede år, og ingen har turdet løse mig.« — »Da tör jeg nok«, sagde han, »for jeg er så ulykkelig, som jeg kan blive.« Derpå løste han løven, og da den var bleven fri, stod den for ham som en dejlig prinsesse. Lidt efter kom han til en hund, der også stod bunden. »Hvis du vil løse mig«, sagde hunden, »så vil jeg give dig det, at du, hvad öjeblik du vil, kan gjøre dig til en hund. Nu har jeg stået her i hundrede år, og ingen vilde løse mig.« — »Da vil jeg nok«, sagde han, »for jeg er så ulykkelig, som jeg kan blive.« Derpå løste han hunden, og den blev til en dejlig prinsesse. Om lidt kom han til en ravn, som også stod bunden. »Vil du løse mig«, sagde ravnen, »så skal du få det, at hvad öjeblik du vil, kan du blive til en ravn. Her har jeg stået bunden i hundrede år, og ingen vil løse mig.« — »Ja, jeg vil nok løse dig«, sagde han, »for jeg er så ulykkelig, som jeg kan blive«. Så løste han ravnen, og den blev til en dejlig prinsesse.

Nu skabte han sig til en ravn og flöj op i et vindue, der stod åbent på slottet. Det traf sig netop, at det var til det værelse, hvor prinsessen boede, og hun var der inde. Så gjorde han sig til et menneske igjen og spurgte, om hun kunde kjende ham. Jo, det kunde hun nok, »men hvad vil du her?« — »Jeg vil frelse dig fra trolden, hvis det på nogen måde er muligt«, sagde han. »Ja, du kan nok frelse mig endnu«, svarede hun, »men nu kan det kun ske på den måde, at du slår trolden ihjel, og jeg véd ikke,

hvordan du skal bære dig ad dermed. Trolden kommer nu herind i aften, for at jeg skal løske ham, og så vil jeg se at få at vide, hvordan han kan slåes ihjel; men så må jeg have dig skjult så længe, og jeg véd ikke, hvordan det skal gå til.« — »Jo, det kan let ske«, sagde han, »for jeg kan gjøre mig til en ravn, og du kan da sætte mig i et bur.« Sådan blev det da, og lidt efter kom trolden hjem. Han var i rigtigt perlehumör og fortalte prinsessen, hvor mange ulykker han havde gjort den dag. Men hun græd og klagede sig. »Jeg véd ikke, hvordan det er«, sagde hun, »men det kommer mig for, at du skal dø fra mig, og hvad skal jeg så blive til?« — »Dø!« sagde trolden, »nej, jeg dør ikke så nemt, tusende mil herfra har jeg en broder, og inden i ham er der en hare, og inden i den hare en falk, og inden i den falk er et æg, og det æg skal jeg slåes for panden med, når man skal slå mig ihjel. Sker det ikke, så kan jeg ikke dø, og så kan du nok forstå, at det ikke er så nemt at få mig af med livet, derfor kan du være ganske rolig.«

Lidt efter gik trolden igjen. Nu tog prinsessen ravnen ud af buret, og han skabte sig straks til menneske igjen. De talte nu sammen om, at han skulde drage ud og se at få fat i ægget, og så gav han sig på rejsen. Somme tider gik han som menneske, somme tider rendte han som løve eller hund, og somme tider flöj han som ravn, og kort at fortælle, han kom dertil, hvor troldens broder boede. Det var i en stor jordhöj. Der gjorde han sig til en løve og stod og brølte oppe på höjen. Om lidt kom trolden op. »Hvad er du for en?« råbte han, »tror du ikke, at jeg også kan blive en løve?« Dermed gjorde han sig til løve, og nu begyndte der en forfærdelig kamp mellem de to. Den varede i to nætter og dage, men så måtte trolden bukke under. Den anden løve rev ham i sønder, og ud af ham fór da en hare. Men den anden løve skabte sig så om til en hund, der greb haren og rev den i stykker. Da flöj der en falk ud af den, men så skabte han sig om

til en ravn og satte efter falken. Nu blev der atter en kamp, men endelig måtte falken bukke under. Nu gjorde han sig igjen til et menneske, skar så falken op og tog ægget ud. Så rejste han tilbage på samme måde, som han var kommen, og nåede efter lang tids forløb slottet, hvor prinsessen boede. Der gjorde han sig til en ravn, tog ægget i næbet og fløj ind ad vinduet. Så fik prinsessen ægget, og kort efter kom trolden. Den aften var han ikke i så godt humør. »Det kommer mig for, at min broder er død«, sagde han, »og jeg dør vist også selv nu«. Så skulde prinsessen løske ham, men ingen ting var ham tilpas. I det samme tog hun ægget frem og kastede det i panden på ham, så han straks med et forfærdeligt rabalder faldt om på gulvet. Nu knagede og bragede det i slottet, og det lød, som om tusende jærnlænker faldt til gulvet; men så stod prinsessen der meget dejligere end för, og nu var troldens magt forbi. Da de skulde til at se efter hans krop, var den helt forsvunden, og så giftede de dem og levede glade i mange år.

Fra Vrejlev i Hjörring amt ved *Johannes Neve*, Lie hede.

Til sammenligning vedlöjer jeg en af mine egne æventyroptegnelser. Særlig beder jeg medlemmerne lægge mærke til fortællemåden. Så godt som alle de mig tilsendte æventyr- og sagnopskrifter nærme sig alt for meget til — eller er fuldt ud — bogmålet. Man skjönner nok, at det er en betydelig forringelse af æventyrets værd, og ligefrem at gjøre synd imod det, når man ifører det en så kunstig og lidet passende klædning, som bogmålet er. Nej, den mundtlige meddelelse så nær som mulig og aller helst med de mange fortrinlige dialekt-ord og -vendinger, som de gamle er rige på, må alt sligt opskrives for at være og blive i den rette ramme. *E. T. K.*

28. Løve, falk og mynde.

Der var en gammel fisker i Kjöbenhavn, som havde en familje på tre börn, én sön og to dötre. Imens sönnen var bitte, da kneb det for manden; for han måtte stadig have fremmede til at hjælpe sig med fiskeriet, og sådan døvede han da endelig over med det en tid. Men til

sidst tog han sönnen med ud på havet, han kunde ikke længere evne at holde fremmede.

Så fisker de med hinanden en lang tid og er ret heldige. En tid op i sommeren, de ligger ude på havet, da kommer der en dag et svært fartöj sejlende lige imod dem, og sort og mørk var det hele. Manden var nu gammel og kyndig i det skibsvæsen, og han siger da: »Lad os stræbe at få vort redskab ind, jeg er bange, det er et snavs fartöj.« Nå, de stræber med det og får en del samlet ind til dem, men skibet nærmer sig mere og mere og er som en sørøver. »Nu må vi helst overgive det øvrige«, siger faderen så, »vi skal af sted, det er på höje tid.« — »Det kan ikke hjælpe, vi flygter«, siger sönnen, vi kan lige så godt bie al stille, for de tager os alligevel«. — »Ja, det er rigtig, min sön.«

Så kommer skibet og prajer dem, om de har noget fisk at sælge. Ja, de havde, og de fremmede skibsfolk kommer om bord og kjøber lystig væk af deres fisk. Så siger de, da de nu har kjöbt alt det fisk der var: »Kunde I ikke have lyst til at komme om bord og se til os?« Jo, det havde sönnen lyst til. De kommer da op og får både mad og drikke. Så siger kaptejnen: »Hør, du gamle fisker, du vil vel ikke sælge din sön?«

»Nej«, siger han lige så brat, »ham slipper jeg ikke, det er også först nu, jeg kan have nogen nytte af ham.«

»Ja, det er det samme, jeg vil give dig så meget for ham, som du vil vove dit liv for på båden, og den kan bære.«

Nej, det kunde der aldrig være tale om.

»Véd I noget, fa'er«, siger drengen, »det er lige så godt, I sælger mig, vil de have mig, kan de jo tage mig alligevel.«

»Ja, det er endelig sandt«, siger faderen, og handelen bliver sluttet. Den gamle får nu så mange penge, som han vil vove livet for på båden, og så sejler han hjem. Men drengen og de andre sejler i verdenssejling. De sejler i ét år, og de sejler i to og kommer intet land til. Da

det nu er på tredje år, bliver drengen endda lidt urolig. Men så en tid efter siger kaptejnen til flagmanden, at han skal gå til tops og se, om han ikke kunde opdage én ting forandring. Jo, nu så han en tyk tåge i skyen. Nå, ja det var en tåge, der svævede over et land, som var forgjort af en trold. Det var nu i den sidste måned af det tredje år. En morgen tidlig får drengen öje på sådan et dejligt grönt land lige for ude, og det styrer de efter. Der lå en stor stad, og lige uden for staden lå en lille ø, hvor de skulde sætte i land for at få to fade fyldt med vand. Så skulde drengen med i land for at fylde det ene vandfad, mens de rejste om bord med det andet, det var nu første gang, kaptejnen forlangte nogen bestilling af ham. Men da de var komne af sted med det første vandfad, lod de drengen blive stående alene på øen og styrede videre ud i søen.

Så går han der og vanker frem og tilbage og ser sig omkring, helt modfalden er han og véd da aldrig, hvad han skal gjøre. Men endelig opdager han ved den kyst, der var ind imod land, at der var et grundt rif, hvor han magelig kunde vade i land. Altså gjör han jo det og kommer ind i staden, men fornemmer ikke et menneske eller noget levende dyr. Endelig sigter han da efter indgangen til slottet, om der ikke skulde være folk at tage. Nej, der var ikke et levende menneske at opdage. Drengen går af ét rum og i et andet og kommer til sidst ind i så meget et stads kammer, hvor der var stol og bord, og på bordet lå en kridpibe. Men det var da også den eneste besætning der var. Idet han nu ser på det og tager ved kridpiben, siger han: »Hvem der endda havde en pibe tobak?« og lægger så piben igjen, for der var hverken tobak eller brændsel. Da han havde lagt piben, er den henne med det samme, men straks efter er den på bordet igjen, og da ligger den og røger. Så røger drengen sig en behagelig pibe tobak, og tiden går dermed til hen ved middagstid. Da bliver han sulten og tænker: »Hvem der

endda havde noget at spise!« Öjeblikkelig er der så stads anrettet, som han vil ønske og forlange. Så spiser han jo af retterne og går dernæst og snakker med sig selv om, at det kunde være rart nu at komme til sengs et eller andet sted. Straks kommer der en dör op, og han går der ind og finder en dejlig opredt seng, så stads, at han har aldrig set den finere. Ja, der var jo ikke noget at betænke sig på, han går i sengen og falder knap i slum. Men lige som han nu har slumret lidt, tykkes han, at han kan formærke en ting ved siden af sig. Han vågner og kan ikke mærke noget, hvorover han gjör sig den formening, at det kun var en dröm, og lægger sig til hvile igjen. Men da mærker han atter, at der er en i sengen ved ham. Jaja, det var der vel ingen fare ved, og fyren bliver rolig liggende og sover godt til dag. Da han vågner og vil op, da er hans sømandsklæder henne, og der ligger en stads dragt som en kongelig dragt på stolen. Nå, han klæder sig i den uden betænkning og går ind på hans kammer igjen, og straks kommer der kaffe og hvedeboller og alt hvad der behøves, så det var så meget svart.

Altså slår drengen sig til ro der, og det blev sådan ved for hele eftertiden, at han fik spise og drikke til betimelig tid, og der kom en og lagde sig ved ham hver nat. Men så såre han vågnede og fornam efter den, var den væk straks. Sådan går nu drengen i den stilling i to på tredje år, og til sidst kom det da så vidt, at han kunde tale til personen og skjönne, at det var et kvindemenneske, men aldrig han så hende.

Så en morgen lidt för dag siger hun det til ham: »Du har vel ikke lyst for at gjøre en rejse hjem?«

Å, det vidste han ikke, »det er mig formodentlig umuligt«, siger han.

»Nej, så mænd er det ikke, det var meget mere umuligt for dig at komme her til. En kan sejle lige en måned tilbage det stykke vej, som I har sejlet et år frem, og

når dette her år er ude, er riget frelst, for du er jo et menneske, som ikke har synd uden den arvelige«.

Ja, det vidste han ikke.

»Jo, det må være sådan, for ellers kunde du ikke være her på lag. Men nu i morgen tidlig skal der stå tre kufferter ved din seng; i den ene er der sølvpenge, og i den anden er der guldpenge, og den tredje er der kobberpenge i. Dem skal du dele ud mellem byens fattige, når du kommer til Kjöbenhavn; sølvpengene skal du dele ud imellem dine søskende og dine forældre, og guldpengene kan du selv beholde, for hvor du kommer, vil du få brug nok for dem. Men når du kommer hjem, skal du give nöje agt på, hvad din fader siger til dig. Men hvad din moder siger, skal du ikke lægge så nöje mærke til. Nu i morgen tidlig skal der ligge en klædedragt på dit bord, og den skal du iføre dig, og når du så er færdig til rejsen, skal der holde en karet uden for og tage imod dig, og den vil føre dig til den samme plads, hvor du gik i land. Der vil du så finde det samme skib og den samme besætning, som du var med, da du kom her til. Så kommer du om bord, og lad mig så se, du i det hele opfører dig som en kongelig person.«

Nå ja, han lover det hele og kommer godt nok ned til skibet, kareten rejser af tilbage, og ingen kan han se på den, men nok høre nogen snakke. Altså sejler han ad Kjöbenhavn til, og de gjör turen i en måned til hvert år, så rask gik det nu for dem imod som för.

Da de kommer til vejende, bliver han jo ført i land og spörger så om hans fader. Ja, han var da bleven gjæstgiver og havde det nu ret godt. Han bliver dejlig modtagen, og der var sådan snak i staden om den person, der var kommen hjem, te det var helt svært. Da han har været hjemme et par dage, lader han trommen gå i byen for de fattige, de skal komme og nyde almisse. De får så kobberpengene og ønsker da så megen velsignelse over

ham og hans fremtid. Om et par dage uddeler han sølvpengene, og det var jo svært til måde for hele familien.

»Ja«, siger hans fader, »det ser ud til, at der kan blive noget godt ud af dig, men når du får undersåtter, må du endelig omgåes dem venlig og være god ved dem.«

Ja, det skulde han nok, »jeg håber ikke, at jeg nogen sinde skulde få andre tanker.«

Så træffer det en dag, da han er alene hjemme med hans moder, at hun spörger, hvordan han har det der på det fremmede slot. Det fortæller han så og siger, at han kan aldrig ønske sig bedre dage, for sådan og sådan har han det, og kvindfolket, han er ved, fortæller han også om. »Har du aldrig set hende?« siger hans moder. »Nej, hun er jo ikke ved mig uden om natten.« — »Har du da aldrig haft lys tændt?« siger moderen igjen.

Han siger nej. »Da skal du få lys. Jeg vil forskaffe dig det og noget fyrværk, du kan have i dit værge, så kan du tænde lys, når du vil.«

Så kommer tiden, da han skal af sted igjen, og de kommer på rejsen. Men denne gang var det ikke uden nogle få dage om at gjøre, inden han var der. Den gang de kommer på ankerpladsen, fører de ham i land, og öjeblikkelig møder kareten og tager imod ham og hans töj. Så kjører den op på slottet og afleverer ham der, og nu er han hjemme. Så kommer hendes råb til ham, idet hun hilser og byder ham velkommen, men ingen ting mærkede han ellers til, og da aftenen kommer, går han rolig til sengs, og så formærker han, at hun går i seng til ham, inden han begynder at sove, og han mærker, hun falder i søvn. Så tænder han hans lys og ser, at der ligger et dejligt fruentimmer helt stövsnøgen ved ham. Hun vågner i en kold dröm og siger til ham: »Det var dog sörgeligt, du gjorde det; nu var jeg frelst så nær som min store tå, men nu bliver jeg helt sort igjen, og al ting er omsonst.« Så kunde de også høre trolden, der havde forgjort staden, han brölede, te det skingrede i gaderne, for nu havde karlen

jo gjort synd, og så havde han tabt hans magt over troldtöjet. Kvindfolket rejste nu ned til den gamle trold og sögte at tysse på ham og bilde ham ind, at der var ingen ting ved det, og han tog fejl, når han kunde mærke kristent blod. Det havde han ikke hidtil kunnet lugte, men nu vilde han ikke lade sig sige, og hun måtte skynde sig tilbage til karlen og forklare ham, at han måtte rejse ud af staden, og det skulde være straks, for ellers mistede både hun og han livet.

Så må den stakkels person jo rejse af og har ikke mere glæde end til sig selv. Da han er kommen lidt uden for staden, ser han en løve, der kommer lige hen imod ham. Så tænker han ved sig selv: »Nu er jeg da forlist«. Den kommer hen og siger: »Hvad er du for en karl, er du en kristen?«

Ja, han var da.

»Å, jeg spörger dig blot om det, for mig og mine kammerater vi har et bytte her henne, og det kan vi ikke komme til ens om at få delt, kan du ikke følge med hen og dele det for os?«

»Jo så mænd kan jeg så«, siger han og følger med løven en lidt hen. Dér er så en falk og en mynde, som står ved en død mand, de vil have til frokost. Da siger løven til ham: »Kan du nu bytte os ham ad sådan, at vi kan blive fornöjede alle.«

Ja, det vilde han jo se ad, og dermed tager han hans lommekniv op og giver sig til at flæske løs på denne her døde mând. Først skærer han alt kjødet fra benet og tager indvoldene ud, så der er kun benraden tilbage. Dernæst lægger han kjødet i én part og benene i én part og indvoldene i én part. »Er det nu byttet ligeligt?« siger løven. Ja, nu kunde han ikke få det anderledes. »Du skal have kjødet, og falken skal have indvoldene, og mynden skal have benene.« Så tager hver jo til sit måltid, og karlen rejser hans vej, for han tykte jo, der var intet at blive efter. Men han véd ikke, hvor han skal hen, sölle

menneske, og være i nærheden var nu det galeste af alt, for han har ikke lyst til at være i kammeratskab med de svende. Altså løber han for det første af ved en gjærdeside, at de ikke skal blive mere opsigtige på ham. Men i det samme kommer løven løbende, og så gjör han sig den forestilling, at de ikke var fornöjede med byttet, han gjorde, og nu vil have ham af med livet bagefter. Da løven får öje på ham, siger den: »Hør du, følg med tilbage! mine kammerater vil tale med dig.« Ja, han følger også med, men det går i stilhed, kan vi være forsikrede om.

Så siger løven til de andre: »Jeg synes, at den person skulde have et ønske fra hver af os, han kunde have held til siden at have nytte af det, vi er jo alle sammen godt fornöjede med uddelingen. Jeg er en løve, som er stærkere end alle andre løver, og ingen kan brække mig ned. Så vil jeg ønske, at du kan blive lige så stærk, som jeg er.« Se, nu havde han det.

Så siger falken: »Jeg er den skrappeste fugl til at flyve, der er til, og så vil jeg ønske, at du må kunne flyve lige så stærkt som jeg, for så kan ingen fugl flyve om dig.« Så havde han det.

Mynden tog nu ordet og sagde: »Jeg er den skrappeste mynde til at løbe, der er i verden, og jeg vil ønske, at du må blive som jeg.«

Da han nu havde fået de tre ønsker, så skaber han sig til en falk at begynde med og flyver om og sætter sig på stadsmuren, som han var kommen fra. Så bliver trolden jo gal igjen, og kvindfolket må nødvendig til at ned til ham. Han bröler jo og siger, at der er kristenblod i staden, han kan ryge det.

Nej, det var kun noget, han drömte, siger hun. Jo, det var han forsikret om, og hun må jo hen og have set sig om, der kunde ikke blive fred nærere. Da står karlen ved stadsporten, og hun kan kjende ham, men han kan jo ikke se hende. »Hør du«, siger hun, »forföj dig straks bort, ellers går det rent galt.«

»Ja, jeg skal öjeblikkelig gå, når du først kan få mig at vide, hvori hans styrke består.«

Nå, så skal hun tilbage til trolden, og imens går karlen lidt fra porten, for at trolden kan falde lidt i ro. Så spörger hun ham også om, hvori hans styrke består.

»Den er ubegribelig og ubeskrivelig«, siger han, »jeg har en broder i Frankrig, og han er i en løveskikkelse. Inden i den løve er der en falk, og inden i den falk er der en mynde, og i mynden er der en due, og i den er der et æg, og deri består min styrke. Så såre det æg bliver slået i stykker på mig, så er min magt forbi, men det kan ikke ske, og det er ubegribeligt, hvordan noget menneske skulde kunne få fat i det æg.«

Så kommer hun ud og fortæller karlen alt dette her, og hvad han har at gjøre, han skaber sig straks til en falk igjen og flyver til Frankrig. Så er han menneske og går der og lusker omkring. Ingen tjeneste har han, og ikke véd han, hvor han skal få noget at tage sig til, men hovedsagen var jo da at få opspurgt, hvor den løve opholdt sig. Så hører han, at den franske konge er helt ulykkelig over at få en til at passe hans får. Ingen kan han få til det, for den djævel, der var løve og broder til den anden trold, ham havde han ude på hans ejendom i en skov og skulde levere tre får daglig til ham i skat, ellers vilde han ødelægge landet. Det hører nu karlen, og så véd han redelighed på sagerne. Endelig får han opspurgt, hvor slottet er at finde, og får vejviser til det, og så kommer han derhen og træffer først sådan en pæn civil person. Ham giver han sig i snak med og siger, at han havde hørt, der skulde være plads for en fårehyrde her på slottet, om han kunde ikke hjælpe ham til at få den plads. Jo, det kunde han godt. »Nu kan du følge med hen til skovfogden, så kan vi snakke med ham om det, for det er ham, der står for de sager.

Så fulgtes de ad derhen. »Ja«, siger han, »her var en person, der gav sig ud for at være en dansk mand, og

han sögte pladsen som fårevogter. Det kunde han godt blive, »vi har netop ingen nu for tiden, for den slags folk har vi ikke svær længe«. De kommer til akkord, og han skal modtage fårene anden dags morgen. Inden han driver ud, tæller han, hvor mange der er, og skovfogden står og afleverer dem. »Ja«, siger han så, det gjör skovfogden, »du kommer ikke hjem igjen med dem til hobe, for det vil jeg sige dig, at så snart du kommer i et lukke, der er, så kommer der straks en løve og vil have tre af fårene.« Det svarer han ikke noget til, og så rejser han af. Han kommer drivende med dem, og så snart han kommer ind i haven eller lukket, så hører han løven begynde at bröle: »Jeg vil have tre får af dig!«

»Å«, siger han da så meget profos, »dem kan du vel bie efter til i morgen.«

Nej, han vilde have dem i dag, ellers tog han ham selv.

»Jaja, du får nu at bie til i morgen«, og dermed måtte løven luske af, han blev ved med at gå der den dag med hans får og kom hjem med dem hveren ad aften. Så siger skovfogden endda til ham, da han kommer: »Hvordan kan det være, at du kommer med alle fårene, hvordan har du endda båret dig ad med det?«

»Ja«, siger han, »løven kom rigtig nok hen til mig, men jeg sagde ham rent ud, at han fik ingen, jeg havde ikke ordre til at udlevere ham nogen, og så måtte han gå med det.«

Så anden dags morgen skal han jo der ud igjen med fårene, og han hører snart løven komme brölende, som om han vilde splitte det hele ad. Nu var der en gangsti ind i skoven, og fåredrengen går forved fårene der hen ad. Da kommer løven imod ham og brölte, ret te hun skingrede: I dag vilde han have seks får. »Ja«, siger drengen, »nu kan du bie til i morgen, så får du så mange des flere.«

»Nej, jeg vil have dem i dag, ellers tager jeg dig selv, og det sker med en ruf.«

»Det ser jeg dig ikke an for, at du kan tage mig så

lettelig.« Da det nu lader til at være alvor med trolden, så skaber han sig til en løve og går frejdig imod den anden, og de slåser, te det er forfærdeligt. Både hår og man roger af ham så længe, til han bliver kjed af det og rejser af igjen. »Ja, bi til i morgen!« bröler han, og så drager drengen af med fårene hveren.

Da de nu får set der hjemme, at han er der igjen med dem til hobe, snakker de sammen om det, at de kunde ikke forstå, hvordan han kunde sådan komme fra løven. Så har de en skytte, og han siger: »Jeg tror, at jeg vil liste med ud i skoven i morgen og se, hvordan det går til.«

Om morgenen rejser drengen af som sædvanlig, og da var løven så gal, at de kunde høre ham helt ind til gården. »I dag går det vist ulykkeligt med fåredrengen«, sagde de, og så listede skytten jo af bag efter. Da de kom i skoven, kom løven farende som en rasende og brölte: »I dag vil jeg have ni får, ellers tager jeg dig!«

»Ja, det vil vi snubbes om«, siger fåredrengen og skaber sig straks til en løve, der rives og slås med den anden, te man og rår røger af dem begge to. Skytten var bleven så forskrækket, at han var krøben op i et træ og sad der og gjemte sig. Da de nu har slåets en vending, så holder de hvil og sætter dem. Så siger den løve, der boede i skoven: »Gid jeg havde haft en potte menneskeblod, så skulde det straks have gjældt dit liv.« Dertil svarer den anden løve: »Gid jeg havde haft en flaske vin og en mannakage, så skulde det snart gjælde dit liv.« Det hører skytten, og hvad han har at gjøre, han rejser hjem og får fat på både en flaske vin og noget alterskage. Det binder han ved flaskehalsen, og så lister han atter ud i skoven, så nær som han tör komme, kryber op i et træ og hiver sagerne hen til den løve, der talte om vin og kage. Den knækker straks halsen over på flasken, river kagen fra og putter i munden, og så den flaske vin i sig bag efter. Öjeblikkelig han har fået det, fatter han den anden løve, river og

splitter ham ad med det samme, og har nu sejren vunden.

Så flyver falken ud, der var inden i den løve, men straks skaber han sig til en falk, flyver efter den anden, henter den ind og splitter den ad. Så bliver det til en mynde, der løber over veje og tværmarker, men han skaber sig fluks til en mynde og henter den anden ind. Så kommer duen jo for en dag, men han skaber sig til en falk og får den halet ind, river den ad og får det æg, der er i duen. Det tager han og gjemmer det varligen, og så rejser han tilbage igjen til hans får. Da han nu har fået samling på dem, driver han jo hjem ad og kommer med dem om aftenen hveren. Da skovfogden havde modtaget fårene, siger fårehyrden til ham: »Ja, nu behøver I ikke at frygte for at komme af med flere får, det skal jeg holde jer fri for«, og nu vilde han nok afstå pladsen, »for nu kan I tage til fårehyrde, hvem I vil, jeg har lavet det sådan, at enhver kan passe dem for eftertiden.«

»Du er nok en rigtig fårehyrde«, siger de, »det kan vi forstå, men du skal også op til majestæten, han vil tale med dig.«

Så kommer han også op til kongen, og han takker og spörger om, hvad belönning han vil have, for det han sådan har kunnet undertvinge løven, der havde forpint landet i flere år. »Du skal ikke forlange for lidt, for sådan en heltegjerning skal enhver ikke gå hen og gjøre dig efter.«

Å, det forlangte han ikke nogen belönning for.

»Jo, du skal have en, og den skal være god, jeg har kun en eneste datter, og hende vil jeg unde dig og så et godt stykke land til.«

Han takker jo, men siger nej, »jeg kan ikke have med det at bestille.«

»Hvordan det!« siger kongen og bliver noget fornærmet, »ja, vil du ikke have min datter, så skal du i fængsel«.

Ja, kongen fik at undskylde, sagde han, men han troede nu ikke, at han vilde lade ham gå i fængsel, både

fordi han dog havde vovet hans liv, og tillige for det kongen vist var for god af sig til det. Men det går alligevel hverken værre eller bedre end at han kommer i fængsel.

Da han havde været der i nogle dage, beder han dem, der skulde opvarte ham, om de ikke vilde gå op til kongen og spörge ham om forlov til at komme ud i frisk luft en gang daglig af hans nåde, for ellers kunde han ikke leve ret længe. Det får han også tilladelse til og kommer så ud i flere dage, men der var naturligvis vagt med ham; de stod om ham med ladte geværer og skulde skyde ham, hvis han gjorde tegn til at ville undløbe eller gjøre modstand, de vidste jo, han kunde skabe sig til en løve.

Så sker det en dag, han var ude, at han siger, som han går imellem dem: »Sikket dejligt vejr, sikken klar luft det er i dag!« Ja, det var det jo rigtig nok. Med det samme siger han: »Gid jeg var en falk og kunde flyve i luften!« Så var han en falk, og de skød efter ham, men kunde ikke træffe. Han rejste bort lige til den plads, han var kommen fra, og da var det så nær på tiden, at det kun var 24 timer om at gjøre. Havde han biet så længe, havde alting haft ende der på kongeslottet, og så skulde prinsessen have haft den underjordiske eremit, ham den trold, der havde forgjort det hele. Så flyver han til stadsporten og sætter sig. Men straks begynder trolden at bröle og siger, der var kristenblod i staden, det kunde gavtyven jo öjeblikkelig lugte. Så skal hun ud og se efter, hvad det er, og på vejen kommer hun i tanker om, at det er nok ham, hun véd nok. Da er han der også. »Der har du det æg«, siger han så, »og det skal du lige slå i stykker imellem hans öjne«.

Nu rejser hun ind med det; men da har han gjort sig så urolig og brölende, at det er fælt. Så siger hun: »Nu skal du ikke være så urolig, for det kan jo ikke vare længere end til i morgen, så er vi ved hverandre alle vores dage og skal have bryllup. Det er bedst vi går til

ro nu, og når du vil give dig stille til det, så vil jeg gå til sengs med dig«. Ja, det kunde nu være det samme med alle de forestillinger og den herlighed, brölte han, for han kunde mærke, at hans broder i Frankrig var død.

»Å, det tager du fejl på, sådan nogle anelser og drömmerier skal du aldrig kere dig efter, en skulde snart tro, du var bleven ræd af dig.« Så går hun til sengs med ham og får ham til rolighed, og så smækker hun ægget ind imellem öjnene på ham. Da springer han i ene flintesten — deraf er det, at alle flintestenene er komne — og med det samme var hele riget, alt det hele, frelst, alting kunde snakke og tale og gå og færdes i deres gamle stilling, og kongen og dronningen kom, og alle herskaber og grevskaber og herligheder kom at beskue den person, der havde frelst landet. Kongen begjærer så af øvrigheden, om de vil have den person til konge, for nu vil han afstå det hele til ham; og da han har döjet så meget for at få landet frelst, så vil han unde ham hans datter. Så gik det sådan, at de drak bryllup, og han fik det halve kongerige straks og det hele efter kongens død, og så lever de godt, de gjorde i det mindste det sidste jeg talte med dem.

E. T. Kristensen.

29—33. Sagn.

29. I hestestalden på *Marsvinslund* (Båstrup), Vium sogn, findes et staldrum, hvor hestens manke stadig bliver flættet om natten, dog ikke nu så meget som tidligere. Det var ligegyldig, hvilken hest der kom i båsen, manken blev al tid flættet. I begyndelsen troede man, at en af karlene gik i søvne, men det gjorde ingen forandring, at karlene skiftede, ej heller hestene ombyttedes, den samme historie gjentog sig stadig. Ejeren (Hansen) har selv ladet manken udrede og sat vagt med en lygte i stalden, men manken blev usynlig flættet efter et par timers forløb. Jeg har flere gange set manken flættet og meget nöje undersøgt båsen, men intet mærkværdig fundet.

30. Når man går et kort stykke vej öst på ud for *Kragelund* by, kommer man om ved et höjt punkt, som kaldes Kongehuset. Her skal i gamle dage have stået et jagtslot, hvorfra kongen drog ud på jagt, og den sidste, der holdt jagt her, var Frederik den anden. Men da svenskekrigen udbrod, fik han andet at tage vare, og kort efter blev slottet nedrevet, men murlevningerne er endnu ikke helt forsvundne og bevarer mindet om den tid, da Danmarks konger holdt jagt på Jyllands skovklædte höjderyg.

31. Igjennem *Marsvinslund* skov går en vej, som kaldes »den gamle vase«. Ad den kommer ved juletid en gammel mand kjørende fra Avnsbjærg til Marsvinslund med fire heste for, så ilden flyver fra hestenes hove. Inde i skoven går ogsâ ved nattetid en gammel gråhærdet mand, der leder efter en skat, som skal være nedgravet under en sten. 29—31 ved *J. Jensen*, Refshalegård.

32. En aften, da Rasmus Jakobsens kone i *Kjerlinge* var syg, lâ smeden på sengen med klæderne på, mens en lampe brændte på bordet. Fra sovekammeret fører en dör ud til køkkenet, der har en krampe i sovekammeret, og fra køkkenet fører en dör ud til bryggerset med en krampe i køkkenet. Med et hører de begge et rabalder på dören til køkkenet, hvor krampen var sat på, som et slag med en hesselkæp, og dören springer halvt op. Manden fór da op af sengen, tog lampen og gik ud i køkkenet. Der var ikke det mindste at se. Krampen på bryggersdören sad også på, Han lukkede da op til bryggerset, men der var heller ikke noget. Dette, fortæller han, er han aldrig bleven klog på, hvad det var. Man mener, at det må komme af, at huset er bygget på den grund, hvor Nörs's gård stod, (sml. III. 1137). Ved *Chr. Clausen*, Flemløse skole.

33. Det er sandt hvert eneste ord, jeg nu vil fortælle, efter som folk fortalte mig, den gang jeg var dreng. Vi havde en præst i min fødeby for nogle år tilbage, og han var tillige provst. Han havde gået den sorte skole igjennem og var så grumme klog på at mane og vise

igjen. Derfor vilde folk i byen gjærne have deres lærred op i provstens have på bleg, og der blev lavet meget lærred i den tid, for det skulde de betale deres tiende med, da indtægten af kreaturer og kornsalg ikke nær kunde dække udgifterne. Når lærredet da lå i præstegårdshaven, troede de det i god behold for tyve; og der er endnu en umådelig stor have til den gård, så der var plads nok. Det traf nok alligevel en gang, at et stykke lærred blev stjålet. Ejeren måtte op til provsten og bede om hans hjælp til at skaffe det igjen, og han blev slet ikke ængstelig ved den tidende, men sagde ganske rolig: »Det kommer vel nok igjen, det kan muligvis komme i nat, I kan se herop i morgen tidlig.« Jo rigtig, det var kommet, men der havde nok også været et strængt bud efter det, mente man.

En gang var han ude at kjøre, men så mærkede han, at der var noget galt på færde hjemme, og sagde derfor til kusken: »Kjør alt, hvad du kan!« Da de havde kjørt et lille stykke, blev vognen så tung, at hestene ikke kunde trække den. Så siger provsten til karlen: »Sid af vognen og gå hen og se ind ved höjre skyklap på den fjermer hest, hvor mange der er på vognen!« — »Der er kun én foruden Deres höjærværdighed«, siger karlen. »Tag så det höjre baghjul af og læg i vognen og kom så og sid op!« befalede provsten. Så måtte den Slemme være hjul til byen, og da kunde hestene godt trække vognen. Da de kom hjem, var det rigtigt, som provsten havde mærket under vejs, der var kommet en mand og vilde tale med provsten om en gjenganger i hans hjem, som han vilde have ham til at mane. Ja, det vilde han godt, men en vis tid på natten skulde det jo være, og så blev natten bestemt. Da de kjørte ud og var komne til stedet, gav provsten sin kusk en bog med de ord: »Du må ikke kjøre, förend jeg kommer og tager bogen af dig og siger: Kjør nu i Jesu navn. Der vil komme en og stige op i vognen og sætte sig og sige: Kjør nu! men han kan ikke tage

bogen, og så må du ikke lade dig forføre af ham.« Det skete også som provsten havde sagt, ja, endog tre gange, men karlen holdt dog ud og biede, til hans rette husbond kom og tog bogen og sagde de rette ord. Da de havde kjørt et stykke vej og kom i nærheden af byen, pålagde provsten ham igjen, at han ikke måtte tage töjet af hestene, når de kom hjem, og heller ikke se ud af stalddören, efter at hestene var komne ind, for så vilde der ske en stor ulykke. Karlen syntes dog, han vilde gjærne se ud, om han kunde se noget, men i det samme rev det hele ovret af provstens lade. Han selv tog ikke videre skade, efter-som snakken gik, undtagen at hans ene stövle blev reven af ham, lige som han skulde ind ad dören.

Gmd. *Niels Andersen* i Törring v. Randers.

Svar.

Om Kjæltringerne. De var uærlige og urene folk, som ingen turde pleje omgang med, da vedkommende så også blev uærlig. På flere gårde i hedeegnen havde de en kjæltringkop, som udelukkende blev brugt til at give kjæltringerne drikke af; den var af træ og havde sin plads på en lille hylde under bordet. Hvis en kjæltring kyssede en pige, blev denne uren; hjalp en karl en rakker ved at flå et helmis, gik det ham ligeså. Når kjæltringerne ikke fik, hvad de forlangte, blev de jo vrede og truede ofte med, at de skulde få den røde kok til at gale over stedet; en trusel, de dog sjældnere bragte til udførelse. »Du er nok af vore folk!« sagde de tit til den, der ikke vilde föje dem. Det var som oftest kvinderne, der tiggede, medens mændene blev uden for; det hed da gjærne: »Kan vor mo'r ikke give os et par æg og et stykke flæsk til vore mænd, der står her uden for?« Når så en spurgte dem, om de havde mænd, og hvornår de var blevne bundne til dem, var svaret, at det var den og den aften i en wajsgrøf. Mændene spurgte gjærne, om vor fa'r ikke havde noget »gammelt guld og sølv, der ikke duede til noget«; ti det vilde de

nok kjøbe, ligesom de også vilde tilhandle sig tintallerkener. Glarmestrene »spandt bly« til vinduer og satte ruder ind.

En meget gammel mand her i sognet har fortalt mig følgende: »I lav jeg var en stårrisknægt, kom jeg tit hen til en gammel kone i Ydby — hun var nu for resten født 1742, samme år, som Ydby kirke brændte sidste gang. Nå, hun fortalte mig da, at der en aften kom en flok kjæltringer til hendes hjem, og de vilde have lov til at ligge i laden om natten, hvilket de også fik. Om morgenen fortalte en kjæltring, at hans kvinde havde født en dreng, men da han ikke duede, havde han -- kjæltringen — taget ham af med livet. Vi korsede os forskrækkelig over denne grusomhed, men kjæltringen svarede, at det ikke var et skidt at lade leve, da hans ben ikke var tykkere end en storks. Den samme gamle kone fortalte mig også, hvorledes de bar sig ad for at komme af med en, som enten af svaghed eller alderdom ikke kunde holde trop med de andre. De ledte en vandgrob op, og der bandt de synderen og lagde ham i nærheden og gik så alle en efter anden til og gav ham et puf, til han til sidst plumpede i og omkom.«

En morgen tidlig en dag der var marked i Viborg, kom *Jens Langkniv* til Vedhovedgård i Dagbjærg og pikkede på ruden, til manden kom og lukkede op. Jens fortalte, at han var en fattig husmand inde fra heden, der skulde til Viborg for at sælge sin ko, som han havde stående uden for, men nu var han gået træt og vilde derfor gjærne bede manden give sig en dram og en drik öl. Jens fik den forlangte nydelse, og Vedhoved-manden sagde, at han skulde vente et öjeblik, da de så kunde følges ad, for han skulde også til Viborg. Jo, Jens lod så hvilen falde på sig så længe, til manden var færdig, hvorpå de drev ad Viborg til, Jens naturligvis trækkende med sin sorte ko. Da de var komne et stykke vej, og manden fra Vedhoved havde gået og set på koen, sagde han: »I hvor sær ligner den ko en, jeg har stående hjemme; hvis jeg havde

set den på markedet, vilde jeg have bandet på, at den var min. Dertil svarede Jens kun, at der jo var så meget, der lignede hinandt i denne verden, »men«, sagde han senere, er din sorte nu også så »meget ko« som denne her? — Ja, svarede den anden, »skulde jeg sælge den, vilde jeg have otte rigsdaler for den«. Jens mente imidlertid, at hans var de ti værd. — De kom endelig til Viborg, hvor Jens gav drikkevarer og bad så Vedhovedmanden at stå ved koen et øjeblik, så længe han besörgede et par ærender i byen. Det vilde bonden nok. »Men«, sagde Jens, »skulde der komme en kjøber, må du ikke lade ham gå, inden du er gået under ni i prisen. Bonden forstod alt, Jens gik, og lidt efter blev koen solgt for otte og en halv rigsdaler. Da Jens kom tilbage, fik han pengene, takkede bonden og gik sin vej. Men sådan en halv stunds tid efter, kom en dreng løbende fra Vedhovedgård og fortalte manden, at den sorte ko var stjålet ud af stalden i nat. Nu gik det jo straks op for manden, at der var spillet ham et puds af en listig tyv. — Jens blev til sidst greben og overbevist om sine mange forbrydelser, hvorpå hans mave blev sprættet op, og tarmene vundne om en pæl. På spörgsmålet, om han nogensinde havde følt værre pine, svarede han: »Jo, en gang havde jeg ørepine, det gjorde mere ondt!«

Lange-Margrete var anforerinde for en trop kjæltringer på tolv karle; nogle mente, at de alle var hendes sönner, nok er det, de lystrede hende godt nok. Selv gik hun gjærne i spidsen for banden og testede dem an, som hun vilde, karlene skulde overfalde. I *Voldby* skov kom hun til en kræmmer, og ham befalede hun at udlevere alt, hvad han havde hos sig; men kræmmeren var ikke »født i aftes og törret ved kakkelovnen i nat«, han tog ganske rolig en toløbet pistol op af lommen, spændte hanen og sagde: »I må helst lade mig fare, da jeg har mit pas i orden!« Det fandt Margrete også, og således slap han af den klemhærke. Lange-Margrete udplyndrede en gang en pige og

vilde så tage hende af med livet, men da denne kom efter, hvad det gjaldt, gav hun sig forskrækkelig og bad for sit liv. Men Margrete sagde: »Tröst dig, min pige, det er kun et snit under hagen!« Imidlertid kom der en mand ridende til, og så turde Margrete ikke udføre sin onde gjerning. Da manden så, hvorledes sagerne stod, tog han pigen bag op på hesten og red bort. Den håndtering kunde jo ikke gå i æ længe, Margrete blev til sidst greben og ført til Holstebro, hvor hun blev forhørt og overbevist. Så kom hun i Viborghuset, men her sprang hun i brønden, »og gjorde så ved sin død den kjelde uren«, föjede min meddeler til.

Jens Kr. Svin var en formuende kjæltring. Han drev meget på handelen, og det var da særlig gamle ure, piber, knive og sådanne varer, han handlede med.

Grimskjæg kaldte sig *Morten Danielsen Busk*, og når man spurgte ham, hvorfra han havde Busk-navnet, svarede han, at det kom af, at han var født under en busk ved siden af en vej, men det sædede nok ikke; ti han var ingen født tater eller kjæltring. Gruelig klog var han på mange ting, vidste råd for mange sygdomme og kunde præke som en præst, »men det var jo nok noget, han havde læst sig til«, sagde min meddeler, »for læse det kunde han«. Han var end videre god til at skære katte. Sjælden så man ham gå, han løb al tid mellem gårdene, men kom han over en eng, gav han sig gode stunder for at finde blomster til at pynte sin hat med. En tid havde han en kvinde med sig, der hed Kristiane. En gammel kone har fortalt mig følgende: »Da jeg var hjemme i Flynder, kom Grimskjæg ofte der, og en gang — det var netop i året 1823 — da jeg var syg — jeg husker ikke, hvad jeg fejlede — gav han det råd, at jeg skulde have te, der var kogt på peberrod, hvilket jeg også fik, og hvoraf jeg kom mig. En lille søster, jeg havde, var bleven meget syg, og da G. netop kom i al god lag, spurgte moder ham til råds. Han undersögte barnet og sagde, at det havde lændeorm,

men han mente jo nok at han skulde få bugt med det. Jeg blev nu jaget ud i kokkenet, men ved at kige ind ved klinken så jeg hele redeligheden. Han tog en fingerring, som han satte ned i en halv klynetörv, og drejede den der tre gange rundt til samme side, hvorpå han atter drejede ringen over de to små huller i barnets lænd. Dette gjentog han tre gange. Det hele foregik stiltiende. Enten det nu var denne kur eller ikke, der gjorde det, barnet blev rask, det er nu vist nok.« — En anden kone har fortalt: »En vinteraften kom Morten Grimskjæg ind til os, da jeg var barn. Jeg er jo, som De véd, født i Overgård i Navr. Han klagede sig gudsjammerlig til min moder over, at han havde tabt sin ene vante. Moder søgte da efter at finde en gammel vante, hun kunde give ham, og fandt omsider også en, men da kun kom med den, så hun, at det ikke var til den hånd, han manglede vanten, og sagde, at så kunde den jo ikke hjælpe ham. Men Grimskjæg svarede: ›Hæ! er hun ikke så klog! kom hit med luffen!‹ Han fik den da og med stor værdighed vendte han vanten, og så var den jo rigtig nok bleven til den anden hånd. At den ene af hans vanter nu var blå, medens den anden var grå, havde naturligvis intet at sige.

En vis *Abraham* har jeg hort omtale som stammefader for en mængde kjæltringer. Han skal have boet på *Rönbjærg* hede i et lille hus, som imidlertid blev gjort nogle fag længere for hver gang en af sönnerne »giftede« sig. Til sidst fik det på denne måde et ganske ejendommeligt udseende.

På *Madum* hede har *Mads Abraham* boet. Hans kvinde kaldtes *Johanne Abrahams;* hun gik med bliktøj.

Johannes Mus var af de *Dejbjærg* rakkere.

Snövle-Hans »spandt bly« til vinduer og flåede katte, han havde sit navn af, at han snövlede ganske forskrækkelig.

Slinger-Hans havde en skade i lænden; han fulgtes med *Jörgen Kolle.*

Af kjæltringekvinder har jeg endvidere hørt nævne:

Tykke-Ingeborg og *Gjertrud fra Tyholm*, *Kjen Ryle* fra Ringkjøbing-egn, *Store-Ingeborg* og *Ingeborre Ræni* (ɔ: den, der render landet over) »mæ æ plaster åm æ lyw«. Måske er Tykke-Ingeborg den samme som Ingeborg Ræni.

M. Møller, Sir.

Om Kjæltringerne, I Kragelund levede en kjæltring, som kaldtes *Stylter-Hans* og ernærede sig af at flakke om og tigge. Hvis dagens udbytte blev for ringe, truede han med en eller anden ulykke, særlig ildspåsættelse, men dette havde til følge, at sognefogden en skjön dag greb ham og udleverede ham til øvrigheden.

Andreas Larsen Torup bor nu på Moselund mark, Funder sogn. *J. Jensen*, Refshalegård.

22. I *Adslev* siger man, at eskidrèp (dryp af asketræet) er giftigt, og at intet kan vokse under et asketræ.

37. I *Adslev* har jeg i min tidligste barndom hört et rim. Jeg véd ikke, hvor det hører hen, men måske her til:

Balder og Rune, hans viv,
yppede sig en grote kiv,
grote kiv i Tune,
der slog Balder Rune.
Ti slag vilde vi slå,
derefter vilde vi hjem ad gå.
En, to, tre, fire, fem,
der gik ingen af os hjem,
seks, syv, otte, ni og ti,
nu er du fri.

Derefter skulde de bankes på ryggen med et mangletræ; dog, dette vil jeg ikke udgive for bestemt at høre her til. Rimet kan jeg tydelig huske, men hvortil det brugtes, er svagt og ubestemt.

45. Når man finder et firkløver, betyder det lykke (Samsø).

Når man finder et firkløver, bliver man rig (Adslev).

41. Tjægel kaldes den, der bliver sidst færdig med at spise, ikke just af grødfadet, men også andet (Adslev).

49. Den omspurgte leg er sagtens den samme, der på Samsø kaldes »*Å put i bèmp*«. Når denne leg udføres, sidder børnene ud i en række, et af dem er »*gjæk*« og et andet »*putteri*«. Putteri går fra det ene til det andet med »*bèmpi*«, en lille sten, der kan skjules i hånden, og idet de alle synger: »Put i, put i bèmp, fåwòr ham[1]) wall, hòld fast vè hwa du tager!« og lader, som han lægger bèmpi i enhvers hænder, som de holder i skjødet. Når putteri således har gået rækken igjennem, skal gjækken, der sidder lidt fra de andre, gjætte, hvem af dem der har bèmpi. Gjætter han rigtig, får putteri et år på sig, men gjætter han fejl, får han selv et år på sig. Så begynder legen forfra igjen. Når gjækken eller putteri bliver tre år, skal han giftes. Skal gjækken giftes, går putteri og et andet barn lidt til side fra de andre, og hviskende nævnes en, som han skal giftes med. Når de så er enige om en, går de alle sammen i en flok, og så spörges der: Hvor skal vi gjætte? og putteri nævner da: Herfra og derhen (han siger et eller andet sted, et stykke af gaden eller byen). Så bliver de alle ved at gjætte, til de træffer på den rigtige. Den af dem, der gjættede den rigtige, skal så være gjæk, og den forrige gjæk bliver putter, og den forrige putter indtager en plads i rækken. Er det putteri, der skal giftes, gjælder det samme om gjækken, som ovenfor er nævnt om putteri, når gjækken skulde giftes. *Mikkel Sörensen*, Besser, Samsø.

29. Gjøge- eller troldspyt findes al tid på fugtige steder i moser og kjær i det såkaldte Hårkamp ell. Katteskjæg. Det kaldes også heksespyt af den grund, at det skal hidrøre fra heksene, der om natten spytter i græsset for at skade kreaturerne, når det ædes af dem.

J. Jensen, Refshalegård.

54. Musvit-mejse ell. Musvit, også kaldet tællepikker og flæsketyv, på norsk kjödmejse og talgokse. (Brehm:

---

[1]) Såvel til bèmpi som til alt, hvad der i Samsø mål ender på »i« siges »han«. Hvad der ender på »n« er »hun«. Mellemlydene betegnes ved è, ò.

Fuglenes liv, s. 188). Også på svensk hedder den talgokse (i Helsingland belmes). *A. Olrik.*

26. Her har det været tro, at man ikke måtte kaste en gammel flættet træskovisk bort uden at rede den op og spytte på den, for ellers kunde let en ko, der var med kalv, gå over den, og så vilde den enten kaste kalven eller føde en krumrygget eller vanfør kalv. Mange gjör det endnu, men næppe af overtro.

32. Her siges: Man må ikke skære negle om søndagen, for så får man bulne fingre.

33. En hvilken som helst kniv må ikke ligge med skarpen op ad, for så bliver der spektakel i huset.

34. Afklippet hår skal brændes, at ikke fuglene skal få det at bygge rede af, for så får man hovedpine.

35. En moder må ikke gå i besøg eller over markskjellet, inden hun har været i kirke, for ellers får barnet ingen lykke i verden.

38. Legen »At holde op for sol og måne« kaldes her »At trække igjennem rødeskoven«. Første mand siger til dem, der holder op: »Må a e*t* be om o kom igæ*m*el æ røø skow?« Der svares: »Af hvis folk er du?« Siges der så: »Kongen af Danmarks«, kommer de igjennem undtagen den sidste, der fanges og skal vælge enten sol eller måne; men svares der af et andet folk end Danmarks, så kommer de ikke igjennem denne gang. Når alle er fangede, skal de, der har valgt solen, rykkes med månevælgerne for at se, hvem der er stærkest enten sol eller måne. Der rykkes over en ridse i jorden.

41. Den, som bliver først færdig ved grødfadet, kaldes slughals og den sidste gummelstok.

Lærer *T. Kristensen*, Rönslunde.

55. »Å graw nappel*u*et[1])« (urigtig skrevet nappeluwwet, en udtale, som er aldeles ukjendt i Vendsyssel) går således til: En af deltagerne i legen vender sig bort, og imens

[1]) Ental: nappe-l*u*et, flert. nappeluut, best. form flert. nappeluuten. Ordet er hankjönsord.

skæres med en kniv en lille græstörv, omtrent en tomme på hver led, der tages op og sættes ned igjen på samme sted og trykkes så varsomt fast, at stedet ikke kan ses. Nu får den, der skal finde »nappelʉti«, lov at vende sig om, og den, der har gravet, lader nu sin finger gå rundt i krins om nappelʉti i en vis afstand fra denne — der iagttages naturligvis, at nappelʉti ikke, hver gang legen gjentages, har samme sted i krinsen — idet han fremsiger følgende remse:

Innjen i dænj krinjs kråndjs,
kjællengdånjs,
ska do fenj i nappelʉet,
å hwes do enjt de kanj,
ska do bæær i på din tånng
fæmmten gånng
te Skawånng.

Dernæst har vedkommende lov at »nappe« tre gange, og lykkes det ham så ikke at få fat på nappelʉti, skal han tage den med munden og bære den et stykke bort.

Karl Hjorth, udgiver af »Skolebladet«.

Spörgsmål.

58. Jeg kunde onske at få noget mere at vide om »Søvnbrøn«. Jeg har hørt en fortælling om en pige, som degnen på Endelave kastede sovnbrøn på, så hun lå, som hun sov. Enhver lignende meddelelse vil være mig meget velkommen. *Sören Hansen*, Skjold.

59. Alle meddelelser om *maren, marerıdt, marelokker, (marfletting), marepyt(te)* o. s. v. vilde være undertegnede meget kærkomne. *P. Jacobsen*, stud. mag., Kbh.

Efter overenskomst med udgiveren af de svenske landsmålsforeningers tidsskrift: »Nyare bidrag til kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif«, docent I. A. Lundell, Uppsala, kan medlemmerne af Folkemindesamfundet få ovennævnte tidskrift ved at bestille det hos kandidat Bågø, Testrup höjskole, Mårslet st.,s og samtidig indbetale kr. 2,50. Tidsskriftet (omtrent 30 ark årlig) koster ellers for medlemmer 3 kr., mens bogladeprisen er kr. 4,50. p. st. v.: *H. F. Feilberg.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKJÆMTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 15. 1. Avgust. 1885.

34. Torbistens bryllup. A.

(Sidestykke til I. 440).

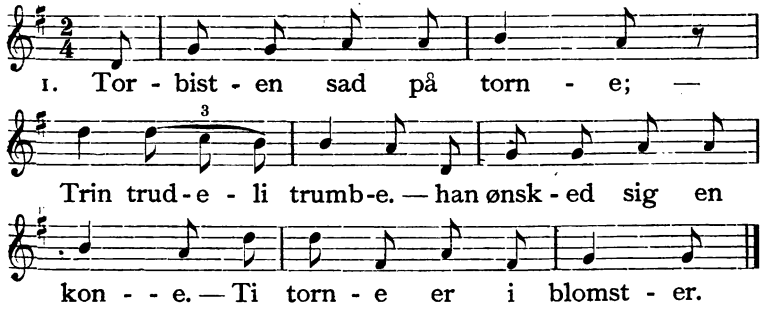

2. Torbisten han var ikke sen,
   han smurte sine stövler og tog på ben.
3. Så red han hen til fluens gård,
   så stod han af hesten og redte sit hår.
4. »Og hør, vil du min kjæreste vær'?
   ti jeg haver dig så meget kjær.«
5. »Nej, når jeg sidder ved min herres bord,
   så ligger torbisten i en horsel....
6. Når jeg spiser af min herres fad,
   så spiser torbisten af en horserad.
7. Når jeg kan drikke mjød og vin,
   så drikker torbisten af døde svin.«

8. Torbisten blev forbitret i sit sind,
flöj op og smak fluen en på sin kind.
9. »Og skal jeg nu miste min mødom så!
og når skal da vort bryllup stå?«
10. »Ja, det skal stå i hede,
for så er køerne fede.«
11. »Nej det skal stå i efterhöst,
for så er smör og fløde bedst.«

Tilsagt af gl. Jens bødkers kone i Borre.

N. E. Hansen, Borre p. Møen.

35. Torbistens bryllup. B.

1. Torbisten sad på torne,
— Trom trilleri trompe. --
han ønsked sig en kone.
Fordi tornene står i blomster.
2. Så red han hen til fluens gård,
der sad fluen og redte sit hår.
3. »Og hør du, flue fager og fin!
vil du være allerkjæresten min?«
4. »Nej, hvorfor skulde jeg være allerkjæresten din?
du sidder i de døde svin.
5. Når jeg sidder ved min herres fad,
så sidder du i en horserad.«
6. Torbisten blev så forbitret i sind,
han flöj op og slog fluen på sin kind.
7. Ja, fluen satte sig og snøfted og græd:
»Skal jeg min mødom miste her!
8. Hvornår skal da vort bryllup stå?«
— »Ja, det skal stå i efterår.«
9. »Nej, det skal stå i hede,
for så er svinene fede.«
10. Der hopped en loppe, der trimled en lus,
— Trom trilleri trompe. —
det gjorde sådan en alarm i hus.
Fordi tornene står i blomster.

Annette Jensen, Udby på Møen.

36. Sct.-Hans blus.

Indtil den seneste tid — og adskillige steder bruges det endnu — har det på Sælland været skik at »brænde bavn« sct.-Hans aften. Ungdommen, både karle og piger, samledes da gjærne byvis på en dertil passende höj, hvortil der så blev bragt en del gammel halm, enten derved, at hver, som så sig i stand dertil, medbragte et knippe, eller også en af gårdmændene skjænkede et vognlæs. Når da mørket var brudt frem, tog lystigheden sin begyndelse; den indsamlede halm blev brændt knippe efter knippe, og for at blusset skulde blive set i så vid en omkreds som mulig, blev det brændende halmknippe rejst i vejret på en lang stage. I steden for halmen kunde en gammel tjæretønde også stundom blive brugt. Man kunde tit den aften tælle over en snes blus rundt om til alle sider. Jeg har hørt fortælle, at dette skete for at jage hekse og troldtöj bort fra markerne.

Den samme aften brugte man også at pynte op alle vegne med grönne grene eller kviste, at »maje op« kaldes det. Ved alle döre og vinduer, ved skilderier og hylder på væggene, ved brönden og ved bistaderne, kort sagt ved alt, både löst og fast, blev anbragt en grön kvist. Heller ikke i hörren måtte man glemme at sætte nogle grene. Hvilken overtro, der knytter sig hertil, véd jeg ikke; dog har jeg om hörren hørt sige, at lige så lange grene, man sætter i den, lige så lang bliver den.

H. Petersen, Fårbæk.

Idet jeg henviser til spörgsmålet på sidste side, skal jeg foreløbig bemærke, at man ikke ved indsendelsen af svar og meddelelser om blusbrænden maa glemme *pinse-vækild*, der brugtes over store strækninger af *Vestjylland*. Jeg ønsker altså også oplysning om denne ilds forekomst og udbredelse, den betydning, man har villet lægge deri, og de mulig forekommende særegenheder. Valborg aften i år talte jeg her på marken over 30 blus, så skikken er endnu i levende brug. *E. T. K.*

[illegible] om [illegible]

[illegible] for lidt!

[illegible] forheksede, eller [illegible] når man [illegible] til vand, [illegible] som de [illegible] første gang de [illegible] temmelig [illegible]

[illegible] lader køerne gå på græs [illegible] skik at give hvert [illegible] sundhedsmiddel. Andre steder har man i samme hensigt givet dem en visk blade af [illegible]

[illegible] Når man har køerne på græs om foråret, skal man [illegible] dem med [illegible] klæder, som man tager [illegible] og fører over og under dyret [illegible] gange til hver side.

[illegible] Det er også godt at give køerne, når de om foråret skal på græs, et stykke brød med terpentinolje på, samt nogle blade af [illegible]. Endvidere gnider man dem over lænden med lidt terpentinolje.

[illegible] Køerne må kun bindes ind i godt vejr (ɔ: bindes tørre ind). Har de om efteråret, på grund af dårligt vejr, måttet være inde nogle dage, så skal de dog ud i den næste dags godt vejr for at kunne bindes tørre ind.

42. Det er godt at lade køerne gå på græs om sommeren med den klove omkring halsen, hvori de står bundne om vinteren.

43. En ko, som ikke vil byde sig til tyren, vækker man kjönsdriften hos på forskjellig måde:

a) ved at indgive den en almindelig levende padde (frø),
b) ved at indgive den nogen ölbærme (omt. 1 pot),
c) ved at give den omtrent et fjerdingkar havre, særlig når denne er branket.

d) Et endnu billigere og mere bekvemt middel er det at lade vedkommende dyr savne al føde et helt døgn.

44. Når en ko har løbet med tyren, kan man forhindre den i at »løbe om« på følgende måde: Man skiller en almindelig arbejdsvogn ad således at for- og bagvogn står hver for sig, og imellem disse to dele trækker man nu koen, når den kommer fra tyren, og samler dem derpå igjen. (Rimeligvis skal vognen atter skilles ad, når koen skal føde, for at den kan skilles fra kalven).

45. Om en ko er med kalv, kan man opdage temmelig tidlig (för man ellers kan føle den), når man tager omkring koens fire patter med den ene hånd og holder den anden for enden af dem. Kalven vil da »slå« i koen så tydeligt, at man kan mærke det, når vi sætter vort hoved ind i siden på den. Det skal helst gjøres om morgenen, för vi begynder at malke.

46. En nyfødt kalv skal, för den bæres fra moderen, løftes op og med sin mule berøre koens børsprække.

Jeg har ikke kunnet få oplyst, hvorfor dette skal gjøres, lige så lidt som jeg endnu véd, hvorfor nogle ved en sådan födsel sammenkalder samtlige stedets folk og på en bestemt måde slæber — ikke bærer — kalven bort.

47. Det er godt at indgive en ko, som nylig har kælvet, ni slags træ. Man skraber lidt af forskjellige små pinde, som man har opbevaret til dette brug, og disse spåner giver man dem. Der må imellem de ni slags træ hverken findes hyld eller rön.

48. Når man malker en ko første gang efter kælvningen, skal man lægge en kniv (ɔ: stål) i spanden for ikke at få gjort kunster ved mælken.

49. En anden måde at sikre sig på, når man malker en ko første gang, er at bære mælken under forklædet ind og så svinge spanden tre gange avet over en klar ild. Er det en førstefødende kvie, man malker, skal man, imens der malkes, lade en anden give den et smæk for rumpen med mogeskovlen, det hjælper for at den ikke skal »skyde livet ud« senere.

50. Kvier, som skal malkes første gang, er tit slemme til at sparke, men dette forhindres, når vi stiltiende binder en sadan kvie et par bukser af et ugift mandfolk for öjnene, för vi begynder at malke.

51. Andre steder skal den, der skal malke en ko første gang efter kælvningen, tage et par mandfolkebukser over sig, og så, för hun begynder, trække en rive tre gange ned ad koens ryg.

Der hører vist nok endnu flere regler sammen hermed, men de er mig ikke bekjendte.

52. En ko, som malker blod af en patte, helbreder man ved at lane et solvur og igjennem ringen, böjlen, på dette malker den syge patte.

53. Når vi »sener« en ko (malker den gold), skal vi malke den allersidste gang om søndagen, for så vil den kælve ved dagen, hvilket al tid er en behagelighed.

54. For at en ko skal blive »læt« (ɔ: ren, afsætte efterbyrden, der kaldes »lætningen«,) indgives den, straks efter kælvningen, nogle hår af halen af en hare imellem et par små stykker brød. I mangel deraf hår af en kat.

55. For at få tillægskalven til at leve, hvad der ofte har sine vanskeligheder, skærer man spidsen af et af dens ører og giver den det ind, — den skal synke det. Det er efter en »klog mands« anvisning.

56. For at modvirke kalvekastning hos køer lægger man en rævekrop op over køerne (under »slyden«). Det hjælper også at tage en »kastekalv«, ligesom den er, og hænge over køerne over »slyden«, den skal naturligvis törres ind. Nogle har nöjedes med at hænge den over stuehusets loft f. eks. på skorstenen.

Rævekroppe anvendes endnu i denne henseende. At kastede kalve hænges op, véd gamle folk at fortælle om, men nu véd jeg ikke, om de bruges mere.

57. Er en ko meget syg, så siger man, at dersom den vil æde nogle vidjeblade (bladene af gråpil), så lever den; men vil den ikke tage dem, så dør den.

58. Et stykke kvæg siges at være »blæst«, når det pludselig svulmer op et eller andet sted af en ukjendt årsag. I almindelighed er det »den kjøne« (væselen), der får skyld herfor. Man anvender stundom åreladning herimod, men måske mest »skorpionolje«, der i det hele er egnens universalmiddel.

Som oftest er det den hos kvæget ikke sjældent forekommende rosenfeber, der opstår pludselig, er hurtigtforløbende, men i reglen temmelig farefri, som antages at komme af, at dyret er »blæst«. Da det ligger i væselens natur at »spytte« ligesom en kat, er det måske netop grunden til, at den får skylden.

59. Utöj, lus, på kvæget har man tidligere fordrevet med flyverön, hvoraf man dannede en ring af en tynd gren, og bandt dem om halsen, hvor den skulde blive siddende.

60. Når kreaturerne har fåt »skarn« i sig, så forstås derved som oftest en ikke alt for voldsom oppustning (er det i höjere grad, erkjender man den som trommesyge). Hvad der skal forstås ved »skarn«, er naturligvis ikke klart, dog får visse vanddyr ofte skylden, og det er sagtens den alm. vandkalv, man tænker på, men næppe kjender her på egnen. Skorpionolje er hovedmidlet.

Det, man under navn af skorpionolje kjøber på apotheket, er i almindelighed en fed planteolje blandet med terpentin. Virkelig skorpionolje forhandles næppe mere.

61. Blodpis, blodajle (hæmaturi) hos kvæget helbreder man derved, at man stiltiende vender grönsværen om på det sted, hvor koen har kastet vandet, og dernæst springer over stedet.

62. Man helbreder også blodpis ved at indgive det syge dyr tre sorte skovsnegle, én hver dag i tre på hinanden følgende dage.

63. Et kreatur kan blive »overset« ɔ: forhekset, så at det viser sig sygt. Den gamle skomagerkone i Sandager (Gislev sogn) helbredede et sådant dyr ved at ryge det med forskjellige urter.

64. Kreaturerne kan pludselig vise sig syge, når der er kommet »et ondt vejr« over dem. Det er heksekunster, der er gjort således, at de kommer til dyrene gjennem luften. (Mulig står ordsproget: Han kommer ligesom et ondt vejr, i forbindelse hermed.

65. Er koerne blevne forheksede, således at de giver blodig mælk, kan man helbrede dem på følgende måde: Man tager et hönseæg og slår så stort et hul derpå som en toskilling, og malker så tre dråber mælk af hver af de syge patter deri, og derpå sætter det på ilden. Det vil hjælpe.

66. En ko »bander«, når den udstøder et noget dæmpet, ofte kort, tilsyneladende vredt bröl imod en, der nærmer sig, hvilket ikke er sjældent om sommeren på græsgangen. Man skal da spytte ad den, for ellers får vedkommende knopper (pustler) i ansigtet deraf. Sådanne små bulnende pustler, filipenser, kaldes »kobander«.

67. Når alle køer i et kohus ligger med ryggene vendt mod én side, så får vi storm.

68. Når to køer i en bås ligger med ryggene vendt imod hinanden, så spörger vi snart lig.

69. Hvis mælken koger over på kakkelovnen, skal man strø salt på det overkogte, ellers får køerne dårlige patter (eller yverne bulner).

70. Onde mennesker kan med kunster tage mælken fra køerne eller fløden af mælken, eller i hvert fald hindre, at man får smör af fløden. Man kan ikke lukke så tæt for sit kohus, at en heks ikke kan malke køerne, hun kan sidde hjemme og malke på et knivskaft eller lign. og få mælken der igjennem.

71. Når man har været ved hingsten med en følhoppe, må man ikke, når man rider fra stedet, sætte sig op at ride fra fjermer (höjre) side, men al tid fra nærmer (venstre), ellers bliver den ikke med føl (»tager ved«).

72. Det gjælder al tid for den drægtige følhoppe, at man aldrig må sætte sig op at ride på den eller

sidde af fra fjermer side, for så bliver føllet født baglænds.

73. Vi kan selv råde en del for, om en hoppe, der bliver bedækket, skal føde et hingstføl eller et hoppeføl. Drejer man nemlig hoppen til höjre side om mod hingsten, idet parringen er fuldbyrdet, så bliver det et hingstføl, drejer man den til venstre, bliver det et hoppeføl. Man lader hoppen »snuse« til hingsten efter parringen, så vil føllet bedre slægte den på.

74. En følhoppe, som ikke vil blive drægtig, skal man enten umiddelbart efter parringen slå en spand koldt vand i enden af eller ride den ud i en dam (vist nok så dybt, at vandet når bugen).

75. Man må aldrig skære af halen på en følhoppe, imens den er drægtig. Føllet vil da blive slemt til at æde reb (grimetöjlen). Ligeledes må mannen ikke klippes, men kun ruskes.

76. Første gang man lægger sele på en plag, skal man tage den ud af stalden og stille den med næsen mod vinden, idet man smøger den selen over hovedet (det er ikke oplyst hvorfor).

77. Når man har forspændt og vil kjøre ud en tur, skal man, for at sikre sig held af kjøreturen, gå hen forved hestene og med svøben slå et kors foran dem på jorden og derpå spytte til siden tre gange.

78. Når man rejser til marked med en hest eller ko, lægger man mærke til dyret, idet man trækker ud af gården. Lægger det ørerne tilbage, så kommer det hjem igjen; lægger det ørerne frem, så bliver det solgt.

79. Føllene fødes med en patte, »følpatte« i munden, som de lever af at patte på, indtil de fødes. Så snart de får hovedet uden for, spytter de den ud, og man kan da, når man er ved hånden, få at se, at de har den i munden, og også finde den.

»Følpatten« er en af føllapperne (hippomanes), en slags konkrementer, der findes, til dels fritliggende, i fosterets urinsæk hos heste og køer. De er

fladtrykte og grågule. På grund af det bestemte sted for deres forekomst vil det næppe kunne antages, at føllet nogen sinde får dem i munden.

80. Det antages almindeligt, at et føl er blindt de første ni dage det lever.

Det er ganske naturligt, at det unge dyr først efter håndten lærer at bruge sanseredskaberne.

81. Første gang et føl lukkes ud af det hus, hvori det er født, skal det gå over en kniv el. lign.

82. Heste, som lider af bugvrid (kolik), har man helbredet derved, at man førte dem hen på en korsvej, og der stiltiende trak dem tre gange rundt til avet side. Det har på sine steder været ânset som en ufejlbarlig behandling, og man gjorde derfor intet andet.

83. En hest, som lider af orm, helbreder man ved at tage en af de afgåede orme (spolorme) og brænde denne til aske, og derpå indgive hesten dette pulver. Alle andre orme vil da afgå.

84. Man skal lukke kreaturerne på græs enten en tirsdag, torsdag eller søndag første gang. De nævnte dage er »kjöddage«, og kommer kreaturerne (særlig kvæget ikke hvert forår ud på en af disse, så vil de ikke trives.

85. På syge kreaturer — måske også på mennesker — som man antager der lider af krampe, forstår enkelte at anvende »krampeknuder«, særlig ombinder man et sygt hesteben dermed.

86. En gris, som stadig viser sig vantreven, helbreder man ved at stryge den ned ad ryggen med en »troldkost«, som man nemt kan få af et blommetræ.

87. Når et svin tager halm i munden og går omkring og ryler og skriger, så får vi stormvejr.

88. Karlfolkene må aldrig spise det »kåde« af svinene, for så får de sten i blæren. Kvindfolkene gjör det ikke noget.

I dette tilfælde forstås ved det »kåde« nærmest svinets krøskjærtler. Ellers forstår man ved denne benævnelse i almindelighed dyrenes kjönskjærtler.

89. De hudindkrængninger, der ofte findes på mellemfoden af svinenes forlemmer, kaldes »Fandens huller«. Det var disse huller, Fanden fór igjennem, da han blev dreven ud af svinene.

90. Hvem der har meget Matrem (chrysanthemum parthenium), har godt fåreheld. »Pas på, at Matremmet ikke går ud, for så går fårene med.«

91. Fårene skal man al tid klippe i næde, for ellers går der orm i ulden og i töjet, der laves af denne. Alting tager til at formere sig og gro bedre i ny, så selv om ulden groede bedre på fårene, så vilde også utöjet formere sig mere i ulden.

92. Når vi har spist vor nyårsaftens nadver, skal pigerne gå først ud af dören og gå hen og lukke fårehusdøren op, så vil fårene føde mange gimmmerlam.

93. Det kan gå an at slagte lam om efteråret (ɔ: kjødet kan holde sig og opbevares), når det er blevet så kjøligt i luften, at vi kan se ånden af dem, når vi lukker dem ud om morgenen.

94. Af et slagtet får eller lam tager pigerne milten og kaster mod en væg, idet de siger til en anden pige, for hvem de kaster den. Bliver den så hængende på væggen, vil pigen få den, de har kastet for; vil den ikke blive hængende, får hun ham ikke. På samme måde bruger de også den hudlap, som dækker brystbenet, og som, da den er vanskeligere at flå af, ikke tages af tillige med det øvrige af huden.

95. Vi må aldrig spise noget, som har været tiltænkt hunden, for så bliver vi aldrig selv mættede.

96. Når en hund er bleven syv år gammel, så må den ikke blive ældre, for så tærer den på mandens alder.

97. Når hunden tuder om aftenen, så kommer der skarns folk til bys. Andre siger, at hunden tuder, fordi den ser spøgelser.

98. Når en hund lægger sig med hovedet vendt ud ad i udgangsdören, således at labberne hviler på dör-

tærskelen og hovedet på dem, så dør der nogen i huset, för året er omme.

99. »Majmånedskatte« (ɔ: katte fødte i maj måned) duer ikke at lægge til, for de får dårlige öjne.

100. Når katten »vasker sig« (ɔ: gnider sig med poten i hovedet), så får vi godt vejr, hvis han når at få den bag ørerne, ellers ikke.

101. Når katten hvæsser kløerne på en træstamme, så bliver det storm og uvejr.

102. Hvem der er gode mod hunde og katte, særlig disse sidste, får godt vejr til deres bryllup.

37—102 fra Sydfyn ved *P. Jensen*, Kværndrup.

103. Når hestene kommer ind første gang om efteråret, må de ikke være våde på hårene.

104. Når en ko eller hoppe er drægtig, må der ikke skæres noget af halehårene, ellers bliver kalven eller føllet slemme til at æde reb.

105. For at ikke yveret skal blive dårligt, når koen kælver, bör man, når man »sætter« den (malker den sidste gang, för den bliver gold), malke tre stråler af hver patte ned på det modsatte bagbens klove.

106. För køerne kommer på græs, skal hver have en salt sild og tjære.

107. For at beskytte køerne mod haleorm ristes lidt brød(?) og strøs salt og sod i.

108. Når mælken koger over, så noget af den løber i ilden, bör man skyndsomt tage et par korn salt og kaste på ilden, ellers får kvæget ömme patter.

109. Hvis lammene får havv (en hornagtig hinde hen for öjet), skal der trækkes en rød uldtråd gjennem ørene.

110. Når man slagter lam, udskærer man den lille lap skind, som sidder på brystbenet, og kaster den mod en bjælke; bliver den hængende, så er kjæresten trofast, hvis ikke, er han ikke til at stole på.

111. Er det grise, der får havv, skæres spidserne af ørene.

112. Når katten vasker sig höjt over ørene, får vi godt vejr; æder den græs, får vi regn; skarper den kløer (ved at hugge kløerne i en træstamme og tage dem til sig igjen), får vi blæst; rækker den et bagben i vejret, mens den slikker sig, kommer der fremmede med en kjæp.

103—112 fra Sydfalster ved *K. Toxværd.*

113. Når et hundyr fødes baglænds, kan det aldrig føde levende unger.

114. Ved slagtning må ingen ynke dyret, da det så ikke så let kan dø.

115. Når man har fået et nyt stykke kvæg i stalden, skal man tiende tage nogle hår ved haleroden og brænde dem, da dyret så ikke kan blive forgjort.

116. Når en kalv er født, skal den tiende bæres baglænds ind i sin bøvl, det værner den mod trolddom.

117. Den første mælk, koen giver, efter at den har kælvet, må man passe på, at solen ikke kommer til at skinne på, da koen så let bliver solskjörren. Ligeledes må man af samme grund ikke bære efterbyrden, »skarnet«, ud, så længe solen er på himlen.

113—117 ved *M. Møller* i Sir ved Holstebro.

118. Spændes hestene fra en harve, så må denne med det samme rejses op, ellers kan de ikke få hvile.

119. Når hestene om sommeren spændes fra i marken, må der sörges for, at seletöjet lægges således, at vinden ikke kan blæse igjennem det, da hestene ellers får bugvrid.

120. Man må vogte sig for ikke at spise i en stald, når husdyrene er der inde, da de ellers efter den tid ikke kan trives.

121. Når køerne om foråret skal ud på græs, så må det helst ske enten søndag, tirsdag eller torsdag, da disse dage er kjøddage. Endnu er denne regel almindelig her på Svendborg-egnen. De kommer helst ud om søndagen.

122. Sörger pigerne ikke for at være gode venner med kattene, så kan de ikke vente sig godt bryllupsvejr.

118—122 fra Sydfyn ved *Mart. Dyrholm.*

[illegible] skal den [illegible].

[illegible] med kalv, skal [illegible] langvogns- [illegible] mellem for- [illegible] halmbånd og [illegible] og så trække [illegible] bindet sam- [illegible] siddende, så [illegible].

[illegible] gang, skal [illegible] den blød- [illegible].

[illegible] en gang [illegible] drikket, skal [illegible] bedre [illegible] gang [illegible] den slem til [illegible].

[illegible] vil den [illegible].

[illegible]

[illegible] At ride sommer i by.

Fra Møen.

[illegible] Fanefjord [illegible] og der siges, at det foregik på samme måde som i gamle dage. De var godt en snes stykker, alle fra [illegible], og deres gildesgård var i samme by. Selv sørgede de for mad og drikke til deres gæster udenbys fra, og selve festlighederne gik således for sig: Først gik man rundt i hele sognet og samlede æg. Forrest gik skafferen med sin »skafferstok«, det var en stok på en halvanden alens længde, hvorom først var snoet nogle bånd, og på disse var igjen fastgjort en mangfoldighed af andre brogede og blomstrede silkebånd, og øverst på toppen var sat en krone; det skal have set helt kjönt ud. Efter ham

kom musikken og de øvrige parvis. På hvert sted blev de bespiste og skjænkede og modtog derefter deres æg. Udbyttet af ægsamlingen var nok flere kar fulde. Hvad der ikke blev brugt, blev solgt. Man gik rundt i hele to dage, og efter hver dags anstrængelse havde man bal om natten. Man hvilede så lidt et par dage, og så begyndte ridningen. Alle hestene var øvede godt i forvejen, og de blev nu pyntede med hvide dækkener, kantede med en rød kant. Bidselet var omsnoet med hvide og røde bånd, og om halsen bar de flere grönne kranse. Skafferens hest havde til en forandring »snogepander« på »howlawed«, eller i alt fald små hvide ben, som skulde ligne »snogepander«. Alle karlene var i grönne frakker, med hvide eller røde skærf og en stor grön krans om skuldrene, og endvidere med hvide og røde »galoner« på benklæderne. — Kort för ridningen begyndte, stod husmoderen i gildesgården uden for dören med »spæret« foran sig og rullede det imellem hænderne, så det svingede rundt; det skal også have set kjönt ud. Spæret var en stang på en 6—7 alen, og fra den øverste ende var der sat en 4—5 tværstokke over kors med en halv alens mellemrum, og på disse tværstokke var igjen fastgjort en mængde brogede bånd, så det fra oven af fik form omtrent som et juletræ. Det var temmelig svært at håndtere, og de to stærkeste karle fik derfor den bestilling. I spidsen af toget red »majgreverne«, to af de mest yndede karle, der var valgte til »majgrever« af de øvrige. Deres bestilling var den at ride i forvejen og forhøre, om toget måtte komme ind, og derefter tilbage igjen med budet. Det fortælles dog, at i ældre tider har der været brugt en anden måde at spörge »om forlov« på. Om natten, förend ridningen begyndte, red der to af selskabet rundt og satte en grön gren i taget over gangdören, og hvor denne gren ikke var tagen bort, der var selskabet velkommen. Efter majgreverne kom skafferen med sin »skafferstok«. Derefter »spærførerne« og så to andre, som skulde hjælpe ved spærets sænkning, når man

[illegible] musikken og så de [illegible] i deres egen [illegible] rundt i hele [illegible] hestenes hals skulde [illegible] til det. Kom [illegible] var ikke uimod- [illegible] af kransene om [illegible] »op med mynten«, [illegible] betalt. Ved [illegible] der gjort en [illegible] stå stille. Ved [illegible] sig op ved dören [illegible] og drukket, og [illegible] i storstuen med konen [illegible] en afskedssang [illegible] igjen på den næste gard. Sådan blev man ved en hel uge, og hveranden aften havde man tillige bal til lidt afveksling.

En af de sidste dage var hele »stadsen« i Stege, og da bade hestene og rytterne da var blevne godt dresserede, så gik det hele som efter en snor. Mange mennesker var til stede for at se dem, og alle var vist nok enige om, at det var en kjön skik at »ride sommer i by«.

Annette Jensen.

Spörgsmål.

60. Kunde det ikke være værd at få oplysning om, hvor langt i Jylland den skik strækker sig at brænde blus *Sct.-Hans aften?*

At det sker i den sydligste og nordligste del, véd jeg, medens man derimod i Midtjylland, også over hele Djursland, med stor og almindelig deltagelse samles om blusbrændingen *Valborg aften.*

Det har sikkert sin dybe sammenhæng med andre ejendommeligheder hos folket. *Karoline Brummer.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *J. P. Löye.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 16. | 15. Avgust. | 1885.

129. Torbistens bryllup.

(Sidestykke til I. 440 og III. 34).

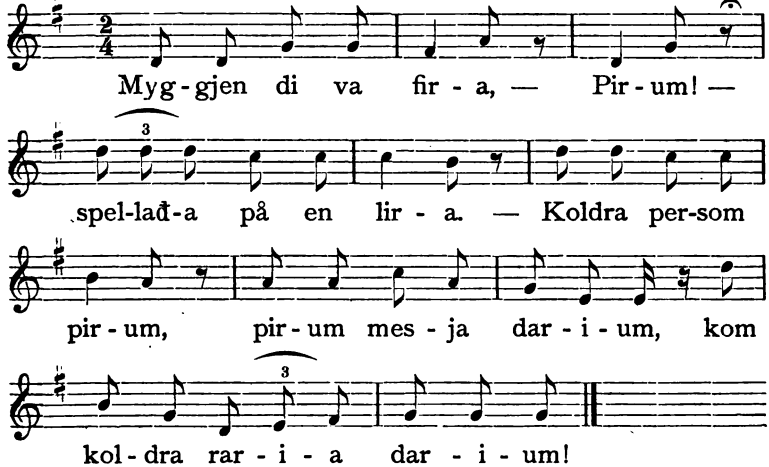

Ord og tone ved *Kr. Skovmand*, Öster-Marie, Bornholm.

130. Den mandhaftige søster.

1. Stolt Snigelse lod brygge og blande vin,
— Så favr da falder den rim. —
så beder hun hjem hendes broder til sig.
Udi brynjer alle.

2. Og de skjænked mjöd, og de skjænked vin,
de skjænked så længe, som solen den skin.
3. Stolt Snigelses broder vilde ride hjem,
stolt Snigelse bød ham en følgesvend.
4. »Hvad skulde jeg med den følgesvend?
mine fjender de ere alle i seng.«
5. Så red han sig lidt ad vejen frem,
da mødte ham hans fjender fem.
6. Han blæste så höjt, han blæste så hårdt,
det hørte stolt Snigelse hjem til sin gård.
7. Han blæste så höjt, han blæste så læng',
det hørte stolt Snigelse hjem til sin seng.
8. Stolt Snigelse talte til stalddrengen sin:
»Du hente mig sadel og grågangeren min!
9. Vel syv år siden, den solen så,
vel syv år siden, den sadelen bar.«
10. Stolt Snigelse red, så fast den render,
hendes gode foler der over hun sprænder[1]).
11. Stolt Snigelse kæmped' så hastig og stærk,
at alle hans fjender de falder på knæ.
12. Hun kæmped' så længe, hun kæmped' så hård,
— Så favr da falder den rim. —
at alle hans fjender de falder på jord.

Udi brynjer alle. Ved lærer *Sören Ditlevsen*, Elsted, Ty.

Denne vise er Vedels III. nr. 6 (D. g. f. 185), og endskjönt de to former kun er lidet forskjellige fra hinanden, må man dog opfatte denne ny opskrift som uafhængig af Vedels tekst. *E. T. K.*

131—174. Folketro om frugtsommelige Kvinder.

131. Hun må ikke holde et barn over dåben, for så vil dette tage velsignelsen fra hendes eget, dog kan hun gjøre det, når hun tager to forklæder på.

132. Hun må ikke se gjennem en sprække eller en lille rude, så bliver barnet skelöjet.

---

[1]) o: sprænger. Ilørt som spænder.

133. Hun må ikke først gå over et dörtræ, efter at der er hugget eller hvæsset en kniv derpå, ellers får barnet skår i underlæben. Når hun spytter over dörtrinet, för hun selv går over, gjör det dog intet.

134. Går hun over kirkegården og kommer over en grav, netop som denne falder sammen (skyder), får barnet slagtilfælde. Senere kan sygdommen helbredes derved, at barnet får en søvn i en åben grav.

135. Kryber hun over et dige eller springer over en grøft, og der falder en knold ned bag efter hende, vil barnet få vanskelighed ved at gå.

136. Der må intet kastes til hende, dette sætter pletter på barnet, med mindre hun straks kaster gjenstanden tilbage.

137. Ser hun en ild og stryger sig i ansigtet, får barnet brandpletter i ansigtet; dog kan hun sætte pletterne hen på en anden legemsdel, når hun stiltiende stryger sig der med hånden.

138. Hun må hverken gå baglænds ud af en dör eller sidde baglænds i kirken, for så bliver barnet født baglænds.

139. Hun må ikke sidde på et dörtrin.

140. Putter hun noget ind på brystet, således at det rører ved huden, eller tager hun den mindste smule af andres, vil barnet komme til at stjæle.

141. Går hun over et varmt hareleje, får barnet »hareskår«, »og det er nu ganske vist« — föjer min meddelerinde til — »for en præstekone i Skjern satte på trods foden i et leje, som haren lige havde forladt, og barnet blev en ren vanskabning, det kan jeg selv huske«.

142. Bliver hun bange for en levende ål, får barnet ålvé (sct. veitsdans).

143. Når hun fejer, må hun ikke bære fejeskarnet ud i sit forklæde, for så bliver barnet griset.

144. Går hun under et til törre ophængt vådt skind, bliver barnet hudløst; sygdommen hæves ved, at barnet svøbes i lignende skind.

145. Går hun over æ össel (ilden, som rages ud af ovnen), bliver barnet rå. Går hun over ovntöjet, får barnet vabler.

146. Bliver hun ræd for noget, kan et billede af den gjenstand, hun er bleven bange for, sætte sig på barnet.

147. Så længe en barselkone ikke har holdt sin kirkegang, må hun hverken forlade sin egen mark eller gå over en vej; gjör hun det, vil barnet blive slem til at løbe bort.

131—147 fra Nörre-Horne herred ved *Palle Fløe*, Vostrup.

148. Når man skraber en ost, så må det, man skraber af, ikke falde på jorden, for hvis der kommer en frugtsommelig kvinde derover, så kan hun ikke blive forløst.

149. De knuder, hvormed væveren sammenbinder trændingen, må, når de klippes fra töjet, brændes eller på anden måde tilintetgjøres eller forvares, ti dersom en frugtsommelig kone kommer over dem, så vil hun ikke kunne blive forløst.

150. Man må aldrig pode æble- eller pæretræer og i det hele taget ikke nogen slags frugttræer i en stamme af en helt anden art, f. eks. ikke pode pære i rön eller hvidtjörn, ti en frugtsommelig kone, som spiser af et sådant træes frugter, vil da ikke kunne blive forløst. Ligeledes må man ikke pode to slags æbler eller lignende i et og samme træ, for så vil hun, når hun spiser af frugterne, føde tvillinger.

151. Hvis hun spiser et tvillingæble eller nogen anden slags tvillingfrugt (som nødder), så føder hun tvillinger.

152. Når hun er bleven forskrækket for en gjenstand, der har berört hende på et sted, vil der fremkomme et mærke på det tilsvarende sted på fosteret, der endogså vil angive gjenstandens omrids og beskaffenhed. Der savnes ikke påfaldende eksempler på slige modermærkers forekomst og deres årsager.

153. Hun må ikke slagte noget dyr og nødig se det, barnet kan let derved få modermærker, som blodpletter eller lign. Hun må heller ikke »først« komme over det

sted, hvor dyret har ligget under dødskampen; barnet kan deraf få et »tilfald« (krampe).

154. Hun må nødig se og endnu mindre blive bange for et harehoved, ti barnet vil i så fald blive født med hareskår.

155. Hun må ikke rage ilden af ovnen, for dersom hun kommer over emmerne, får barnet filipenser.

156. Dersom hun lugter til matrem, så får barnet rødt hår.

157. En frugtsommelig kone må ikke törre sig på en karklud, for så bliver barnet slemt til at sagle af munden.

158. Hun må ikke spise megen fisk (torsk?), for så bliver barnet sådan, at det ikke kan ligge tört.

159. Hun må aldrig gå baglænds, det er ikke godt (for barnet?).

160. Får hun at se, at hörren sidder i brøden, så bliver barnet til at stå og gabe.

161. Dersom hun får at se, at et par karter ligger med ulden i, så bliver barnet gabende, måbende.

162. Har man strøget en kniv (brødkniven) på dörtræet, skal man spytte på stedet, inden man går derfra, ti hvis der kommer en frugtsommelig kvinde over stedet, når det ikke er iagttaget, vil hun føde et misfoster.

163. Når man renser uldkarterne for snavs og kaster det på jorden, må hun vogte sig for at komme der over, for så kan hun enten komme for tidlig, eller barnet bliver sygt eller lign.

164. Dersom en pige hører kukkeren fastende første gang om foråret, så varsler det hende, at hun vil blive frugtsommelig, för året er omme.

165. En frugtsommelig må ikke holde et barn over dåben, uden at hun skal tage to forklæder på, da ellers det barn, hun bærer, vil kunne skade hendes eget foster, så at det får en eller anden lyde f. eks. tager skade på forstanden. Det ene forklæde bæres under kjolen, for at ikke alle og enhver skal se, i hvilke omstændigheder hun er.

Nogle antager, at det er det barn, der holdes over dåben, der tager skade.

166. Utugtige piger, som løber og hækker og besøger karlene, kan man spille et puds, som en slags straf eller hævn, når man passer på, at den vedkommende, både når hun går ind og ud, kommer til f. ex. at gå imellem hjulet og det øvrige af en hjulbør, som man i dette öjemed har skilt ad, og så igjen samler det adskilte. Hun vil da blive frugtsommelig. Den som har gjort disse kunster, må imidlertid nöje holde regnskab med tiden, og da igjen skille hjulbøren ad, ti ellers vil moder og foster ikke kunne skilles ad. Det kan gjøres med ting, som er langt mindre i öjnefaldende, som med et par hægter, der anbringes en ved hver side af dören og så siden hages sammen; de skal da også, når tiden er omme, skilles ad.

148—166 ved dyrlæge *P. Jensen*, Kværndrup.

167. Man må ikke kyle til en frugtsommelig kvinde, for så går hun ikke til tiden.

168. Ser hun ned i en tom grav på kirkegården, kan hendes barn ikke spise sig mæt.

169. Hun må ikke tage gulvskarn i sit forklæde, for så bliver hendes barn luset.

170. Hun må ikke se ned i en flaske, for så bliver hendes barn skelöjet.

171. Går hun først over et dörtræ, hvorpå der er strøget en kniv, eller går hun over et varmt hareleje, så får hendes barn et hareskår i munden.

167—71 ved *T. Kristensen*, Rönslunde.

172. Det er ikke godt for frugtsommelige kvinder at komme over ild eller fejeskarn; dog gjör det ikke noget at gå der over, når man blot spytter først.

Lars Frederiksen, Ryslinge.

173. Hun må ikke kjøre baglænds, at barnet ikke skal blive bagvendt født.

174. Hun må ikke gå over en grøft, ti da vil barnet komme til at fejle noget. 173—174 ved *H. Th. Nybo*, V.-Assels.

175—203. Folketro om mad og drikke.

175. Når man har lagt rugbrødsdejen om aftenen, för den skal bages, så skal man gjøre korsets tegn over den, för man går derfra.

176. För man skærer af et brød første gang, skal man ridse et kors i det med kniven eller i det mindste gjøre korsets tegn der over.

177. Man må aldrig lægge et brød fra sig med overringen ned ad, det er lige så slemt som at kaste et barn i ilden eller den gloende ovn.

178. Et stykke brød må aldrig smøres på den side, som er mindst i omfang, får så får den stifmoder, som spiser det. Denne mindste side kaldes stifmodersiden.

179. Hvem der spiser den første mundfuld af en ny bægt brød, får alle de skjænd, der falder i huset, så længe bægten varer.

180. Når man tager brød ud af ovnen, og der så kommer tre sammenhængende brød ud, er der hemmelig forlovede i huset.

181. Man må aldrig lægge et brød eller en ost med snitfladen mod stuens indgangsdör. En tigger, som kommer ind og ser dem ligge således, har ret til at tage dem.

182. For at der ikke skal blive gjort kunster ved öllet, når vi brygger, skal vi komme nogle gløder i karret för mæskningen, og ligeledes lægge en glød ved hvert dörtrin ind til bryggerset, ligesom vi også må vogte os for at lade dörene der ind til stå åbne mere end nødvendigt.

183. For at sikre sig held af brygningen lægger man oven på den såkaldte rosthalm i tapkarret et kors af to, en halv alen lange, halmstrå, og endvidere kommer man et glødende trækul i det første vand, der kommer i mæskekarret.

184. Af den første skjæppe malt, som males til en brygning, tager man tre håndfulde og kaster dem først i mæskekarret i navnet Gud faders o. s. v.

185. Rosthalmen, som i tapkarret, bære-på-karret, lægges over taphullet, skal bindes således sammen, at de to første lokker danner et kors, og den sidste, som bindes om, skal ligeledes danne et kors, og det både for oven og forneden.

Denne fremgangsmåde anvendes til dels sammen med den i 183 nævnte. I det hele taget er det anset for en skam, når öllet ikke bliver godt, særlig når det ikke vil gjære. Mangen husmandskone lærer vist nok endnu sin datter flere af disse forsigtighedsregler, för hun skal ud at tjene.

186. Man skal aldrig brygge i ny, men i næde, ti brygger man i ny, så vil öllet, efter at det er tyllet, gjöres o: gjæres i tønden, så stærkt, at det går oven af, særlig hver gang vi får nymåne.

Det er en regel al tid at brygge sprænge-løverdag.

187. For at sikre sig desto bedre held af kjærningen er det godt at have kjærnestagen (i de gamle »stampe-kjærner«) af rönnetræ.

188. Det er ikke godt, at kjærnen står under bjælken, når vi kjærner, for så får vi ikke smör.

189. Skarns folk kan gjøre noget ved græsset, som køerne æder, så at man ikke kan kjærne smör af fløden. Skarnsstykkerne består i, at der strøs noget på græsset, som ligner aske. En klog mand råder til at kjærne om torsdag aften, ti så vil de forskjellige kunster, der kan gjøres, ingen indflydelse have.

190. Det må iagttages, når man koger de såkaldte sorte pølser af svineblod, ikke at nævne dem således, mens de er i kjedelen, for så koger de itu. Man skal enten kalde dem »pusserønter« eller »de grå«.

191. Det hænder nu og da, at to, som skraber på et slagtet svin, kommer til at slå deres knive sammen; det betyder, at disse to også til næste år vil komme til at skrabe svin sammen.

192. Vi må ikke drikke öl til kalvekjödssuppe, for så får vi store knæ.

193. Når vi står op og drikker kaffe, løber den ned i knæene.

194. Dugen skal tages af bordet tillige med alt det øvrige, når vi har spist, eller i hvert fald dog et hjörne af den lægges op, ti Vorherres engle går ikke fra bordet för.

195. Om en, som er bleven »utidig« og rækker sig, når han går fra bordet, siger man, at »han takker Fanden for mad.«

196. Den, som skærer brød, må ikke bruge »baghånden«, for så takker han Fanden for sidst.

197. Sætter nogen et stykke mad fra sig — blot en mundfuld — som han har spist af, og så glemmer den, siger man, at han har en sulten ven et eller andet sted.

198. Vi må ikke spise med en fraværendes ske, for så bliver han sulten, hvor han så er.

199. Hvem der spiser skrabningen (skorperne eller skoverne i grödgryden) bliver »nole« (ɔ: gnavne).

200. Skjærtorsdag skal vi spise ni slags kål, for så får vi ikke »den kolde« det år.

Til disse ni slags kål regnes forskjellige havesager, som til den tid er grönne, og det skal alt sammen hakkes imellem hinanden.

201. Kyndelmisse dag (kjørmes dag) skal vi have pandekager, for ellers siger man, at vi ikke får godt byg det år.

202. Nogle tror, at det forud er bestemt for hvert menneske, hvor meget brændevin han skal drikke i sit hele liv, og for at en da ikke skal blive fordrukken ved at få for meget på én gang, så søger man at få det jævnt fordelt over hele livet ved allerede at lade drenge begynde at drikke lidt.

203. Hvem der er rask til sin tand (ɔ: spiser hurtigt), er også rask til sin hånd (en rask arbejder).

P. Jensen, Kværndrup.

204—248. Sagn om naturlyd.

204—239 fra Bornholm.

204. *Lahrkan* (lærken):

Tirralirra-looo! ja e så frooo, så frooo!

205. *Fjæjlstawnıjn* (nattergalen):

Stek studijn! slå horrijn!
kjör jim, kjör jim, kjör jim, kjörr kjörr kjörr kjörr kjörrrr!

Horrijn er rimeligvis »vowtehorrijn« — vogtedrengen —, som vel tit har været slem til at lede efter »fjæjlstawnijns« rede. Den vil da have, at horrijn skal kjøre eller drive hjem med alle kreaturerne, for at den kan blive fri både for ham og den brumlende stud og alle de andre kreaturer, der går og gjor uro i skoven. Der er nemlig ikke nogen fugl, som mere holder af fred og ro, end fjæjlstawnijn.

206. *Svalan:*

Ja va hos ejn skređđara å skujlle læra å syyy! . . . . hajn sjyjllađa maj for, a ja staaal! . . . . et syjlkjetorkle, et fivelættađsforkle, ejn sissara, ja va så frii så frii så friii!

Syjlkjetorkle ɔ: silketörklæde; fivelættađsforkle ɔ: violet forklæde; sissara ɔ: saks.

207. *Vıwan:*

Mina smarta be-e-en! mina smarta be-e-en!

Smart ɔ: tynd, spinkel.

208. Viben siger også: Kjiw-ijnn! . . . . kjiw-ijnn!

Den tror, at hver, som kommer den nær, er »tyven«, der vil tage dens æg.

209. *Lyngvıwan:*

Tirralirra tirralirra pol-piiil!

210. *Rågıjn:*

Ja e ka-a-ar! . . . . ja e ka-a-ar! . . . .
ja har stæwla på ja-a-a!

Kar ɔ: rask, modig.

211. Rågen siger også: Go ma-a-arn fa-a-r! . . . . go ma-a-arn fa-a-r!

212. *Rågongarna:*

Fa-a-r! fa-a-r! fa-a-r!

213. *Krågan:*

(siger til de skidne börn): Snöör a-a-rm! . . . . tom ta-a-arm! . . gå te bækkjin å too daj!

214. Kragen siger også: Ivađ e mi*t*! for deđ e fe*t*! kva-a! kva-a-a!

Ivað ɔ: öjet.

215. *Hønnan*:

Ja gjore i går, ja gjore i daa, altså går ja baar-foð!

Eftertrykket lægges på »baar«; — »altså« er her det samme som »alligevel«.

216. *Haanajn*:

Ta dina ægj å gå te bys å kjöw daj sko for, du ska-am får!

Hanen mener, at hönen skulde skamme sig ved at klage over, at den måtte gå barfodet, når den havde sine æg, den kunde kjøbe sko for.

217. *Hønnan:*

Dær e ikje tregrenaða sko å få i hela Rønna by, e du ga-a-lijn!

218. *Di små kjyllijnana*:

Jelp! jelp! jelp!

219. *Andrikkijn:*

Pær! Pær! Pær!

220. *Gjæssen:*

Ta du deð, så tar ja detta! ta du deð, så tar ja detta! så ble vi ajle mætta!

221. *Skaððajn å skuðan* (skuðan ɔ: skovduen).

Skaððajn bø saj te, a hajn vijlle lææra skuðan å bygja, å så skujlle hajn ha en ko for-eð. Mæn skaððajn laa bara to tre pijnna ower kårs, så tow hajn koen, å skuðan ble skammelit narrað, for hon læære aldri å bygja bæære. Siin sjæjller hon alti ower skaððajn å sajer:

Min goa koo-koo-kooo!
dæjn skaððajn hajn tow-tow-toww!

222. Skaden gjør sig lystig over, at katten ikke kan nå den; den flyver nemlig så höjt op, at den véd sig sikker, ser ned på katten og siger: Kjikop! kjikop! hahahahaha!

Kjikop ɔ: kig op!

223. *Kjyrijn.*

Vor bo-er bo-er bo-er . . . byfowðijn?
(En anden svarer): På jörneð! . . . . på jörneð!

224. *Kjyrijn:*

Ja har ikje fåeð korn i mångijn mångijn mångijn daa!
(En anden svarer: Ikje siin ifjoor! . . . . ikje siin ifjor!

I gammel tid gik kreaturerne løse i udmarkerne, og så brumlede og råbte tyrene til hverandre).

225. *Lammen*:
Ja fry-y-ser! . . . om mina fok-ka! . . . ja vil jimm!
fokka ɔ: fodder.

226. *Fåreð*:
(gumler med munden fuld af græs): Gå ibag tor-na-na!

227. Fåret siger også): Bia bara en liðen vetta stujn, te ja får pellað dæjnna boskijn å-å-å! . . . . så ska vi jim gå-å-å!

228. *Væhrijn*:
(grov i målet): Ja så vil ja ow jim gå-å-å!

204—228 ved *Kr. Skovmand*, Öster-Marie.

I mindre fuldstændige former har nogle af disse naturlyd för været trykte i bladet »Fylla« v. Morten Eskesen.

229. Sk*á*wd*á*wan (skovduen) havde lovet skaden en mus ved den noksom bekjendte lejlighed, da han skulde give hende undervisning i bygningskunsten, og fordi hun nu snød sig selv og ikke fik noget for sin mus, jamrer hun sig stadig og siger: Sk*a*dajn táw min goa kå-w kå-w kå-w!

230. Sødgrøden siger: Ta' en ske og søb, ta' en ske og søb!

Vandgrøden: Ta' din hat og gak, ta' din hat og gak!

231. Når Røboerne i gamle tider kjørte bort, så klagede vognhjulene sig: Vi ræka alri fraam, vi ræka alri fraam! men hjem ad vilde de derimod gjærne, og derfor skyndte de på hverandre. La v*å*s jælpes te, la v*å*s jælpes te! Derfor er det en meget almindelig talemåde: å jælpas te lisom Røboj*á*wln.[1])

232. Når Røboerne gik til alters i deres stive knirkende skindbukser, så sagde disse på vejen til alteret: Tilgiv og forlad, tilgiv og forlad! og på tilbagevejen: Forladt! og forgat, forladt og forgat![2])

233. Hasleboerne levede i gamle tider for en stor del af havedyrkning; når så Haslekjællingerne kom og falbød deres havesager om sommeren, og man spurgte,

[1]) at hjælpes ad lige som röbohjulene. [2]) glemt.

hvor de var fra, svarte de nok så fornemt: Fra Hasle, fra Hasle! men når de så om vinteren kom for at tigge, og man spurgte om det samme, så svarte de: Frå Hás'le, min moer, dejn fatia bööjn.

234. Om hösten siger skaden: To sjelle*n*, to sjelle*n*, to sjelle*n* får e*n* kornstak! Men om vinteren siger den: E*n* reksd*a*ler, e*n* reksd*a*ler, e*n* reksd*a*ler får e*n* svinalort!

To skilling for en kornstak, egenlig bygstak. Paa Bornholm sætter man byg og havre i stak uden at binde det.

235. Gaddisa eller havgaddisa er en art strandfugle (havliter?), som siger: Ha-ha-ha-haved er met, la-la-la-laned e det!

236. Båskajælpan og stenjælpan siger: Jælp, jælp! Den første bygger i buskene, den anden (den grå stenpikker) bygger under eller imellem stene, og når den i rugetiden forlader reden for at søge efter føde, ruger snogen dens æg. 229—236 *N. E. Hansen.*

237. Når vi kommer til en mose om sommeren, så siger horsgjøgen: Gå til, gå til! og når den så har fået os til at gå ud i mosen, så ler den os ud og siger: Hå hå hå hå!

Horsgjøgen er her i det sydlige Fyn den dobbelte bekkasin (rørdrummen er en så sjælden fugl, at den i lange tider ikke har været kjendt af den almindelige befolkning her, og jeg har heller aldrig mærket noget som helst, der kunde tyde på kjendskab til den). *P. Jensen*, Kværndrup.

238. Når en kone om efteråret efter indhöstningen skulde koge grød, hørte hun grynene sige: Jeg kan ikke komme til, jeg kan ikke kommer til! men hen på foråret, når grynene begyndte at gå med, blev der så stor plads i gryden, at de sagde: Her er jeg, hvor er du? her er jeg, hvor er du? *L. Nielsen*, Skjellingsted.

239. Når byens kokke støder sammen på gaden, da siger de som så.

Første kok: Vi *fo* en ussel føø h*æ* i goo, å-hå-å!
Anden kok: Åmm te wås æ en let bæje, å-hå!
Tr*e*dje kok: H*æ* æ gåt å vææ, hå-hå-å!
Fjerde kok: A æ hwær*k*en ræ*j* få hunnd hæ høøg hå-hå-å!

Men når denne sidste kommer ud i marken med hönsene, og der så flyver en spurv op, siger han bange: Hillemæ*n*d! sk*øn*d jær, læ wås te å hjæ*m*!

240. Når mændene fra *Finderup* kjørte til Viborg, da sang de usmurte vogne med en langsom klagende stemme: Vie, vie, vie (ɔ: videre)! vi komme ålde dæråp! Men når de kjørte hjem og havde fået en tår for meget i Viborg, da skreg vognene: Tå*w* påtte öl, men engen tie (ɔ: tjære), vi komme ålde te Vibå*r*e mie!

241. Når de i *Trandum*, Sevel sogn, kjørte til Skive, havde de som oftest et læs törv på, og da skreg vognen: Fjæt å tie, fjæt å tie! men når det gik hjem ad, og mændene var blevne lidt »gemytlige«, piskede de på krikkerne, og da sagde vognene: A te*n*dt æ nåk, a te*n*dt æ nåk!

242. Når det lille lam hen imod aften begynder at fryse, siger det til moderen: A'el hjæ*m*, a'el hjæ*m*! Fåret svarer: Æn be*j* hæ tå*w* ino.

243. Når hjejlerne og viberne om efteråret samles i store flokke på mark og i kjær, er viberne al tid så slemme til at hugge efter hjejlerne og gjøre dem fortræd. Derfor hører man hjejlen klagende og grædende sige: Æ-æ-vi-if, æ-æ-vi-if! 239—243 ved *Jeppe Jensen*, Kbh.

244. Her siger enkelte om musvitten, at den filer sin sav og siger: Slid din tid.

245. Jeg har her hørt fortælle, at svalen siger om foråret, når den vender tilbage til sin rede:
»I fjor, da jeg rejste herfra, var der fuldt af korn og kærne, men nu er fuldt af støv og skidt, skidt!«

246. Skovduen siger: Hvi sky'er du skovduen, uhu! uhu!
244—246 fra Sydfyn ved *Mart. Dyrholm.*

247. I regnvejr siger stormbukserne: »Va v*e*'du? va sk*a*'du? va v*e*'du? va sk*a*'du?«

En morgen i regnvejr skulde en mand skynde sig ud i marken, og i skyndingen fik han én af sin kones sorte hoser på tillige med en af sine egne hvide. Det var nu i den tid, da troldene var på færde alle vegne, og der gik

da også en efter manden og morede sig over hans forskjellige hoser; se ham kunde manden ikke; men han kunde tydelig høre, hvordan han gik og sagde: »Je*t* re*t*, je*t* so*r*t; je*t* re*t*, je*t* so*r*t.«

Stormbukserne hørte til de gamle Sydfalstringers nationaldragt; de var af hvidt lærred, var meget vide og naaede kun lige med knæet. Det var gjærne stivt, fast lærred, og når de i fugtig tilstand bliver strøgne hurtig forbi hinanden, giver det en lyd, som med lidt god vilje nok kan høres som: va v'du« eller: »je*t* re*t*«.

248. Når *Ulslöv*'erne i gamle dage kjørte til Nykjøbing om efteråret, og toldbetjenten kom ud af boden og »frove« dem an: »Nå, hvad har I på vognen i dag?« svarede de med selvfølelse: »Prr! hvede!!« Men når det lakkede ud på foråret, og de fik det samme spörgsmål, svarede de meget stilfærdigt: »Ed læs såånj«.

Det siges også om Radbjærg'erne, at de på betjentens spörgsmål om efteråret svarede: »Prr! hvede!« men om foråret: »Pöj! aske!«

Ulsløv ligger ved östersøkysten ved den åbne strand; Radbjærg ligger ved Guldborgsund med små skove omkring.

247—248 ved *Karen Toxværd* i Sillestrup.

249. Kartegilder.

Få manne oer sien da browt vi alti å håe kåertjiller om efteroered. Vi hade jærne en 14—15 foer po såden e almendli buungsted, å vi browt al ullen sæel, vi jore boede valm å vergen å dynvår, å der sku nåew tæ. Nå vi så hade fåt bestemt ing daw, så bad vi en gow posjon kowner å peer tæ å jælp vås. Di kom så tæ kafti om etmdawing, å så bjyndt di å kåerte. Der ble sæt en stur sælle midt po gulled, å der sæt di dom så omkring, å nå hon så ble fuld, ble hon boered op i öwstestøwen å tømt åe. Så snakkeed vi, å så sanj vi, så de stow etter, å så våerdt ed et lænje, förend di gamle bjyndt å fåtælle æmtyr mæ, å så jik ed løstig. Såden ble vi så væ tæ helt hen a natten, å nå vi så hade holdt op, tow vi vås en svenjom, vi sanj sæel nåen dåendsestøkker, å så fæk vi tæsist kaffe, e'en vi jik jæem. Fra Møen ved *Annette Jensen*.

250. Skjæmtesagn.

I et sogn i nærheden af Ringkjøbing var der en gang en provst ved navn Dæk, og i samme sogn eller i nærheden deraf var en klog kone ved navn Kirsten Ås. Så skete det, at en af provstens køer blev syg, og karlen spurgte da, om han ikke måtte hente Kirsten Ås, for at hun kunde kurere koen. Provsten svarede, at det måtte han gjærne, men han skulde ikke sige, at budet var fra ham. Da så Kirsten kom til gården, blev hun først vist ind i køkkenet og fik en kop kaffe med smörrebrød, men noget af smörrebrødet tog hun med ud i stalden. Da provsten så Kirsten Ås gå ud i stalden, gik han op på loftet oven over kreaturerne, hvor han i forvejen havde gjort en åbning i loftet, for at han kunde se, hvad hun vilde gjøre ved koen. Kirsten Ås gik da op til koen i båsen og strøg den langs ad ryggen, medens hun spiste af smörrebrødet, og sagde:

Hær stor a Kjæn *Os*,
åp ve æ kow i si bos,
å eerer mi smörebrø,
å stryger en möt ar æ rök,
gjör de et undt,
så skal de nåk gjör gåt.

Derpå gik Kirsten Ås ind i kökkenet for at modtage hendes dyrlægehonorar, og provsten gik også ned og tog sin ridepisk og stillede sig op i porten, hvorigjennem Kirsten skulde gå ud. Da hun nu kom i porten, gav provsten hende nogle rap af pisken, medens han sagde:

Her står jeg, provst Dæk,
smedet op til min væg
med min ridepisk behænde
og stryger Kirsten Åses ende,
gjör det ikke godt,
så skal det nok gjøre ondt.

Værtshusholder *Jens Nielsen*, Ringkjøbing.

Svar.

25. En gammel kone fortalte mig angående det spörgsmål, at det kom af, at heksene undertiden skabte sig om til skruptusser, bjærgfolkene i lige måde. Således var der en gang en mand, der kjørte med jordemoderen. Da de kom forbi en höj, lå der en stor skruptusse. »Ser du det fæle dyr, der ligger?« sagde manden. »Ja«, sagde jordemoderen, og med det samme råbte hun til tussen: »Når du skikker bud, skal jeg nok komme!« Tussen spjattede med benene til svar. Denne tusse var bjærgkonen der i höjen, og da hun kort efter kom i barnsnød, skikkede hun bud efter jordemoderen, som også kom, og hun fik en hel mængde sølv og guld af bjærgmanden til lön for hendes hjælp.

27. Jo, hvis der skulde komme en heks ind i stuen, og brødkagen lå med underskorpen op ad, så kunde han forhekse brødet, hvis der ikke var kors på det, ligeledes hvis brødkagen lå mod dören med den ende, der var skåren af. Når en sådan person trådte ind, så kunde han også forhekse det. Man må derfor aldrig lægge kagen sådan, eller også, hvis det sker, straks dreje den om, så snart et sådant menneske viser sig i dören.

Man må også sætte kors på smörret, for at andre folk ingen magt skal få over det.

Når der brygges, må man også skrive kors i mæskningen og nævne Jesu navn, så kan onde folk ingen skade gjøre det, og det gjøs (gjærer) bedre.

31. De tager stiltiende noget af myreboet (myretuen) tre gange og putter i en lærredspose, der må være ganske tæt, for det tages op og ned, som det ligger, og myrerne kunde ellers kravle ud. Denne pose bæres så et eller andet sted på legemet, så går tandpinen over.

32. Når man klipper sine negle om søndagen, skal de gro ud med sorg. Man må helst klippe dem tirsdag, torsdag og fredag, det er der mest lykke ved. Når man passer at klippe dem om fredagen, så får man ikke kjærestesorg. Man må ikke lade en hel negl, det vil sige yderranden af en negl, falde på jorden, for hvis et andet menneske fik fat på den, så kunde han forhekse vedkommende.

33. I Sønder-Nissum siges der, at så skal man spörge lig, ligeledes, hvis to knive kommer til at ligge over kors,

så skal man også spörge lig; men en gammel kone her i Vedersø sagde, at når en kniv ligger med skarpen op ad, så skal man skynde sig at vende den om, for det skulde gjøre Frelseren ondt, og han havde lidt ondt nok for os endda.

34. Når man kaster sit hår ud, så får man hovedpine, for ligesom det blæser i håret, sådan vil det blæse eller suse i hovedet.

35. Hvis barnet kommer uden for huset, för end det har været i kirke, så kan ellefolkene få magt over det. En gang var der et barn, der var blevet forbyttet af ellefolkene. Forældrene til barnet spurgte præsten, hvad de skulde gjøre for at få deres eget barn igjen, og han sagde, at de skulde være onde mod skiftingen, de havde fået, slå det og plukke det, sådan at det stadig kunde skrige. Det råd blev fulgt, og da nogle dage var gåede, kom bjærgkonen en aften med barnet, hun havde taget, lagde det forsigtig i vuggen og tog så sit eget barn op til sig, græd og sagde: »Eders barn har haft det godt, men mit barn har I været slemme imod, derfor tager jeg det nu igjen«.

För end barnet har været i kirke, skal der brænde lys over det eller også slås kors over barnets vugge og lægges en salmebog derpå, så har ellefolkene ingen magt over barnet.

49. *Put-i-bælte.* Börnene sætter sig omkring på bænkene, pigerne holder deres forklæder frem, og drengene har gjærne deres kasketter. En af flokken går med bæltet, der som oftest er et stykke sammenrullet papir. Et andet af börnene sidder lidt fra flokken, og han skal gjætte, hvor bæltet bliver af. Så siger den, der går med bæltet, til hver, han kommer til: Put i bælte, put i bælte, forvar den så yssele godt. Når han har været hos dem alle, går han med lukket hånd hen til den, der gjætter, og siger:

Nu est jeg en dårlig gjæst,
gætter du, hvem bæltet fik,
gæt på mig selv så vel som en anden!

Nu må han gjætte tre eller fire gange, ligesom de er blevne enige om det; kan han ikke gjætte, hvor bæltet er, så skal hans hoved hugges af. Så får de et törklæde snoet sammen og lagt oven på synderens hoved, og så træder han frem for domstolen, det vil sige hele flokken, og de spörger:

»Hvad har du syndet og hvad har du brödt?«
Synderen svarer:
»Jeg har stjålet et sikar sur mælk uflödt.«
»Hvad gjorde du i går?«
»Da stjal jeg [et får].«
»Hvad skal du i dag?«
»Da skal mit hoved hugges af.«
I det samme han har sagt det, er der en til rede til at slå til törklædet, der ligger oven på synderens hoved, så det ryger langt hen til stor moro for hele selskabet.

Fra Vedersø ved *Maren Bonde.*

32. Skærer man negle om söndagen, får man fortræd hele ugen. Skærer man dem om fredagen, bliver man fri for tandpine. (Tyrstrup v. Kristiansfeldt, Åstrup v. Haderslev.)

33. Man må ikke lægge en kniv med skarpen op ad, for så skærer Vorherre sig på den (Åstrup).

38. »Sol o måån, skinn å e kråån,
bygg et hus a hövlspåån!.«
Derefter spörges: »Hvad vil du se, sol eller måné?« (Åstrup.)

12. At væsken i »Fandens mælkebøtte« kan tage vorter bort, siges over alt i egnen ved Kristiansfeldt. Både dér og ved Haderslev kaldes blomsterne »troldblomster« eller »troldroser«, det sidste hyppigst. — Når man puster »luddet« af, kan man få at vide, hvor mange klokken er. Man puster tre gange, og antallet af de fnug, der da er tilbage, angiver så klokkeslættet.

J. P. Hansen, Cedar Falls, Jowa, N. Am.

Også her v. Viborg kaldes blomsterne troldblomster. *E. T. K.*

36. Hvis man finder noget i marken eller på en vej, skal man, inden man rører ved det, først spytte på det tre gange, idet man siger: »Pöj! for ædder og pöj! for skurv og pöj! for det, som han begav!« Ti det kan godt være, at gjenstanden er lagt der med vilje af en, som har sat en sygdom hen i den, og denne sygdom får så den, der først rører ved tingen, hvis han da ikke har brugt ovenstående forsigtighedsregel. Fra Sønderjylland (Vojensegnen).

I Skjern sogn, Ringkjøbing amt, har jeg også hørt fortælle om en kone, der fandt en »klavs« dejlig höjrödt garn ude på landevejen. Hun tænkte jo ikke på, at der var »skarn« ved det. Men knap var kun kommen ind med garnet, för hun fornam en gruelig kløe i fingrene, og

i løbet af en to, tre dage blev hun så fuld af skurv, at man knap kunde sætte en finger på hende for sår.

N. C. Andreassen, Ørslev v. Skjelskjør.

38. *Sol og måne.* Et par af börnene, hvoraf den ene var »sol«, den anden »måne«, holdt hinanden i begge hænder og holdt dem i vejret; de øvrige holdt sammen i en lang række, mens de løb mellem »sol« og »måne« og under deres opløftede hænder, mens følgende blev fremsagt på almindelig skoleremsetone:

»Lægge, lægge bro, bro brede,
stolper og nagler og al ting til rede.
Kalder ud, kalder ind, kalder kejserens datter;
hun er favr, hun er fin, hun er hvid under lin.
I fjor rejste vi bort, i år kommer vi igjen;
fred vil vi have, fred vil vi nyde,
hvem, der kommer sidst, skal i sorte gryde syde.«

Når der sagdes »syde«, slog »sol« og »måne« armene ned og fangede den, som da var lige under, og han blev nu hviskende spurgt, om han vilde være sol eller måne. (De to, som stod, havde også hviskende taget deres valg, så de andre börn vidste ikke, hvem der var sol, og hvem måne). Så blev han stillet om bag den, han havde valgt, og remsen begyndte for fra. Når de på den måde var fangede alle sammen, stod de jo opstillede i to rækker; hver tog da fat om livet på den, der stod foran, og så blev der prøvet styrke mellem solene og månerne: hvilket parti, der kunde trække det andet til sin side, havde vundet sejer.

Karen Toxværd.

51. Natravnen har et hul i höjre vinge. Når den flyver over et menneske, og det kommer til at se igjennem hullet, har det døden at vente (Sydfyn). *Martin Dyrholm.*

51. Et menneske, der er manet ned og har en pæl rammet igjennem sig, og et barn, der er gravet ned i uindviet jord, bliver til en natravn, som hvert syvende år kommer op og råber: Grav, grav! Dette spøgelse er vist noget helt forskjelligt fra fuglen af samme navn, da det vist nok er denne, der på bornholmsk hedder »natbagg«.

37. *Tælleremse.* Balder Rune med sin krone, med sin kjæp og med sin stav, føre (førte) til den hellige grav. Törre lörre långe, en stor so og en grå ko, hvor mange grisser? Fjorten eller femten, det var godt dæmpe(t?). Hugge ris og slæve i mussen (mosen), male gryn og putte i pussen. Kistne Per Mortens havde en kalv, som ske(d) til sin gumme.

Her har jeg en mandfand(?), som skal se (sidde?) imellem en rigsspand. En kat og en kælling, to bukser fuld' af vælling. Himpen hampen, slutten tutten, fingren i vejret.

N. E. Hansen.

40. »At tage Gråbo*n*is eller Klofo*n*de« øves gjærne rundt om et hus eller en gård, og den, der tager, stiller sig med luen for öjnene op til et hushjörne og tæller derpå höjt til halvtreds, således at de øvrige kan få tid til at skjule sig. Er de ikke gjemte, inden han får luen fra ansigtet, må han tage disse efternølere, i det han siger: A fæjste mi stååg få [Pæjer . . . .]. Derpå giver han et klap på stolpen, hvorved han står, og nu må Per være så artig at komme. Den, der tager, strejfer nu omkring uden for »boen« (æ bo*w*) for om mulig at få öje på en eller anden. De gjemte kiger meget forsigtig gjennem sprækker og revner for at få öje på boholderen, men det er der dog lidt fare forbunden med, ti får han blot et glimt at se af den nysgjerrige, fæster han öjeblikkelig sin stage for ham, og så må han frem. Opdager boholderens fjender, at han har vovet sig temmelig langt uden for boen, da springer de med störste hast hen mod den, og er nogen så heldig at komme der för ejeren, da råber han med sine lungers hele kraft: »Æ stååg æ stållen!« Nu kommer de skjulte frem, ler og klapper i hænderne, ti det er en stor ære at stjæle stagen. Sker dette ikke, må den, der først bliver tagen, holde boen næste gang.

59. Det er jo en kjendt ting, at Maren rider hestene i stalden om natten og under ridtet sidder og filtrer manken således sammen, at den ikke er til at løse op igjen. Af al den »strangeren« har hestene naturligvis stor skade, idet de stundom slet ingen hvile kan have for deres plageånd, og det kan ske, at de ordentlig skumsveder, når man giver dem foder om morgenen. Et godt middel imod Maren er, at man afskærer en marelok af hesten og fæster denne op på »æ bæssing«, så kommer Maren aldrig mere til den hest.

Alle de, hvem öjenbrynene er voksede sammen på, er Marer om natten. Fra Fly ved *Jeppe Jensen.*

55. Legen »A graw nappeluut« leges på følgende måde. En gjemmer sig, medens en anden med en kniv skærer en lille græstörv, som er spids til roden, og sætter den ned på samme sted, dog sådan, at det ikke ses. Nu kommer den frem, der har gjemt sig. Derpå tager den anden

kniven og betegner en rundkreds omkring stedet, hvor græstörven sidder, medens han siger: »Her een i dej hæer krejs kråjs dær æ e nappeluut, dæj ska do ta med tow nap å trej skråb, hæns ska do ta e på din tånng å bær e te Öster-Skawånng.« Nu napper den anden to gange der, hvor han formoder, græstörven sidder; finder han den ikke, skraber han tre gange med hele hånden; lykkes det saa heller ikke at finde den, må han atter gå og gjemme sig, hvorimod turen falder den anden til, hvis han finder den.

Louise Hansen.

58. Søvnbrøn er en fordrejelse af søvnpryn (pryn = pren). Dette ord forekommer oftere. Således i Colding, Etymol. lat. 1622 s. 405: fascinum, lade, man legger for een, eller soffnepryn; sst. 725: medicamenta soporaria, søffne pryn; i P. Syv, Ordspr. II. 246: at kaste søvnepryner på en. Ved en misforståelse anvendes ordet også om dorske mennesker eller noget dorskt. Således i Kingo, Sjungekor (v. Rode og Hammerich) s. 116: dovne hierte, søvnepryne; i E. Naur, Golgatha på Parnassso, 64: hver synde søvnepryne, som sofver som et sviin. Egenlig skulde ovennævnte udtryk hedde: stikke med en søvnpryn, jvfr. Sigðrifumál: Odinn stakk hana svefnþorni, men brugen af »kaste« er vist nok overført fra søvneruner og søvnesnarer, der også findes i ældre skrifter.

37. Det her opførte vers findes omtalt i min ordb. o. æ. Dsk. I. 96 u. balderone. *O. Kalkar*, præst i Viborg.

Om kjæltringerne. I Sønder-Nissum ved Ringkjøbing ligger en gård, der hedder Bavnbæk. På den tid, da rakkerne eller kjæltringerne, som de almindelig kaldtes, drev omkring, kom der en eftermiddag til Bavnbæk to rakkerkvindfolk og spurgte, om de måtte blive der om natten. Ja, de måtte ligge i laden, svarede manden, men inden aften var der seksten rakkere i laden, og imellem disse var der to mandfolk, der kaldtes *Store-Svin* og *Lille-Svin*. Store-Svin hed ellers Jens Kristjan Svin. Kvindfolkene gik så ind til konen i gården og bad om at få en æggekage bagt, æggene havde de selv med, og så fik de tillige lavet en vældig stor kjedel kaffe. Det fik de bragt ud i laden, og mens det blev lavet, havde mandfolkene fået slæbt to vognfjæle der ind og stillet dem op som bord. De lagde sig så omkring bordet og spiste og drak og klinkede, for de havde en stor krukke brændevin med ogsaa, og da saa hungeren og tørsten nogenlunde var slukket, rejste de sig

fra bordet, for der skulde et par af dem giftes, og et andet par skulde skilles ad. Først kom de, der skulde giftes; de gik hen og holdt hver i et hjörne på et rödt törklæde med gule grene trykte hen over. Så gik der en hen og skar det midt over, så hver beholdt det halve, som de da puttede i lommen, og så var de viede. Dernæst kom de to frem, der skulde skilles ad, de holdt hver i et hjörne af et blåt törklæde, som ligeledes blev kløvet midt over, men i hvert stykke af det, de stod med i hånden, blev en stor rift skåren ind, dog således, at det holdt sammen, så var den skilsmisse overstået. Men nu holdtes der bryllups- og afskedsgilde hele natten, og manden og konen i gården vågede naturligvis og var glade for, da deres natmandsfremmede rejste af om morgenen, at de var slupne med skrækken.

Disse rakkerfolk var jo en vandrende husstand. Börnene gik konerne med på ryggen i en slags vugge, hvor de skubbedes frem og tilbage, op og ned. Når de så om aftenen blev tagne af vuggen, blev de rækkede og strækkede på alle mulige leder og kanter. En bondekone, som en gang så denne behandling, spurgte rakkerkonen, hvorfor hun gjorde det. »Jo«, sagde hun, »for så får barnet ikke engelsksyge«. Så havde kvindfolkene foruden börnene på ryggen et helt spisekammer med af fødevarer, som de tiggede; det gik de med i det yderste skjört, der var samlet op omkring midjen. Der i skjörtefolden struttede det så med fødevarer af alle mulige slags; ja nogle af dem, der gik i Sønder-Nissum, havde et levende svin med sig, som fulgte efter dem med en snor om halsen. Den levede ved affaldet fra måltiderne.

I *Sønder-Nissum* kom også fire rakkere, der al tid gik sammen, de hed *Jørgen Grönning* og *Maren Grönning*, *Mads Abraham* og *Johan Abraham*; de var så skikkelige og stjal aldrig. Mads og Johan Abraham blev bosatte i Madum ved Ringkjøbing, hvor de ernærede sig af blikkenslageri. Jörgen Grönning var 40 år, da han blev konfirmeret, og han havde sagt, at han havde siddet 14 dage og stavet på den sætning: Frygter Gud og kongen ærer, som Guds rene bud os lærer; men han nåede ikke så vidt, at han kunde læse det inden ad, han fik det kun lært uden ad.

Der var nogle, der kaldtes Dejbjærg rakkere, deriblandt var der en, som hed *Kristen Bæk*, en anden *Kristen Soldbøder*, og *Store-Stoffer*. De havde et hus i Dejbjærg, et i

Madam, og et i Rind. Kristen Bæk var enhver bange for, han var en slem en, og de troede, at han var med til at plyndre vejfarende folk ude på de store heder ved Viborg og flere steder. Kristen Soldbøder skal have været mere skikkelig.

Store-Stoffer kom en gang ind i en gård i He, der hedder Astrup. Stoffer vilde tigge, og konen var alene i stuen, men inden for i alkovesengen lå hendes mand og sov middagssovn; dören var til at skyde fra, og han hørte nok Stoffer komme ind, men nu vilde han se, hvor galt han vilde gjøre det. Stoffer forlangte så et og andet af fødevarer, som konen også gav ham; men da han mærkede, hun var ene, blev han mere fordringsfuld, og da konen så ikke vilde give ham, hvad han forlangte, gik han hen til kakkelovnen, hvor der hang en snor over med nogle klædningsstykker på, og vilde tage nogle af disse. Men da manden mærkede det, sköd han alkovedøren til side i en hast og skjældte ud på Stoffer, der ikke gav sig tid til at høre på det, men fór ud af dören, som om han var besat.

Maren Bonde, Vedersø.

Lidt syd for Lemming, Koldt sogn v. Århus, ligger en lille skov med en åben plads i midten, som kaldes *Rakkerpulden*. Her boede i ældre tid en rakker, som gav sig af med at slagte selvdøde og dræbte dyr, og når huden var taget af dem, blev kroppene nedgravet her. Det lå under ærlige folk værdighed at have omgang med disse rakkere, og hændtes det uforvarende, at nogen kom til at røre ved dem, blev både de og deres efterkommere betragtede som uærlige. I kirken sad de i stole for sig selv, og ved altergang drak de vin af et særskilt bæger.

Mikkel Sörensen.

Om rakkerkvinden Lange-Margretes endeligt fortælles der i Skjern sogn, Ringkjøbing amt, således:

Hun kom til slutning i Viborghus, og dér havde de det således, at, når de skulde i forretning, så skulde de gå ud på et langt bræt, der var lagt på pæle i Viborg sø. Men den spang havde ikke noget værge (rækværk), så det var vanskeligt at sidde på den. Og sådan var det da en dag, hun var gået der ud, at hun kom til at dingle og druknede.

Dette kom jeg til at huske på ved at læse M. Møllers beretning om, at hun sprang i en brønd. *N. C. Andreassen*, Ørslev.

Af natmandsfolket var der en, der hed Sakarias, almindelig kaldt *Rakker-Sakarias*; om ham er der mange ting fortalt, da han var en rå krabat. Han havde flere koner, og en datter tjente på Nipstrup ved V.-Brønderslev og blev siden gift med en karl der fra egnen, som ikke var af natmandsfamilien.

På en gård i Mønderup i *Vrejlev* sogn hændtes det for mange år tilbage en morgen, da ejeren var usædvanlig tidlig oppe, at han så en natmandskvinde komme ud af ladedören med et nyfødt barn i sit forklæde, hvorefter hun gik hen til møddingsdammen, der lå midt i gården, og smed det ud, så langt hun kunde nå. Manden, der hidtil havde stået rolig og set til, gav sig nu til at skjælde kvinden ud, fordi hun undlivede barnet. Men kvinden svarede: »De dut mensæl æt, få de war en gulbenet«. Siden den tid bruges dette udtryk meget almindelig i Vendsyssel om noget, der ikke duer. Der fortælles også, at de börn, der var fødte med en eller anden fejl, straks blev undlivede efter födselen.

Af deres sprog kjender jeg blot, at lyng hed sværtsnudskels, og halm snudskels.

Fortalt af min farbroder Andreas Povlsen i Klæstrup.

Lovise Hansen.

38. *At holde op for sol og måne.* To holdt fast i hinandens hænder og løftede armene op, det var solen og månen. Alle de øvrige holdt hverandre i hænderne i en lang række, og efter hver omgang igjennem de opløftede arme blev den sidste holdt fast og skulde da vælge, hvem han vilde være hos. Når den sidste var fanget, gjaldt det en styrkeprøve om, hvem der var stærkest. Man var da nemlig stillet op den ene bag efter den anden med armene om hinanden i to rækker, og da der jo sjælden var lige mange i hver, gik den stærkeste part af med sejren. Under gangen blev sunget følgende:

Brom brom brælle,
klokken ringer elve.
Kejserens datter er en langbenet mær;
hun sidder på slottet
så hvid som et kridt
og så sort som et kul.
Fare fare krigsmand!
døden skal du lide,

kommer aller sidst,
den sorte gryde.
er meget godt kjendt her, men hedder **nu**
ndtes, men »at tage stagen«, og når det **för**
bondtes, jeg tinker min stage! så hedder det **nu**:
jeg stændter min stage! når en af de legende **blev**
Ellers er legen ens för og nu. Man stak en **pind**
muren (nu bruges gjærne et hushjörne), og **derfra**
kappedes ud. Han, som skal tage, må passe på **pinden**,
og når han får öje på en af de andre, råber han: **Kræ-**
bondtes! og nævner den tagne ved navn, idet han **skynder**
sig med at komme først til pinden, og så råber han **igjen**:
Jeg tinker min stage! og nævner atter den fangede **ved**
navn. Nu må den tagne komme hen og stå ved **pinden**
og blive der, men hvis han, som blev tagen, kom **først**
til pinden, så var der blevet råbt: Jeg forliser min **stage**
för mig selv! og hvis der var nogle andre blevne fangede
i forvejen, så måtte han föje til: og for alle de andre. Så
var de fri alle sammen. Kunde ellers en anden af de
legende liste sig til pinden, når han, som skulde tage, var
fraværende, så kunde han også forlise stagen, og så vilde
legen begynde forfra igjen. Ellers er det den, der bliver
først tagen, som skal tage til næste gang.

36. Man kan også træde på gjenstanden med sin
højre fod, det er lige så godt som at spytte på fingrene.
En gammel kone her i Vedersø har fortalt mig, at en
gang i hendes unge dage var hun i engen at rive hø, og
da hun vilde hvile sig lidt ved en høstak, så hun en snip
af et törklæde stikke ud af stakken. Hun rev det straks
til sig, men smed det langt bort med det samme, for hun
kunde nok se, at det hængte ikke rigtig sammen med det
var iklæde. Kort efter fik hun bylder på legemet, men blev
kjendt det råd, at hun en aften stiltiende skulde tage
prikke tre gange i hver byld med en spids pind, og
skulde hun putte den ned et sted, hvor ingen kunde få
den. Hun puttede så pinden ned under hussylden
fra den stund af fri for sine bylder.

En gammel kone her gav mig følgende svar:

Første mand den bedste er,
anden skidt skal være,
tredje er er en fyldehals,
ingen kan ernære,

som man ser, dog ikke er noget svar på spörgsmålet.

45. Det er kun lykkelige öjne, der kan finde en firklöver, men man må gjemme den godt, for det er der lykke ved. Femklöver betyder ulykke. Med en firklöver hos sig kan man se hemmelige ting, især sct. Hans aften. Når man da lægger sig på en korsvej, kan man se heksene komme ridende på deres ovnrager til Norge, hvor de skal samles på »den brede sten«. *Maren Bonde*, Vedersø.

49. *At gjemme bælte.* De legende sætter sig i en kreds, og den, som skal gjemme bæltet, går rundt til hver enkelt, og, idet han holder hånden hen over skjødet på dem, siger han: »Gjem bælte, gjem bælte, gjem såderne vel, gjem grynene bedre«. Når han på denne måde har gået hele kredsen rundt, stiller han sig foran den, som skal gjætte, og siger:

»Der går en gris
på Kaberis;
tag ham i rumpen
og kys ham i gumpen,
og gjæt så du, hvem bæltet har.«

Kan den adspurgte ikke gjætte rigtig første gang, må han give et pant, og en anden bliver spurgt, og således bliver man ved, indtil bæltet er fundet, hvorpå det samme gjentager sig. *A. C. Andreassen*, Ørslev.

59. For at Maren ikke skal ride ploven, bör der al tid holdes med hammelen vendt mod öst.

36. Finder man en stump tøj på vejen eller i marken, bör man vogte sig vel for at tage den op og undersøge den; man kan aldrig vide, hvad den er lagt der for, måske for at overføre ejerens sygdom på finderen. Tager man tøjet op, bör man i al fald huske at spytte på fingrene, så kan det endda gå. Derfor siger man om en ting, som det er mere skade end gavn at omtale: Spyt på dine fingre og lad det ligge! *Karen Toxværd* i Sillestrup.

59. Maren, æ Måår, er slem ved somme folk og lægger sig langs hen på dem ved nattetid, ja, er så tung, at de ej en gang kan vende sig i sengen. Kan de komme så vidt, at de kan få dem drejet om i sengen, går den væk. Man plejer om aftenen at vende sine træsko avet, med hælene ind ad, når man går i seng, for Maren skal først i træskoene og kan da ikke komme op i sengen. De folk, hvis öjenbryn er sammenvoksede, er Marer, men de kan ikke selv gjøre ved, at de sådan hjemsøger folk. Hestene, især hopperne er også tit i forlegenhed med

Maren. De kan ligge og klage sig om natten og være drivende våde af sved. Manken kan da blive så sammenkrøllet og filtret, at den er næsten ikke til at rede ud igjen.

Sören Hansen, Skjold.

251. *Vesterbo-skikke.* For en del år tilbage var det skik her på egnen, at ingen måtte nyde spise- eller drikkevarer om morgenen, når de skulde til alters. Mændene skulde have tre törklæder om halsen, et hvidt næst skjortekraven, dernæst et tærnet, og yderst et sort. Törklæderne var for det meste af silke og trekantede, de var overskårne fra det ene hjörne til det modsatte, så der blev to af ethvert klæde. Når mandfolk eller fruentimmer skulde til begravelse, måtte de ikke blanke deres fodtöj, men skulde have det sværtet med fedt og könrøg. Når en kone skulde til begravelse, havde hun en höj filthat på, hvorom hun bandt de to hjörner af et sort törklæde for til, og de to andre hjörner bandt hun om halsen ligeledes foran, og var det blæst, fæstede hun det yderligere med sorte knappenåle. Når en kone skulde til bryllup, havde hun nedringet kjole og et törklæde, som helst skulde være hvidt, der omsluttede halsen og fæstedes rundt på tröjen med blanke knappenåle, hvortil der kunde medgå i det mindste et helt brev.

Værtshusholder *Jens Nielsen*, Ringkjøbing.

252—269. *Forskjellige Jule- og Fastelavnslege.*

252. »At sko heste« udføres ved, at en høtyv eller en anden stor stage lægges med begge ender op på to et stykke fra hinanden stillede stole, og fire trætallerkener lægges på de fire stolehjörner, som vender mod hinanden, så der ved hver ende lægges én ved hver side af stagen. Den, som skal »sko heste«, sætter sig frit på stagen med ryggen vendt mod den ene stol og benene over kors ret ud på stagen mod den anden stol; et kosteskaft får han i hånden, det stötter han mod gulvet for at holde ligevægt, og med det skal han slå de fire tallerkener ned af stolene uden selv at falde ned. Det lykkes ikke for enhver.

253. »At skære flæsk ned« skal der også behændighed til. Dertil ligger stagen på skuldrene af to karle, og i stagen er der slået et söm, hvorpå hænges en nøgle; lidt derfra lægges et reb løst over stagen. I den ene ende af rebet er en løkke, som den, der »skærer flæsk ned«, sætter sin ene fod i, mens han med hånden om den anden ende af rebet holder sig oppe og i ligevægt; så skal han med den anden fod sparke nøglen ned, men det sker jo under-

tiden, at han selv falder i steden for, så »flæsket« falder för nøglen.

254. At »skrive den lange streg« er en øvelse, hvór alle karlene en efter en stiller sig ret op med ryggen mod dören, derpå bukker sig ned og stöttende mod gulvet med venstre hånd rækker sig så langt ud på gulvet som mulig og skriver en kridtstreg. Det er ikke al tid den længste, som når længst ud, da vedkommende ikke må røre gulvet med andet end födderne og den venstre hånd.

255. Noget, som også kræver behændighed, er at ligge på bordet og derfra tage en skilling op fra gulvet med munden; vedkommende må ikke stötte på gulvet på anden måde end med en rund trætallerken i hver hånd, og han skal kryhe tilbage op på bordet på samme måde.

256. Det er heller ikke nemt at stå på en skammel og med munden optage en skilling, som lægges mellem vedkommendes födder på skammelen; han må fatte om begge skammelens ender med hænderne og hæve sine ben i vejret, men han må ikke falde, vælte skammelen eller sligt.

257. »Hæle viber« kaldes det, når to bliver bundne om det ene ben med hver sin ende af et langt reb og derefter søger at slå hinanden om kuld ved med benet at rykke i sin ende af rebet.

258. Den, som vil »krybe igjennem en rivestage«, må tage fat med hænderne om begge dens ender, først sætte benene over stagen imellem hænderne og derefter före den (stagen) over hovedet uden at slippe med hænderne.

259. Vil nogen »krybe under et mangleholt«, skal det stöttes mod jorden med den ene ende, mens han holder om dets øvre ende med den ene hånd og den anden lidt nede og drejer sig under sine arme uden at falde eller slippe med hænderne.

260. At »stjæle hø i præstens lade« er en panteleg, hvor deltagerne sætter sig to og to sammen. Den, som fører legen an, siger: »Der er nogen, der har stjålet hø i præstens lade, det har N. N.« Den, som således beskyldes, må ikke forsvare sig selv, men hans kammerat skal sige: »Det er ikke sandt, det har N. N.« (en af de andre). Svarer nogen for sig selv eller glemmer at svare for sin kammerat, bliver han udpantet.

261. »Dele præstens klæder« er også en panteleg. Hver af de legende vælger sig et klædningsstykke, og »den, som går« (anføreren), fortæller nu op en hel del, hvad han kan

finde på; men hver gang han i talens løb nævner f. eks. en hat, må den, som har valgt den del af præstens klæder, rejse sig, i modsat fald give pant. Således også med de øvrige klædningsstykker.

262. En anden panteleg er at »dele præstens tyr«. Der vælger hver sig en del af tyren, »og den, som går«, vender sig nu til hver enkelt og udspörger ham om, hvortil han vil bruge sit ben, hoved, hale, eller hvad han har valgt af tyren; det, som volder udpantning, er, om han lader sig narre til at svare »ja« eller »nej« eller til at le.

263. De samme regler gælder for en ganske lignende leg, hvor ingen udvælgelse sker, men anføreren begynder på hver med det spörgsmål: »Hvad kjöbte du for de penge, fruen sendte dig?« *Karen Toxværd.*

Denne sidste leg kaldes her i Jylland »Fruens daler«, på Sælland »Fruens penge«. »At hæle viber« kaldes »at snære viber«. *E. T. K.*

264. *At sætte bonden på stolen.* Den, som skal være bonde, sætter sig på en stol. De andre tager hverandre i hænderne og danser rundt om ham, mens de synger: »Så sætter vi bonden på stolen, på stolen; den arme bonde, den usselige bonde, den bonde skal have sig en kone.« — Bonden vælger nu en, som han vil have til kone, hvorefter det samme gjentages, kun med den forskjel, at det nu er et barn, han skal have. Derefter skal han have en karl, så en stuepige, en kokkepige, bryggerspige og endelig en dreng. Når han har fået alt, hvad han skal have, synger man: »Så sætter vi bonden af stolen, af stolen; den arme bonde, den usselige bonde, den bonde skal af med sin dreng.« Når han således efter hånds har mistet alt, hvad han ejer, skal han bryde ud af kredsen, og den, der så fanges, skal da være bonde. *N. C. Andersen,* Örslev.

265. *At trække handsker.* De legende lægger deres flade hænder oven på hverandre. Den nederste hånd trækkes stadig ud og lægges oven på, mens man tæller efter. Når man når til 9, siger man: »Brrr!« En siger til en anden:

»Hels du min kong' op å hæng'!«

Den tiltalte spörger:

»Hvad vil du min herre tjen'?«

Den første svarer:

»Jeg vil gjøre ham lidt og godt,
og hvad han be'r mig om,
uden lyv' å stjæl',
fidt' sko å stövler,

det kan han selv gjøre.
Hvad skal jeg så bestille?«

Han dømmes nu til enten at rumle potter, kige stjærner eller lignende.

Skal man »rumle potter« spörger man: »Hvor mange?« Der dømmes f. eks. 3. — En potte rumles således: man trækker panden langsomt ned ad en dör, hvorved hovedet kommer i en hoppende bevægelse — en alt andet end behagelig fornemmelse. Ved *N. C. Andreassen*, Örslev v. Skjelskør.

266. Legen »*Å draw håjsk*« bruges også i Vendsyssel. Man lægger nemlig, så mange som man er, hænderne oven på hverandre, dog sådan, at man har dem så vidt mulig fordelte imellem de andre. Den, hvis hånd ligger nederst, trækker den ud og lægger den øverst og siger: Et! Den, hvis hånd så ligger nederst, trækker den ud og siger: To! den næste: Tre! og sådan bliver man ved, indtil man kommer til tolv. Man må godt drage handske med begge hænder, men de må ikke ligge oven på hinanden. Den, hvis hånd bliver nr. tolv, er sejrherre og bliver hilset som dronning, hvis det er en pige, og konge, hvis det er en dreng. Enhver af selskabet går da hen og nejer for sejrherren med følgende ord: »A hjelse dronningen (eller kongen) med ærr! hwad skal min bestelleng wærr?« Derpå får den pågjældende befaling til at gå og rykke sig i håret eller i næsen, se ud ad vinduet og lignende. Når han har hørt, hvad han eller hun har at gjøre, svares der: »Hwad herren bør å byy, de skal tjenneren alyy åentj end lyww å stæll, de ka haj siel bestell.« Når alle befalinger er efterkomne, begynder legen for fra. *Lovise Hansen.*

267. *Ræven og hönsene.* Et af börnene sidder på gulvet og skriver med sin finger; de øvrige danner en kjæde, den ene bag ved den anden; den forreste taler til hende, som sidder på gulvet.

1. »Kjække, kjække hællegøs, rejjnvæjr, sluudvæjr, ræwen kommer et i daw.«
2. »Hwa sedder do da å perrer æter?«
1. »Ætter mi gammel roste söjnøl.«
2. »Hva vel do ha dænd te?«
1. »Te å söj mi gammel kowerkìel samen mæ.«
2. »Hva vel do ha dænd te?«
1. »Te å hendt wand i.«
2. Hwa vel do ha de wand te?«
1. »Te å stìen mi knyw i.«
2. »Hva vel do ha dænd knyw te?«
1. »Te å skjæ howwedet a mi høøn mæ.«

2. Hu vel do fo den høøn fræ?«
1. »Li så gat fræ dæ som fræ en åån.«
2. »Næj, engen a miin høøns skal do fo.«
1. »De ska vi snepes å snapes om.«

Efter at ramsen er forbi, rejser den siddende sig op og søger at fange en af dem i kjæden; den, som fanges, skal sidde næste gang. *Ane Birgitte Berg.*

208. Når børn leger *blindebuk*, og en er bunden for öjnene, så følger en anden hende til bedstemoderens dör, og de fører da følgende samtale:

1. »Nu fører jeg dig til bedstemoders dör.«
2. »Ja, hvad skal jeg der?«
1. »Søbe sød mælk og grød.«
2. »Jeg har ingen ske.«
1. »Du kan kjøbe ske.«
2. »Jeg har ingen penge.«
1. »Du kan stjæle penge.«

I en fart smutter den ene nu bort, og den anden må da på farten efter de andre. *Annette Jensen.*

209. En kniber en anden i næsen, og der forefalder da følgende samtale:

1. »Snærpen sniiv!
2. »Sønden Riiv!«
1. »Hwa go do dææer?«
2. »Dææ gor a ek.«
1. »Hu manne i æ kåld?«
2. »Fiir o tiww.«
1. »Hwa lod?«
2. »Swoʼ o hwiid.«
1. »Hwa få nowwer ska a ha?«
2. »Di swoʼ, di swot!«

Sådan siges, når man kan holde pinen ud, men gjör det for ondt, svares:

»Di hwiid, di hwiid, di hwiid!«

og så skal der slippes. *A. Bindesbøl*, Ejlskov.

Efter overenskomst med udgiveren af de svenske landsmålsforeningers tidsskrift: »Nyare bidrag til kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif«, docent I. A. Lundell, Uppsala, kan medlemmerne af Folkemindesamfundet få ovennævnte tidskrift ved at bestille det hos kandidat Bågø, Testrup højskole, Mårslet st.,s og samtidig indbetale kr. 2,50. Tidsskriftet (omtrent 30 ark årlig) koster ellers for medlemmer 3 kr., mens bogladeprisen er kr. 4,50. p. st. v.: *H. F. Feilberg.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *H. P. Warberg.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 17. | 1. September. | 1885.

270. Kragevisen. A.

1. Den skytte han vild' sig i skoven gange,
— Hej dåm didele dallala! —
da hørte han den krage den monne synge.
Hej dåm didele dallala!
2. Og han spændte bøssen for sine ben
og skød den krage, så den faldt ned.
3. Og der kom bud til skyttens gård:
»Hvor er den krage, du skød i gård?«
4. »Ja, denne her krage var en mægtig krage,
og aldrig har jeg set dens mage.«
5. Af hovedet gjorde han kirken en knap,
så höjt, at ingen kunde se derop.
6. Af halsen gjorde han kande og krus,
med fjerene tækked' han femten fag hus.
7. Af vingerne gjorde han vippegevær,
som damerne bruger i måneskinsvær.
8. Af skroget der gjorde han kongen en brig,
den smukkeste, som udi flåden gik.
9. Af tarmene gjorde han takkel og tov,
så meget, som gjordes til briggen behov.
10. Kjödet han salted' i baljer og kar,
foruden en steg, han foræret vor fa'r.

11. Af huden han garved' til femten par sko,
foruden et par, som han dansed' på.
12. Af r.... der gjorde han skrædderen et krus,
hvoraf han drikker sig mangen god rus.
13. Med møget der gjøded' han hele sin jord,
foruden to læs, han forærød' sin mo'r.
14. Den krage var nyttig til mange slags ting,
af næbet der drejed' han skrædderen en ring.
15. Og ringen var både stor og vid,
-- Hej dåm didele dallala! —
og femten skræddere stak dje næse deri.
Hej dåm didele dallala!

Mikkel Sörensen, Alstrup, Samsø.

271. Kragevisen. B.

1. En bondemand gik ud i skoven på jagt,
— Hulderej hulderi hulderallala! —
da så han en krage sad opp' i et træ.
Hulderej hulderi hulderallala!
2. Han lagde geværet op til sit knæ,
så skød han den krage ned af det træ.
3. Om anden dags morgen da mødt' han for bispens gård:
»Her er den krage, jeg skød i går.«
4. Af fjerene der tækked' jeg atten fag hus,
som både kan stå udi storm og brus.
5. Af skindet der laved' jeg atten par sko,
foruden de töfler, jeg selv havde po.
6. Af næbet jeg danned' et vatterkompas,
af halsen jeg laved' en timeglas.
7. Af hovedet laved' jeg en kirkeklokk',
og benene blev brugt til spaserestok.
8. Af halen jeg laved' en vimpelgevær,
som pigerne bruger i solskinsvejr.
9. Af tarmene laved' jeg takkel og tov,
som er til briggens allerbedste behov.

10. Af skidtet forga' jeg både rotter og mus,
af r.... vor mutter hun fik sig en krus.
11. Den krage var nyttig til mange slags ting,
— Hulderej hulderi hulderallala! —
af f..... vor skrædder han fik sig en ring.

Tilsagt af sypige Kirstine Jensen. Meddelt af lærer *T. Kristensen*, Rönslunde.

272. Kragevisen. C.

1. Manden vilde til mølle kjøre,
— Hej fidul fidallula! —
da hørte han en fugl at synge.
Hej fidulli hej fidul fidallula!
2. Han spændte bøssen for sit knæ
og skød den fugl fra höjen træ.
3. Der kom bud fra kongens gård:
»Hvor blev den fugl, du skød i går?«
4. Af skroget bygged' vi kongen et skib,
det bedste, som i flåden gik.
5. Af tarmene lagde vi alt vores reb,
af benene gjorde vi skovle og greb'.
6. Af hovedet gjorde vi kirkeknap,
af næbet gjorde vi tøndetap.
7. Med fjerene tækked' vi alle vore huse,
af struben gjorde vi öllekruse.
8. Af huden gjorde vi stövler og sko,
foruden et par töfler, jeg forærte min mo'r.
9. Med kjødet fyldte vi baller og kar,
— Hej fidul fidallula! —
foruden et stykke, jeg forærte min fa'r.
Hej fidulli hej fidul fidallula!

Sunget af min moder, som har lært den i Vildbjærg v. Holstebro.
Katrine Glud i Jebjærg.

273. Kragevisen. D.

1. Den bonde han kjørte sit tømmer af skov,
— Datli datlü datlidelidelum! —

[illegible]

[illegible] og grov.

[illegible]

[illegible] bøsse på knæ,

[illegible] det træ.

[illegible]

[illegible]

[illegible] hus,

[illegible]

[illegible] kongen et skib,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] en ting.

— [illegible] —

[illegible] en ring.

[illegible]

Fra Væggerløse på Falster ved *Niels Johannessen.*

274. Kragevisen. E.

1. Manden han kjørte tømmer i skov,
— Singdudelida! —
da så han en krage, der sad og sov.
Singdudelida!

2. Manden spændte bøssen op for sit knæ
og skød så den krage ned af det træ.

3. Så kom der bud fra kongens gård:
»Hvor gjorde du af kragen, som du skød i går?«

4. Den krage jeg brugte til mangen god ting,
af rumpen lod skrædderen sig gjøre en syring.

5. Af fjerene tækked' jeg hele mit hus,
af maven laved' jeg tønder og krus'.

6. Af tarmene laved' jeg hampereb,
af benene stærke mogegreb'.

7. Kjødet saltet [jeg] i tønder og kar,
foruden en steg, jeg sendte min fa'r.
8. Af skindet lavet jeg ti par sko,
— Singdudelida! —
foruden et par, jeg sendte min mo'r.
Singdudelida! *Svend Peter Jensen*, Vol.

Denne vise findes også i Rask's Morskabslæsning 1839, nr. 36, og herefter følger en hidtil utrykt opskrift fra det kgl. bibl. J. Madsen har et andet sidestykke i sine »Folkeminder fra Hanved«, s. 100. *E. T. K.*

275. Bonden han ager med hvedekornlas,
efter gaar due, han sanker op aks.
Det var så vakker en due, det var så vakker en due.
2. Bonden satte buen for sin knæ,
han skød den due op til den træ.
3. Alt med den due breder han sit bord,
af huden gjör han ti par sko.
4. Af tarmene snoede han reb,
af födderne gjorde han greb.
5. Af skroget gjorde han huggeblok,
af låren' gjorde han akselstok.
6. Af talgen støbte han syv pund lys,
med fjerene takte han syv fag hus.
7. Af næbet gjorde han tøndetap,
af hovedet stöbte han kirkeknap.
8. Af ryggen gjorde han timeglas.
af rumpen gjorde han passeglas.
9. Af r.... gjorde han drikkekrus,
de bønder de drikker derfor en god rus.
Det var så vakker en due, det var så vakker en due.

276. Den onde kvinde.

Sidestykke til II. 821.

1. Den gang ved midnatstide
den hane begyndte at gal':
så talte hun til mig, den onde mær,
at jeg skulde op at mal'.

Gud nåde mig, arme fattig' mand,
det giftermål jeg på fandt,
min kvinde hun er så *u*nd,
Gud nåde mig, arme buund!

2. Hvor meget skal jeg male?« —
En skjæppe eller to!.
så kom hun med hendes skidne klæ'r,
at jeg skulde til at to.

3. Nej, ikke så skal du malke ko'r,
men du skal gå til ting:
for sæb' og salt vi have må,
det mangler vi jo vist.«

4. Da manden han kom hjem igjen,
mødt' ham den kvinde her:
»Nu sæb' og salt jeg ej kunde få
til denne skidne mær.«

5. Konen hastig hun op stod,
tog manden i hans skæg:
»Nu skal du mig her sige sandt,
hvor al' vor høns gjör æg.«

6. »I går så gjørd' den gule,
i dag så gjørd' den bla:
og vil du nu ha' mer' at vide,
så får du selv at gå.«

7. Manden skuld' ud at malke,
forst den sorte og så den grå:
op da stod den kulled' ko,
hun spildte det hver tår.

8. Manden gik i gården,
der brølte han som et nod:
»Nu har jeg spildt min morgenmælk,
som jeg skuld' ha' til grød.«

Gud nåde mig, arme fattig' mand,
det giftermål, jeg på fandt;
min kvinde hun er så *u*nd,
Gud nåde mig, arme buund!

Maren Bonde, Vedersø.

277. Cypri bisp.

Der var en gang en karl, som hed Per, og en pige, som hed Stine, og de holdt meget af hinanden. Så aftalte de med hinanden, at de en aften skulde mødes ved en korsvej ude i skoven for at sværge hinanden »huld og tro«. Per gik da på den bestemte aften ud i skoven og satte sig ved korsvejen, og da han havde siddet der lidt, kom der også en pige hen til ham, som både i röst og skikkelse lignede hans kjæreste så bestemt, at han aldrig kunde tvivle på, hvem hun var, og han svor da hende huld og tro. De skiltes kort efter fra hinanden, og Per vilde gå hjem. Men da han havde gået et lille stykke, mødte hans kjæreste ham, og hun sagde: »Hvor vil du hen, Per? husker du ikke, at vi aftalte med hinanden, at vi skulde sværge hinanden huld og tro ved korsvejen?« — »Ja, det har vi jo også gjort«, sagde Per. »Du vil nok svige mig, Per«, sagde Stine, »jeg har ikke været med dig ved korsvejen, for jeg kom jo først i dette öjeblik.« Per blev nu hed om ørene og mærkede, at det var galt fat, og han fortalte da Stine, hvorledes det var gået til, at der var kommet en til ham, som også hed Stine, og som lignede hende så bestemt, at det aldrig kunde falde ham ind, at det ikke skulde være hende. Det syntes kjæresten dårligt om; men Per sagde, at han nu ikke kunde blive længere i skoven denne aften. Per gik da bedrøvet hjem og talte med sin broder, som han tjente hos, om sagen. Broderen mente, at han skulde gå hen og tale med præsten, om han ikke kunde hjælpe ham ud af denne forlegenhed. Per gik da til præsten; men han sagde, at han ikke kunde hjælpe ham. »Men du kan jo gå ud i skoven til Cypri bisp; kan han ikke hjælpe, så er der ingen, der kan.« Per kom da tilbage til broderen og fortalte ham, hvad præsten havde sagt. Broderen mente da, at han helst måtte tage en hest og straks ride ud i skoven til Cypri bisp. Det gjorde Per da også, og da han kom ud til ham og havde

fortalt ham, hvorledes alt var gået til, og bedet ham om at hjælpe sig til at blive løst fra den ed, han havde svoret til den fremmede der ude i skoven ved korsvejen, så svarede Cypri bisp, at der var ikke andet for, end at Per måtte ned til »ham selv« (Fanden). »Jeg vil skrive et brev til ham«, sagde Cypri bisp, »og så skal du gå med det, og når du kommer der ned, skal du hilse fra Cypri bisp; ti ellers nytter det ikke noget. Når du nu bliver ved at følge vejen, så kommer du til en stor sten; den skal du slå på med denne kjæp, som jeg her giver dig, så løfter den sig i vejret, så du kan gå ned i jorden. Men der står en vagt, som du skal forbi. Vagten vil forlange brevet af dig; men du må ikke levere det fra dig. Du skal sige fra Cypri bisp, at du skal bringe det selv. Derpå kommer du siden til en anden sten og en anden vagt, og endelig til en tredje sten og en tredje vagt, og du skal da gjøre lige sådan. Når du kommer ned til »ham selv«, skal du hilse fra Cypri bisp og aflevere brevet, samt bede om svar tilbage.« — Per fik da brevet og begav sig af sted med kjæppen i hånden, som han havde fået af Cypri bisp. Da han havde gået et stykke vej, fandt han også stenen ved foden af træet, og da han slog på den, løftede den sig op, og Per så en gang, der gik ned i jorden. Han gik da ned i gangen; men der stod fire karle på vagt, og de spurgte ham om, hvad han vilde dér. Per svarede, at han skulde ned til »ham selv« med et brev fra Cypri bisp. Karlene sagde, at de skulde nok besørge brevet — det plejede de at gjøre. Men det vilde Per ikke, og han fik da også lov til at slippe igjennem. Da han havde gået lidt, kom han til en anden stor sten, og den løftede sig også op, da han slog på den. Der stod andre fire karle på vagt, og de spurgte ham også, hvad han vilde dér efter. Han svarede som første gang, at han havde brev til »ham selv« fra Cypri bisp. Vagten sagde til ham, at han skulde levere brevet til dem, så skulde de nok besørge det — det plejede de al tid. Men Per sagde, at Cypri bisp havde

befalet ham at aflevere brevet selv, og så fik kan da også endelig lov til at slippe igjennem. Længere nede kom han til den tredje sten og den tredje vagt, og det lykkedes ham da også med stor vanskelighed at slippe igjennem dér. — Nu kom Per altså ned til »ham selv«, som sad for bordenden, og Per leverede da brevet med hilsen fra Cypri bisp. Da »han selv« havde læst brevet, sagde han til Per: »Kan du kjende pigen, når du får hende at se?« Per var da vis på, at det kunde han nok, ti hun lignede bestemt hans egen Stine både i röst og skikkelse. »Han selv« råbte da: »Stine, kom her ind! kan du kjende den karl, dér står?« — »Ja, det kan jeg nok«, sagde hun, »det er ham, der svor mig huld og tro i aftes ved korsvejen.« — »Ja, men nu er han kommen med brev fra Cypri bisp for at blive løst fra sit løfte«, sagde »han selv«. Men hun vilde ikke slippe ham »Ja, vil du ikke give slip på ham, skal du koges i den samme gryde, som Cypri bisp!« sagde »han selv«. Pigen blev da forskrækket og gav afkald på Per. Han fik da så brev med tilbage til Cypri bisp, og nu var det let for ham at komme forbi vogterne. Da han var kommen tilbage til Cypri bisp med brevet, og denne havde trøstet ham med, at nu kunde han rolig gifte sig med sin egen Stine, den anden kunde ingen fortræd volde ham, så blev han meget godt fornöjet og spurgte, hvad han var Cypri bisp skyldig, fordi han havde hjulpet ham i hans nød. Denne vilde imidlertid ingen betaling have af ham. Men han sagde, at Per kunde gjøre ham en tjeneste til gjengjæld, fordi han havde hjulpet ham. Det vilde Per da så meget gjærne, og han red da nu fornöjet hjem. Kort efter holdt han bryllup med Stine, og de levede så meget glade med hinanden. Men efter at nogen tid var gået, kom der en dag bud til Per fra Cypri bisp, om Per vilde komme ud til ham i skoven, og han måtte være hos ham inden solopgang. Per gik da også derud, og han var hos Cypri Bisp, da det gryede ad dag. »Ja, nu vil jeg bede dig om at gjøre mig den tjeneste, som du lovede mig, fordi jeg

hjalp dig i din nød. Jeg er selv i nød; for du hørte jo nok, at »han selv« talte om, han vilde have mig kogt i en gryde. Han mener, jeg har haft så meget med ham at gjøre, at jeg ikke kan slippe fra ham. Men når du nu vil gjøre, som jeg beder dig om, håber jeg dog, jeg skal blive frelst«, sagde Cypri bisp. Per sagde, at han så gjærne vilde gjøre, hvad Cypri bisp bad ham om, og de fulgtes da ad ud i skoven. Dér skar Cypri bisp en stor tornekjæp, og så sagde han til Per: »Vil du nu slå på mig, så hårdt du kan, med denne kjæp fra solens opgang til dens nedgang! Ti för solen går ned, dør jeg ikke. Jo hårdere du slår, des snarere håber jeg at blive frelst. Og så kan du siden selv få at se, om jeg er bleven frelst eller ikke; thi dersom jeg bliver frelst og kommer til himmerig, vil der inden ni dage komme en hvid due flyvende og sætte sig på taget af dit hus; men hvis jeg kommer til helvede til »ham selv«, vil der komme en krage.« Cypri bisp hængte sig da i et træ, og Per slog på ham med tornekjæppen fra solens opgang til dens nedgang, så sveden løb ned ad ham. Ved solnedgang døde Cypri bisp, og Per gik da hjem. Ottende dagen derefter kom der en hvid due flyvende og satte sig på taget af Pers hus, og den kurrede så gladelig, så Per kunde se, at Cypri bisp var bleven frelst og havde det godt. Men Cypri bisp har skrevet en bog om alle de kunster og ture, han har haft med »ham selv«, og denne bog hedder Cyprianus.

Efter en gammel kone i Mejlby ved *Jens Jacobsen.*

278—284. Lege.

278. *Simon Ballerup.* Hver karl tager en pige og stiller sig op i en rundkreds og går rundt. Så gjör karl og pige vendt mod hinanden de samme dansepas som i ril og klapper i hænderne tre gange, hvorefter karlen fører sin pige om på venstre side. Han vender sig da mod höjre og træder den samme dans med den pige, der da står ved hans höjre side. Dette gjentages, indtil han mødes

med hans egen pige, så klapper de alle tre gange i hænderne, og karl og pige svinger sig ud på gulvet i dansetakt og danser rundt i stuen. Den karl, der er forrest i dansen, kaldes Simon, og Simons pige synger nu:

Simon, hvor du er skjön og fin!
derfor skal du være allerkjæresten min,
så takker vi af for rosen at plukke,
og den er jo brav.

Nu danser de en gang rundt, og så synger hun igjen:

Synes I ej, at han skjön monne stå?
er der ingen, der elsker ham af pigerne små?

En af de andre piger synger så:

Ja, har du ham kjær,
som du er ham nær,
så plukker du rosen, som dig er så kjær.

Alle synger:

Nap roserne så små!

(Så gjör de rundt og napper hverandre i armen).

Lad dem ikkun gro,
dem ser vi alle så kjærligen på.
Nu har vi alle været på galej,
og Simon har ingen af os sagt nej,
så plukker vi rosen i Simons hat,
ta'r du den, så har du det godt.
Simon, Simon knæfald!

(Så falder han på knæ).

Simon, Simon, op igjen!

(Så rejser Simon sig op).

Simon, tag dig en og dans med!

Så tager Simon en pige af kredsen, og derefter stiller en karl og en pige sig op midt på gulvet, tagende hinanden i hænderne overkors, og alle de andre, hver karl med sin pige, gjör det samme, sådan at de alle danner et hjul midt på gulvet. Simon er ikke med i hjulet, men nu danser han rundt med sin egen pige uden om kredsen. Derefter slipper karlene og pigerne hverandres hænder, og nu tager

hver karl sin pige og svinger lystig rundt omkring i stuen, så er stykket færdig. Men det kan jo fortsættes med en ny Simon Ballerup næste gang. Fra Vedersø ved *Maren Bondt.*

279. *Høg og höne.* Høgen gik ene og så sig om på vejen; hönen stod opstillet imod ham med alle sine kyllinger bag sig, den ene holdende fast bag i den anden, den forreste i hönen.

»Hvad leder du efter?« siger hönen.
— »Efter en rusten synål«, svarer høgen.
»Hvad vil du bruge den til?«
— »Til at lappe min kjedel med.«
»Hvad skal du bruge kjedel til?«
— »Til at koge en kylling i.«
»Hvor vil du få kyllinger fra?«
— »Fra dig«, siger høgen,

og nu begynder den at fange efter kyllingerne, som hönen værner så godt hun kan. Høgen må ikke bryde over hønens udstrakte arme, men skal løbe omkring; han skal også have den bageste kylling først, hvad der i reglen også er lettest, da en lang række ikke kan gjøre så hurtige svingninger om bag den skjærmende höne. Når høgen har fået den første kylling, begynder samtalen igjen, og der fortsættes, indtil hönen ikke har flere kyllinger; så er det først, den løber, og høgen skal da se at fange den, för legen er endt. *Karen Toxværd.*

280. Hele flokken stiller sig op i en rundkreds, og en skal da uddele »fruens penge«. Enkeltvis modtager da hele kredsen et håndslag med følgende underretning:

»Her har jeg nogle penge,
som fruen lod dig sende;
du må kjøbe for dem, hvad du vil,
uden økseskaft og tøndetap,
nej og ja må du ikke sige,
og tie stille må du heller ikke.«

Efter første omgang begynder den næste: »Hvad kjöbte du for de penge, fruen lod dig sende?« — »En ny kjole.« —

»Var den smuk?« o. s. v. o. s. v. Kunsten består jo i ikke at lade sig fange, men i reglen går alle i fælden og skal da give pant. Til slut bliver da panterne indløste igjen, og den, der hele tiden har ført an, begynder pâny: »Svie, svie brænde, hvad skal den lide, som ejer denne?« En valgt dommer skal da dömme første gang, og efterhånden bliver den dommer, som sidst har indløst sit pant. Dommeren bruger jo ved denne lejlighed sine mest pudsige indfald, som »rulle potter på dören«, løbe flere gange om en bestemt ting o. s. v. o. s. v. *Annette Jensen.*

281. *Høg og kyllinger.* Et af börnene er høg, et andet kyllingehöne og de øvrige kyllinger. Kyllingerne står nu et stykke fra hönen, og høgen lidt længere derfra. Så siger hönen:

»Kom hjem, alle mine kyllinger.«
— »Vi tör ikke!« svarer kyllingerne.
»Hvorfor?«
— »For høgen!«
»Hvor er han?«
— »I Haven!«
»Hvad bestiller han der?«
— »Plukker blommer!«
»Hvad for blommer?«
— »Koblommer!«
»Kom hjem alle, mine kyllinger!«

Så løber alle kyllingerne hen til hönen, og kan høgen imens fange en af kyllingerne, må denne så være høg.

282. *Pavens klæder.* I denne leg sidder börnene i en kreds omkring i stuen, og et af dem står i midten. Hvert af börnene vælger nu et klædningsstykke af pavens klæder, en har f. eks. hans hue, en anden hans strömper, en tredje hans sko o. s. v. Når nu den, som står i midten, nævner et af de navne én gang, som et af börnene har antaget, skal denne gjentage det to gange, siger han det to gange skal vedkommende kun sige det én gang. Når denne nu ikke passer på at gjentage ordene hurtig og de

bestemte gange eller gør sig skyldig i anden forseelse, må han gå ud at stå i midten, og den, som stod der før, må da overtage hans navn og plads.

253. *Tandleg.* Når denne leg leges mellem to børn, siger det ene:

Du har stjålet min kok!«
— »Du har stjålet min høne!« siger det andet.
Min var hvid.
— Min var lige sådan.«
»Det skal vi snippes og snappes om.«
— Ja.

Det er tænderne, der menes, og derfor lukker de begge munden, og det gjælder da om at blive ved at holde munden lukket, så at den ene ikke får den andens tænder at se.

251 fra Ådslev og 252—253 fra Samsø ved *Mikkel Sörensen.*

Svar.

33. Man må aldrig lade en kniv ligge med eggen op ad, for så kommer en af husets folk til at »ligge på ryggen, ligge lig«.

Fra Væggerløse ved *Karen Toxværd* i Sillestrup.

38. Ringe, ringe bjæller!
klokken ringer elleve.
Kejseren står på det höje slot
li'så hvidt som kridt,
li'så sort som kul.
Fare fare krigsmand,
døden skal du lide!
Den, der kommer allersidst,
skal i den sorte gryde.

Dette synges af hele flokken, som tager fat i hverandre, mens de går i en rundkreds om to, som har fat i hinanden med begge hænder, så de vender ansigtet mod hinanden og kaldes sol og måne. Da standser den forreste, i det han siger: »Luk op for kongens folk!« — »For hvis folk?« — »Kongens folk i England.« — »Hvor höjt?« — »I tip-

pere tappere tusend gallop, til låwted luk op!« Der spörges da, idet de fanger den sidste i rækken, om den vil til »sol eller måne«. Fra Sønder herred ved Grenå ved *M. Balle.*

40. At »*klø bonke*« kaldes en leg, der er således: Man bestemmer et vist mål f. eks. et ladevindue eller en port, hvor en skal stå og tælle til et vist tal som 50 eller 100, mens de andre skjuler sig. Når han har talt dertil, slår han fire hårde slag på det angivne sted, idet han råber: »Klø bonken er ude 1, 2, 3, 4«. Så går han hen at søge de andre op. Nu gjælder det om at komme til målet inden søgeren, og man må da huske at slå de angivne slag, sigende: »Klø bonke for mig selv 1, 2, 3, 4«. Finder han ingen, må han finde sig i at stå om igjen. I modsat fald må den, han først finder, stå.

Fra Grenå-egnen ved *M. Balle,* Kjöbenhavr.

59. Plages man af mareridt skal man, inden man går i seng, spise tre bid brød og sætte sine træsko eller töfler avet for ved sengen. —*n.*

60. Her på egnen brændes over alt blus på Valborg aften. De fleste tror, at denne blusbrænding jager troldtöjet ud af höjene.

Fra Silkeborg-egnen ved *J. Jensen,* Refshalegård.

34. Også her (i Sydfyn) siges, at man får hovedpine, når fuglene får ens hår at bygge rede af. Nogle siger, at har fuglene fået håret, så skal de have hovedet med.

P. Jensen, Kværndrup, Fyn.

59. Nademøren kommer, når man har ligget en tid på ryggen. Man kan mærke den helt nede fra benene, lige indtil den sætter sig på brystet. Så kan man hverken tale eller røre sig. En pige, der mærkede den i tide, sagde: Nej, denne gang skal du ikke ride mig. Da hørte hun et sus igjennem værelset, og så blev hun fri for Maren. Den kommer sikkert heller ikke, når man går baglænds i seng. *Chr. Clausen,* Flemløse.

60. Skikken at brænde blus Valborg aften bruges endnu her på øen, og vist så fuldt ud som nogen sinde. En-

[illegible] og dreng søger at skaffe sig så meget halm som [illegible] af tilstrækkeligt halm skillinger de [illegible] og samles da, karle og [illegible] hvor blusset skal brænde. [illegible] med sang og dans. Karle og drenge [illegible] at springe over ilden, svinge brændende [illegible] o. s. v. Valborg nat er det, [illegible] og synger majvisen [illegible] lige så almindelig og foregår på samme måde, men dens betydning kjendes næppe.

Mikkel Sörensen, Samsø.

Spörgsmål.

61. Legen »At spille til Himmerig og Helvede« leges i Vendsyssel. Der laves med en kniv et firkantet sted, som hedder Himmerig, og på samme måde et Helvede. Derpå kastes kniven i vejret; men jeg véd ikke ret, hvordan der videre leges, og derfor vilde jeg gjærne have en anden til at fortælle mig det. *Løvise Hansen.*

62. Kjender man andre steder end på Samsø »smiikager« o: smidekager: at smøre smör på brødet kaldes på Sams at smide smör på? *Frederik Poulsen*, Dollerup mølle.

63. Bruges andre steder »pròòskager« eller: »brååskager«? og hvordan tillaves de? På Sams bages »pròòskage« af mælk og byggryn i et fad eller anden form i ovn. Den spises varm og skæres i skiver, hvorpå smores smör.

Mikkel Sörensen.

Slige navne på retter, kager, overhovedet mad og drikke, når det er landskabsudtryk, kunde meget ønskes tilsendt trindt omkring fra, og tilstrækkelig forklaring til ordet må naturligvis medfølge. *E. T. K.*

64. Hvad kaldes ribbenene af hale- og vingefjærene, når dunene er klippede fra, og kjendes ellers den skik at gå med »*Pytte*«?

65. Kjendes ordet »*bènki*« eller bruges ikke et lignende udtryk i nogle landskabsmål som navn på et dyr?

Mikkel Sörensen, Besser, Samsø.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *H. P. Warberg.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 18. | 15. September. | 1885.

284. Sönnens hævn.

Udsat for klaver af H. Nutzhorn.

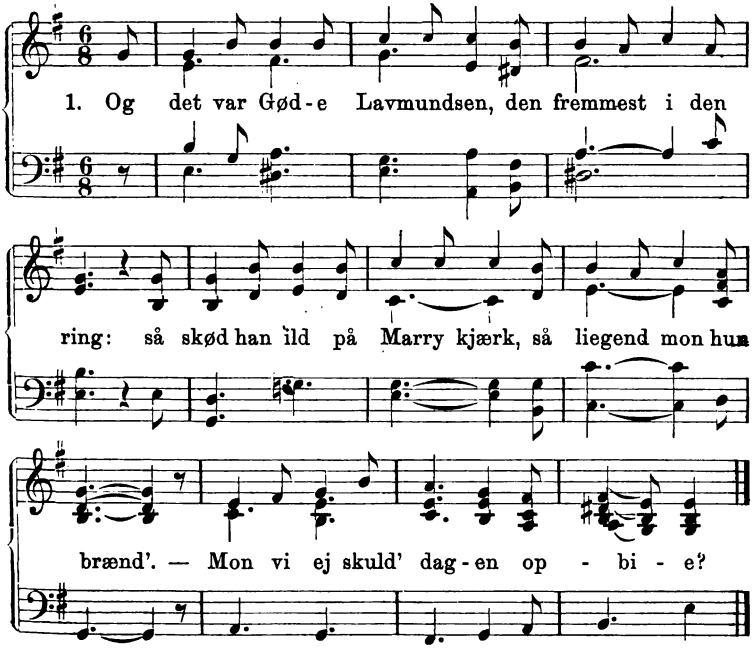

2. Ja, ondt var det foroven,
alt som den lov' hun brænd':

men vaar vå de fornejen,
alt som det bly det rend'.

3. Ja, lånng så var djær korer,
og lånng så var djær spyd:
så vond de liden Malfred
af Marry kjærk-vindver ud.

4. Ja, brændt så var hend' klæder,
og svejen var hend' hår:
og det var Gøde Lavmundsen,
han spotted' hend' så sår'.

5. »Ja, hør du, Gøde Lavmundsen!
du spotter mig så sår':
det barn endnu ufødt er,
dit hævn deri skal stå.«

6. Hun fostred' ham en aften,
hun kristned' ham ved nat:
hun kaldt' ham liden Lindvor,
hun duld'et, imens hun mått'.

7. Hun fostred' ham i måneder
og vel udi måneder fem:
hun fostred' ham i femten år,
hans hest kund' han vel tæmm'.

* * *

8. — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
»Liden Lindvor, spar min stenstue,
for den er bygget af ny!«

9. Hvorfor skuld' jeg spar' din stenstue,
for den er bygget af ny:
for du vild' ej spar' Marry kjærk',
for den var tækt med bly.
Mon vi ej skuld' dagen opbie?

Ord og tone ved lærer *Leopold Brun* i Tjæreborg v. Esbjærg.

Visen findes i *Abr.*, *Nyer.* og *Rahb.*, Udvalgte d. Viser, III. 127, hvor den er optagen fra Tragica. Findes også i *Levninger* (2. 13). Mærkeligt nok har et ålborgsk flyveblad navnet *Ingvor*, der stemmer temmelig overens med

navnet her, hvorimod de andre opskrifter har *Engel.* Jeg har et brudstykke af visen i J. F. I. 97. *E. T. K.*

285. Vågestuen.

Sidestykke til II. 17 og III. 26.

1. [Og det var unge] hertug karl,
gik til sin fostermo'r:
»Og hør I, min kjær' fostermo'r!
I kjender mig et råd.
Hertug Karl ligger lig, mens jeg sover ene.
2. Og hør I, min kjær' fostermo'r!
I kjender mig et råd:
hvordan skal jeg den jomfru
af klosteret få?«
3. »Du klæder dine svende
i kjortelen blå:
sig så til den skjön jomfru,
lad hend' i vågestuen gå.
4. Du klæder dine svende
i kjortelen rød:
sig så til skjön jomfru,
hertug Karl han er død.
5. Du klæder dine svende
i kjortelen hvid:
sig så til skjön jomfru,
hertug Karl ligger lig.«
6. Ja, ind så kom skjön jomfru,
hun skinned som en sol:
hertug Karl lå på bordet,
hans hjærte i ham lo.
7. Hun gik til hans hoved
hun krusede hans hår:
»Imens du var i verden,
da var du kjærest' vor[1]).«

[1]) i opskriften står: nord.

8. Hun gik til hans side,
hun bad for hans sjæl:
»Imens du var i verden,
da undte du mig vel.«
9. Hun gik til hans side,
hun klappede hans kind:
»Imens du var i verden,
da var du kjærest' min.«
10. Skjön jomfru stod på gulvet,
hun bød dem alle godnat:
hertug Karl sprang af bordet
og greb den jomfru fat.
11. »I tager bort det lindenstykk',
I tager bort det bord:
i aften drikker jeg bryllup
med allerkjæresten nor.«
12. Ja, hjem så gik de klostermøer,
de tænkte alle ved sig:
»Gud fader og hans engle
vilde komme og tage mig!«
Hertug Karl ligger lig, mens jeg sover ene.

Tilsagt af enkekone Mariane Kristensdatter, Öster-Ørbæk mark, og optegnet af *Niels Sörensen* i Løgstør.

286. Kongedötrene. A.

(Sidestykke til II. 1.)

1. Der kom to piger til dronningens gård:
— Roser og ædelige blommer. —
»Og kan vi få tjeneste på eders gård?«
Fra Engeland ere vi kommen.
2. »Og hvad kan I to piger vel gjøre?
jeg synes, I kan ej et snör'bånd snöre.
3. Og kan I brygge, og kan I bage,
og kan I sådan grov' gjerninger mage?«
4. »Nej, vi kan ej brygge, og vi kan ej bage,
nej, vi kan ej sådan grov' gjerninger mage.

5. Men vi kan skære, og vi kan sy,
det haver vi lært udi Engelands by.
6. Og vi kan væve det guld så rød,
det lærte vor moder os, för hun død'.«
7. Den ældste søster hun væven optrænd',
den yngste hun vævede det til end'.
8. De vævede i den første list
jomfru Marie og Jesum Krist.
9. De vævede i det andet rør
dronningen selv og alle hendes mø'r.
10. De vævede hjort, de vævede hind,
de væved' dem selv med blegen kind.
11. Den ældste søster hun væven nedskar,
den yngste hun det for dronningen bar.
12. Hun lagde det töj i dronningens skjød,
hendes forrige ord hun da fortrød.
13. »Og hvad skal I have til vævelön,
for I haver vævet det töj så skjön?«
14. »Og vi vil ej have til vævelön,
før os til Engeland, der haver vi hjemm'.«
15. »Jo, I skal have til vævelön
den ældste min broder, den yngste min sön.«
16. »Nej, vi vil ej have til vævelön,
men før os til Engeland, der ere vi fra.«
17. Så klædte hun dem i skarlagen rød,
— Roser og ædelige blommer. —
Så lod hun dem til England hjemfør'.
Fra Engeland vare de kommen. *Lovise Hansen*, Törring.

287. Kongedötrene. B.

1. Kongens dötre udaf Engeland,
— Roser og ædeligste blomster. —
ja, de bleve stjålne og solgte udi fremmede land.
Fra Engeland der ere de komne.
2. Ja, de blev solgte til Afrika,
så vare de dér udi nogle år.

3. »Ja, vi kan hverken brygge eller bage,
vi kan hverken vaske eller töre.
4. Men vi kan væve guldet udi rør,
det lærte os vor moder, förend nun død'.«
5. Ja, de væved hjorter, ja, de væved' hind.
ja, de væved' linden i forgyldenen ring.
6. Så væved' de udi den første list,
der væved' de Maria og Jesum Krist.
7. Så væved' de udi den anden [trend],
der væved' de kongen og alle hans mænd.
8. Så væved' de udi det tredje rør,
der væved' de dronningen og all' hendes mø'r,
9. Dronningen hun gik til aftensang,
så skar de ned den væv så lang.
10. »Hvad skal jeg eder give til vævelön?
den ene min broder, den anden min sön.«
11. »Nej, vi vil [ej] andet have til vævelön,
end I vil føre os hjem igjen.«
12. Dronningen lod klæde dem i skarlagen rød.
— Roser og ædeligste blomster. —
så førte hun dem til Engelands ø'r.
Til Engeland så ere de komne.

Tilsagt af sykone Maren Jensen Eje i Klim, Vester-Han herred.

Niels Sörensen, ungkarl i Lögstør.

288. Kongedötrene. C.

1. Dankongen han havde sig dötre to,
og begge så blev de ham stjålne fra.
2. Borte var de i otte år
för de kom til deres faders gård.
3. [De banked' på porten med deres skind:]
»Og hør du, portner, du lukker os ind!«
4. »Ingen har jeg stævne sat,
ingen lukker jeg her ind i nat.
5. Deres hænder var hvide, deres fingre var små,
selv trak de de låse frå.

6. »Kan I bruu, og kan I bag',
[og kan I sådan gjerning mag'?]
7. »Nej, vi kan hverken bruu eller bag',
men vi kan nok kongen hans klæder så mag'.«
8. »Kan I byg', og kan I brænd',
[og kan I sådan gjerning end']?
9. »Nej, vi kan hverken byg' eller brænd',
men vi kan kongen hans klæder nok kend'.
10. Så væved' de i den første fans,
tolv skjön jomfruer i en dans.
11. Så væved' de i den anden færd,
tolv skjön riddere med draven sværd.
12. Og der blev glæde i kongens gård,
at han havde fundet sine dötre i år.

Marie Johansen, Böffelkobbel.

289—302. Besværgelser.

289. Der boede for ikke mange år siden en klog mand i Nybølle (Espe sogn), som hed Hans Rasmussen, han var i familie med de kloge mænd i Gjestelevlunde. En gang blev han hentet hen til Sandholts-Lyndelse til en kone der, som ikke kunde farve i sin farvepotte; garnet vilde på ingen måde »tage ved«. Ved given lejlighed fik nogle yngre mænd under indflydelse af brændevin ham til at sige dem, hvad han ved en saadan lejlighed havde foretaget sig. Det var naturligvis ikke selve farvepotten, der var noget fejl ved, sagde han, men derimod konen, hvis vand kom i potten, der skulde gjøres noget ved. Han læste da over hende følgende: »Jesus steg op ad bjærget, og Jesus steg ned ad bjærget.« Dette var det hele. — Man sagde ellers, at det egentlig var Hans Rasmussens kone, der var »den kloge«, men at hun gjærne bad ham udføre selve forretningerne. Han kurerede meget på syge kreaturer med noget, han kaldte »helso.«

Den ovenstående begyndelse af en formular er skyld i, at jeg har taget dette med. Om manden ikke har kunnet mere eller har været fiffig

nok til at tie med resten, véd jeg ikke. Min meddeler, der selv hørte det, vidste ikke mere end de anførte to sætninger. Farvepotten er jydernes »lødgryde«, hvori der farves i urin ved hjælp af lidt indigo.

200. At fordrive en byld sker således: Man blotter bylden, så man kan rore ved den, og læser da denne formular:

Jesus fik et sår, det skal svulne og ikke buldne, det skal klo og ikke svie, det skal komme sig i Gud faders o. s. v. Navn.

Når man siger navnene, tager man hver gang over bylden, som om man tog den væk og kastede den på ilden, og spytter samtidig hver gang til siderne — altså tre gange.

Jeg har vel fået denne formular opgivet som middel mod bylder, men efter dens indhold er den vel egentlig for sår. Det er dog muligt, at sådanne formularer undertiden bruges i flæng for mere end én bestemt sygdom.

201. Dolge blod eller standse blod er temmelig almindelig kjendt og benyttet. En bekjendt formular er denne:

Gud han satte sin stav for flod, han dølger vand, men jeg dolger blod. Så sandt som jomfru Marie bar Kristus under sit hjærte i 40 tider, så sandt skal dette blod ej mere flyde i navnet o. s. v.

Denne formular har jeg grund til at tro hidrører fra en trykt Cyprianus. Formularens eller lignende formularers anvendelse savnes der naturligvis ikke eksempler på, de synes endogså at være temmelig almindelige.

292. Ringorme læser man bort ved følgende formular, idet man med en nålespids kjører rundt om det pågjældende sted (sagtens til avet side):

Ringorm! du og din moder var tolv, nu er I kun ti! — Ringorm! du og din moder var ti o. s. v.

Man bliver således ved, indtil det til sidst hedder »ingen« i steden for et tal. Ringormen vil da snart gå bort.

293. At standse løbske heste. Når man blot kan se de løbende heste, læser man følgende: »Gud stiller manden, Djævelen stiller hestene i de tre djævles navn: Bellas, Belsebub og Ballas.« Hestene vil da standse.

Denne formular, der er væsentlig forskjellig fra de fleste, vi kan træffe her, er heller ikke gammel her på Fyn. I hvert fald stammer den her gjen-

givne ordlyd fra Sønder-Jylland, hvor min hjemmelsmand har lært den af en karl straks efter 64. Han havde benyttet den en gang, og da han kom hen til de standsede heste og stod bag ved dem, så han, at der stod en sort mand foran hestene og holdt dem. Samme karl var forøvrigt noget synsk, og især helligaftenerne kunde han ikke godt komme uden for, da luften så var fuld både af et og andet. Han kunde ogsa flere formler.

294. Vise kugler af. For ikke i krigen at blive truffen af fjendens kugler benytter man følgende formular, skreven på et stykke papir, som man bærer hos sig:

I krigen jeg nu skal gå,
for mine fjender at slå,
de bøsser, jeg nu dølger,
deres kraft fra dem jeg løser,
i navnet o. s. v.

I treårskrigen 1848—50 var der ved en af de fynske afdelinger en soldat, som for betaling skrev slige tryllesedler til kammeraterne. Det er fra en af disse at ovenstående stammer.

295. En anden måde at vise kugler af på er efter følgende formular:

Så sandt hjælpe mig Gud og hans hellige ord,
enten kuglen er lille eller stor,
skal den ej træffe mig på denne jord.

Samtidig med at man læser denne formular, går man dristig frem mod kuglerne, idet man med hænderne slår frem foran sig til siderne, med de indre håndflader vendt frem ad mod fjenden. Skal man tilbage, gjøres lignende bevægelser med hænderne, stadig med de indre håndflader vendt mod den side, hvorfra kuglerne kommer.

Også denne formular har jeg grund til tro om, at den hidrører fra en trykt Cyprianus. Den nyder ikke lidt tiltro, og man véd at fortælle om, hvordan den kan hjælpe. Således var der en mand i Frederits under krigen 1848—50, som værgede sig og sit hus ved den, så at dette stod helt uskadt under belejringen, imens alle nabohusene blev ødelagte. Så snart skydningen begyndte, så man ham gå uden for og slå med armene, og man kunde høre ham sige: hvist, hvist!

Den tro var også imellem soldaterne, at general Rye kunde »vise kugler af«. Derfor sad han aldrig rolig på hesten under en fægtning, men slog med hænderne, vel også med benene, i luften, og derfor troede man

heller ikke, at det var en fjendtlig kugle, der dræbte ham, den måtte være kommen fra »vore egne«.

296. En byld kan fordrives på følgende måde: Den som har en byld på sig, går hen ved en af husets hjörnestolper og slår kors på denne, stryger bylden derimod og siger: »Jeg troede, korset var noget, men det er jo ikke noget!« Bylden vil da snart forsvinde.

En pige, som havde en byld på sin hals, blev spurgt af en karl, hvorfor hun vilde have den siddende der. Hun sagde, at hun var jo nødt til at have den, til den blev moden og så gik bort af sig selv. Han lærte hende da ovenstående råd og sagde, at så gik bylden bort straks. Hun vilde imidlertid ikke følge rådet, ti, som hun sagde, hun vilde ikke spotte korset.

297. Dølge en gal tyr. For at kunne styre en gal tyr læser man folgende:

Tyr, tyr, tyr!
har du mod, som du har horn,
så skal du ved Kristi kraft
være mig underlagt.
I navnet o. s. v.

Idet man til sidst læser navnene, skal man spytte en gang for hvert navn, og tyren vil da blive rolig.

Min hjemmelsmand fortalte, at han en gang havde anvendt ovenstående på en tyr, der blev uregerlig på vejen, og da hjalp besværgelsen. Han havde lært den af en karl i sine yngre år. Mulig er ordlyden ikke nøjagtig, jeg måtte bevare den i hukommelsen, til jeg fik lejlighed til at skrive den.

298. Blegsot anvender man følgende kur imod: Man går stiltiende tre torsdag aftener i rad hen til rindende vand og kaster tre håndfulde vand bag over sig i navnet G. f. o. s. v. og går så hjem i seng.

Fra Sydfyn ved *P. Jensen*, Kværndrup.

299. Mod edder. Brugt af en gl. kone i Egtved sogn ved Kolding og mig fortalt af en mand der fra sognet, som endnu lever:

Her går hjorten over heden
og helder med takkerne sine,
hvorfor helder du med takkerne dine?
har en slange bidt dig,

da skal den hverken falde på stok eller sten,
men på den dødes ben
som ligger under muld.
. . I navnet Faderens o. s. v.

Sören Chr. Mikkelsen, Fletcher, Jowa.

300. For ringorme. Af ringorme er der ni slags, og de sættes bort med en arvet sølvknap, som kjøres avet om i en spiralformig kreds fra midten af ringormen og udefter, idet følgende trylleformel fremsiges:

Ringormebörn er ni; én fra ni er otte; en fra otte er syv; en fra syv er seks o. s. v.; en fra en er nul.

Dette skal gjøres hver tirsdag, torsdag og søndag aften ved solnedgang.

301. *For vredne ben.*

Jesus ned ad bjærget red,
sin höjre fod han for sig vred.
Da sagde han: »Lægt, lægt, gjægt, gjægt«,
og så var alt i sin fulde orden.
Det byder og befaler jeg i navnet G. f. o. s. v.

302. *At standse løbske heste.*

Herren stiller brænd mand:
Fanden stiller løbske heste.
Det byder og befaler jeg i navnet G. f. o. s. v.

301—302 tilsagt af pige Birte Andersen Stavn og meddelte af ungkarl *Niels Sörensen*, Løgstør.

303—331. Folketro om kjæresteri og giftermål.

303. Når to törrer sig på samme håndklæde, så samler de kjærlighed.

304. Ser man, at der kryber en edderkop på en, så siger man, at der kommer en frier til vedkommende. »Der kryber en frier på dit ærme.«

305. Når man har raget ilden af ovnen og slukket den i skorstenen, og den så ildner op igjen, så er der en hemmelig kjærlighed i gården.

306. Lige så mange sting som vi syr på klæderne,

mens vi har dem på, lige så mange år varer det, inden vi bliver gift.

307. Hvem der ikke kan synge en vise til ende, får ingen kjæreste.

308. Man antager, at der ved heksekunster kan gjøres noget ved en og anden, så at han ikke kan blive gift, og man véd at fortælle eksempler derpå.

309. Hvis nogen får strøet sand på sig, når kvindfolkene strør sand på gulvet, så bliver vedkommende ikke gift det år. Man soger i så tilfælde at redde sig ved at kaste noget af sandet tilbage på pigen.

310. En pige kan se på sine tæer, hvor vidt hun vil komme til at råde over sin mand eller ikke. Dersom nemlig den tå nærmest ved den store tå er lige så lang eller næsten lige så lang som denne, så vil hun blive herre i huset.

311. Giver man en en synål, så skal der al tid være lidt tråd i öjet, for ellers giver vi vedkommende en nøgen kone (ell. mand).

312. Taber en ung pige sit forklæde, så er det hende et varsel om, at hendes kjæreste er på gale veje.

313. Når ens hosebånd går løs, siger man til den: »Du taber din kjæreste«, eller »du slæber din kjæreste efter dig«.

314. Når en pige har fået sin sykurv fuld af nøgler, siger man, at hun snart skal giftes.

315. Et par karter må en pige aldrig lægge fra sig med uld i, for så får hun ikke den, hun helst vil have; hun gjør dem derfor al tid rene, för hun går.

316. Når nogen taber sin forlovelsesring, så betyder det, at vedkommendes forlovede eller ægtefælle vil dø.

317. Når der er tre lys i en stue, så er der en hemmelig brud i huset, og det er da den pige, der står nærmest dören, når man bliver opmærksom derpå.

318. Man kan få sin kjæreste at se i drömme, når man sct. Hans aften henter en lok grön hör fra et andet

sogns grund og böjer den sammen som en krans og lægger den under sit hoved om natten. Det skal ske tiende.

319. Når man nyårs aften lægger et spejl under sit hoved, vil man om natten få sin kjæreste at se i drømme.

320. Når man hellig tre kongers aften går ud på en trevej, eller, hvis dette ikke kan lade sig gjøre, til et sted på marken, hvor tre hegn eller jordvolde støder sammen, kan man få sin kjæreste at se i drømmė ved at sige med hænderne over kors på brystet:

Hellig hellig konger tre!
lad i nat mig i drömme se,
hvis seng jeg skal rede,
hvis dug jeg skal brede,
hvis arm jeg skal sove i.

Slutningen også således:

hvis nøgler jeg skal bære,
hvis brud jeg skal være.

Eller:

hvis navn jeg skal bære,
hvis brud jeg skal være
med ære.

Eller:

hvis navn jeg skal bære,
hvis brud jeg skal være,
de hellig tre konger til ære.

Det samme opnås, når pigen (ti det er selvfølgelig piger, der gjör sådant), lige för hun går i seng den aften, læser verset, træder baglænds op i sengen og sætter træskoene avet forved denne.

321. Man sætter sct. hansurter op for kjærestefolk for at se, om forlovelsen varer ved, eller vel endogså for at se, om to, man tænker på, bliver forlovede eller får hinanden. I denne hensigt plukker man sct. Hans urter efter solnedgang sct. hans aften og stikker dem fast i vinduerne eller under loftet to og to. Her kan de længe holde sig friske, og hvis de nu snor sig om hinanden, går det godt med forlovelsen, i modsat fald går den i stykker.

322. Når man rusker hör, tager man et vilkårligt antal parrede hörstrå og binder sammen med et enkelt hörstrå om midten. Derefter binder man alle enderne sammen to og to, først i den ene ende af bundtet, så i den anden. Når man nu løser det midterste bånd og reder bundtet ud, vil der være dannet större eller mindre ringe af de sammenbundne strå. Da man gjör dette for et par kjærestefolk, tydes det på følgende måde: En eller to løse ringe betyder, at vedkommende ikke får hinanden; to sammenhængende ringe betyder, at de får hinanden; en tredje mindre ring tydes som et barn.

323. Det må iagttages, at brudekransen sættes på en brud i Jesu navn. Gjøres jævnlig endnu.

324. Hvis bruden på bryllupsdagen kan få brudgommen at se, når han kjører i gårde, för han ser hende, så vil hun komme til at råde over ham, men ser han hende først, så bliver han herre i huset.

325. Når det regner den dag, nogen har bryllup, så regner der guld i brudens skjød.

326. Brudgommens moder må ikke være med til brylluppet, i hvert fald må hun ikke se brudeparret stå for alteret, for så vil der intet held blive i ægteskabet (brudefolkene vil dø tidlig o. s. v.).

327. Det er ikke godt, når der bliver en standsning i brudetoget, ægteskabet bliver da ulykkeligt. Særlig brudevognen må ikke holde.

328. Den af brudefolkene, som kommer til at røre sig først, når de står for alteret, vil dø først.

329. En brud skal al tid danse noget i sin brudestads, og det er et godt varsel, om hun uforvarende får en rift i sit brudeslør.

330. Den af to ægtefæller, som gik i seng først på bryllupsaftenen, vil leve længst.

331. At spå i kaffegrums lader sig gjøre på følgende måde: Når man har drukket kaffen af koppen, og der da er lidt »tykt« i koppen, drejer man den hurtig rundt således

at grumset bliver ligelig fordelt over hele koppens bund, og derpå vendes den rask om og sættes med åbningen ned ad på bordet, hvor man lader den står rolig et øjeblik. Kaffegrumset vil da flyde ned ad koppens indvendige side i en eller flere striber, og dette viser da, hvor stort et antal friere den pige får, for hvem koppen er vendt, og efter stribernes længde og brede kan man bestemme, om de er store eller små o. s. v. Hvem der er meget kyndig, kan se adskilligt i kaffekoppen uden at vende den.

Det er en ikke sjælden forekommende morskab at prøve dette mellem pigerne, men tilliden dertil er tabt. *P. Jensen*, Kværndrup, Fyn.

Svar.

41. På Östlolland kaldes den, som slipper sidst med sin mad: »Gummetøte«. *Karen Toxværd* i Sillestrup.

59. I min fødeby (Ullerup) og hjemegn (Sundeved) er mareridt selvfølgelig godt kjendt, men det var dog særlig i gamle dage, at sygdommen var kjendt og ualmindelig frygtet. Man forklarede den ved, at en stor, hvid kvindeskikkelse kom ind om natten gjennem lukkede döre og lagde sig oven på vedkommende. Andre mente dog, at skikkelsen ikke var en kvinde, men snarere en dværg eller nisse med hue på hovedet og en hvid pind i den ene hånd, som den syge gjærne bed i. Ingen var mægtig nok til at røre sig, når maren red, men kunde man endelig med stor anstrængelse nå dertil, var samtidig det hele forbi, og kort efter hørte man gjærne noget »rasle i træskoene«. Havde man haft mareridt én gang, var man tiere udsat, især når man lå på ryggen. Det var derfor meget om at gjøre, at træskoene stod bagvendt for sengen, at dynen ikke lå uordentlig, samt at vinduer og döre var vellukkede. En ældre kone ved Vemmingbund (Broager sogn) betroede mig, at mareridt var værst ved unge karle, hvis levned og natlige færd ikke var til at stole på. Råd for sygdommen har jeg ikke hørt omtale, og de har næppe været anvendte, dog var selvfølgelig den mindre udsat, som kunde »bede sit fadervor«, för end sövnen indtraf. Mareridt kaldes hjemme »natmål«, hvilket onde imidlertid straks forsvinder, når man med en finger kan tegne det såkaldte »natmålstegn«. Dette tegn var derfor almindelig brugt, men tit

blev det tegnet med flere spidser, 7 o. s. v. Den oven omtalte kone påstod imidlertid, at dette var urigtigt, kun femstjærnen var ægte. Samme kone havde endvidere »natmålstegnet« skrevet ganske svagt foran den indelukkede seng med hvidt kridt; hvorimod hun inde i sengen på den hvidkalkede væg havde det tegnet med rødt kridt. Dette natmålstegn, der al tid skal skrives med et sammenhængende træk, — er diagonalerne i den regulære femkant. Femkanten og dens diagonalers geometriske værdi og betydning er påvist af den gamle græske mathematiker Pythagoras. Han var meget optaget af denne figur og blev efterhånds så tiltalt af dens skjönhed og harmoniske hele, at han gjorde den til symbol for sundheden[1]).

Dette fra ældgammel tid så berömte sundhedstegn, forekommer mig, må være det samme som det sundevedske natmålstegn, der jo dog blev nyttet for at forebygge og helbrede et onde. Tegnet findes anvendt på forskjellig måde over hele Danmark; man kan træffe det på gammelt bohave, gamle kakkelovne, vugger, sengesteder o. s. v. o. s. v. Flere steder har jeg set det indskåret over dörene i gamle bøndergårde, særlig hovedindgangsdören, også over stalddörene. På store gamle ligstene er det tegnet yderst almindelig. I Ringsted kirke har jeg truffet femstjærnen nyttet som våbenmærke. Våbnet er blåt med en hvid femstjærne på, og har plads mellem langskibets mange andre våben. Det har tilhørt den store og meget udbredte familje Skarve, der levede i det fjortende årh. På vignetter i gamle bibler og salmebøger er tegnet alm., og endelig er det den dag i dag bibeholdt på gangbare marokkanske kobbermønter.

Om dyr hjemsøges af mareridt, er mig ikke bekjendt undtagen for heste — gamle avlskarle hjemme har höjtidelig forsikret det —, »man træffer dem om morgenen helt svedige og med sammenfiltret manke.«

Peder Larsen, höjskolelærer, Ryslinge v. Ringe.

---

[1]) Se forøvrigt P. la Cours: Historisk mathematik. 1879.

Rettelser. Nr. 16, s. 86, lin. 18 f. n. præst, rettes til: skoleinspektør; s. 91, lin. 21 f. n. A. C., læs: N. C.; s. 94, lin. 13 f. n. Andersen, læs: Andreassen.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *H. P. Warberg*.

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 19. | 1. Oktober. | 1885.

332. Fedelen.

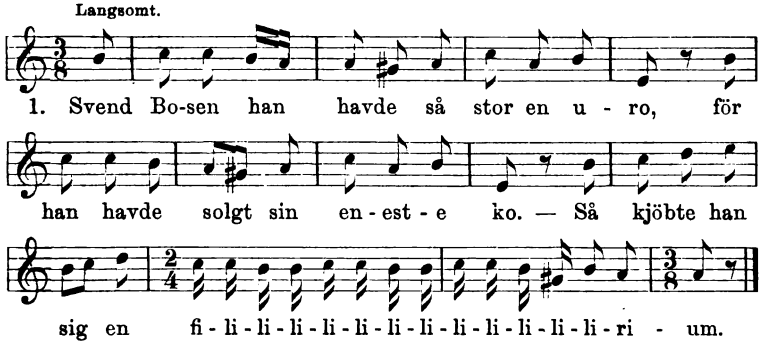

2. Så kjöbte han sig en fedele ny,
så spurgte han vej hen til gildesby.
Så strøg han på sin filirium.

3. Men da han kom hen til gildesgård,
så droge de ham udi hals og i hår.
Så græd han for sin filirium.

4. »Min kjære Svend Bosen, spil op for mig!
her har du de penge, jeg lovede dig.«
Så strøg han på sin filirium.

5. Men da han drog over moser og bæk,
så tabte han både fedel og sæk.
Så græd han for sin filirium.

6. Men da han gik over moser og bro,
da tabte han både hoser og sko.
Så græd han for sin filirium.
7. Men konen tog til sin trebenede rok,
så slog hun på den fordrukne krop.
Så græd han for sin filirium.
8. »O, kjære lille kone, slå ikke mer!
ret aldrig så kjober jeg fedeler fler.
Så græd han for sin filirium.
9. Om jeg blev så gammel som mosset på træ,
ret aldrig kjober jeg fedel for fæ.
Så græd han for sin filirium.
10. Om jeg blev så gammel som mosset på rod,
ret aldrig så kjober jeg fedel for ko.«
Så græd han for sin filililililililililililirium.

Optegnet af *Karen Toxværd* i Sillestrup.

Et par andre former af denne skjæmtevise, en gammel og en ny, findes i min bog »Jyske Folkeminder«. II, 94. I den her foreliggende opskrift mangler åbenbart nogle vers. *E. T. K.*

333—362.

Folketro om små börn og deres kirkefærd.

333. Når et barn fødes, skal de tilstedeværende tage imod det i en dug ɔ: borddug.

334. De börn, som fødes i en »sejrsærk«, er der en særlig lykke forestående her i verden.

En »sejrsærk« er en af fosterhinderne, tynd og klar, (rimeligvis frugthinden amnion), som undertiden ikke brister under fødselen, men følger med fosteret. Stundom opbevarer man »sejrsærken« i törret tilstand, vel nærmest som en raritet.

335. Somme tider har man opbevaret navlestrængen af nyfødte börn for at have den til brug i visse sygdomme hos barnet. Når den skulde bruges, blev den brændt til pulver, og dette indgaves barnet.

336. Om små börn siger man, at »de bærer ligkisten på næsen«, når den blodåre, der går over næseryggen oppe mellem öjnene, er meget kjendelig.

337. Om et barn, der har en kløftet hage, siger nogle, at det bliver ikke tyve år gammelt.

338. Små börn, som har tröske, søger man at helbrede ved at viske eller gnide dem i munden med en fold af den ble, som de har ligget i og gjort våd.

339. Der kan gjøres kunster ved små börn, så at de ikke på nogen måde er at formå til at patte moderen. Der var således et sted, hvor manden, når han skulde hente jordemoder, måtte passe på at kjøre en omvej for ikke at komme forbi et bestemt hus, da man der kunde gjøre slige kunster.

340. Man må ikke vugge med den tomme vugge, for så bliver barnet, som ellers ligger i den, sygt (eller maaske det dør).

341. Det anses for et godt varsel, når et lille barn en gang falder fra moderen i sengen og på gulvet.

342. Kvindfolkene må aldrig sidde på en bar stol og svøbe et lille barn, der skal helst være et hynde på den stol, de benytter, eller i det mindste lægges et törklæde på den.

343. Der må aldrig hænges noget af et nyfødt barns töj ud (til törring), för barnet har været i kirke.

344. Et lille barn skal helst af alle dyr klappe en hund først, for så får det godt kjöd at læge. Kommer det derimod til at klappe en kat først, så får det ondt kjöd at læge.

345. Om den ikke sjældent forekommende unaturlige opsvulmning af spæde börns bryster siger man, at den fremkommer derved, at »væten« (vætten) patter dem. Et sådant tilfælde (der forøvrigt ikke som regel kræver nogen behandling) hævede man ved i svøbet at anbringe et »vættelys« (dele af den forstenede rygskal af uddøde blæksprutter).

346. Om nyfødte börns forbyttelse af trolde eller underjordiske har folketroen holdt sig her på egnen langt ned mod vor tid. Man beskyttede sig derimod ved at brænde lys om natten, og man sögte at få börnene döbte

snarest mulig. Man kjørte derfor med dem til præsten et par dage efter fødselen og lod ham »foreløbig« døbe dem, da faren så dermed var forbi.

347. Når væten (vætten) vil patte små börn (når brysterne bliver svulne), så forhindrer man dette ved at tage en af barnets urene bleer og hænge den over kanten af dören med den urene side ud ad. Væten vil da ikke kunne komme ind til det.

348. Nyfødte börn må aldrig nævnes ved deres tilkommende navn, selv om dette er bestemt, för de er döbte, det er slemt.

349. En mand, som går og beder faddere, må ingen steder stå stille, for så bliver barnet sent til alle ærender (får lange hæle). Ligeledes må man kjøre let, når man kjører til kirke, for så bliver barnet hurtigt til at forrette ærender.

350. Det må iagttages, at gudmoderen ikke står og ryster barnet i kirken, når hun står for præsten under dåbshandlingen, for så bliver det slemt til at slide klæder.

351. Gudmoderen skal læse bag efter præsten ved dåben, for så bliver barnet lærenemt.

352. Om et barn, som græder stærkt i kirken, siger man, at det bliver skrapt til at synge der, når det bliver större.

353. Et barn, som har været holdt over dåben, skal sove lidt i sin dåbskjole, för det må klædes om, eller der må gives det tört på.

354. Imens et barn er i kirke for at døbes, skal moderen hjemme tage sig et eller andet for, ti da vil barnet blive snildt til sådant arbejde. Er det et pigebarn, må hun sy, strikke ell. lign., og er det et drengebarn, må hun snitte, læse o. s. v.

355. En kone, som er »inden kirke« (har ikke holdt sin kirkegang efter sin barselfærd), må ikke gå ud ɔ: hun må ikke gå over et hjulspor, det er slemt eller ukristeligt. Da det imidlertid kunde blive nødvendigt at gå ud — f.

eks. som pattemoder for en andens barn ved enkelte lejligheder — sikrede man sig mod alt slemt ved at bære stål på sig f. eks. en stoppenål.

356. Moderen må aldrig selv binde det første par hoser til et lille barn.

357. Et barn må aldrig føres ud af et vindue, for så bliver det aldrig större, end det er.

358. Den første gang et barn kommer et fremmed sted hen, skal det have en skilling i hånden eller i det mindste et stykke brød.

359. To små börn, som endnu ikke kan snakke, må ikke kysse hinanden, for så får de tungt ved at lære at snakke.

360. Et barn, som ikke kan »ligge tör«, kan man helbrede på følgende måde: Når der en dag har været begravelse, så at der altså er en helt ny grav på kirkegården, skal man få barnet til at lade vandet i en flaske og så om aftenen efter solnedgang stiltiende gå på kirkegården dermed og hælde vandet ned ved graven, det vil da hjælpe.

361. Hvis et barn lærer at sige »nej«, för det lærer at sige »ja«, så bliver det gjerrigt.

362. Når et barn skal til at lære at læse, så skal det al tid, når det går fra bogen, passe at lukke denne, for ellers får det ikke let ved at lære det.

Fra Sydfyn ved *P. Jensen*, Kværndrup.

363—407. Folketro om menneskets sygdomme og råd derfor.

363. Den, som plages af »ringorme«, kan blive befriet for dem på følgende måde:

Med en syring, et fingerbøl, eller i mangel heraf med en nål, drejer man rundt omkring ringormen. Man skal dreje »avet« om og samtidig sige sagte ved sig selv: »Den ringorm den ringer de brødre alle ni, fra ni og til otte, fra otte til syv, o. s. v., fra én og til slet ingen.« Denne

remse må gjentages tre gange, og for hver gang man kommer til enden, må man ikke glemme at spytte. Den, som har ringorme, kan ikke selv ringe dem bort.

364. Hvis man har vorter, kan man blive af med dem på flere måder. Dette sker ved, at man fastende lader sin fastende ven tælle dem; eller man gnider dem i saften af svinetidslen; eller man tager en kjæp og skærer så mange skurer deri, som man har vorter, og derpå stiltiende kaster den i en brønd, hvor ingen kommer at hente vand. Det samme opnås også, når man tager nogle ærter og trykker én mod hver vorte og derpå stiltiende kaster dem i en brønd, der ikke benyttes, eller også skal man skære i vorten, til der flyder blod. I alle tilfælde skal vorterne gå væk. Man må passe på ikke at komme til at røre ved nogen af de vorter, en anden har, ti da vil man få dem overført på sig.

365. Den, som er plaget af en eller anden hudsygdom, kan helbredes ved, at han vasker sig i vand, der har samlet sig i hule træer el. stubbe i skoven.

Fra Ods herred ved *H. Petersen*, Fårbæk.

366. Når man hikker, så er der al tid en eller anden, der taler om en. Et godt middel mod hikke er at dyppe en gaffel tre gange i ölpotten (æ kåwws), og hver gang man har dyppet, stikke den i munden. Derpå tager man tre mundfulde af kovsen, og for hver mundfuld løfter man den op og ser under bunden.

367. Et godt middel mod hikke er at lede den hikkendes opmærksomhed hen på en anden gjenstand f. eks.: »I, men hvad er det endda, de siger om dig i byen!« så skal hikken nok gå bort. *Jeppe Jensen.*

368. Har man hikke, er der nogen, der taler om en; kan man gjætte, hvem det er, holder hikken op.

T. Kristensen og *Karen Toxværd* i Sillestrup.

369. Når man hikker, taler folk om en, og gjætter man på, hvem det kan være, og hikken i det samme går væk, har man gjættet rigtig. *H. Hansen.*

370. Har man hikke, skal man sige:

A sæ*t*er mi he*k* o mi kjærrestes kn*æ*,
o h*å*r hun mæ kj*æ*r, så t*a*r hun mi he*k*,
men h*å*r hun mæ e*t* kj*æ*r,
så l*æ*r hun mæ he*k*,
he*k*, he*k*, he*k*!

371. Når nogen hikker, skal man tage en gaffel og lægge den på bordet forved ham således, at grenene vender mod ham, hvorpå man siger: Hik nu, om du kan! Dette skal imidlertid være ham umuligt. *M. Møller.*

372. Har man hikke, så skal man tage ölkruset og drikke en mundfuld öl. Derefter ser man på bunden af ölkruset og siger: Hikke pikke mødte mig i vangeled! Dette skal man gjøre tre gange i træk, så forlader hikken en. Fra Sydfyn ved *Martin Dyrholm.*

373. Hvis man går over et sted, hvor én har drejet rundt med sin hæl i jorden eller med en stok, får man en dårlig fod. Dette forebygges ved at spytte i hullet. *H Petersen.*

374. Mod vorter. Man smører dem med en flæskesvær og kaster den bort, uden at nogen ser det. Når flæsket rådner, går vorterne af.

375. Man smører vorteblod på en pind og sætter den på et befærdet sted f. eks. ved en stente. Den uheldige, der tager en sådan vortepind, får vorterne.

376. Man skærer et æble midt over og smører vorterne med den indvendige side og graver det dernæst i jorden. Man passer, ikke at komme på dette sted, för æblet er rådnet.

377. Man råber efter en vogn med et par hvide heste for: Teew i lit å tæ min worter mæ! Men der må ingen se, hvem det er, der råber. *Chr. Clausen.*

378. Man sætter vorter væk ved at vaske dem i det regnvand, der har samlet sig på ligstenene. *M. Møller.*

379. Er man plaget af vorter, da kan det hjælpe, om man løber ud en aften, når man hører en vogn kjøre forbi, og råber efter den: »Hold bi, bette mand, å ta mi wutter mæ dæ!« Fra V.-Jølby.

380. Har en vorter, og en anden kommer ind og mælder: Nu er han eller hun, den eller den død, da kan den, som har vorterne, sige: Gud ske lov! så er mine vorter også døde. Dog er det at mærke, at det al tid må være en afdød kvinde, der tager en mands vorter med sig, og omvendt. Fra Erslev.

381. Det regnvand, der står i en kokase på marken, kan borttage »wutter«, når man vasker dem i det.

Fra V.-Assels. 379—381 ved *H. Th. Nybo.*

382. At sætte vorter hen: Man tager en ært og drejer tre gange »avild« om på vorten, går derefter baglænds og stiltiende hen og kaster den i brønden. Så svinder vorten bort.

383. At sætte en byld hen: Man tager om den med tre fingre tre gange stiltiende og sætter den i skorstenen.

A. Bindesbøl.

384. Har man en byld eller »gevækst«, så kan man gnide den på et lig, og dette vil da tage sygdommen med sig i graven.

Fra Vestjylland og Møn ved højskolelærer *Kr. Östergård*, Ashland.

385. Mod bylder. Man sætter de tre forreste fingre omkring bylden og sætter dem derpå på væggen. Dette gjøres tre gange. Bylden må ikke være for moden.

Chr. Clausen.

386. Bylder skal også kunne sættes bort ved at tage en fingerring, syring, og dreje den rundt på bylden, spytte på den og derefter dreje den rundt over ovnmundingen. Dette gjøres tre gange.

387. Bylden kan ligeledes sættes bort ved at tage noget af den og komme i et lille kræmmerhus, som så skal puttes ned i en myretue. Efterhånden, som myrerne fortærer materien i kræmmerhuset, går bylden bort.

Ved lærer *Søren Ditlevsen*, Elsted.

388. Er nogen plaget med en slem byld, da skal man blot gå ud i skorstenen og først tage fat på bylden med to fingre, dernæst sætte fingrene på et bart sted i skor-

stenen og sige: Hvor der er ikke, der kan heller ikke blive, så skal bylden snart gå bort.

389. Er et menneske slemt plaget med bylder, så skal vedkommende blot anskaffe sig en muskat, som indsvøbt i silke skal bæres på det blotte bryst. Så længe muskaten bæres, skal vedkommende være befriet for bylder.

388—389 fra Sydfyn ved *Martin Dyrholm.*

390. Drejer et menneske sig om på hælen og sletter ikke den derved fremkomne rundkreds ud, vil det få ringorme, hvis ikke en anden ubetænkt træder på den, da denne så vil få dem. *Mads Jepsen.*

391. Når man har ringorm, skal man tre torsdag morgener i træk tage en ny ubrugt knappenål hver morgen og sætte den på et sted, hvor ingen kan komme til dem, så vil man blive fri for sin ringorm. *Anders H. Paulsen.*

392. Når man om foråret hører frøerne »knorpe« første gang, skal man lægge sig ned på ryggen og tumle sig, ti så får man ikke rygsmærter det år. *Kr. Frederiksen.*

393. Når man på en skærtorsdag spiser ni slags kål (kommen, stikkelsbærblade, brændenælder, hvidløg o. s. v.), så får man ikke ondt i ryggen det år. *Chr. Clausen.*

394. Når man har tandpine, skal man en torsdag aften efter solnedgang gå hen til en hyldebusk i et markskjæl og af hylden skære en pind. Med denne pind skal man prikke den tand til blods, som man har ondt i, og derpå sætte den på sin plads i hylden og gå stiltiende hjem, så bliver man fri for sin tandpine. *Anders H. Paulsen.*

395. Lider man af tandpine, kan man slippe af med den ved at gå hen til en rødpil og sige:

Det bryder i tænderne mine,
gid det sad i rödderne dine!

Eller også man borer et hul i en hyld og så spytter i en klud, hvori også er det afskårne af neglene på hænder og fødder. Dette sættes ind i hullet, og en pind sættes i, som tætter godt. Det må naturligvis ske stiltiende.

Fra Sydfyn ved *Martin Dyrholm.*

396. Når man renser sine negle hver fredag middag mellem 11 og 12, får man aldrig tandpine. *M. Møller.*

397. Tandpine. Man går til en rødpil ved en dam og lægger en kvist ind på tanden, idet man siger:

Gid at tandpinen min
må være i roden din.
I navnet G. Fs., S. og d. H. Ås. *Chr. Clausen.*

398. Har man tandpine, skal man tage en dråbe blod ved den syge tand i en pennepose og gå uden for sognegrænsen, bore et hul ind til marven i et ungt træ og sætte pennepposen derind. Det skal gjøres stiltiende en torsdag nat klokken tolv. Hvis træet senere bliver fældet, vil den, som omhugger det, komme til at lide af tandpine, hvis penneposen er sat ind oven for det sted, hvor der bliver hugget. *Jens Esbensen.*

399. Når man har koldfeber, går man til en hvid pilebusk og siger:

Hvidbusk, o hvidbusk, hvi klager du dig?
den hårdeste kolde den trykker jo mig,
den første fugl, som flyver ud af dig,
skal tage den hårdeste kolde med sig.
Hans Peder Hansen, Sotrup i Sundeved.

400. Den kolde (koldfeberen). Man går stiltiende hen til et rindende vand med en ny ske (naturligvis træske), som aldrig har været brugt. Så tager man tre teskefulde vand og siger:

til første skefuld: Æn uul hå iien lååe,
til anden — I stårk hå iien tååe,
til tredje — æn dyww hå iien galle.

Så lader man skeen flyde bort. Man må ingen tale med på hjemvejen. *Chr. Clausen.*

401. Når man har blegner på tungen, går de væk, når en anden siger: »Spyt dem ud på hunden (egentlig: i hundens asse)!« og man så spytter; dette gjentages tre gange.

402. Er man plaget af ligtorne, skal man, når man hører budskabet om en bekjendts død, udbryde: »Tag mine

ligtorne med«; så vil man blive befriet for dem. Man må huske på, at det skal være det *første* ord, man ytrer efter at have hørt dødsbudskabet.

403. Når man hikker, er der nogen, som taler om én, og når man så gjætter på, hvem det er, og træffer den rette, går hikken bort. (Se 368 og 369.)

Ligeledes skal det være godt at drikke tre gange og efter hver slurk at se under bunden af kruset.

H. Petersen, Färbæk.

404. *At dølge blod.*

Dette blod
sig dølge lod
i den tro,
at Jesus sig døbe lod
i Jordans flod.
I navnet o. s. v. *Martin Dyrholm.*

405. Når man skærer sig, skal man tage en sten og lade blodet dryppe derpå og så lægge den med blodet ned ad på det sted, hvor man tog den, så skal det dårlige sted helbredes lige så hurtig, som jorden drikker blodet af stenen. *T. Kristensen*, Rönslunde.

406. Formel for at stille blod:

Gammel mand gik til strand
med en kjæp udi sin hånd,
slog den ned i Jordans flod,
derpå stilles dette blod,
i Faderens o. s. v.

Meddelt *Lars Frederiksen* i Ryslinge af nu afdøde gårdejer Anders Jörgensen i Båring.

407. *Middel imod krampe eller ligfald.*

Lider et menneske af ligfald, så kan det blive helbredet på følgende måde: Når det får tilfældet, så skal en af de tilstedeværende tage en saks og stiltiende klippe et stykke af den syges linned, som, fremdeles stiltiende, skal brændes. Sygdommen vil så gå bort, dog må det huskes, at det må ikke fortælles til den syge, på hvilken måde

helbredelsen er sket; hvis det bliver gjort, vil sygdommen komme igjen. Samme sygdom kan også helbredes på en anden måde. Få en jordemoder til at skaffe et nyfødt barns navlestræng, som törres godt ved ilden og stödes til pulver. Når den syge får tilfældet, gives der det en skefuld af pulveret. Sygdommen vil gå bort og aldrig mere vende tilbage. *Martin Dyrholm.*

Svar.

1. Efter meddelelse fra kvindehöjskolen på Vældegård kaldes gøgeurten i det nordlige Fyn for kugerkæm. *P. Jacobsen.*

45. Bærer man en firkløver hos sig, vil man på sessionen have held til at trække et frilod eller et höjt nummer. Ligeledes vil öjenforblændelse ingen magt have over det menneske. *P. Jensen,* Kværndrup.

60. I *Vendsyssel* tænder man blus sct. Hans aften, for at heksene kan se at ride til Bloksbjærg, ellers bliver de hængende på brøndvipperne. Ligeledes bruger man at stikke grene af rönnetræet op over döre og vinduer og hvilke åbninger der ellers er i huset, for at heksene ikke skal komme ind. I *Himmerland* kommer man sct. Hans aften salt i brøndene, for ellers vil heksene bruge dem at kjærne smör i. *Kr. Östergård.*

12. Den, som kunde blæse alle fnuggene af på én gang, fik ny klæder, inden året var omme. Mælken kunde der tages vorter af med. (Sydsælland.)

38. Sol og måne. Fra Sydsælland kjender jeg legen med følgende remse:

Bro, bro brælle,
klokken ringer el've.
Kejserens datter, den lange kvind,
hun går på gaden og svanser,
så hvidt som et kridt,
så sort som et kul.
Fare, fare krigsmand!
døden skal du lide,
den, der kommer allersidst,
skal i den sorte gryde.

I Holbæk synges: . . . Kejserens datter med de lange latter, så hvidt... i Kolding: Kejseren står på det höje, vide slot. *Sætt. anm.*

59. Maren er en mand, som öjenbrynene er voksede sammen på.

Både mennesker og heste kan blive mareređne. De heste, som bliver redne, kan ikke længere holdes i god stand. Mennesker kan anvende to midler imod mareridt. Træskoene vendes om aftenen med næsen bort fra sengen, eller der tages en spand vand, som sættes foran sengen med en barberkniv over, hvorpå eggen vender op ad. Dette sidste har min fader sagt mig med følgende bemærkning: »Som barn på en fjorten femten år led jeg af mareridt, og min fader stillede da en spand med kniven over foran min seng. Om aftenen hørte jeg maren komme, den plumpede i vandet, og jeg har ikke været marereden siden.« (Sydsæll.)

63. Her på Svendborg-egnen kjendes godt »pròòskager«, som bliver bagt til julen. Der koges mælk, som hældes på havrėgryn, og denne dej står til om morgenen, så æltes der i dejen et par æg, rosiner og kanel; dejen kommer dernæst i fade eller former og bages i ovnen. Når kagen skal bruges, skæres den ud i skiver, steges i en pande og spises med sirup eller sukker. *Martin Dyrholm*, Brudager.

38. Den omspurgte leg kaldes i Adslev »at holde op for kongens krigsfolk.« Legen foregår der nöjagtig på samme måde, som den er beskreven af Annette Jensen i IV, nr. 16, s. 89. Remsen lyder således:

Hold op for kongens krigsfolk!
— Hvis folk?
Kongens egne folk af Danmark.
Fare, fare krigsmand!
døden skal du lide,
den, som bliver den sidste mand,
skal i den sorte gryde.

Om Æve. Æve kaldes også en slags småt, slimet blæretang, hvoraf der årlig kommer meget i land på Samsøs kyster, og som bruges af landmænd som gjødning, hvortil den skal være god.

Om kjæltringerne. På Samsø har der for flere år siden boet en kjæltringe-kvinde; hun var gift med en Samsing. En mand har fortalt mig, at da han gik i skole i Tranebjærg, løb hendes börn splitternøgne, lige så godt vinter som sommer, op i en dyb grøft og plaskede i vandet. Manden havde en blik-violin, som han gik omkring og spillede på, og den brugte konen at koge kaffe i hjemme;

det lyder næsten utroligt. Afkommet af denne kjæltringkvinde skal endnu være kjendeligt på den brune hudfarve.

59. Man må ikke ligge på ryggen i sengen, så kan Maren (Møren) ride en; ligger man derimod på den ene side, kan den ikke gjøre en noget. Man siger, at et kors på dören og på loftet över sengen kan holde maren borte. Om dagen ligner den et andet menneske, men har en tot sorte hår på ryggen. *Mikkel Sörensen*, Besser, Samsø.

40 og 41. I Vest-Salling legede vi i min barndom at tage kallabunk; denne leg kalder de her stomp-i-stååg, og så vidt jeg véd er det den samme leg, der i Vejleegnen hedder at ta' klafonne. I Salling legede vi således: En blev ved en tælleremse tagen til »at stå« — vor tælleremse lød således: Ènnekon pènnekon sòkko do mejj, uglen duglen dönner i dejj, akker do, frakker do, kongens knap, iwre biwre bof. Nu skulde den udtagne stå ved »æ bunk« med kasketten for öjnene og tælle til 100, medens de andre forvarede sig. Når han kom til 100, skulde han udråbe dette tal så höjt, at alle kunde høre det, for at de kunde vide at tage sig i agt, ti nu begyndte han at lede. Fandt han så en, måtte han skynde sig hen til »æ bunk« og sige, idet han bankede på den: »Kallabunk for N. N., en to tre!« Kom han ikke för den fundne, sagde denne, i det han slog på bunken: »Kallabunk for mig selv, en to tre!« Finderen måtte så hen at opsøge en anden. Den sidste måtte han imidlertid fange; ti ellers friede denne de allerede tagne, og finderen måtte da stå igjen. Måtte de pludselig forlade legen, var den, der skulde finde, »gammel Ulligro«; således hed også den, der ved kapløb kom sidst, den, der sidst fik sagt: »Pòjj, frè mæ!« o. s. v. Navnet stomp-i-stååg tyder på, at bunken, som her i Sir hedder æ stååg, fra først af har været en kjæp eller en stage. Her siger finderen, så snart han ser én: »Stomp-i-stååg for N. N!« hvorpå han løber hen til æ stååg, spytter og siger: »En, to, tre!« Den sidste »tagemand« bliver her »potte med to ører«.

58. Om den ting er fortalt mig følgende historie: »En aften, lige efter at folk havde rögtet ind, kom en kræmmer til en gård og vilde gjærne overnatte der, hvilket han også fik lov til. Nå, ham blev anvist en fredeseng i gjæstekammeret, men han gik dog ikke til ro för gårdens folk, da han vidste, han havde ikke let ved at slippe i söyn. Da klokken blev over ti, måske hen ad elleve, gik alle til ro, og han da også, men kunde ikke falde i söyn. Ved mid-

natstid hørte han en gå på brostenene uden for; dog kerede han sig ikke derom, da han mente, det var en af karlene, der havde været ude til lystighed; men da han lidt efter så en gå den modsatte vej forbi vinduerne for atter straks at vende om, agtede han vel, at der var skidt folk til færds, og vilde lige til at lette sig, da det begyndte at skrusle ved vinduet, og så lå han ganske rolig og lod, som han sov. Snart kom kjæltringen jo ind i kammeret, rev omhænget fra sengen, hængte det for vinduerne og tændte lys. Han blev ikke lidt »forfar« ved at se en i sengen, men kom snart til hægterne igjen, greb en pistol, som han spændte, og gik så hen og tog varlig om næsen på kræmmeren. Da denne imidlertid lå stille og drog horker i land, gjorde den anden ham intet, men begyndte derimod at rumstere i et gammelt skab, som stod der inde, og da han fandt en del sølvsager, var det snart, som havde han glemt kræmmeren. Denne, der var en bomstærk karl, havde imidlertid den anden »i howw«, og da tyven vendte ryggen til, sprang kræmmeren op, greb pistolen, som kjæltringen havde lagt fra sig på bordet, kastede sig derpå over ham og klemte ham ned i gulvet, hvorpå han råbte om hjælp, alt imedens han truede den anden på livet, om han ikke holdt sig »i rumme« og lå stille. Han kunde imidlertid lige så gjærne have råbt på kakkelovnen som på folkene, da tyven havde kastet sövnbrøn på dem. Men så fandt han på at slå armene om tyven således, at han trykkede dennes arme ind til kroppen, rejste sig op med sin byrde og gik ud, og skjönt banditten slog fra sig som en »hwintgal« krikke, måtte han følge med gjennem den ene stue efter den anden, til de kom til sovekammeret. Efter nogen støden og rusken i manden, fik kræmmeren ham på benene, og så giver det sig jo selv, at de fik has på krabaten. — Det var jo et held, at kræmmeren ikke var falden hen, inden tyven kom, da denne så også kunde have kastet sövnbrøn på ham.« *M. Møller*, Sir.

60. På egnen mellem Mariager og Randers fjorde er det endnu skik, at ungdommen samles for at brænde blus *Valborg* aften.

Så snart mörkningen er begyndt, rejser drengene af sted for at tænde halmen eller lyngen — undertiden også en tjæretønde — som gjærne er bragt til stede aftenen för eller samme dag. Lidt efter kommer så karlene og pigerne, og de får nu »gadelam«, lige som de til nyårslege-

stuen får »nyårsgave«. Blusbrændingen Valborg aften er meget almindelig der på egnen. Hjemme, lidt sydöst for Mariager, kan vi tit denne aften tælle 30—40 blus. Mens de unge morer sig ved blusset, er bymændene samlede i byen og udlejer byens fællesjorder.

Jens Th. Kristensen, Stövring planteskole.

62. Herved er jeg kommen til at mindes en gåde, som var gængs på Lolland i min barndom. Man spurgte: Hvad vil du helst have, enten en stegt sterre, en smiidt smerre eller en solbagt pandekage? — Disse navne betegnede henholdsvis en hestepære, et smörrebrød og en soltörret kokase. *Johannes Schrøder.*

Rettelser og tilföjelser.

II. 708. Det fynske ord hedder ikke oddet, flt. oddede, men odde (d. v. s. ååde) i begge tilf. Det svarer nemlig fuldstændig til det svenske udda, der også er uböjeligt. I Flemløse er spøgen meget alm. En dreng var en gang så heldig at få hele elleve ååde ne.

Sanglegen III. 1138 leges ligesom »Offer og Ædelig« af to rækker, som går imod hinanden og skifter med sangen, og når »de to skal sammen, danser de stående overfor hinanden en vals, eller hvad det kan blive«.

IV. 107. ristes lidt brød(?), skal være: ristes lidt i haleskindet. Ordet *riste* bruges nemlig på Falster både i betydning af at skære med spidsen af en kniv (altså ristes der, för man flår skindet af kreaturer) og af at plöje stubjord om efteråret. Man siger også, at kvæget rister, når det stikker hornene i gjærder og grøftevolde og brækker løs, til jord og risstumper flyver dem om ørerne.

IV. 247. Jet ret, skal være: jet vet ɔ: ét hvidt, i modsætning til: ét sort.

IV. 257. Hæle viber, skal være: hilde viber. Ordet *hilde* udtales på Falster som *hele*, og er naturligvis samme ord som det man bruger om kvæget, når dets for- og bagben ved den ene side bindes sammen for at hindre dets gang og spring. *Nikkehilde* kaldes et reb fra hornene ned om det ene forben. Benene sammenbindes med *sidehilde*. Man har *fårehilder* af træ.

Efter overenskomst med udgiveren af de svenske landsmålsforeningers tidsskrift: »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svensk folklif«, docent I. A. Lundell, Uppsala, kan medlemmerne af Folkemindesamfundet få ovennævnte tidskrift ved at bestille det hos kandidat Bågø, Testrup höjskole, Mårslet st.,s og samtidig indbetale kr. 2,50. Tidsskriftet (omtrent 30 ark årlig) koster ellers for medlemmer 3 kr., mens bogladeprisen er kr. 4,50. p. st. v.: *H. F. Feilberg.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *H. P. Warberg.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 20. | 15. Oktober. | 1885.

408. Tone til „Enkemand og ungersvend".

(III. 908.)

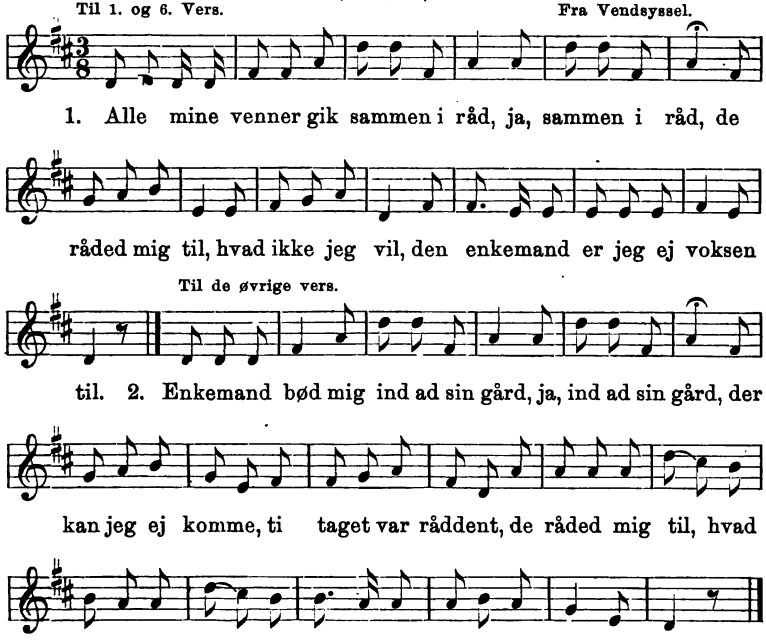

Optegnet af *Karl Hjorth* i Årestrup efter Lovise Hansens sang.

409. Bejler som gjæst. A.

1. »Der holder en bejler her ude,
:/: fru mutter! :/: Hejdidelumda hejdidelumda!
der holder en bejler her ude,
fru mutter.«
2. »Gå der ud og by ham ind,
mi dætter!«
3. »Ja, hvo ska han så sidde,
fru mutter?«
4. »Å en stoel, ve æ boer,
mi dætter.«
5. »Ja, hva ska han så spise,
fru mutter?«
6. »Suur kål å rådden ål,
mi dætter.«
7. »Ja, hva ska han så drikke,
fru mutter?«
8. »Skirren vand a æ dam,
mi dætter.«
9. »Ja, hvo ska han så ligge,
fru mutter?«
10. »I æ seng, i di arm,
mi dætter.«
11. »Ja, hva' ska han så der bestill',
fru mutter?«
12. »Kys' å klap' den hiele nat,
:/: mi dætter :/: Hejdidelumda hejdidelumda!
å så sejer han fåval å tak,
mi dætter.«

Ved *Anders H. Paulsen*, Jellinge.

410. Bejler som gjæst. B.

1. »Nu kommer skjön bejler,
min datter! Dumdittelittelum!
nu kommer skjön bejler,
min datter.«

2 »Og hvor skal han sidde,
fru moder? Dumdittelittelum!
og hvor skal han sidde,
fru moder.«
3. »I stolen, forved bordet,
min datter.«
4. »Og hvad skal han spise,
fru moder?«
5. »Stegt flæsk udi panden,
min datter.«
6. »Og hvor skal han ligge,
fru moder?«
7. »Gjör plads udi salen,
min datter! Dumdittelittelum!
gjör plads udi salen,
min datter.«

Ved hjulmand *Niels Pedersens* kone i Vejleby.

Denne form af visen, der foreligger i disse to opskrifter er temmelig sjælden. Mærkeligt nok er det da, at en nyere formning deraf er ualmindelig stærkt udbredt. Af en stor mængde opskrifter, jeg har i hænde, fremkommer jeg forelebig med efterstående syv. Også anden steds er visen meget godt kjendt. Findes hos E. Wigström i Folkdiktning II. s. 51., J. Madsen, Folkeminder fra Hanved, s. 99. *E. T. K.*

411. Hovmand som Gjæst. C.

1. »Nu kommer hovmand ridende«,
sa' præsten.
— »Spring omkring, luk ham ind!«
sagde præstens hustru.
2. »Hvor skal hovmands hest stå?«
— »I min stald . . . . . .«
3. »Hvad skal hovmands hest ha' at æde?«
— »Hø og hakkelse med havre på.«
4. »Hvad skal hovmand spise?«
— »Suppe og steg, sidde hos mig.«
5. »Hvor skal jeg da sidde?«
— »På en skammel ved min fod.«

6. »Hvad skal jeg da spise?«
— »Sur' kål, rådne ål.«
7. »Hvad skal hovmand drikke?«
— »Godt öl af mit krus.«
8. »Hvad skal jeg da drikke?«
— »Sur valle af min kop.«
9. »Hvor skal hovmand ligge?«
— »I min seng, ved min side.«
10. »Hvor skal jeg da ligge?«
— »På min lo, hos min so.«
11. »Lopper og lus de bider mig.«
— »Vend dig om, bid igjen.«
12. »Jeg tror, Fanden . . . . .[1]) dig!«
sa' præsten.
»Fanden dig, hovmand mig.«
sagde præstens hustru.

Optegnet af *Rasmus Toxværd* i Sillestrup.

412. Hovmand som gjæst. D.

1. »Nu kommer præsten!«
sagde bonden.
— »Lad ham komm', byd ham ind!«
sagde bondens hustru.
2. »Hvor skal præsten sidde?«
— »På en stol, ved vor bord!«
3. »Hvad skal præsten spise?«
— »Haresteg, rare steg!«
4. »Hvad skal jeg spise?«
— »Sure kål, rådne ål!«
5. »Hvad skal præsten drikke?«
— »Fransk vin, dansk vin!«
6. »Hvad skal jeg drikke?«
— »Rindend' vand, kjærn'mælk iblandt!«
7. »Hvor skal præsten ligge?«
— »I vor seng, ved min side!«

[1]) dette ord er af mig udeladt. *E. T. K.*

8. »Hvor skal jeg ligge?«
— »I vor lo, ved vor so!«
9. »Lopper og lus de bider mig.«
— »Vend dig om og bid igjen!«
10. »Jeg tror, du er en hor'«,
sagde bonden.
— »Ja, lig'så var min gammel mo'r«,
sagde bondens hustru.

Tilsagt af Kirsten M. Jensen i Rönslunde og optegnet af *T. Kristensen.*

413. Hovmand som gjæst. E.

1. »Der kommer en rytter her ude!«
sagde bonden.
— »Gå der ud, byd ham ind!«
sagde bondens kone.
2. »Men hvor skal rytteren sidde?«
— »På min stol, ved mit bord!«
3. »Og hvor skal jeg så sidde?«
— »På vor trug, ved vor ask!«
4. »Og hvad skal rytteren spise?«
— »Kjöd og flæsk smager bedst!«
5. »Og hvad skal jeg så spise?«
— »Sure sild, rådden ål!«
6. »Og hvor skal rytteren ligge?«
— »I min seng, ved min side!«
7. »Og hvor skal jeg så ligge?«
— »I vor sti, ved vor so!«
8. »Der bider mig både lopper og lus!«
— »Vend dig om, bid igjen!«
9. »Jeg ta'r en kjæp og banker dig!«
— »Ta'r du en, ta'r jeg to!«
10. »Du er en skidte kjælling!«
sagde bonden.
— »Væk med dig, rytteren med!«
sagde bondens kone.

Foresungen af maskinarbejder M. Kristian Jensen i Lille-Pilgaard i Sir. Han havde den fra en rejsende. *M. Møller,* Sir.

414. Hovmand som gjæst. F.

1, »I morgen kommer hovmand ridende«,
sagde præsten.
— »Rid omkring og kom her ind[1])«,
sagde præstens hustru.
2. »Hvor skal hovmand sidde?«
— »Op' i storstuen for vor bordende!«
3. »Hvor skal jeg så sidde?«
— »Ved vor dör, på vor tærskel.«
4. »Hvad skal hovmand spise?«
— »Fine kager og oksesteg.«
5. »Hvad skal jeg så spise?«
— »Sur kål og rådden ål.«
6. »Hvad skal hovmand drikke?«
— »Godt öl og vin til.«
7. »Hvad skal jeg så drikke?«
— »Surt öl og vand til.«
8. »Hvor skal hovmand ligge?«
— »I min seng, ved min side.«
9. »Hvor skal jeg saa ligge?«
— »På vor lo, hos vor so.«
10. »Lopper og lus de bider mig.«
sagde præsten.
— »Vend dig om og bid igjen!«
sagde præstens hustru.

Tilsagt af Kristen Skomager i Borre. Som dreng hørte jeg tit denne vise blive sungen lidt anderledes på Bornholm; desværre kan jeg ikke huske den fuldstændig; men da det maaske kan være af interesse, skal jeg anføre, hvad jeg kan huske af den. Som alle gamle viser blev den sungen i en blanding af bornholmsk og dansk skriftsprog.

415. Hovmand som gjæst. G.

1. »Hofmann[2]) kommer her i dag«,
sagde præsten.

[1]) skal være: bed ham ind.

[2]) blev temmelig sikkert opfattet som et egennavn, i alt fald havde det ikke noget at gjøre med hoveri, der ikke har været kjendt på Bornholm.
N. E. H.

— — — — — — — — — —

sagde præstens höströw.

2. »Hvad skal Hofmann spise i dag?«
— »Hø*n*sasåppa, h*a*rastæj.«
3. »Hvad skal jeg så spise i dag?«
— Söwr kål, röde*n* ål.«
4. »Hvor skal Hofmann ligge i nat?«
— »I min sæ*n*, hos maj sæl.«
5. »Hvor skal jeg så ligge i nat?«
— »På vor lo, hos vor so.«
6. »Præstalöwsen[1]) bida maj!«
sagde præsten.
— »V*æ*n daj åm å bid ij*æ*n!«
sagde præstens höströw.

N. E. Hansen, Borre.

416. Hovmand som gjæst. H.

1. »Der kommer en hofmand ridende!«
sagde præsten.
— »Red han om? byd ham ind!«
sagde præstens hustru.
2. »Men hvor skal hofmand sidde?«
— »På din stol, ved dit bord!«
3. »Og hvor skal jeg så sidde?«
— »Under vor bord, på vor jord!«
4. »Og hvad skal hofmand spise?«
— »Haresteg, rare steg!«
5. »Og hvad skal jeg så spise?«
— »Sure sup', edderkop'!«
6. »Og hvor skal hofmand ligge?«
— »I min arm, ved min barm!«
7. »Og hvor skal jeg så ligge?«
sagde præsten.
— »På vor lo, ved vor so!«
sagde præstens hustru.

Fra Lime i Salling ved *M. Møller*, Sir.

---

[1]) præstelusene.

417. Hovmand som gjæst. I.

1. :/: »Der kommer en skrædder ridende!«
sagde Isak. :/:
:/: — »Rid omkring, kom her ind!«
sagde Isaks hustru. :/:
2. »Og hvor skal skrædderen sidde?«
— »På en stol forved bord.«
3. »Og hvor skal jeg så sidde?«
— På vor tærskel, ved vor dör.«
4. »Og hvad skal skrædderen spise?«
— »God steg, godt öl.«
5. »Og hvad skal jeg spise?«
— »Tört brød, vand til.«
6. »Og hvor skal skrædderen ligge?«
— »I min seng, hos mig selv.«
7. :/: »Og hvor skal jeg så ligge?«
sagde Isak. :/:
:/: — »I vor lo, hos vor so«,
sagde Isaks hustru. :/:

Ved *Niels Pedersen* hustru i Vejleby.

418—508. Folketro om fuglene.

418. Søfolkene siger, at de store sortegrå mågeagtige fugle, som færdes om Kap Horn, er gamle kaptejner, der har været hårde mod deres folk og er forgåede her.

419. Viben og svalen ligger i dvale i moser om vinteren. Sæll.

420. Svalen ligger i dvale i hule træer. Horns h. Viben ligger i törvemoser. Östsæll.. Viben ligger i trunter. Ods h.

421. I Ægypten skal storken være et menneske. På en gård var der to piger, den ene var god mod storken, den anden slem. De fik en gang hver tilsendt en klædning fra Ægypten, den ene den flotteste stadsdragt, den anden de usleste pjalter. Vends.

422. Skjærtorsdag aften finder man aldrig skader hjemme

i rederne, for da følger de med heksene til Bloksbjærg. Kjøge-egn.

423. Påske morgen skal man al tid tidlig op og jage skaderne af deres reder, for så bevarer man sin helbred hele sommeren. Vends.

424. Om efteråret flyver gæssene med formiddagsmeldmaden og bringer hoser og træsko, og om våren tager de disse og kommer med meldmaden.

425. Man slår rovfugle op over stalddören, for så tager andre af arten ikke ællinger o. l. Man hænger også døde skader op i kirsebærtræerne, for at skaderne ikke skal tage bærrene.

426. Man beskytter fjerkræet mod rovfugle og ræven ved at lægge krudt uden for stierne eller hönsehusene. Man kan også smøre tjære på jærn og strø krudt på.

Man kan også smøre sverpedej (en sort, ildelugtende olje) på dyrene. Horns h.

427. Katten kan ikke tåle at æde for mange svaler. Jyll. I den tid svalerne er her, kan katten ikke trives, men ser stadig dårlig ud. Kjøge. Svalerne driller katten, og den vil da æde dem, men kan dog ikke tåle det og dør der af. Assens.

428. Måre og ildere ligger om natten på ryggen og stirrer på hönsene, så de fortrylles og falder ned til dem. Horsens, Sæll. og Amager.

429. Når væselen blæser på et andet dyr, kan det ikke gjøre den noget. Kjøge.

430. En ko træder aldrig i en fuglerede. Alm. Sker det, vil der indtræffe en meget stor ulykke. Sæll.

431. Når man røver en svalerede ell. svaleunge, bliver man blind. Sæll. En svalerede er god at lægge på struben i strubehoste. Den, der river en svalerede ned, bliver fnattet. Kjøge. Den, der rører ved svaler, bliver fnattet. Ods h.

432. Når man forstyrrer en skaderede, malker køerne blod. Sæll.

433. Kommer der menneskehår i en fuglerede, skal

de have hovedet med. Horsens-egn. Så får man tandpine. Nordvestsæll. Ty. Så får man hovedpine. Sæll. Silkeborg-egn. Så vokser det ikke. Kjöbenh. Naar man klippes, skal håret brændes, for ellers får ravnene det, og så må de have kjødet med at hakke i, d. v. s. man skal blive hængt. Horsens-egn.

434. Der vil gjærne ske uheld nær det sted, hvor ravnene holder ting. Horsens.

435. Uglesét er en bleven om aftenen, når han pludselig bliver syg om natten. Vends. Man siger til en, der er gnaven: Du er ugleset af en stork!

436. Storkene giver hvert andet år et æg, hvert andet en unge i husleje, ellers tager myrerne ungerne. Vends. Lærken og andre fugle smider et æg ud hvert andet år, og en unge ud hvert andet. De kaster et æg ud til myrerne. Har storken ingen af delene, giver den en stor fjer. Hodde.

437. Gjøgen æder[1]) fugleæg og ødelægger alle de fuglereder, den kan.

438. Man må ikke ånde på fugleæg eller unger, for så vil fuglene ikke have dem mere. Jyll. For så hitter ræven dem. Sæll. og Jyll. Rører man æggene, forlader fuglen dem. Kjøge. Gjör man æggene våde, bliver der ingen unger af dem. Amager.

439. En höne kan tælle til fem. Derfor skal man lade fem æg blive i reden, så har den mest lyst til at gjøre. Vends. En höne skal have to æg i reden, for hun kan ikke tælle til mere end to. Ods h.

440. Man skal have en stor hue på hovedet, når man lægger æg, at kyllingerne skal få en stor top. Hobro.

441. Hönsene skal have æggeskallerne at æde, så gjör de mange æg. Ods h. Jyll. Hönsene må ikke få æggeskaller, for så bliver de slemme til at æde deres egne æg, og derfor skal skallerne brændes. Kjøge. Holbæk.

[1]) F. L. Grundtvig skriver mærkværdig nok i sin spörgsmålsliste, at gjøgen »spiser«. *E. T. K.*

442. Man skal lægge æg under hönen i næde. Assens.

443. Man lægger 11 ell. 13 æg under den. Horsens. Ulige, men ikke 13. Ods h. Kvandløse. Al tid ulige. Alm. 11, 13, 15 ell. 17. Sæll. Amager. Helst 13. Sæll. 13 ell. 15. Mors.

444. Gåseæg skal gjemmes og bæres i et sold. Kjøge.

445. Man må ikke stjæle æg, for så er der syv ulykker i hvert æg. Kjøge.

446. Man må ikke vaske sig i æggevand, for så får man fregner. Jyll. Sæll. Man får vorter. Mors. Silkeborg. Man må ikke drikke det, så får man sten. Hobro.

447. Man skal jage hönsene dygtig, så gjör de mange æg. Horsens.

448. Får man höns anden steds fra, skal de puttes baglænds ind ad lemmen til hönsehuset for at blive ved gården. Amager. De skal sultes de første dage. Jyll.

449. Vindelæg er et æg uden skal. Alm. Når en höne har udgjort, lægger den et ganske lille æg, et haneæg. Sæll. Fyn. Jyll.

450. Ved at lægge de runde æg under hönen får man hönekyllinger. Af de spidse bliver der haner. Alm.

451. Når en får et hönnikeæg i lommen skjærtorsdag, kan han se alle heksene færdes, men han bliver tosset deraf. Kjøge. Nordvestsæll.

452. På trækfuglefjer kan man ikke sove, for de er urolige. Hodde. Ikke dø. Horsens. På mågefjer ikke sove i uroligt vejr. Jyll. På hönsefjer ikke dø. Sæll. På de gåse- og andefjer, der sidder på fedtkjertelen kan man ikke dø. Fyn. Jyll. Ligger man på storkefjer, får man hovedpine. Kjøge.

453. Man skal al tid lægge dynen til rette, når man står op, for at ingen skal føre ondt over sengen. Jyll. For at man ikke skal få gigt. Hobro.

454. Under den ene vinge har gåsen de såkaldte urolighedsfjer. Assens. Eller skrallefjer, og de bliver rykkede af,

når den skal på sti og fedes, ellers skraller den og gjör spektakel. Vends.

455. Man skal først plukke gåsen i nakken. Sæll. Man skal begynde at plukke den, inden den stikkes. Alm. Fjerene først og så dunene, og man begynder på brystet. Mors. Gjøl.

456. Gåsen skal slagtes, når den har et stort æble (d. e. en stor knude) under vingerne. Sæll. I ny, for så er den lettest at pille. Vestsæll. Når de bliver hvidnæbede, for så er de fede. Ods h.

457. Blodpigge er små fjer fyldte med blod, der sidder lige under vingerne. De bliver plukkede af, når gæssene sættes ind til fedning. Ty.

458. De onde fjer findes under begge gåsens vinger. Fåborg. Kaldes også de urolige fjer, og dem kan man ikke sove på. Fåborg.

459. Under gåsen skal man lægge 11 ell. 13 æg. Horsens. Alle dem, den gjör. Den må ikke lægges med östenvind, for så ligger den en uge for længe (ɔ: fem uger). Ods. h.

460. Man må ikke kjøre med andeæg, der skal lægges, for så får man ingen held med ungerne. Kjøge.

461. Under anden skal man lægge 13 el. 15 æg. Horsens. Oldrup v. Odder. 17 er alm. på Amager.

462. Man skriver kors på æg, for at de ikke skal blive forheksede. Jyll.

463. Det æg en hane gjör, naar den er syv år, kaldes troldæg. Egebjærg v. Svendb. Det skal kastes baglænds over hovedet op over et hus, men tiende, ellers bliver der en slem ting af det. Egebj.

Når en hane bliver tyve år, lægger den et æg, og deraf kommer en basilisk. Sydsæll.

464. Krager og skader tager intet, hvor de bor. Sæll. Horsens.

465. Hvor storken bygger, gjör hverken ræve eller høge skade. Alm.

466. Klipper man enden af skadens tunge, skærer man den for tungebånd, så den kan snakke. Kjøge.

467. Nattergalen synger fra 11. maj til 11. juli. Fyn. 12. maj har den sin fulde stemme. Assens. Da skal man ud at høre den.

468. Gjøgen begynder at kukke, når skoven er udsprungen, og holder op, naar den ser den første høstak. Svendborg. Derfor siges i Horsens-egnen: Man skal til Ry marked og hente kukmanden.

Kommer den ikke inden 9. maj, skal der bud efter den. Kjøge. Den holder op, når den har set ni (el. elleve) høstakke. Sæll. Fyn. Loll. Den er lådden inden i. Kjøge.

469. Den bid brød, man spiser en sommermorgen, för man går ud, kaldes kukmandsbrød. Horsens.

470. Når gjøgen er færdig med at kukke, tager den den lille fugl, som følger den, og bliver så en høg; den er kun gjøg et år og bliver det aldrig igjen. Jyll.

471. Storken kommer 25. marts. Ty. 2. april. Hobro. Frederiksborg. 1. april. Kjøge. Den må sætte det op til 2. april, men så skal den give en halv tønde öl; den skal ellers komme 1. april. Ods h.

472. Man må lade skaden bygge i fred, ellers tager den kyllinger. Ods h.

473. Ravnen vil ikke straks kjendes ved ungerne eller made dem, når de er fødte, fordi de er hvide (ɔ: dunede). Horsens. Vends.

474. Lige idet svanen skal dø, flyver den op mod solen og synger det dejligste man har hørt. Fyn.

475. Man må ikke skyde en stork, for så har man uheld med sig al tid. Kjøge. Så får man et lem brækket, inden året er omme. Odder. Ringive. Så bliver en hånd vissen. Varde.

476. Når man råber til vildgæssene: Flyv for ved de forreste! flyver de raskere og kommer tit nogle pladser forud, tit falder de også udmattede ned af overanstrængelse. Vends.

477. Spiser man æg påskedag, får man feber hele året. Kjøge. Slagelse.

478. Man må ikke spise fra den spidse ende af et æg, så får man kolden. Horsens.

479. River man en skaderede ned, får man uheld med folhopper. Sæll.

480. Man må ikke gjøre ugler skade, så får man uheld. Roskilde.

481. Det er ikke godt, at en ugle bygger i huset. Ty. På Sæll. er det godt, så skal man have held med kræet.

482. En sort höne og en skjøge skal man vogte sig for. Kjøge. De sorte höns skal være bedst til at gjøre æg. Töllose. Viborg. De gråspraglede er de bedste. Sæll.

483. Fugle må ikke smage ens blod, så går man fra forstanden. Ringkj. Så bliver fuglen (f. eks. en kok) tosset. Jyll.

484. Rødkjælken er rød på brystet af det, den pillede en torn ud af panden på Jesus, da han hang på korset. Horns h. Lærken sagde: Læsk ham! Silkeb. Ringive.

485. Hönen siger: Jeg gjorde i går, og jeg gjorde i dag og gjör i morgen igjen, om jeg kan. Horsens. Jeg gjorde i går, jeg gjorde i dag og har endda lige stor tak. Fyn.

486. Hanen siger: Kok er karl for femten höner! Er høgen kommen, siger den: Brav karl hytter sig selv! Den siger: Jeg skal nok forvare jer! men kommer så høgen, siger den: Hver passer sig, hver passer sig!

487. Gæssene siger, når de kommer i havren, den ene til den anden: Tager du den, tager jeg den! tager du o. s. v. Sæll.

Når de kommer til kartofler, siger de til hverandre: Nu tager jeg den, så tager du den anden! og smider så en kartoffel hen til en anden. Sæll.

488. Nattergalen siger: Så byg, så byg, kullevie! Sæll.

489. En flok svaner vilde se, hvem der kunde flyve højest op mod nord, men så frøs de fast, og der sidder de og basker med vingerne og giver lys fra sig. Egebjærg.

Ved *Valdemar Bennike.*

490. Sidder en höne på reden og ikke kan slippe sit æg, så skal et af kvindfolkene i huset gå hen på naboens loft og tage lidt byg, som hönen skal have at æde. Når den har ædt lidt af bygget, skal det nok hjælpe, men naturligvis må kvindfolket ikke sige et ord, förend hönen har ædt deraf. Vestsæll.

491. Når en höne galer, må man snarest mulig slagte den for at forebygge den ulykke, som dens gal varsler om.

492. Under begge vinger har gæssene urolige fjer, som ikke må komme mellem de øvrige, ti man kan ikke dø, når man har sådanne under sig. Sydfyn.

493. Når vildgæssenes flugt går imod syd, er vinter snart i vente; sker det tidlig, så bliver vinteren stræng, og våren er ikke at vente, för de vender tilbage. Vestsæll.

494. Storken giver »husleje« eller »tiende«, i hvert andet år æg og hvert andet unger. Begge udtryk har jeg hørt. Sorø-egn. Sydfyn.

495. Når skaden sidder i et træ med hovedet vendt imod huset og skrækker, så kan der ventes fremmede. Östsæll.

496. Her på Fyn kan ingen skade være for husmåren, siger Fynboerne. Jeg har her i 8 år kun set en enkelt skade.

497. Musvitten kaldes i Vestsæll. den skidte fugl, og når den synger: Spyt på den, spyt på den! så er der regn i vente. Når den filer, kan der ventes godt vejr.

498. Når en kone er syg af födselsveer, siger man: Der er ugler i mosen. Vestsæll. Sydfyn.

499. Når et menneske om vinteren går og er dårlig, er det almindelig at sige: Han lever ikke og hører gjøgen kukke. Vestsæll.

500. Når man første gang om våren hører gjøgen, skal man sige:

Kukker på kvist! sig mig for vist,
hvor mange år i verden jeg skal leve.

Dens kuk derefter angiver livsårenes tal. Sydfyn. (Se III. 404.)

501. Gjøgen holder op med at kukke, når den ser den første høstak. Men det vil snart ikke passe længere, siger gl. folk. Vestsæll.

502. Når nattergalen den 12. maj har alle sine stemmer, så har den tolv. Sydfyn.

503. Lærken synger ikke sådan i avgust som i de andre måneder. Kjøge.

504. Når svalen flyver nær jorden og mennesker, har vi regn i vente. Vestsæll.

505. Når svalen om våren kommer tilbage til sin rede, siger den: I fjor da jeg rejste bort, da var alle huse fulde af godt; i år da jeg kom igjen, da var al ting skvittet, skvittet og skvattet hen til spejnkvejnerne (spindekvinderne). Sydfyn.

506. Skovduen siger: Hvi sky'er du skovduerne? Sydf.

507. Når fuglene flyver bort med ens hår, får man hovedpine. Vestsæll. Sydfyn.

508. På flere steder kaldes musvitten den skidte fugl. Den har to syngemåder, og når den synger: Tite tite tite, får vi regnvejr. Synger den derimod: Sizida sizida sizida, er der godt vejr i vente. *Martin Dyrholm.*

Svar.

63. »Pròòskage« bruges også i Midtfyn og vist nok i de fleste egne på Fyn. I ældre tider var den mere alm. brugt, end den nu er, navnlig ved gilder. Her i Midtfyn tillaves den af mælk, havregryn, æg, sukker, lidt krydderi og salt. Den bages ligesom på Sams i et fad eller anden form og henstår i ovnen i tre timer. Den spises varm med sirup til. *Sigurd Nygård*, S.-Nærå.

Rettelser. IV. nr. 18, s. 128, lin. 6 f. n. *Peder Larsen*, læs: *Peder Andresen.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *H. P. Warberg.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 21. | 1. November. | 1885.

509. Den talende strængeleg.

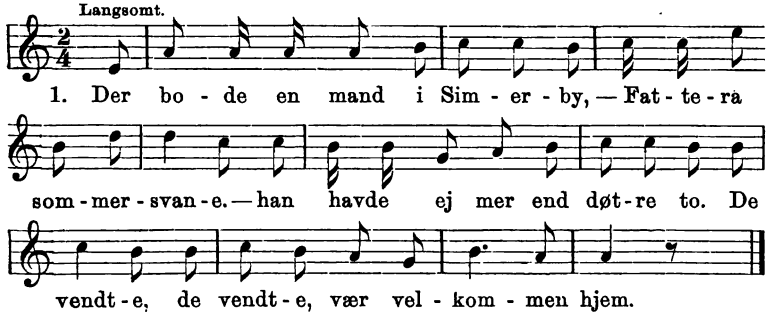

2. Den yngste sad ved stranden på en sten,
den ældste skød hende ud med sit ben.
3. »O, søster, søster, ræk mig din hånd,
så skal du få mit røde guldbånd!«
4. »Dit røde guldbånd kan jeg vel få,
men aldrig skal du landet nå.«
5. »Søster, søster, ræk mig din hånd,
så skal du få min fæstemand!«
6. »Din fæstemand kan jeg vel få,
men aldrig skal du landet nå.«
7. Der kom forbi tre spillemænd;
de så, det lig var fludt i land.

8. Og håret gjøre de strænge af,
og fingrene gjøre de skruer af.

* * *

9. »Bruden er min søster,
— Fattera sommersvane. —
og brudgommen er min fæstemand.«
De vendte, de vendte, vær velkommen hjem.

Sungen af min kone Margrethe f. Petersen, der har lært den af en nu afdød gl. kone i Elmelund, Stine Spindt.

Imellem 8. og 9. vers mangler noget, som min kone ikke kan huske, men hun vil mindes, at der taltes om, hvorledes spillemændene kom til søstrenes bryllup, og at strængene da sang: »Bruden er min søster« o. s. v., hvorefter bruden blev dræbt.

Ord og tone ved friskolelærer *Theodor Jensen*, Nörre-Åby.

Denne opskrift af visen ligner meget den, der toges på Møen 1844 af pastor J. C. L. Camradt, og da de altså begge er fra Møen, kan de måske have samme udspring. De to sidste vers af Camradts opskr. er således:

Og end så spilled' den anden:
Brudgommen er min fæstemand.

Om aftenen sad hun på brudebænk,
om morgenen lå hun på bålet og var brændt.

Visen er udbredt i mange lande, og der haves mange steder æventyr med beslægtede æmner. Den er D. g. f. nr. 95. *E T. K.*

510. Den store krage. A.

(Sidestykke til IV. 270.)

1. Manden han red ad skoven til,
— Kom falidera, kom falidera! —
der så han en krage, kom hoppende frem.
Kom falidera liderallalala!
2. Manden han red hjem til sit:
»Jeg tror, at den krage den vil mig bid'.«
3. Konen hun svared med god forstand:
»Har du hørt, at en krage kan bide en mand?«
4. Manden spændte bøssen for sin lor,
da skød han den krage på grönneste jord.
5. Manden spændte bøssen for sin knæ,
da skød han den krage af höjeste træ.

6. Ja, der kom bud fra bispens gør:
»Hvor blev den krage, du skød i fjor?«
7. Den krage var nyttig til mangen god ting,
af rumpen jeg gjorde en skrædderring.
8. Af kjødet deraf fyldte jeg baller og kar,
foruden en steg, jeg foræred min fa'r.
9. Af huden deraf syde jeg støvler og sko,
foruden et par töfler, jeg foræred min mo'r.
10. Af tarmene snode jeg töl fajm rev,
af benene gjorde jeg mig en mogegrev.
11. Af öjnene gjorde jeg mig et par brilleglas,
som man kunde bruge om höjeste nat.
12. Af halsen gjorde jeg mig et ryttergevær,
— Kom falidera, kom falidera! —
som man kunde bruge på rejsefærd.
Kom falidera liderallalala!

Sunget af en gl. mand, Kristen Kolbæk i Hinnum, Grindsted sogn, og optegnet af lærer *J. Kr. Nielsen* i Grindsted. Dennes moder, der bor i Ölgod, kan også visen, men ikke så lang, og to vers samt omkvædet var lidt anderledes:

Af öjnene gjorde vi brilleglas,
— Hej filurilum falladera! —
af næbet gjorde vi tøndetap.
Hej filurilum hej filurilum falladera!
Af halen vi gjorde en fikomfej,
som pigerne bruger i solskinsvejr.

Kr. Kolbæk brugte fælleskjön til knæ og lor, men intetkjön flere andre steder Hans sidestykke er ikke lidet ejendommeligt.

511. Den store krage. B.

1. Bonden han skulde i skoven gå,
— Hej komfalderideralala! —
så så' han en krage, på reden lå.
Det dundrer i bonden, hej komfalderideralala!
2. Bonden han spændte sin bue for knæ,
så skød han kragen, så den faldt ned på træ.

3. Bonden han spændte sin bue for ben,
så skød han kragen, så den faldt ned på gren.
4. Bonden han spændte sin bue ved fod,
så skød han den kragen, så den faldt ned på jord.
5. Bonden sig vendte og gik hjem igjen,
så hented han alle sine karle der hen.
6. Den krage, den læs'de på vogne syv,
foruden den kærre, som bagefter lyw (løb).
7. Hovedet tog de til kirkeknap,
og næbet fik pigen til tøndetap.
8. Af brystet gjorde de agende bro,
af huden syde de tolv par sko.
9. Af fjedrene spandt de kabel og bast,
og halsen tog de til skibenes mast.
10. Af ribben byggede de tolv fag hus,
af fedtet stöbte de tolv pund lys.
11. Af tarmene spandt de takkel og reb,
og tæerne fik drengen til muggegreb.
12. Og skroget tog de til orlogssjev (-skib),
det bedste, der i kongens flåde drev.
13. Og halen tog de til et nyttigt gevær,
for piger at bruge i solskinsvejr.
14. Ja, den krage gjorde så mangen glad:
— Hej komfalderideralala! —
af r . . . . fik degnen et fiskefad.
Det dundrer i bonden, hej komfalderideralala!

Martin Nielsen, Stangegård ved Åkirkeby.

En særdeles god opskrift. *E. T. K.*

512—557. Sagn.

512. *Hjælpensbjærg.* I Hjælpensbjærg er et *guldskib*, og Sybille har spået, at når der bliver den störste hungersnød i Danmark, skal dette skibs værdi være tilstrækkelig til at føde alle landets beboere. Men dersom nogen för den tid vover at gjøre så meget som et spadestik i bjærget

i den hensigt at bemægtige sig skibet, skal han ikke alene ikke få det, men dø, för året er omme.

513. I Hjælpensbjærg er *en hellig kilde*, som endnu flyder, og som i fordums tid havde stor lægedomskraft, så mange lidende hentede sig der både lindring og helbredelse, især når de sögte derhen st. Hans nat. Men så var der en mand i den nordvestligste gård i Gjettrup, der toede sine skabede helmisser i kildens vand, og dermed var lægekraften borte.

514. Kilden på Hjælpensbjærg er bundløs. En gang vilde dog nogle for löjers skyld prøve dybden, og i den hensigt bandt de enden af et langt stykke reb om en sten og firede den ned. De firede og firede, men mærkede ingen bund. Da de endelig trak rebet op, var det svedet i enden, og stenen var borte.

515. I Hjælpensbjærg er der *bjærgfolk*, og de havde en gang taget konen af *Knudsgård* i Kobberø ind til sig. Det skete en juleaften. Der blev sögt råd hos en klog mand, som rådede til, at der skulde plöjes en fure fra Knudsgård »bossdør« (ɔ: bohusdör) hen rundt om bjærget og tilbage igjen, så skulde konen nok komme. Dette gjorde man. Næste juleaften kom bjærgfolkene og afleverede hende.

Hjælpensbjærg er en rund, enlig bakke i *Gjettrup* sogn i Ty lige nord for *Kobberö* by, tæt ved *Vestervig* sognegrænse. Der er et par kæmpehöje ovenpå og en kilde, som er nogle alen på hver led, og hvis vand ved bunden skal være uhyre koldt.

516. *Vatti er død.* Da en mand fra *Jestrup* på Tyholm »håd wætt öwwer æ Wæjjl« (ɔ: i Ty) og rejste hjem igjen og allerede var kommen »igjæmmel Tyybjærre«, men det var ved midnatstide, hørte han, da han var kommen et stykke syd for, et tydeligt råb: »Åå, sæj eð te Atti, te Watti ær dø.« Han kom hjem, fik hestene fra, kom ind, spist »næter« og skulde i seng. Da skulde konen have nyheder, og han sagde blandt andet: »De ær sannd, mæn de ær nöj sær nöj; dær æ war kommen igjæmmel Tyy-

bjærre, war dær jæn, dær såå: Åå, sæj eđ te Atti, te Watti ær dø.« Da han havde sagt dette, var der én, der sagde ganske höjt henne under kakkelovnen: »Åå, ær Watti dø, så må æ te'n«. Og med det samme fór der som et vindpust ud ad dören.

Tyholm er skilt fra Ty ved Skibsted fjord og en indsø »Vejlen«. Syd for vejlen ligger Tybjærg bakke, hvorigjennem landevejen för gik.

517. *Den hovedløse hest.* Der var for mange år siden en fattig husmand i *Lyngs* på Tyholm, som havde tærskeplads i »Mærkdåel«, men han gik mestendels hjem til sin familie hver aften. Så var det en aften, han gik hjem, at to nydelige jomfruer kom til og gav sig i følge med ham; men der blev ikke talt et ord. Da de kom til »Bawwnwâng«, var han træt og satte sig ved »Båwwnhyw« for at hvile sig lidt, men för han fik set sig om, var jomfruerne borte. Da han atter rejste sig for at gå videre, sagde han: »Nå, bette jomfruer, skal vi så følles aj ijæn?« Ingen svarede, men en »hueløs hæjst« stillede sig ved hans side og fulgte ham lige til hans dör. Siden den tid gik han en anden vej.

518. *Tyholms rotter.* For noget over 50 år siden var *Tyholm* forfærdelig plaget af rotter, og ingen kunde have noget i ro for dem. Så var det én gang, at en gammel »Norsker« havde gået omkring og tigget, og rotterne om natten havde gnavet hul på hans pose og ædt af hans sul og brød. Han fandt sig om morgenen så fornærmet på de ubudne nattegjæster, at han kaldte alle Tyholms rotter til sig, og de måtte følge ham til *Kallerup* kjær, hvor han manede dem ned, og siden har der aldrig været rotter på Tyholm, men de mange rottehuller i kjærbrinkerne sønden for landevejen vidner om, at det er sandt, hvad der er sagt.

For en 5—6 år siden er plagen dog begyndt igjen, så der savnes nok atter en »Norsker«.

519. *Nees i Sveegor.* Der var en nisse i *Svegård.* Da tjenestekarlen en klar frostnat var ved at smøre vognen, for hans husbond og madmoder vilde kjøre til Tisted og

af sted för dag, stod nissen hos og så til, men gjorde nogle fæle grimaser med munden. Endelig sagde han til karlen: »Hår du sit så grem en kjææb faar?« I det samme havde karlen dyppet smørepinden i tjærekanden, og nu jog han den i gabet på nis med det spörgsmål: »Hår du fåt söđen en kjæbfuld tjæær faar?« Men denne streg blev hævnet, ti da karlen næste nat lå og sov, tog nis ham og bar ham ud på den tilfrosne sø, og der vågnede han omsider i »en kold drem«.

520. *Ydby kirke.* I gamle dage var der kommet *en Lindorm* på *Ydby* kirkegård. Den voksede og blev meget farlig, ti den vilde tage både mennesker og dyr, og til sidst var den så lang, at den nåede helt rundt om kirken, og der hen turde ingen mere komme. Så hittede manden i »æ kjærkgor« på råd. Han lagde en tyrekalv til, og den fik al den nymalkede mælk, den kunde drikke, til den blev fire ar. Længe havde den været mandvolm, og ingen kunde komme den nær uden pigen, som gav den mælken. Da den altså var bleven fire år, sagde manden til pigen: »Åå, *tå* æ spand å fåsøg å lest æ tyr mæ dæ åp o æ kjærregor; du ka jaw æ spand enđen æ stæt, å rænd så!« Skjönt pigen jo var gruelig bange, blev det gjort som befalet. Men da lindormen så tyren, kastede den sig over den, og der kom til at stå en frygtelig kamp. Tyren vandt sejr, lindormen blev dræbt, og den er begraven i den lille höj lige vest for kirken.

521. På kirkegården norden for *Ydby* kirke er der en stor flad höj, og efter sagnet er der så meget guld deri, at kirken kan bygges op derfor, når den brænder tredje gang. Men hvem der vover at grave i höjen, för kirken er brændt, skal dø, inden året er omme.

522. *Boddum.* Ydby sogn er anneks til *Boddum*, som i gamle dage var helt omflydt af vand, og da troldene var der, lå der stadig en tåge derover. Så hændte det sig en gang, at der blev »en håss å en føl hænn får en mand i Ydby«, og de var aldrig til at finde nogen steds,

i hvor længe der end blev ledt. Endelig besluttede nogle at vove sig öster over til tågelandet, og til den ende fik de anskaffet sig en båd. De kom heldig over, og så snart de satte fod på land, lettede tågen, ti nu blev det betrådt af kristne mennesker. De fandt øget og føllet i god behold. — Fordi landet blev fundet ved hjælp af en »b*u*eđ«, kaldes det »Bwo*j*em«.

523. En gang kjørte præsten hr. Wolle hjem fra Ydby ved nattetid, og da han kom ned i Ydby bakker, kunde hestene ikke trække vognen af stedet, Han gav da kusken befaling til at stå af og kaste »den fræhånds bååghy*w*l« op i vognen. Det betænkte denne sig noget på, men gjorde det dog, og så' da, hvilken fæl én, der sprang af vognen. Kusken satte sig igjen op, og nu gik det flinkt, ti gjengangeren måtte bære i steden for hjulet. Da de kom hjem, tog præsten kjole og krave på og fulgte den, der ikke kunde finde ro i graven, ned til Brokjær og manede den ned der. — »Brokj*ar*« er et lavt engdrag i sognet, hvor der fordum har stået en borg, hvis spor endnu ses.

524. *St. Tøgers kors i Randrup.* Da Tyboernes apostel st. Tøger drog omkring og forkyndte Guds ord, kom han også til en gård i *Randrup* (i Vestervig sogn), og der traf han manden stående i sin stalddör. Under samtalens løb beklagede denne sig over sine mange uheld på sine kreaturer, men da sagde st. Tøger: »Sæt en Kristi kåss, hur æ no st*o*r, så skal eđ nåk blyw bæjer«. Straks udsprang der en kilde der — en hellig kilde, hvor århundreder igjennem mangfoldige syge kom til deres helbred, og den beholdt sin lægende kraft, indtil manden i gården der sønden for besmittede den ved at vaske nogle skabede helmisser i den. At der blev sat et trækors ved siden af, er en selvfølge, og det blev holdt vedlige til begyndelsen af dette århundrede. Det stod på skjellet mellem stenbroen og møddingen skrås over for en stalddör og havde følgende indskrift, som en gammel kone kunde huske:

Det er for ingen overtro,
men til et stadigt minde:
St. Tøgers kors i dette bo,
som I nu her kan finde.

525. *Røverstuen.* I *Tingbakken* östen for *Sinnerup* by i Ydby sogn var der en gang i gamle dage en røverbande på tolv personer, og den var ved sine plyndringer til stor byrde fjærnt og nær. Gjærne var nogle af dem hjemme, men somme tider var de også alle borte. Så trængte de til en husholderske, og en sådan tog de sig, i det de en dag trak en lille pige fra Sinnerup ind i hulen, og hun måtte tjene dem og forblive hos dem i flere år. Ved hulens munding havde de en klokke, og fra den var der spændt en snor over til de östlige bakker, for at den kunde lyde, når nogen vejfarende kom forbi om natten. Således fortsatte de deres uvæsen år efter år i mange tider. Men en sommerdag, pigen stod der ude, red en karl, en af hendes barndomsvenner, der forbi. Hun sprang hen imod ham, han greb hende op på hesten og red til Sinnerup med hende, alt hvad remmer og töj kunde holde.

Nu blev røverierne værre end för, og folk tænkte til gavns på at blive plagen kvit. Af pigen fik de at vide, at de gudsforgåede karle dog holdt juleaften hellig. Da skulde ikke alene deres håndværk ligge stille, og deres våben förvares inde i et lille kammer; men kunde de gjøre noget godt, så vilde de; dog blev der, som sædvanlig, sat vagt ud. Så lod de Sinnerup folk en af deres karle gå ud på Tyholm lille-juledags formiddag, og han skulde komme tilbage om aftenen. Det gjorde han, og da han var kommen over vadestederne mellem fjorden og vejlen, gav han sig til at råbe, at han var »gået vildt«. Røvernes vagt gik da hen til ham og vilde hjælpe ham på ret vej — til Sinnerup — men han lod, som han blev ved at være forstyrret og kunde ikke blive »ræt wænd«. Røveren måtte da blive ved længere, end han vel vilde, og pludselig rejste der sig bag ham og den anden en hel

række kraftige karle, som overmandede røveren, bandt og kneblede ham, hvorpå de drog til kulen. Der blev kampen kort, ti man besatte først kammerdören, og enden blev, at alle røverne blev fangede levende og måtte bøde med livet for deres mange ugjerninger. Nogle siger, at de blev sønderslidte af løbske heste, andre, at de blev satte i pigtønder og rullede ihjel efter løbske heste. Men kløften i tingbakkerne viser endnu stedet, og den kaldes »röwwerståww« den dag i dag.

Når man med landevejen er kommen over Tyholm ad Ydby til (altså over Vejlebro), har man Tingbakkerne på venstre hånd. Kløften ses der, hvor jærnbanen går bakkerne nærmest. Nogle hundrede alen sydvest for var det oldtidens tingsted, hvorfra navnet stammer; det blev opbrudt omtrent 1810.

526. *Bjærgfolkenes udvandring.* Da bjærgfolkene af en eller anden grund måtte forlade landet (nogle siger, at det var st. Tøger, der blev dem for klog; andre, at det var den kirkeklokkeklang, de ikke kunde döje), var det nødvendigt, at de havde en til at tale deres sag, når de kom til *Oddesund.* Dertil havde de formået manden i det vestligste hus i *Lyngs* sogn. Han kom efter aftale en aften efter solsæt til sundgården og forlangte, at de skulde sejle med ham den nat. Folkene syntes jo nok, at mindre kunde have gjort det, men han fik sin vilje. Og så roede og roede de med færgen den hele nat: de vidste hverken, hvad de roede med, eller hvor de var. Endelig blev det dag, og da var de ved den nordre side. Husmanden sagde da til dem, for ham havde de stadig haft i færgen: »Har I nu lyst til at vide, hvad I har roet med i nat?« Ja, det vilde de da gjærne. »Kom så her og se under min hat«, vedblev han. Det gjorde de, og da var der en forfærdelig vrimmel af småpuslinger på og under »Naarbak« i Humlum sogn. For sin ulejlighed havde husmanden fået en guldhestesko, og somme vil påstå, at den skal være der i huset endnu.

512—526 optegnede af lærer *Nielsen* i Randrup, Vestervig sogn, og indsendte af pastor *Th. Björndal* i Årup.

527. *Höjfolkenes ovntømmer.* Ved en höj i nærheden af *Spajls* i Hvidbjærg »vesten åen« i Ty fandt folk fra *Hedegård*, da de om aftenen gik hjem fra deres arbejde, noget ovntømmer, som höjfolkene havde lagt uden for höjen. Da der var bræk på det, tog de det med hjem og satte det i stand og bragte det, da de næste morgen gik på arbejde igjen, tilbage til höjen. Da de nu om aftenen gik hjem ad, så' de efter ovntømmeret, men det var da borte, hvorimod de fandt en seddel, hvorpå der stod, at, så længe höjen var hel og holden, skulde hedegårdsfolkene ikke mangle brød.

Ovntømmer er de redskaber, der benyttes ved bagning: ovnragen og ovnskådden.

528. *Stenhöj.* I *Hvidbjærg* klit ligger en höj, der kaldes *Stenhöj.* Vandringsfolk i klitterne, som kom forbi denne höj, fór ofte vild og blev omsværmede af dansende ellefolk lige til *Hedegårdene*, og gik de den modsatte vej, fulgte ellefolket dem ud til *Bojbjærg rende* ved Vesterhavet, hvor der fandtes en bakke, hvori de også holdt til. Man har ofte kunnet høre dem synge der inde i bakken.

529. *Den hovedløse hest ved Langvig.* Vejen, der fører forbi *Langvig*, blev undertiden, når der var höjvande i *Ove* sø, helt sat under vand og var da især om aftenen vanskelig at færdes ad for gående folk. Der mødte da ofte en hovedløs hest, som de vejfarende kunde ride på, og de kunde så komme frem på denne måde. Da var det en nat, at der stod fem mænd og kunde ikke komme over, men så møder hesten og tager dem op alle fem på én gang. Da de nu var komne midt i vandet, siger den ene af dem: »Det er da en dejlig hest, vi har at ride på!« Lige med et stod de i vandet til midt på livet, og hesten var borte.

Langvig ligger ved Istrup i Ty,

530. *Det er farligt at høre på havfrusang.* En mand fra Istrup havde for vane at gå ned til havet om nætterne for at se efter vraggods. En gang kom der en havfrue

og sang så dejlig for ham. Han blev meget mere tiltrukken af denne sang og gik nu hver eneste nat til havet i et halvt års tid, mens folk kunde se, at han tæredes hen dag for dag. Undertiden var han lidt underlig, og til sådanne tider sang han de melodier, han havde hørt af havfruen. Til sidst forsvandt han, og alle troede da fuldt og fast, at havfruen havde lokket ham til sig i sin våde bolig.

531. *Bavnehöjene.* I de to såkaldte bavnehöje i *Tolbol klit* i Ty har mange hørt en smed hamre om nætterne; enkelte har også om dagen hørt en hund gø der inde, ligesom man også har set höjene stå på fire gloende pæle. Fra den ene höj til den anden ses tydelig en sti, og denne ser ud til at have været nyttet meget, hvilket ikke er så underligt, da der skiftevis holdtes dans og lystighed i höjene, og höjfolkene kom da al tid sammen for at more sig.

Ved *J. Björndal.*

532. *Lindormen i Hundsbæk skov.* I *Læborg* sogn, Ribe amt, ligger *Hundsbæk*, som er en større gård og i gammel tid har været en befæstet borg. Norden for gården er nu et stort egekrat, flere hundrede tønder land, men för har det været stor egeskov. Lidt vesten for ligger en lille by, *Nyby*, med magre jorder, og her skal för have været smukke bøgeskove. Nu er skovene forsvundne, men markerne har beholdt deres skovnavne, som Bøgeskov, Nordskov, Skovdal o. fl. I disse store skove havde en lindorm sit tilhold, og den gjorde urimelig megen skade i omegnen. Oppe i Hundsbæk krat er endnu en dam, som aldrig bliver tör, og her søgte lindormen al tid hen for at drikke. Derfra har dammen sit navn: Linddam, som den kaldes endnu. Ved den dam stak den en middag atten stude ihjel, som tilhørte herregården og var gåede der ned for at drikke. Lignende ulykker gjorde den mange af. På samme tid levede der i *Gammelby* en kone, som kunde hekse og var meget dygtig i den sorte kunst. Hun tilbød at dræbe lindormen, hvis de vilde betale hende godt. Det vilde de omboende folk gjærne, og især de fra Hunds-

bæk. Hun lod nu et meget stort bål lave ude på Gammelby blok — det navn har marken endnu — hvori lindormen skulde opbrændes, og hun havde en pibe, som den skulde lystre. Da bålet blussede ret op, peb hun i piben, og så kom lindormen, men den tog konen med ind i ilden, og de brændte begge to.

Meddelt mig af Jens Lavridsen Skovdal fra Nyby, der har fortællingen fra hans bedstemoder, som var 84 år, da han var en lille dreng, og han er nu en gl. mand.

533. *Fru Mettes bjærg.* Den største höjde i *Hundsbæk* kaldes fru Mettes bjærg og har fået sit navn efter jomfru Mette Juel fra Hundsbæk. Hun var en søster til søhelten Niels Juels fader, idet familien den gang ejede gården; og der fortælles, at han er født der; i alt fald påståes der bestemt, at han har opholdt sig der som barn. Jomfru Mette Juel og Ebert Abildgård fra Skodborghus havde fattet kjærlighed til hinanden, men deres familie modsatte sig stærkt deres forbindelse og sögte at holde dem fra hinanden. De holdt da hemmelige stævnemøder på den omtalte bakke. Fra Hundsbæk og der til skal være en löngang, som jomfru Mette skal have fundet og gjennem den være kommen ud fra borgen. Abildgård foretog da en rejse til udlandet og noget efter rejste jomfru Mette også til udlandet. De traf så sammen, giftede dem og kom hjem til Skodborg som ægtefolk. Deres ægteskab var lykkeligt, og en tavle, der hænger i Vejen kirke, siger os, at to af deres sönner ligger begravede i kirken. Den ene døde 1588, den anden 1593.

Sml. hermed O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Malt herred, s. 62 og 86. Ebert A. er Eggert Abildgård.

534. *Syvårsskatten.* En gang i krigstid skal syv års skat af hele Danmarks rige være nedgravet et sted imellem Kolding og Ribe, men der angives flere steder, hvor den skal ligge. Pa *Gejsing* mark i *Anst* sogn lige ved landevejen mellem Kolding og Ribe ligger en stor kæmpehöj, *Spidshöj* kaldet, hvori en stor skat også siges at

være begravet, og nogle siger, at det netop er syvårsskatten. Der er flere gange forsögt på at få den opgravet, men alle hånde spøgerier jager al tid skattegraverne bort. For en del år tilbage gravede en ved navn Hedeman i forening med tre andre karle efter skatten. Ikke et ord måtte der tales, og de var bestemte på ikke at lade sig kyse af de spøgelser, som vogtede skatten. Da de havde fået godt begyndt med gravningen, stod pludselig en stor sort mand midt imellem dem, og han kom lige op af jorden. Så kom en hund med gloende öjne så store som tallerkener, og en karét forspændt med haner kjørte rundt om höjen. En stund holdt mændene dem tapre, men til sidst blev det dem for broget, og de måtte løbe derfra uden skatten, som derfor ligger der endnu. Der lever endnu folk, som har kjendt Hedeman, og en af dem fortæller, at han selv har set hunden med de gloende öjne. Han var som dreng tillige med en pige af hans fader sendt til Gjelballe. Det blev aften, inden de kom tilbage, men så kom de i følgeskab med en mand fra Gejsing, og de fulgte en sti, som gik lige forbi höjen. Da de var komne tæt til denne, kom lige med et hunden med de store öjne og gik lige ved siden af drengen, som var den bageste. En gang imellem drejede den hovedet og så op på ham med öjne, der var meget större end tekopper og ikke meget mindre end tallerkener. Han turde ikke sige noget til de andre om, hvad han så, men holdt stadig öjnene fast på hunden. Da de kom til et sted, hvor der stod to heste töjrede lidt fra stien, blev disse bange (sagtens fordi de mærkede den underlige hund), trampede og snøftede og løb. Men lige i det samme forsvandt hunden. Den gik hverken frem eller tilbage, men sank lige ned i jorden; for drengen vendte ikke öjnene fra den. Nu fortalte han de andre, hvad der var fulgtes med dem, og de klagede dem over, at han intet havde sagt, for de vilde gjærne have set den hund.

Manden, der har fortalt mig det, er en gårdmand, om hvem ingen vil tro, at han lyver, men vel, at han gjemmer nogen overtro.

532—534 ved tjenestekarl *Peter Nissen*, Grönvang, Vejen station.

535. *Nissens hævn.* På en gård opholdt sig en nisse, som var bleven fornærmet på manden, men han hævnede sig også på ham for det. En morgen, da manden kom ud i kostalden, gik der en lille kalv bag ved en ko, som snart skulde kælve. Manden troede da, at koen havde kælvet, tog kalven i sine arme og vilde bære den over i et andet hus, hvor der var kalvesti. Men da han var kommen uden for dören, sprang kalven fra ham og op på mönningen af huset, hvor den forsvandt på den anden side med en skoggerlatter. Manden gik nu om til husets anden side for at se efter kalven, men den var nu ikke at se, og han kunde da forstå, at det var nissen, der havde narret ham. Morgenen efter, da manden kom ud i stalden igjen, gik der atter en kalv. »Ha ha!« tænkte han, »nu skal du endda ikke narre mig tiere!« tog så en jærnstang, som tilfældig stod i nærheden, og gav kalven sådant et dask, at den satte benene i vejret. Ved nærmere undersøgelse blev han dog klog på, at det ikke var nissen, men den rigtige kalv, han havde slået ihjel.

536. *Præstens karl.* Ved Hobro-Løgstør-landevejen, ude ved heden og noget vesten for landsbyen Års, er der en sig eller mose, som kaldes *Svendsiger*, og om denne fortælles følgende.

I gammel tid var der en præst i *Års*, som, når han holdt sidstpræken i annekssognet Havbro, tit opholdt sig så længe i sidstnævnte by, at han for det meste først kom hjem langt ud på natten. Om det var degnens samtaler eller kortenspil, der opholdt ham, véd jeg ikke, nok er det, den gode præstekone var meget vred på sin husbond for hans lange udebliven om natten, og efter lang tids tænken og spekuleren opfandt hun et middel, som hun troede nok vilde hjælpe, nemlig at give præsten sådan en forskrækkelse, at han ikke mere turde gå om natten. Så fik hun en af karlene, som hed Svend, til at trække en hvid skjorte oven over sine klæder og en aften at gå ud og møde præsten. Svend gik ud til den nævnte sig ved siden

af vejen og satte sig ned. Hen imod midnat kom præsten gående i sine egne tanker, da — pludselig en hvid skikkelse rejser sig op af landevejsgrøften. Præsten blev først ræd, men fattede sig snart, tog dristig et skridt hen mod spøgelset, slog et kors for sig og sagde til det: »Er du et menneske, så sig, er du en djævel, så vig!« Men skikkelsen blev stående ganske rolig. Så tog præsten og manede ham halvt ned i jorden. Da Svend mærkede, at han begyndte at synke, var det ham, som blev forskrækket, for han kunde forstå, at det var galt fat med ham, og han råbte: »Få'r, få'r, de ær mæ, de ær Swænd!« Præsten trådte forundret hen til sin karl, som nu kastede skjorten og fortalte, hvordan konen havde fået ham til at skulle forskrække fa'er, og sluttelig bad han præsten om at hjælpe ham op, da han sad i dynd til armhullerne. »Nej«, sagde præsten, »hverken jeg eller nogen kan hjælpe dig op mere; men vil du angre din synd og bede Gud om forladelse, så skal jeg hjælpe dig fra en pinefuld død ved at mane dig helt ned«. Da Svend af hjærtet havde skriftet, tilgav præsten ham i Guds navn hans synd, gav ham hånden til farvel — — og Svend forsvandt fra jordens overflade og sank dybt ned i den sorte, dyndede jord.

537. *En skifting.* For en 50 år siden, da folk troede at höje og bakker var beboede af nisser og troldfolk, levede mangen fader og moder i stadig angst for, at deres börn skulde blive forbyttede med troldenes, som bedre kunde lide menneskenes end deres egne dumme og klodsede börn — ti hvis en fader eller moder blot glemte at gjøre kors over barnet eller lægge en kniv eller anden skærende gjenstand i vuggen, da kunde de aldrig være sikre på, at de ej en dag vilde finde en grædende idiot i steden for deres eget barn. Ja, endog store börn var ej uden fare. Således fortælles der, at en gårdmand i *Skivum* sendte sin lille sön ud i heden for at vogte får; men hvad sker; en dag kommer en grædende og vildt udseende dreng hjem med fårene, som rigtig nok havde nogen lighed med

ham i ansigtet, men med sin dumhed og folkeskyhed slet ikke passede til deres raske dreng, da han drev ud om morgenen. Der fortælles, at han lå i syv år oppe på deres ovn; talte de til ham, så svarede han aldrig uden med en uhyggelig klynken, satte de mad til ham, spiste han den aldrig, så længe de stod og så på ham. Omsider fik de ham ind i stuen at sidde i en mørk krog, da han ej kunde tåle lyset. Kom nogen hen i krogen til ham, skreg og hvinede han, til de gik. I den stilling sad han i nogle år, indtil han endelig døde. Således fortælles der, og det skal også være sandhed.

Ved ungkarl *Jens Kristian Nielsen*, Tolstrup ved Års.

538. *Torkildstrup* på Falster, eller som det i gammelt bondemål kaldes: »Tolkestrebbe«, skal have sit navn efter en hedning ved navn »Torkild«, der endogså skal have været den første, som påstod, at jorden gik rundt.

Sagnet fortæller om Torkildstrup kirke, at den skulde stået på höjen imellem Torkildstrup og Tårup; men de materialier, man tilførte om dagen, blev bortflyttede om natten til dens nuværende plads, som de til sidst måtte opføre den på (imellem Torkildstrup og Gundsemagle). Kirken skal være bygget af den ovennævnte Torkild, der skal have været meget rig. Torkild skal have haft sin bolig i den östre ende af Torkildstrup by, hvor man endnu for få år siden kunde se spor af gravene. På höjen, hvor kirken skulde have stået, ligger Torkild begravet med sin guldsadel og guldsabel.

539. *Fruen på Skjörringe.* For mange år siden levede der en gammel frue på *Skjörringe*, hun var meget klog. En dag, da folkene var ude at høste, kom der en snog og snoede sig om benet på en af pigerne. Hun vilde da tage den af, men kunde ikke, og så kom der en del af höstfolkene til og vilde slå den væk, men den blev siddende alligevel. Da var der en gammel mand, som nok kunde se, at det var ingen rigtig snog, og han tog pigen på sin ryg og løb med hende til Skjörringe. Han bad da frue-

om at jage den Onde bort fra pigen, og hun læste da straks over snogen, og den forsvandt. — Fruen havde hjulpet mange mennesker på lignende måde, men kunde nu ikke hjælpe sig selv, da hun blev syg; ti da kom der en stor fæl ugle og satte sig på enden af hendes seng og gloede på hende, og der sad den både nat og dag. Ingen kunde jage den bort uden et uskyldigt menneske,- og en sådan var ikke god at finde. Da mente fruen, at provsten i Torkildstrup var en from og uskyldig mand, og der blev så sendt bud efter ham; men da han begyndte at læse over uglen, slog den bogen fra ham. Da sagde fruen: »Hvordan kan det være, at den Onde kan slå bogen fra jer?« Dertil svarede provsten: »Jeg véd det godt; ti jeg har, mens jeg var student, af trang, en gang jeg var meget sulten, taget for to skilling hvedebrød; men her er penge for det«, og i det samme kastede han tre gange to skilling over sit hoved. Da han tredje gang kastede de to skilling, flöj uglen ud af stuen. Provsten skyndte sig da ud til vognen og befalede kusken at kjøre alt hvad remmer og töj kunde holde, »om hestene styrter, gjör intet, ti nu gjælder det livet«. Kusken piskede da på hestene, som fo'r af sted alt hvad de kunde, men ved hvert led var der en gammel kjælling med krykke og kjæp kommen først og lukkede ledet op, og da de nåede det sidste led ved Torkildstrup, sad uglen på ledstolpen og sagde: »God morgen, hr. provst!« Da sagde provsten til kusken: »Nu kan du kjøre så smått, det er for silde, der er ingen redning for mig.« — Da provsten kom hjem, gik han til sengs og var syg, og kort tid efter døde han. Men da uglen flöj bort, og provsten løb så hurtig efter, anede fruen straks, at han for hendes skyld havde vovet sit liv, og for at vise sin taknemlighed testamenterede hun för sin død 1000 rbd. til gamle koner i Torkildstrup, hvoraf renterne endnu hvert år udbetales under navn af fruerpenge.

538—539 ved *J. Nielsen* i Lillebrænde p. Falster.

540. *Dødsfald i höjen.* Et stykke hen på efteråret

sådan lige ved mørkningsaftenen gik en Furbomand over *Hylken* hedebakker. Han går sådan i sin egen tummerum og tænker ikke over nogen ting. Så skulde han forbi en höj, og lige som han kommer til den, er der én, der siger til ham: »Når du kommer til næste höj frem, så hils Piig, at Pjååg er død!« Manden kunde ingen ting se, men han hørte lyden så tydelig, at han ikke kunde tage fejl. Det kom ham lige godt så underlig ved, men han havde hørt, at man skulde gjøre, hvad de underjordiske sagde, ellers kunde det let gå en galt. Han bliver nu ved at gå, men da han kommer til den næste höj, standser han og siger dette her: »Jeg har hilsen til Piig, at Pjååg er død!« Da blev der med det samme en jamren og skrigen inde i höjen, så det var en grædende ynk at høre det, men manden skyndte sig hjem, for nu vidste han, at han havde fået sit ærende rigtig forrettet.

541. *Bjærgfolkene flytter.* I rigtig gammel tid var der ikke mange beboere på *Fur*, men lidt efter lidt kom der flere og flere. De ørkede jorden og opbyggede huse helt op til bakkerne, hvor de underjordiske boede, og da disse derfor ikke længere kunde leve i ro, var de ilde tilfreds. Ude på *Engelstodde* boede en fisker. Til ham kom en dag den gamle trold, som boede i *Rødstenen*, og spurgte, om manden ikke vilde sætte ham over til den anden side, han sagde ikke hvor hen. Jo, det skulde manden da nok, og det blev så bestemt, når det skulde gå for sig. Om morgenen för dag kom trolden og kaldte manden op, og så kom de da af sted. Trolden sagde til manden, at nu kunde han blot vende fokken nordvest og så sejle ligefrem. Undervejs sad trolden og så så langelig tilbage imod Fur bakker, men han sagde ikke noget. Manden sagde heller ikke noget, men det kom ham hele tiden for, at båden stak så dybt i vandet, og det var tit, ligesom den skulde synke. Endelig kom de til *Feggeklit* (nordspidsen af Mors); her sagde trolden, at han vilde i land, og manden lod så båden stå ind til foden af skrænte

Så siger trolden til manden, at dersom han nu vilde vende sine öjne op imod klitten, skulde han få at se, hvad han havde sejlet med. Manden så da en mylrende mængde af små bjærgfolk, der pilede op ad klitbakken og efterhånden forsvandt der. Nu kunde han forstå, hvorfor båden havde været så tung. Trolden sagde, at det var alle bjærgfolkene fra Fur, som nu var flyttede derfra, fordi der var kommet for mange kristenfolk til øen, og de vilde aldrig mere komme tilbage. Til sidst sagde han, at der stod en pose hjemme pa mandens arnested, den skulde han have, fordi han havde sejlet med bjærgfolkene. Manden kom hjem og fandt posen, der var fyldt med sølvpenge. Han blev til en rig mand, og rigdommen har været i familien siden den tid, men bjærgfolkene har man aldrig siden set noget til på Fur. 540—541 fra Fur ved *A. C. Nielsen*, Malle.

542. *Langdysse.* På *Bødstrupgårds* mark, *Drøsselbjærg* sogn, Løve herred, ligger en meget stor stendysse, Langdysse kaldet. For nogle år tilbage vilde en ejer af herregården lade dyssen udgrave; han syntes nemlig, den tog så megen kjedsommelig plads op. Men så fortælles der, at fra den dag af, arbejdet påbegyndtes, indtraf en gruelig stor dødelighed imellem gårdens kreaturer. Og det var nu ikke så rart. Først var det køerne, det gik ud over, senere var det arbejdshestene, og al tid var det om natten, at dyrene døde. Endelig en morgen lå den kostbareste og smukkeste ridehoppe og var død. Av! det var at ramme herremanden på hans ömmeste sted. Nu lod han rydningsarbejdet standse. Og, hvor underlig det end lyder, derefter faldt dødeligheden straks af. Såvidt min hjemmelsmand véd, så har langdyssens fred ikke siden været forstyrret.

Over det skifte, hvorpå Langdysse ligger, er det nok ikke heldigt at gå om natten: man går al tid vild, bliver »vildfarens«. Endelig har man fra en gammel fårehyrde fortælling om, at der tit om natten — gjærne ved midnatstide — kunde høres — ja, han havde selv ofte hørt

det, når han lå ved fårene — et forfærdeligt, buldrende spektakel, kommende ud fra Langdyssen, farende ud omkring. Men han havde aldrig set noget, ti han smed sig al tid plat ned på sit ansigt, da han havde erfaret, han så ingen skade kom til. — Hans fårehund derimod, den kunde ikke sådan blive fri for at se sig om, når tummelen kom hurrende, men derfor blev den så også næstendels ravgal, fór omkring, hylede og skabede sig, det sølle dyr!

543. *Lange-Maren i Stormose.* I og omkring *Stormose* ved Torpe, *Bregninge* sogn, spøgte det i gammel tid. Alle egnens folk vidste noksom at fortælle, at en rytter i jægerdragt fór omkring med sine gloende hunde ved nattetid nede i mosen. Naturligvis jog han efter noget, men i mange år var det en gåde, hvad han vilde fange der. Endelig blev det da opklaret, og siden var der fred i Stormose. Det fortælles således, at en fattig husmand en sildig, tåget sommeraften var gået ned i mosen for at efterse, om nogle af hans törvestakke var faldne, og netop som han da havde godt begyndt at rette ved tørven, stod der pludselig for ham et vældig stort fruentimmer med et par bryster så store, så store. Manden blev, som rimeligt kunde være, meget forskrækket, men han kunde ikke løbe af pletten. Med en rædsom, uhyggelig, skrattende stemme hylede hun: »Haad jæ bædder tid, så sluute jæ dæl« og med det samme fór hun af sted og forsvandt noget henne i en törvegrav. Ligesom hun forsvandt, kom jægergjenfærdet med hundene farende efter sig i susende galop. Han holdt hesten an ved manden og spurgte, om han havde set en stor, grim kvinde (han kaldte hende *Lange-Maren).* Jo, manden havde jo set hende, og han fortalte, hvor hun var forsvunden, samt at hun havde truet med at sluge ham. Derpå fór jægeren af sted og forsvandt i samme hul som Lange-Maren. Og nu kan det nok være, at der blev komedie under jorden; ja, kors! sikke et spektakel! men lidt efter kom dog rytteren igjen, og da lå Lange-Maren tværs over hesten. Han standsede ved manden og takkede ham, fordi han havde givet ham så

god besked, »og nu skal Lange-Maren aldrig komme og true nogen mer. En belönning skal du have; du kan holde din hat op.« Manden holdt hatten frem, men det forekom ham, det var törvesmul, der blev kastet i den, dog bar han nok så forsigtig sin hat hjem. Næste morgen skulde han så se, hvad der var i den, og da var den fuld af guldpenge.

544. *Troldens jærnbånd.* Ude i en mose ved *Løgtved* boede i gamle dage en trold, som nok var en ferm smed. Han og hans nærmeste nabo, en bonde, kom al tid godt ud af det med hinanden, og denne fik gjort alt sit jærntöj i stand hos ham. Imidlertid skete det, at en kirke blev bygget i nærheden, og da der var ringet nogle gange med klokkerne, så havde trolden — mosesmeden — fået nok, han kunde ikke be're (ɔ: bjærge) sig for den lyd. Han gik da til bonden og betroede ham, at han om et par dage rejste til Norge, for nu havde han ikke fred længer i Løgtved-mose. Bonden forstillede sig, som om han blev meget nedslagen ved den underretning, hvorfor trolden gav ham et jærnbånd, der havde den mærkelige egenskab, fortalte han, at når bonden tog det om livet, så måtte han mindes sin gamle ven mosesmeden. — Bondemanden, der egentlig havde ventet at få lidt mere betydningsfuldt til minde, syntes lidt underligt om dette jærnbånd og tænkte: mon det hænger rigtig sammen? — og som en forsigtig mand vilde han da prøve sig frem. Nogle dage efter troldens bortrejse tog han så jærnbåndet og lagde det om en gammel hyld, der stod nede ved mosen, men aldrig så såre var det omkring træet, förend: vips! op med roden røg det og fór ad Norge til.

542—544 meddelt af ungk. *Kr. Larsen* i Finderup v. Slagelse.

545. *En stor sten.* Ved *Halle sø* i *Grædstrup* sogn har der ligget en meget stor kampesten, som sidste sommer blev sprængt og nyttet til bygningsbrug. Til det sted, hvor den lå, skal den være kommen på følgende måde: Grædstrup kirke og Nörre-Snede kirke blev byggede

på en gang, men så blev bygmesteren af Grædstrup kirke først færdig, og derover blev Nörre-Snede kirkes bygmester så fornærmet, at han besluttede at slå Grædstrup kirke ned, og i den hensigt kastede han den omtalte sten i en snor, men den nåede kun halvvejs. Den lå i lige linje mellem de nævnte kirker.

546. *Røverne i Velling skov.* I den östlige del af *Velling* skov findes en fordybning i jorden, som kaldes *Røverstuen*, og her havde for mange år siden en røverbande opslået sin bolig. Hulen fandtes da inde i den tætte og næsten uigjennemtrængelige skov, og lidt nord for går og gik den gang gjennem en dal, der hedder *Tingedalen*, en vej, der blev befærdet af mange mennesker, da der den gang holdtes ting i Rye. For at opsnappe så mange, som røverne fandt behag i, havde de over vejen spændt en snor, der førte ind i hulen og stod der i forbindelse med en klokke, som lød, naar nogen færdedes på vejen. De drev deres uvæsen en tid og myrdede og røvede fra flere; men så blev de dog til sidst opdagede. Iblandt dem, de havde overfaldet, var en pige, som de ikke myrdede, men tog ind til dem, og hun måtte da gjøre dem sin ed på, at hun ikke vilde forråde eller røbe dem. Det gik godt en tid. Hun måtte jævnlig gå omkring i egnen og tigge, og hun kom særlig tit til Velling by. Men man kunde ikke få at vide, hvor hun var fra eller havde hjemme. Det bevirkede, at man fattede mistanke til hende, og da hun en dag kom til byen, fik man ud af hende, at hun var hos nogle røvere, og lagde da straks plan til at få dem pågrebne. Hun fik en hel del gryn med sig i en pose, som hun skulde strø på vejen til røvernes opholdssted, og det gjorde hun. Snart kom folkene på benene, og væbnede med forke, økser og lignende redskaber begav de sig på vejen efter »Røverstuen«, følgende det omtalte spor. Men da røverne mærkede uråd og indså, at modstand vilde være frugtesløs, forsögte de at flygte ud ad en anden udgang, men det undgik ikke angribernes opmærksomhed. De gav dem öjeblikkelig til

at forfølge røverne på det ihærdigste. Flugten gik i nordlig retning, og snart stödte røverne på en sø, hvor de blev omringede på de tre sider og havde søen på den fjerde. De ophidsede folk trængte hårdt ind på røverne, der lidt efter lidt blev trængt ud i søen, og da de var naaede så langt ud, at vandet snart vilde gå dem over hovedet, var der en af dem, der i en klagende tone råbte til sin forfølger: »Skån mig dog og spar mit liv, jeg er din broder!« Det var nok også tilfældet. Men manden svarede: »Enten du er min broder eller ikke, så skal du dog herud!« Og dermed blev de stødt ud og forsvandt i søen, i det forfølgerne råbte: »Lig I kuns nu der, I hunde!« Fra den dag hed søen »*Hundsø*« og hedder således endnu.

Sml. hermed II. 766. 545—546 ved lærer *Fr. Knudsen* i Agerskov.

547. *To kors.* For mange år siden levede der på en herregård i nærheden af *Slagelse* en jomfru, der var så smuk, at man sagde, at enhver, som så hende, straks blev forelsket i hende, men aldrig havde nogen dog været i stand til at vinde hende. En gang kom to unge studenter i besøg der på egnen, de fik hende at se og fattede kjærlighed til hende. Uden hinandens vidende friede de begge til hende. Da hun imidlertid gav dem afslag, betroede de sig til hinanden og besluttede at hævne sig ved at slå hende ihjel. En aften begav de sig til hendes opholdssted og fuldførte deres onde beslutning, men på tilbagevejen faldt de pludselig døde om på marken et lille stykke fra hinanden. På det sted, hvor man fandt deres lig, blev to kors oprejste, og disse stod i mangfoldige år derefter, men blev en gang af vanvare revne om, og ingen tænkte på at erstatte dem med ny. Men fra den tid af kunde intet hverken lykkes eller trives på de marker, hvorpå korsene havde stået, og først efter at man havde oprejst to andre kors på samme sted, hvor de forrige havde stået, vendte lykken og velsignelsen tilbage. Disse to sidste kors står endnu, og ingen tænker vist mere på at fjærne dem.

548. *Et guldbord.* Om en bakke, der ligger i nærheden af landevejen, som går fra *Næstved* til *Skjelskør*, fortælles følgende: Bakken skal en gang have tilhørt en rig herremand, som ikke havde lyst til andet end at spille og drikke. En gang, da der var ufred i landet, troede han sig ikke sikker ved at være på sin gård af frygt for, at fjenden skulde komme og tage hans rigdomme; han blev derfor enig med sine kammerater om, at de skulde lade gjøre en hule i hin bakke, hvorhen man så kunde føre alle sine penge, og hvor man selv kunde sidde i fred og ro og spille og drikke. Som tænkt, så gjort. Hulen bliver gravet, og alle herremandens penge bragte der ind tillige med et rundt guldbord. Ved dette sad nu herremanden og tre af hans stalbrødre og spillede dag ud og dag ind. Dette blev imidlertid for ensformigt, og man vovede sig en gang imellem ud af hulen, men ved en sådan lejlighed blev de imidlertid opsnappede af fjenderne og bortførte i fangenskab, hvorfra kun den ene vendte tilbage efter mange års forløb, men trods alle anstrængelser for at gjenfinde hulen lykkedes det dog ikke, og han måtte derfor opgive det, hvilket han tog sig så nær, at han kort efter døde. Dog har man mange gange efter hans død set ham i lyse måneskinsnætter vandre frem og tilbage på bakken, søgende efter sin skat. — Også andre har flere gange sögt at finde guldbordet, og en gang var det nær ved at lykkes, man fandt virkelig bordet og så guldpengene og tærningerne ligge derpå, men da man rørte ved det for at tage det op, faldt det sammen og blev til jord.

547—548 ved *Niels Larsen*, Askov höjskole.

549. I *Vesterbølle*, Rinds herred, var der en gang en præst, som havde gået i den sorte skole og derfor var dygtig til at mane og vise igjen. Han plejede om natten hen mod klokken tolv at gå op på kirkegården, hvor han sögte at skaffe de døde ro. Hans kone holdt ikke af disse nattevandringer på kirkegården og fik derfor kusken i præstegården til at tage et lagen over sig og

som spøgelse forskrække præsten. Kusken mødte præsten nede østen for præstegården, hvor der nu er brønd. Da præsten så den hvide skikkelse, råbte han til den med de ord:

»Er du en kristen, så sig!
er du en djævel, da vig!«

Da skikkelsen intet svarede, gjentog præsten sin besværgelse anden og tredje gang. Nu begyndte skikkelsen lige med et at synke i jorden, og da den var nede til knæene, begyndte den at tale og åbenbarede, hvem den var, men præsten sagde: »Nu kan jeg ikke redde dig; det eneste, jeg kan gjøre for dig, er, at bringe dig den hellige nadver.« Da kusken havde modtaget den, forsvandt han i jorden.

550. Samme præst blev en gang hentet til en kro, hvor Fanden sad og spillede kort med to prangere. Præsten fik også held til at drive Fanden ud af kroen, men på hjemvejen standsede vognen pludselig, og hestene var ikke til at drive af stedet. Præsten befalede da kusken at stå af vognen, tage det venstre baghjul af og lægge det op i vognen. Præsten mumlede derpå nogle ord, som kusken ikke forstod, og bød kusken at kjøre videre. Vognen kjørte nu på tre hjul til præstegården, hvor kusken fik befaling af præsten at kjøre vognen op på møddingen og lade den stå der om natten. Kusken kunde nok forstå, at Fanden havde været det fjerde hjul og hjulpet til at bære vognen.

551. Der fortælles om en anden præst i *Vesterbølle*, at han, medens han var student (altså medens han gik i den sorte skole), havde stjålet en søsling. Hver gang han vilde mane en gjenganger, råbte denne derfor til ham: »Du har ingen magt over mig, fordi du har stjålet!« Præsten måtte for at få magten kaste en søsling til gjengangeren. Han gik derfor al tid med en sådan hos sig, men en gang havde han glemt at tage en med, og gjengangeren fik derfor magten over ham og mishandlede ham således, at han aldrig blev rask mere.

549—551 ved *Marie Langhorn*, Kristiansminde v. Horsens.

552. *Jomfruernes løfte.* *Salling* kirke ved Løgstør er bekjendt for sin ælde og sine ejendommelige bygningsformer. Om dens opførelse fortælles følgende:

I ældgamle dage gik en vig af Limfjorden helt op östen og sønden om Salling bakker, og der var sejlbart vand, hvor nu de store eng- og kjærstrækninger findes. En gang i kong Valdemars tid blev et skib af stormen drevet op i vigen, hvor det til sidst strandede, splintredes og forsvandt, og hele besætningen med undtagelse af to unge, fornemme jomfruer fra et fremmed land druknede. Det skete en juleaften, og taknemlige for deres redning lovede nu jomfruerne at bygge en kirke for Frelseren på den bakke, ved hvis fod bølgerne kastede dem på land. Kirken blev da bygget efter sæd og skik i det land, hvor jomfruerne var fra, og med et höjt og svært tårn. Men i *Ovdrup* bakker boede en trold, som ikke kunde lide de mange kirker, der efter hånden opførtes. Han vilde nu med ét slag knuse de tre kirker i *Ovdrup*, *Salling* og *Næsborg*, der ligger i en ret linje for hverandre. En vældig sten fik han fat på, og den kastede han af al magt mod kirkerne. De to første ramte han, men slog dog kun tårnene ned, så disse kirker siden den tid har været »kullede«, men til den sidste nåede stenen ikke, da den faldt et godt stykke sydöst for kirken. Der lå »Troldstenen« indtil for få år siden, og der var tydelige mærker på den efter troldens fingertag.

553. *En gårds bygning.* Det var fra først af meningen, at herregården *Gunderupgård* skulde bygges ude på engen ved *Trend*. Volde og grave blev anlagte, hvor de er at se endnu, og man begyndte at opføre mure. Men man kunde slet ingen vej komme med den bygning, ti alt hvad der blev muret op om dagen, blev revet ned og spredt rundt omkring om natten. Bygherren vilde nødig opgive sin beslutning, at gården skulde bygges der, og man blev i nogen tid ved med arbejdet, men udfaldet blev stadig det samme. En klog mand gav da herren det råd, at han

en aften skulde koble to stude sammen, drive dem ud på engen og så for resten lade dem gå, hvor hen de vilde; på det sted, hvor de da om morgenen fandtes liggende, skulde han lade gården bygge. Sådan kom det da også til at gå, og om morgenen lå studene oppe under bakkerne imellem heden og engen. Der blev gården så bygget, og den ligger der endnu. Ude på »Voldene« kan aldrig noget dyr stå töjret om natten.

554. *Lys på vandet.* En stormfuld nat for nogle år siden druknede to fiskere i fjorden uden for *Ertbölle* hoved. Båden fandtes morgenen derefter med bunden i vejret et stykke fra land med masten boret fast i sandet på fjordbunden. Folk, der om natten fiskede på fjorden, kunde i lange tider derefter hver nat se et stort og klart lys på dette sted; kom de i nærheden af det, spruttede det ud til alle sider og forsvandt, men når de atter var borte, kom det straks til syne igjen på samme sted, hvor ulykken derfor mentes at være sket.

552—554 fra Himmerland ved lærer *A. C. Nielsen* i Malle.

555. Nede i en dal på *Vilstrup* mark, i Brusk herred, der kaldes *Bodildal,* har en gang ligget en gård, der kaldtes *Bommergård.* Denne gård gik under i syndfloden; men siden den tid har der gået en hvidklædt jomfru og klaget sig der nede hver nat, så snart solen var gået ned, så ingen turde færdes der efter solnedgang. — En gang var imidlertid en karl, der skulde hente et læs brænde der nede, kommen for sent af sted, så at solen gik ned, inden han kom derfra. Som han nu kjørte, stod vognen på én gang stille, og han kunde ikke få hestene frem, hvor meget han end drev på dem. Som han så gik om og vilde se, hvad der var i vejen med vognen, så han den hvidklædte jomfru med det lange, udslagne hår ned over skuldrene stå og hvile sig på vognen, hvorfor hestene ikke kunde trække den. Karlen spændte da fra og drog hjem med hestene; og næste dag hentede han vognen.

556. Omme i *Vinding* krat ved Vejle gik i gamle dage hver nat én, der klagede sig og sagde: »Å, hjælp mig! å, hjælp mig!« Ingen turde derfor gå gjennem krattet om aftenen. En dreng fik imidlertid lyst til at prøve at gå der igjennem en aften, og rösten lød også til ham: »Å, hjælp mig!« — »Gud hjælpe dig, jeg kan ikke«, svarede drengen. »Jo«, svarede rösten, »når du vil tage mig og bære mig op på Vinding kirkegård, så er jeg hjulpen.« Dette var drengen villig til, og nu mærkede han noget, der tog ham om halsen og hang som en benrad ned ad ryggen på ham. Drengen vandrede nu af sted med sin byrde; men under vejs faldt han. Rösten sagde: »Pas godt på dette sted, så du kan kjende det igjen, ti der skal du siden grave, og du vil finde meget; men du må ikke bære det bort på én gang, du skal gå to gange efter det.« Drengen gik nu videre, indtil han nåede kirkegården, hvor hans byrde forsvandt. Siden gravede han på stedet, hvor han var falden, og fandt en hel del kostbarheder. Befalingen holdt han sig dog ikke efterrettelig, men bar det hele bort på én gang. Han blev da syg og døde kort efter; men hans slægt blev rig af hans skat.

557. En mand i Vesteregnen havde en gang et svin, der var blevet borte. Han kom da til smedekonen i *Tyrstrup* og bad hende sige ham, hvor det var. Hun bad ham gå ud i byen og komme igjen, så skulde hun sige ham besked. Manden gik imidlertid ikke ud i byen, men lagde sig i et hjörne ved siden af porten. Han hørte nu konen komme gående ud gjennem porten og hilse på én; det var Fanden. Ham spurgte hun, hvor mandens svin var. »Det ligger under en törvestak, der er skreden ned, hjemme ved hans gård«, svarede Fanden. »Må jeg sige ham det?« spurgte smedekonen. »Ja, det må du godt«, svarede Fanden«, »men det behøves ikke, da manden ligger her ved siden af porten og hører det.« Nu blev smedekonen vred og bad Fanden vride halsen om på manden.

»Det kan jeg ikke«, svarede Fanden, »ti han har lagt sig i Jesu navn«. 555—557 ved seminarist *Chr. Nielsen*, Jelling.

558—569. Smårim.

558. Kestne Kejs
hon sulle yw å vågte jæs,
så ble hon fre'
å bed howeed å di tre'.

559. Kestne Kemmers hon talte senne jæs,
å alt som hon talte, så hade hon kon sæks,
syw ble' der bårte, men tro' kom ijen,
så talte Kestne Kemmers senne jæs om ijen.

560. Føste poeskedaw
slow glænten e slaw
nier i Pæ Östers hæese,
så hon fæk en ywlygge po sen næese.

558—560 ved *Annette Jensen*.

561. Tommeltot faldt i vand,
Slikpot hjalp ham op,
Langemand bar ham hjem,
Guldbrand la' ham i seng,
lille Peter Spillemand løb bag efter og græd.

562. Söndte, Söndte, silketop.
Mandte, Mandte, guldknap.
Tieste, Tieste, tie.
Oenste, Oenste, bie.
Tåeste, Tåeste, tampe-bod,
Fredde, Fredde, fuwlenæb.
Lövrte, Lövrte, Lybæk.

563. Jeg skal hilse fra Katrine på *Mandag*,
om du vilde på *Tirsdag*,
komme på *Onsdag*,
blive der på *Torsdag*,
skære mad på *Fredag*,
sy hue til barnet på *Lö'rdag*,
og følge med til kirke på *Söndag*.

564. Jomfru Lisken! véd du hvad?
vil du gi' mig et stykke mad?
først på hæl, og så på tå,
og så kan jomfru Lisken gå.

565. Hans krans krage!
jag soen ud af haven,
men lad de små grise gå,
de kan ikke hoppe over et halmstrå.

566. Hans!
gå til strands
og giv pigerne en dans.

567. Misse kisse jåens!
hvo vå du i går måens?
Je vå oppe på en bakke,
slov mind fåer över nakken,
så han trilled långt nøer a bakken.

568. Véd du, hvad jeg ynder mest?
Det er min fasters den brune hest,
først i galop og så i spring,
det er for ham som ingen ting.

569. Rokke rokke rue!
mo'er er en frue,
fa'er er en herremand,
bro'er er en spillemand,
søster går på Kjoge bro
og kjøber barnet nye sko,
gamle mand vil også ha' to,
men han skal vente til påske, til pinse,
til jul går ind, til jul går ud,
til gæs gjör æg i træskonæb,
til havren gror i fælled.

561—569 fra Ods herred ved *H. Petersen.*

Svar.

12. F. M. kaldes her »e troldkuns kjærnstav«. Mælken kan også her tage vorter bort. Det blev forsögt på min

moder som barn, og de smurte så længe, til vorten bulnede, og da gik den bort, men der blev en blå plet, som aldrig gik bort. Blæser man tre gange på de modne fnug, får man at se af de fnug, der er tilbage, hvad klokken er.

32. Man må ikke kaste sine negle bort, for samler en gul höne dem op, får man gulsot. Hvis man skærer neglene om fredagen, får man ikke tandpine; andre siger hovedpine.

33. Hvis en kniv ligger med »e bed« op ad, så stikker vi Vorherre med den. Andre mener, at så rider trolden »å e husrøgning«.

59. De, hvem öjenbrynene er voksede sammen på. har med Trolden at bestille. Andre siger, at de er Marer.

Marie Johansen, Bøffelkobbel.

40. I Sydvest-Sælland kaldes den leg »Klapop«, men på Langeland Kloppenbom. Det hedder da: Klap op for Per (eller: Kloppenbom f. P.). Begge steder leges omtrent på samme måde, som s. 85 er beskrevet.

Kr. R. Stenbæk, Elmelunde.

59. Et virksomt middel mod mareridt var at lægge et sold over hovedet. Maren kunde da nok med neglene kradse på soldet, men dens knugende magt var da for intet at regne.

Ungkarl *Kristjan Larsen*, Finderup.

Bemærkning til III. 215.

»Når Skidtefuglen skåer sig, bliver det uvejr.« Dette har jeg også hørt. Det lyder også under tiden: »Når Skidtefuglen *ræl* eller *vræl*, får vi uvejr.« Men så tilföjes, at börnene *skåer* sig, når de gjör sig urene. Dette er dog ikke tilfældet i Sydöstfyn. Vi bruger her på Fyn så tit det udtryk at *skå* sig, når nogen skråler og gjör spektakel: »*Sikken di skåer dem*«, især om gadedrenge, som går og råber, og om gadeungdommen om aftenen.

Hans Hansen, Örridslev.

Rettelse. I spörgsmål 64 står: ribbenene, skal være: ribberne.

Efter overenskomst med udgiveren af de svenske landsmålsforeningers tidsskrift: »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svensk folklif«, docent I. A. Lundell, Uppsala, kan medlemmerne af Folkemindesamfundet få ovennævnte tidskrift ved at bestille det hos kandidat Bågø, Testrup höjskole, Mårslet st.,s og samtidig indbetale kr. 2,50. Tidsskriftet (omtrent 30 ark årlig) koster ellers for medlemmer 3 kr., mens bogladeprisen er kr. 4,50. p. st. v.: *H. F. Feilberg*.

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *H. P. Warberg*.

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 22. | 15. November. | 1885.

570. Jomfruen i bjærget.

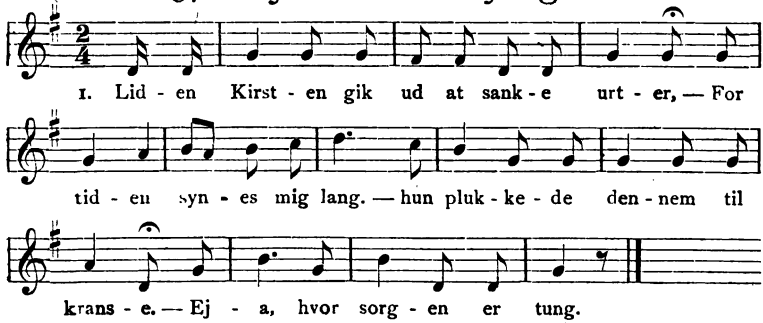

2. Der kom to bjærgmænd og så derpå:
»Hvordan skal vi liden Kirsten få?«
3. Så ginge de til den stie,
hvor liden Kirsten hun plejer at bie.
4. Så ginge de til den stette,
hvor liden Kirsten hun plejer at flætte.

* * *

Sungen af Stine Andersdatter, Råbylille, hvis moder sang den for hende, og optegnet, både ord og tone, af friskolelærer *Th. Jensen* i N.-Åby.

Det er rigtig kjedsommeligt, at denne vise kun foreligger i brudstykke. Den skjönnes at være et meget ejendommeligt sidestykke til III. 393. Ellers plejer der kun at være én bjærgmand, og altså er samrådet imellem to helt enestående. *E. T. K.*

571. En samtale.

»Hend An Kjæstɐn æ da no så møj en fåbandet hegs, de tör a sæjj hend liig åp i hende ooven öwen.«

— »Å sludder, Lisbet, det passer ikke, for nu er der ikke længere hekse til.«

»Jåww, om dæ så engen ande hegser ær end hend, så æ hon et no.«

— »Hvordan véd I det?«

»Jåww, de hår a sjæl pröwet. De wa jæn awten, a kam fræ Hawwris å vild go öwe Skalls brow hæ nie. Så stoj han Niels te Jörren Knussens å mieðet i æ o. A lo da mi åårem o æ rækiværk å hwæælet mæ uð öwer et å ga mæ i snak mæ ham. I samm gu law kam hon An Kjæstɐn fræ dænd anden sii, å hon blöw ve å go åmm bag ve mæ, å så gik hende fenger i jæn spellgalåp, lissom hon håðð så grommige travlt mæ å bend nåwweð samel, å så war et få mæ a tøk, lissom jæn håð tawen en kniw å språt mæ åp að mi røk å twat öwwe mi lænd. De wa jo da tyðdele nåk, te hon vild hå bonden mæ te æ rækiværk. Mæn gåt war et, te a hað løst mi Hærrens bön dænd måån, å så håð a jo da åsse de ve mæ, te hon sku nåk blyw fri får å gye mæ nöj, får æjsen gu misæl håð a fåt låw te å blyww dær en jæn let.«

— »Hvad var det, I havde ved jer, Lisbet?«

»Ja, de ka no væær de samm.«

— »Hvem har dog lært jer sådant noget?«

»De hår ham gammel Jokkum hær hænn, Di hår wal nåk hør sæjj å, Enger hende fåer. De war, imænn a wa piig, te a tjænndt dær öwwer i Bjærregraw, te dæ wa en engkimand, dæ wa noobo mæ wos, dæ så møj gjaan vild ha håð mæ, å han wa da så møj slem te å vær æte mæ te enhwæ ti, å a blöw da ræj får, te han sku fo mæ fågjoe. Så snaket a mæ Jokkum omm-et, å han kjæænd mæ så de hie ro, å de hår a ålld mi daww håð ennd ve mi brøst siin. Han låwwet mæ da, te nær a vild pas æpo åld tier

å ha de ve mæ, så sku han nåk låww mæ får, te hwærken ham hælle nåwwer ander sku fo majt öwe mæ.«

— »Men hør nu, Lisbet, Ane Kirstine skal til alters på søndag. Så kan hun da ikke være nogen heks.«

»Trower Di, hon gor te aldtes?«

— »Ja, det tror jeg rigtig nok, for det har hun gjort mange gange.«

»Jammæn a vel sæjj Dæm, te hon gor et te aldtes, får hon vænder æ nak te æ præjst. Jaa, Di trower et nåk et, mæn de æ no søen. Di ka et si et, å æ præjst ka ek hæjer fåmærk et, mæn nær hon kommer nær o æ kjærkigwål, så smiðder hon æ vin å æ brø fræ sæ.«

— »Hvorfor gjör hun det?«

»Jåww, de ka dænd slas fålk et behålld.«

— »Men hvordan kan det dog se ud, som hun går til alters, og hvordan kan det være, at folk ikke lægger mærke til, hvad I der fortæller?«

»Jåww, de hjælper hende gujjfer hend te. De æ dænd Slemm sjæl. Mæn a ka hæjsen gåt fåtææl Dæm, huðen Di ska bæ Dæm te får å fo å sie, te hon vænde sæ dænd gall væj. Di ska ta dænd føost æk, en kiwwleng hå gjor; å dænd ska Di sed mæ i Djæ lomm, så ka Di si-et. Søen veð a, dæ wa en mand öwwer i Lååstrop, te dæ wa i mæ dænd Slemm, mæn så wa dær en anden mand, dæ håðð søen en æk ve sæ, æ dæfå ku han sie, te de wa gal mæ dænd anden. Da æ fålk så kam uððen får æ kjærk, så han te ham, huðen de war, te han sað å ba sæ te i æ kjærk. Mæn dænd anden suer blåt: Hillemænd! ku do sie de?«

— »Rider hun da også til Bloksbjærg på Voldborg aften?«

»Om hon gjö, ja, de æ no lisse reele, som a seðer hæær, dæær blywwer hon tan te aldtes får allgu.«

— »Ja, nu er I for slem ved hende, Lisbet, man har da aldrig hørt, at hun har gjort nogen fortræd.«

»No, de hår en et! Ka Di da et håww, huðen de gik

æ bagger mæ hans griis dænd anden *or*, te di ble*w* så tââwele, te di spra*n*g åp ađ æ veegi. Hende æjen sön Niels tro*w*er et da åsse, te hon ka gyer nåwwed. De wa ves nåk siist *or*, te Sine en da*w* war uuđ å gi djæ gr*i*s. Dænd löv da *u*đ få hend, å i samm gu la*w* stoj An Kjæst*i*n ve hend. Da hon kam e*n*d, fåtålld hon Niels de hier, å han sââ, te de wa sle*m*, hon sku fo en å s*i*e. Mæn om anden da*w*en war æ gr*i*s åsse gåt nåk dø. Jåww, hå*l*d let, hon æ g*u*e nåk! Ved lærer *U. N. Henneberg*, Skals.

Ovenstående målprøve har særlig interesse, da den er tagen på grænsen imellem öst- og vestjysk. Man ser heraf, at Skals å ikke gjör nogen egentlig målgrænse. som undertiden er påstået. *E. T. K.*

572. Tre års udbytte.

(Fra Vendsyssel.)

Der var en mand, som havde tre sönner. De to ældste skulde föjes i alt, og derfor blev de til et par ryggesløse krabater. Den yngste derimod fik ikke den hehandling, og brødrene fik næsten lov til at gjøre ham alt det onde, de kunde. Han gik og gjorde det arbejde, som de andre skammede sig ved, og han skulde da gå for at være noget tosset. Faderen var enig med brödrene og sagde: »Ham bliver der så mænd aldrig noget af«. Det kunde de to lide at høre; men Hans sagde: »Min tid kommer nok!« Så vilde faderen sende dem ud i verden at forsøge deres lykke, og hvem af dem, der kunde tjene flest penge og komme hjem om et år i de fineste klæder, skulde være den villeste af dem. De to fik rejsepenge med, men Hans fik ingen, og så rejste de alle tre. Undervejs kom de til en kro, men der havde Hans ikke noget at bestille, og han vilde ikke ind. De andre tog ham dog med og sagde til ham, at nu vilde de skilles, og om et år vilde de træffes der igjen; nu skulde han hen og se, om hans tid var ikke i nærheden. Hans gik da sin egen vej, og kom endelig til en mand, der spurgte ham om, hvor han skulde hen. Ja, han vilde gjærne have sig en tjeneste. »Så vil

jeg have dig«, sagde manden, »du skal nok få lige så fine klæder som dine brödre at rejse med.« — »Ja, så vil jeg nok tjene dig et år, længere bestemte vi ikke at blive borte, men hvad skal jeg bestille?« — »Du skal hugge skov op; men hvad føde du vil have, får du at sige i dag, for således bliver den hele året.« — »Jeg vil have mælk og brød til davre og kartofler og grød til middag og mælk og brød til natter; meldmad er jeg ikke vant til.« — »Det er godt«, sagde manden, »og maden skal du få. Nu ser du mig ikke, för du har udtjent, så skal jeg nok komme igjen og give dig din lön.« Dermed bød han levvel, og så gik han. Hans gav sig nu til at hugge løs alt hvad han kunde; men føden var simpel, og arbejdet skred da kun småt fra hånden. Dog var han glad ved at kunne gå i fred og ro, for det var han ikke vant til. Så kom manden og sagde til ham, at nu havde han udtjent, og nu skulde han have sin lön. »Gå ind i det kammer, der hænger mange sæt klæder, og udvælg dig det, du synes bedst om. I den venstre bukselomme vil du finde en pung, og hver gang du tager i den, er der tre mark, så har du penge nok så længe du lever.« Hans fik klæderne og pungen og var glad ved begge dele, og så rejste han. Da han kom til kroen, traf han der sine brödre. Så snart de så ham, råbte de, om han havde fundet hans tid, og om han kunde give en puns. Men han kunde nok se, at de var drukne, og sagde så, at han vilde give noget mad, for det havde de bedre af. »Ja, har du penge? for vi har ingen?« sagde de. »Jo, jeg har nok af den slags«, og så blev han ved at tage op af pungen, til der blev en stor bunke forved ham. »Nu er der vel penge nok til at betale det, vi tre kan spise.« Ja, det måtte de indrömme, men de skyldte også noget der, og så måtte han betale det med. Så rejste de hjem til forældrene. Da faderen så, at Hans var den fineste, skammede han de andre ud; men de sagde, at Hans havde stjålet både penge og klæder, og det troede han, for det kunde ikke være tænkeligt, at

sådan en tosse kunde være kommen ærlig til det. Så tog de sågerne fra ham, og pungen kunde de især godt bruge. Dernæst sagde faderen, at de skulde ud i verden endnu et år og forsøge sig, og hvem der så kunde komme hjem med den pæneste hest, den skulde være den dygtigste. Det gik de alle tre ind på, og så rejste de samme vej som för. Da de kom til kroen, vilde Hans ikke ind, men blev ved at gå og kom til den samme mand, han för havde tjent, og fik så plads hos ham. Han lovede, at han nok skulde skaffe ham lige så pæn en hest, som hans brödres, og hans arbejde skulde være det samme som forrige år; men kosten vilde Hans have dobbelt så god. Ja, det skulde han også få, sagde manden. Så begyndte' Hans med sit arbejde, og året gik rask for ham, kosten var god, og han kunde være i fred. Da flyttetiden kom, indfandt manden sig og sagde til Hans: »Du har fortjent en god lön, og den skal du få. I kammeret, hvor du sidst fik klæder, skal du tage det sæt, der hænger næst ved dören, og i den ene bukselomme vil du finde en pung, som du aldrig kan tömme, og i stalden står en blå skimmel, som du må tage med dig hjem og ride på.« Dermed sagde han ham farvel og tak og rejste af. Han var nu så glad ved den pæne hest, at han ikke kunde nænne, den skulde gå hele turen ud i et, og derfor tog han ind i kroen for at give den et foder. Der traf han sine brödre, og de havde hver en krikke, som de kaldte en stor hest; men de måtte dog tilstå, at Hanses hest var den bedste. Så red de hjem, men Hans kom en hel time för de andre, og faderen undrede sig over, så god en hest det var. Endelig kom de andre med deres krikker, og faderen blev vred og sagde, at Hans var nok den dygtigste. Det blev de fornærmede over og sagde, at han havde ikke tjent så meget som de, för det var umuligt, men måske han havde stjålet sagerne et sted. Det lod faderen sig også bilde ind, og så kom Hans ind i hans gamle dur at gjøre kohuset rent, og hans sager tog de fra ham. Men så fik faderen i sinde

at sende dem ud et år til, og det gjaldt da om at komme hjem med den fineste kone, sådan en kunde Hans da ikke stjæle, sagde han. De rejste den gamle vej, og Hans mældte sig ved hans forrige husbond og fik plads. »Når du nu kan stræbe at blive færdig«, sagde manden, »så skal du nok få lige så pæn en kone som dine brödre. Hans stillede så den betingelse, at han det år vilde leve lige så godt som kongen, og det gik manden ind på. Nu gik arbejdet rask fra hånden, og han blev færdig med at hugge dagen för han fik udtjent. Så kom manden og sagde, at når han vilde nu gjøre, som han sagde ham, så skulde han nok få sig en pæn kone. »Nu skal du stikke den store risdynge i brand og stå på vagt derved med din økse i hånden. Når der så kommer en stor skruptusse ud af dyngen, skal du slå den død, men kan du ikke gjøre det, så kan jeg ikke skaffe dig nogen kone. Det beror altså nu på dig selv.« Hans var flink nok, satte ild på dyngen og stod på vagt. Da den store skruptusse kom, hug han hovedet af den, og i det samme gav det et forfærdeligt brag, og risdyngen rullede ud til alle sider; men hvor krattet havde været, kom der et stort slot til syne, og så kom manden igjen og sagde, at nu havde han tjent hans lön. »Gå nu ind i slottet og bese det, det er din ejendom, og i morgen kommer din kone kjørende her til, og så kan du tage hende med dig.« Det skete nu også, og da hun kom, sagde hun til ham, at det var bedst, han rejste hjem i forvejen, så skulde hun nok komme, når det var på rette tid. Så rejste Hans, og hans klæder var nok som sædvanlig pænere end hans brödres, men kone havde han ingen af, og så var det da en vis ting, at han havde stjålet det hele, derom var de alle sammen enige. De to havde hver sin kjæreste, de lignede rigtig nok dem, man kalder for gadejomfruer, men de gamle syntes godt om dem, og så skulde der være bryllup så snart som mulig. Hans var og blev den samme, han gik og kradsede i alle ting og var både pjaltet og beskidt. Der var hell-

ingen, som talte til ham om det bryllup, der nu skulde være; han gik og passede sig selv, og på bryllupsdagen var han ved at gjøre rent i kohuset, da de andre kom fra kirke og skulde ind til bordet. I det samme kom der en vogn med fire mælkehvide heste for og både kusk og tjener. Der inde sad en prinsesse, som var både fin og pæn, og hun spurgte, om ikke de havde en søn, der ikke var gift. Faderen sagde jo, men han var ikke rigtig klog. Prinsessen vilde dog se ham, og så kaldte faderen ad ham. Hans kom da lige så beskidt som han var og gik hen til prinsessen og tog hende i hånden og bad hende velkommen. De andre undredes over, at hun vilde have med sådan en fyr at gjøre; men de bød hende da ind, og Hans vilde så have lov til at dække bord. Han tog da suppegryden og gik ind med og hældte suppen i fadene, men det meste gik rigtig nok ved siden af. Så kom hans moder og fik ham i tröjen og trak ham ud, idet hun skjældte ham ud for det værste svin, hun havde kjendt. Hans lod til at være lige glad og gik ud i laden, men arbejde vilde han dog ikke den dag, og så lagde han sig i noget halm, til det blev nat. Da listede han sig ind i det kammer, hvor prinsessen var, og blev hos hende til dag. Hun havde fine klæder med til ham, som han kom i om morgenen, og så var han bleven til en ung prins med ordener og stads på brystet. Hans brödre blev forskrækkede, da de så ham, og da han nu ved frokostbordet satte sig hos prinsessen og fortalte hende, hvorledes de havde handlet med ham og havde skyldt ham for, at han havde stjålet hans sager, blev de endnu mere rædde. »Nu er det bedst, vi får vore sager gjort op«, sagde han, »for denne her prinsesse er min kone, og jeg venter ikke at blive her ret længe. Når jeg får det, I har stjålet fra mig, så skal jeg nok rejse min vej, men I er noget kjæltringpak, det tör jeg sige jer, og dersom I ikke leverer mine sager tilbage, så tager jeg det hele, og så er I husvilde. Vælg nu i en hast, hvad I vil, for der skal være en redelighed på den ting!«

Faderen gjorde sig al mulig ulejlighed og fik noget af sagerne skrabt sammen, men det hele kunde han ikke skaffe. Så tiggede og bad han Hans være fornöjet med det, og det gik han ind på. Næste morgen rejste han så med sin kone og sine sager tilbage til sit slot og levede der og blev en gammel mand. Börn havde han ingen af, og således uddøde familien med ham.

Ved smed *A. C. Christensen*, Høgstedgård v. Vrå st.

573—582. Sagn.

573. På *Ormslev* mark ved Korsør er en banke, som hedder *Ashöj*, og i den skal der være et guldbord; og på naboens mark er en banke, som hedder *Kongshöj*, under den tredje agerren mod vest fra denne höj ligger en guldnøgle, som kan lukke Ashöj op, så guldbordet kan fås. Dette har en trold fortalt til en mand fra Ormslev mark, som han mødte på landevejen mellem Korsør og Slagelse.

574. En kone, som er død for en 30 år siden, har fortalt, at da hun var lille, vogtede hun tit kvæg og gæs ved ovennævnte *Ashöj*. Hun påstod, at hun mange gange havde hørt kistelåg smække i nede i bakken.

575. Den gang *Ormslev* mark var uopdyrket, gik heste, ungkvæg og får frit omkring på den store strækning og græssede. En karl fra Ormslev skulde en aften ud for at se til hestene, men han blev vildfarende og vidste til sidst hverken ud eller ind. Da fik han öje på et lys, og han gik efter dette, men han kom da ind i *Søbjærg*, en höj banke på Ormslev mark. Han kom dog ud igjen, men man véd ikke noget om, hvad han så' der inde, eller hvordan han havde det.

576. På Ormslev mark ligger en lille höj, som intet navn har, men som flere har haft en vis frygt for. Det hed nemlig for en 40 siden, at folk, som gik forbi den höj om natten, blev vildfarende. En mand, som jeg har kjendt, fór vild der en aften, og efter længe at have storkr

omkring, fik han öje på et lys, som han gik efter; men han kom da ind i en gård i nabobyen *Gryderup*, hvor han imidlertid havde det godt indtil den lyse morgen; der var nemlig pølsegilde. En anden mand, som lever endnu, har fortalt, at da han en nat skulde bort i anledning af en barnefödsel, fór han vild ved den nævnte höj; tre gange gik han fra höjen, og lige så mange gange kom han tilbage til den igjen. Først i dagningen fik han udrettet sit ærende. Både denne höj og förnævnte Ashöj ligger på min faders mark. Han har kjørt mærgel fra begge höjene, og der fandtes en del menneskeben. I den lille höj lå to hele benrade ved siden af hinanden.

577. *Vemmelev* kirke imellem Korsør og Slagelse havde i gamle dage sit våbenhus imod syd. Men da lagde en lindorm sig ved kirkedören, så ingen kunde komme i kirke. Alle sognets mænd blev da enige om at opfode en tyrekalv, der skulde dræbe uhyret. I tre år fik tyren nymalket mælk, og den blev meget stor og stærk. Den kom da ind på kirkegården, og der stangede den lindormen ihjel. Men på kirkeskibets rygning sad en mand med en bøsse, og han skød tyren, da kampen var til ende, fordi man særlig nu var bange for den. Kirkedören blev så muret til, og et nyt våbenhus blev bygget imod nord. Nu er dette imidlertid revet ned, og indgangen er i tårnet.

578. På *Neble* mark i Boslunde sogn er en stor grusgrav i en banke, som hedder *Bovbjærg*. Gamle folk fortæller, at i denne grav går tit om natten en sort so med tolv sorte grise. Det er gravsoen, siger de.

579. Ved byen *Torpe* i Boslunde sogn ligger en kratbevokset höj, som hedder *Elverhöj*. En karl gik en nat forbi denne höj, og da så han en del ellepiger danse så smukt i det grönne tæt uden for höjen. De kom da hen og vilde have ham til at danse med, men han turde ikke. De både truede og bad, men lige meget hjalp det. De kom ham nærmere og nærmere, og han var ikke så lidt

angst; da begyndte hanen at gale henne i Torpe, og pludselig forsvandt alle ellepigerne.

580. En gammel mand på 86 år har fortalt mig følgende: »Da jeg var en lille dreng, tjente jeg i Per Jensens gård ved *Gryderup*. En dag vogtede jeg ved *Langebjærg* (på Neble mark), og jeg havde sat mig ned på banken. Lige med et kom en lille tyk mand vraltende hen imod mig; han lagde sig ned og bad, om jeg vilde løske ham; jeg turde ikke sige nej, men de var dog forskrækkelig store. Da han havde ligget lidt, kom min søster med mad til mig, og så blev han pludselig borte. Jeg véd ikke, hvor han kom fra, eller hvor han blev af; men det var en trold, det påstår jeg, så kan andre sige, hvad de vil.« Denne påstand stadfæstede den gamle med en ed og et slag i bordet.

573—580 fra Sydvest-Sælland ved *Kr. R. Stenbæk* i Elmelunde.

581. *Bjærgmænd eller underjordsfolk.* Gamle Hans Skytte, min oldefa'r, han fortalte for vist og sandt, han havde både hørt og set, underjordsfolket drog af egnen. Det var en aften, han sad ude ved *Transkjær* ovenfor Trelde efter vildænder. Det var stjærnelyst; der var også nogen måne oppe. Og så allerbedst som han sidder, hører han lige med et en gjækren og en snævren ligesom af en stor flok gæs, og lidt efter ser han, der kommer en lang rad bitte små folk gangende ibag efter hverandre hen ad stien, som i de tider gik tvært over engene der ude. Der var både karlfolk og kvindfolk, og han kunde også se, de gik hver og hver med en stor hat under armen og en lille pose eller bylt på nakken.

582. Jes Færgemand omme ved *Lillestranden* (Rans fjord) han vilde påstå, han havde færget en bjærgmand over vandet. Det var en sommeraften — ja, det var da knap blevet mørkt — da hører han en råbe ad ham ovre fra hin side — en har jo let ved at råbe over den fjord. Nu, han løser så båden og stager over, men da han kommer til land, er der ingen at se til. Han råber én gang og to

gange, nej, ingen svarede. Så bliver han noget knorten i hovedet og stager tilbage, for han tænkte, det var sagtens en eller anden knægt, som nu havde spillet hejgut med ham, for det havde de en slem vane til imellem. Men så, da han kommer hans eget land så nær, at båden begynder at skure i sandet, så giver det et vip i båden, ligesom det kunde være en hund, der sprang fra æsningen, og da han vender sig om, ser han en lille sort skygge løbe op ad landet til, og henne på den forreste pligt lå der sådan en sølvskilling, som han plejede at få i færgelön for hver, han satte over. Skyggen kunde nok ligne efter en bjærgmand, sagde Jes. 581—582 ved *Jens Skytte*, Kolding.

Svar.

38. Jeg har hørt følgende samtale under denne leg: »Ebrow, breddaw, klåkken ölle, fredaw, nawleri å tawleri å galteri å redal.« — »Hvis folk er I?« — »Vi er kongens frie, friske mænd fra Engeland. Ifor drog vi herom, og i år gjör vi ligeså. Fred vil vi nyde, og fred vil vi have. Luk op for kongens folk!« *Svend Peter Jensen*, Vol.

48. Dansen Ost-og-brød udføres således: Først balancerer to og to, imens der synges:

»Danse lidt på trygge!
din mo'r skal gi' dig en brygge.«

Derefter svinger alle rundt på én gang, og imens synges:

»Din fa'r skal gi' dig ost-og-brød,
din mo'r skal varme din kind så rød!«

(I steden for »kind« har der også været sunget et andet ord). Så stiller det første par sig bag ved, og andet par begynder forfra, og således vedblives, indtil der er gået igjennem hele rækken. *Maren Bonde*, Vedersø.

38. To börn holder broen op, og de andre går rundt om dem og synger: Bro bro brille (ɔ: den almindelig kjendte remse). Så gjör de holdt, og den forreste siger: »Gu daw, kåål, ær æ brow fast?« — »Ja«, siger de, »mæn war ær I får kåål?« — »Vi ær kongens kåål så ner som

dæn sist, de ær en rakke, ham må I ta.« Efter at alle er fangede og har erklæret sig for enten sol eller måne, skal begge parterne rykkes for at se, hvem der har vundet sejr.

Jacob Jensen, Hunderup.

12. Også på Fyn kan F. M. tage vorter af. Ved at puste på fnuggene tre gange får man at vide, hvor mange kjærester man har.

63. Proskage bages navnlig om påsken, laves af mælk og havregryn og spises varm, dyppet i sirup.

M. C. Andersen, huslærer i Mesinge præstegård.

49. 1. »Hwa hå då søndet, å hwa hå då bråt?«
2. »A hå vældt mi åldmes ö*l*ebrøpåt.«
1. »Hwa hå då go mier?«
2. »A hå vældt en tønd tier.«
1. »Hwa hå då go vaar?«
2. »A sprang e*w*er et gjaar.« *Søren Hansen*, Skjold.

58. En gammel kone, som nu bor i Haderslev, har fortalt mig følgende: Den gang jeg var sådan en bomling, altså ved den tid jeg begyndte min skolegang, fortalte en gammel kvinde mig en historie om to piger, der i sin tid tjente hos et par rige folk i Varde, den ene af dem var køkkenpige, den anden var stuepige. Så en aften, da denne gjorde et lille rend uden for, så hun en mandsperson gå ind ad bagdören, og hun troede i ham straks at kjende en meget berygtet indbrudstyv, man kaldte mester Erik i de spidse bukser, fordi han gjærne på sine farter havde et par snævre benklæder på, der var sammensnörede for neden. Da hun kom ind, fortalte hun jo til herskabet, hvad hun havde set, og da man ingen havde mærket til, gjennemledte man hele huset, men fandt ikke spor af nogen fremmed, og pigen fik onde ord, fordi hun sådan havde jaget »en bøww« i dem. Nu gik alle til ro, og faldt snart i søvn med undtagelse af stuepigen; hun kunde nemlig ikke slå det fra sig, at hun havde set mester Erik. På én gang gav det en »baltorn« ude i frammerset, og i det samme bliver dören til pigekammeret reven op, og

mester Erik kommer ind. I hånden holdt han en tændt »tywfænng«. En tyvefænge er ikke et lys som andre, der er noget troldskab ved en sådan tingest; når den nemlig er tændt i et hus, kan ingen vågne op af sin søvn, og nu er det heller ikke hver mands sag at slukke den, da den ikke kan blæses ud, den skal slukkes i sød mælk, men det er jo ikke enhver, der véd det. Tyvene kom nu nemmere til at få den ud, de sagde blot et par ord til den, så var den væk. Men det var det, jeg kom fra: Mester Erik kom altså ind i pigekammeret, lagde et sværd fra sig på bordet og gik så hen til sengen, hvor de to piger lå. Kokkepigen sov, og stuepigen lod, som hun sov. Han sagde til den sidste: »Du vilde have fundet mig, lille vildkat, men det er ikke så lige en sag at løbe til og finde mester Erik med de spidse bukser, når han vil skjule sig. Hvorfor så' du ikke op i skorstenen? Snak nu lidt med mig, min kjönne! Du vil ikke! Nå, en stund endnu skal du have lov til at sove, senere skal jeg have den fornöjelse at strænte dine tarme rundt om dit liv. Nu går jeg ud at hente mine brödre, så skal I alle af med livet, men dig har jeg dog lyst til at mærke en kjende først!« Så tog han sin kniv op og skar det nederste af øreflippen af hende, hvorpå han lagde tyvefængen på bordkanten og gik ud. Aldrig så snart var han uden for, för stuepigen, der trods mishandlingen hele tiden havde ladet, som hun sov, pludselig sprang op og satte haspen på dören, hvorpå hun med tyvefængen i hånden sprang ind for at vække sit herskab. Dette var hende imidlertid umuligt. Så stængede hun alle döre, tog Eriks slire i hånden og ventede på, hvad der vilde komme. Snart klirrede en rude, og mester Eriks arm kom ind ad vinduet. Hun var ikke sen til at trække ham en over armen med sværdet; han gav et skræb fra sig og faldt tilbage. Snart var der en anden, der vilde have været ind ad et andet vindue, men hun passede på som en smed, så der ingen slap ind, för vægterne kom hende til hjælp. Nu tog banditerne flugten, og folk stimlede sammen. Da de brød dören op, styrtede pigen, der var bleven helt vild, imod dem med sværdet. En vægter greb hende imidlertid om håndleddet, så hun ikke kom til at gjøre fortræd. Men nu skulde folkene vækkes, det var ingen nem sag, her hjalp hverken hujen eller rusken. Endelig var der en, der var lidt klogere end de andre, han tog goden tyvefænge og smed den i en bøtte

sød mælk. Det hjalp, og nu var der ingen ting i vejen for at få dem vækkede. Stuepigen så jo forskrækkelig ud, som hun der stod i den bare særk, der var tilsølet med blod, og med det blodige sværd i hånden. Ved god pleje lykkedes det at få hende til kræfter igjen, og ved hendes hjælp fik man snart fat på mester Erik med de spidse bukser og hans to kammerater, som snart viste sig ikke at være hans brödre. De rige folk, som selv ikke havde börn, behandlede hende fra den dag af, som om hun havde været deres datter. *M. Møller*, Sir.

59. Om »mareridt« fortælles følgende af en gammel kone, som igjen har det fra sin fa'r. En mare er al tid et kvindemenneske, som er bleven »omskaft«, og hun besøger aldrig andre kvinder, kun mænd. Er der en, som hun en gang, uden hans vidende, har været forelsket i, så kommer hun helst til ham. Dersom der da ingen andre huller eller sprækker er til sovekammeret, kommer hun ind igjennem nøglehullet og sætter sig på vedkommendes mund, så han da hverken kan røre sig eller få et ord frem. Usynlig er hun, men kan en anden mærke, hvad der er på færde, og kommer til at røre ved manden, så hjælper det straks. En mand hørte en gang, at hun kom puslende ind igjennem nøglehullet, og vendte sig da straks om på siden og begyndte at le. Den gang fik hun ingen magt over ham. Og dersom én sætter en pind i nøglehullet, mens hun er der inde, så kan hun ikke komme ud igjen, men står da i kvindeklæder i stuen om morgenen og er frelst fra fortroldelse med det samme. Dog holder ingen af at sætte pinden i nøglehullet og få set, hvem det er. Bare man kan få hende af sted igjen så snart som mulig.

Æve. På Møen kaldes også den små tang ved stranden: æwe-tang og er også her bleven kjørt op på markerne som gjødning.

62. Gamle folk kalder her undertiden smör og fedt for »smidelse« og desuden foruden smör og fedt også alt andet pålæg til brød under et for »smidesul« eller, som det hedder til hverdags: »smiesøwl«.

63. Pròòskage« kjendes, så vidt jeg véd, ikke på Møen. *Annette Jensen.*

63. Min Moder, der er barnefödt paa Fyen, har fortalt mig, at i ældre tider var proskage eller prossekage

Men kan du dem ej opløse
så er du jo af de knøse,
som små spåner kan udløse,
det er lige frem.

Løsningen skulde være et udskaaret »skaltræ«.

Ved *Karen Toxværd* i Sillestrup.

584. De to kongebörn.

1. Der stod to ædelig' kongebörn,
de lovede hverandre deres tro:
de lagde over i deres tale,
hvor de skulde komme at bo.
2. »Og hør du, allerkjæresten min!
hvordan skal jeg komme til dig?
der er os imellem et hav så dybt,
hvorpå de bølger så blå.«
3. »Du trækker af dine klæder
og svömmer her over til mig:
så tænder jeg ild i min lampe så klar,
at den kan lyse for dig.«
4. For dem stod en forbandet kvinde
og hørte på deres ord:
hun slukked' ud den lampe så klar,
som for den kjære var tændt.
5. Så klædte hun sig i skarlagen rød,
gik ind til sin moder på loft[1]):
»Mit hoved det jamrer så inderlig,
jeg frygter, det volder min død.
6. Mit hoved det jamrer så inderlig,
jeg frygter, det volder min død:
jeg vil mig lidt ud spasere
ned til den vilde sø.«
7. »Alene så må du ikke gå
ned til de bølger så blå:

[1]) meddelt: höjeste loft.

du vækker din yngste broder op,
han med dig følge skal!»
8. »Nej, jeg vækker ikke min yngste broder,
han er uforstandig og ung:
han skyder jo alle de fugle,
der flyver på vilden strand.«
9. »Alene så må du ikke gå
ned til det brusende hav:
du vækker din yngste søster op,
hun med dig følge skal!«
10. »Nej, jeg vækker ikke min yngste søster,
hun er et uskyldigt barn:
hun plukker jo alle de roser,
dem sætter hun i hendes barm.«
11. Alene så må stolt Else gå
ned til de bølger så blå:
der så hun en fattig fiskermand,
som sejlede på sit vand.
12. »Hør du, min fattige fiskermand!
fisker du for guldet så rød:
så drager du op den kongesön,
som i aftes blev på vor sø.«
13. »Nu haver jeg fisket den hele nat,
og intet så haver jeg fået:
undtagen en dejlig kongesön,
som ligger her i min båd.
14. Det første jeg kastede garnet ud
og vilde det drage i land:
så drog jeg op den kongesön
med guldbånd og ring på sin arm.«
15. Så tog hun en ring af fingeren sin,
den var af guldet så rød,
den gav hun den fattige fiskermand:
»For den kan du kjøbe dig brød.
16. Nu hilser du kjære moder min,
hun sörger ej mere for mig:

du siger, jeg sank i det salte vand
alt udi min kjærestes favn!«

Sungen af Silli Drejer og optegnet af *T. Kr. Kristensen* i Skallerup ved Hjörring.

585. Kjærestens død. A.

1. Jeg tjente mig udi kejserens gård
for penge og velskårne klæder:
ja, lidet jeg spiste, langt mindre jeg drak,
jeg tænkte på min hjærtens allerkjærest.
2. Så fulgte jeg mig min herre til sengs,
jeg gjorde ham den tjenest', jeg kunde:
så red jeg mig ud den lange, kolde nat
i skoven, hvor vilde hjorter sprunge.
3. Så red jeg mig i den grönne rosenlund,
der mødte jeg min kjærestes broder:
ja, først så spurgte jeg til min hjærtens lille ven
og siden til fader og moder.
4. »Ja, vel lever fa'r, ja, vel lever mo'r,
ja, vel lever søster og broder:
men kjæresten din ligger i sygdommen stor,
jeg tror, hun det næppe overvinder.«
5. Så red jeg mig i kejserens gård,
der bandt jeg min hest udi tömmen:
og så ganger jeg ad fruerstuen ind,
hvor piger og jomfruer græde.
6. Så vendte jeg mig ad dören igjen,
jeg kunde mig ej længer dølge:
så monne opstå den skjönne jomfru,
hun bad mig en anden at udvælge.
7. Hendes lige findes ikke i dette vort land,
nej, næppe i syv kongeriger:
ti den, som jeg elsker og haver ved min hånd,
den vil jeg ret aldrig svige.
8. Til mund var hun rask, til hænder gesvindt,
til bens hun sig ikke lod sætte:

små hoser og sko dem havde hun på,
dertil to sølvspænder blanke.

9. Hun havde to ben så net og så pæn,
dertil tvende silkehoser:
og hver en trin, hun på jorden monne gå,
derefter vokser liljer og roser.

10. Hendes öjne de tindrer som stjærnen mod sol,
hun havde så vakker en mine:
og hver en gang hun til mig monne se,
da monne hun så venlig mod mig smile.

11. Men nu er jeg lige som en enlig fugl,
der sidder på vildeste kviste:
den sidder og sörger og græmmer sig der.
Gud trøste den, som sin kjærest haver mistet!

12. De gravede en grav så stor og så vid,
og den var foruden al kvide:
der lagde de mig og min kjærest udi,
for vi haver elsket hinanden.

Meddelt af *Jens P. Jensen*, Fåborg ved Varde.

Af denne smukke gamle vise har jeg modtaget en del mer eller mindre forvanskede og ilde medtagne optegnelser. Flere kunde ønskes. Her efter endnu et par opskrifter. *E. T. K.*

586. Kjærestens død. B.

1. Jeg tjente min herre udi kongens gård
for guld og for velskårne klæder:
og lidet jeg spiste, langt mindre jeg drak,
jeg tænkte på min hjærtens allerkjærest.

2. Så spurgte jeg min herre og mester om forlov:
»Min kjæreste ligger i stor kvide.
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

3. »Og haver du en kjærest, på kloster ligger syg,
da Gud forlin hendes kvide:
og kommer du mere i tale med hend',
så sæt dig ned ved hendes side.«

4. Jeg spændte mine sporer, og jeg sadlede min hest,
så red jeg til kjæresten mine:
først spurgte jeg efter kjæresten min,
og siden efter fader og moder.
5. »Fader og moder de lide meget vel,
men kjæresten lider kun ilde:
ti hun haver lagt udi sygdommen stor
og kan ikke døden overvinde.«
6. »Haver hun lagt udi sygdommen stor
og kan ikke døden overvinde:
så sætter jeg alle mine bönner så inderlig til Gud,
at jeg hend' i himlen må finde.«

Ved lærer *J. Kr. Nielsen*, Grindsted.

587. Kjærestens død. C.

1. Og nu har jeg tjent iblandt kongens folk,
som en karl ved de Randers dragoner:
og lidet jeg spiste, og mindre jeg drak,
jeg tænkte på min hjærtens allerkjæreste.
2. Og så gik jeg for min ritmester at stå,
jeg vred mine hænder så såre:
»Jeg beder Dem om, De vil give mig forlov,
ti min kjærest hun ligger i stor fare.
3. »Og har du en kjærest, på klosteret ligger syg,
o, Herre, forløs hendes kvide!
og hver en gang du til hende går,
da hviler du ved hendes side.«
4. Og så red jeg mig udi den rosensgrönne lund,
der mødte jeg min kjærestes broder:
og først spurgte jeg til allerkjæresten min,
og siden til fader og moder.
5. »Ja, vel lever fader og vel lever mo'r,
og vel lever søster og broder:
men kjæresten din ligger i sygdommen stor,
jeg tror næppe, at hun overvinder.«

6. Og så red jeg mig til den hedenlandske bro,
der bandt jeg min hest ved bommen:
og så gik jeg mig ad fruerstuen ind,
de jomfruer de græder så såre.
7. »Ak, velkommen her, du favre unge gjæst!
nu ser du din kjærest ligger for døden.«
Og han klapped hende på snehviden kind,
der för var som roserne røde.
8. Ja, nu har jeg mistet mit sølv og mit guld,
og nu har jeg mistet min pige:
men aldrig får jeg så huldtro en ven,
der bedre kan være min lige.
9. Så skar jeg en lok af hendes hovedhår,
den lagde jeg i min tornyster:
og hver en gang jeg til hårlokken så,
mit hjærte var færdig at briste.

Jens Sörensen i Skallerup ved Hjörring.

588—705. Ordsprog og talemåder.

588. »Jeg er lige glad«, sa'e drengen, han gik og græd.
589. »Det er ikke så meget, som det ruser til«, sa'e drengen om fedtebrødsskorperne.
590. Når maden er ædt, er måltidet gjort, enten det så er lille eller stort.
591. Det er ikke noget at skære hul på et brød for et måltid mads skyld.
592. Det er ikke noget at hænge gryden over for.
593. Lidt skidt i meget mad kjendes ikke så nöje.
594. Der er dag til aften, siden står månen op.
595. Der er råd i en rebende.
596. »Nu skal hun skære«, sa'e drengen, han dansede med sin moder.
597. Det er gode börn, som synger sig selv i søvn.
598. »Gid jeg lå«, sa'e den lade, han sad på sengekanten.
599. Der skal tid til al ting, så nær som til at fange lopper.

600. »Det vil jeg gjærne tro«, sa'e manden, de fortalte ham en stor lögn.

601. »Hælle Mænj«, si'er Stavreby kunner i flænj, fo de di vil enne banjes.

602. »Er der længe til i morgen?« sa'e drengen, han skulde til gilde.

603. Jorden er al tid frossen for døde svin.

604. »Man kan aldrig vide, hvordan det kan gå«, sagde kjællingen, hun skulde tænde lys i kirken for de hellige billeder, så satte hun et lys i gabet på Fanden med.

605. »Det er heller ikke gjort til at springe med«, sagde smeden om plovjærnet. (Drengen var sendt til smedje med et plovjærn, som skulde grimes; da han så gik hjem med jærnet, sprang han over en grøft, men så faldt grimeningen af, så han måtte tilbage og få det lavet om).

606. »Dreng! dreng! hvad gjorde du der, hvad gjorde vi der, hvad gjorde jeg der!« sagde manden, han blev så vred på sit øg, at han hug det i bagen med sin økse.

607. »Enten er jeg syg, eller jeg bliver syg, eller jeg har været syg!« sagde kjællingen, »tolv kogte æg er mit lave pas, men i dag kan jeg kun hasse seks!« Så havde de narret hende og lagt 24 i hendes fad, og der var seks tilbage.

608. »For lidt og for spidst«, sagde drengen, han skulde læse fra bords og sige forløst og bespist, men han tænkte på sit middagssul.

609. »Vorherre lægger sin velsignelse i al ting så nær som i kjærnevællingen«, sagde drengen, »der lægger kvindfolkene deres velsignelse i!« (Det kaldes her på Sydfalster »at signe kjærnemælken«, når der kommes vand til fløden i kjærnen.)

610. »Lad nu vandet løbe, ligesom fa'er vil have det!« sagde konen, mændene trættede, om vandet løb op ad banken eller ned ad banken.

611. »Hvad der ikke ligger magt på, giver jeg ikke agt på«, sagde pigen, hun havde været i kirke, og de spurgte hende, hvad præsten prækede om.
612. »Ta' til bunds I fremmede! vore egne véd, hvad der er«, sagde kjællingen. Så var der en tusse på bunden.
613. Et »hæld« det er »nærved at vælte«.
614. De deler med munden, ligesom Bøtø mænd deler hø.
615. Han kan ikke komme til; det kunde Fanden heller ikke, da han skulde græde over sin moder.
616. Han er ikke bange hverken for katten eller den lille hund.
617. Han er ikke væk for en død höne, når han har en kjæp i hånden.
618. Den, som synger på fastende hjærte, kommer til at græde för aften.
619. Der fik du de kul at gå til smedje med.
620. Han kryber som en lus på en tjæret spån.
621. Han er god at sende til by efter helsot til den, som ikke vil dø.
622. Mange tak skal du ha'e, vil du ha'e fler', kan du få.
623. Tak skal du ha'e; godt skal du få, om du selv vil skaffe dig noget.
624. Jeg tager ikke mod tak af bekjendte folk.
625. Ingen tak! heller et par skilling.
626. Man kan ikke både have det og have ædt det.
627. Han véd, at syv og ni er rundt elleve.
628. Han véd besked med de syv brød, at når man har spist de seks, er der kun et tilbage.
629. Lykken hænger ved ham, som skidt ved en sko.
630. Den, som ikke vil hjælpe sig selv, står ikke til at hjælpe.
631. Den, som ingen ting er og ingen ting mener sig, er to gange ingen ting.
632. Albuestød og kjærestesorg svier til hjærtet — og varer lige længe.
633. Han kan ikke sove og vide sig noget.

634. Enten er skeen skjæv eller også vællingen.
635. Lade pibe, tigge tobak og stjæle svovlstikker, det er ren perlit.
636. Tobaksmanden har al tid sorg.
637. Tobaksskillingen kommer af sig selv.
638. Det er ærligt at stjæle, men tyvagtigt at bære igjen.
639. Herre Gud, er du fra Rødby!
640. Han vil ikke tilstå, at han er fra Tjæreby.
641. Hvis nogen spør dig ad, kan du sige, du véd det ikke.
642. Skal det være gilde, så lad det være gilde; her er to skilling for mig og min karl.
643. Da min moder gav mig et forklæde, gav hun mig også en karklud.
644. Det er et skabet arbejde at bestille noget.
645. Det er en skabet tid al tid.
646. »Den »kjærlighed« det er noget skidt«, sa'e manden, »da jeg blev gift, havde jeg så megen kjærlighed til konen, at jeg gjærne kunde ædt hende; — året efter fortrød jeg, at jeg havde ikke gjort det.«
647. Man kan blive kjed af pandekage.
648. Har vi ikke mere kage, så spiser vi brød.
649. Jo, det er noget net at komme med rugbrød om julen.
650. Hun giver ikke sin kage bort, uden hun får brød i steden.
651. Min moder gav mig sød mælk og kage, at jeg skulde holde, hvad jeg havde.
652. Min moder gav mig mælk i en strippe, for at jeg ikke skulde slippe.
653. En husmand på benene er bedre, end en bonde på knæene.
654. »Det er nogle Helvedes svende, de skomagerdrenge«, sa'e drengen, han havde været tre dage i lære.
655. Pår i håv (rør sammen i hob), Pejer æder ed nok!
656. Lidt skidt i meget mad, det er ét; en grebfuld i en grydefuld er ikke for lidt.
657. Jo ældre, des arrigere; jo rigere, des karrigere.

658. »Den vej skal vi alle«, sa'e konen, de kjørte med koen på rakkersluffen.
659. Det er bedre at få lidt om morgenen end bie hele dagen.
660. Det var det! det andet var til at dyppe fisk i.
661. »Det var dog det sidste, han skulde gjort!« sa'e konen, manden havde hængt sig.
662. Det er godt at ha'e noget til gode, når det blot er hos en vis mand.
663. »Det er ikke sådan at løbe til og rende!« sa'e væveren.
664. Kroget töj har ingen lyde, det kan lige så godt pege til som fra.
665. Det er ikke som om én kat var gal.
666. Dreng skal du være, lejlen skal du bære, alle folk skal sige »du« til dig.
667. Dreng skal du være, lejlen skal du bære; hestene skal du gi', drikke af kruset, når der ikke er noget i.
668. Når to trænger, ta'r den, der ejer.
669. Jeg drikker to gange, for jeg tog først lejlen op af grøften.
670. »Hastværk er lastværk«, sa'e sneglen (?), han var tre dage om at krybe over en dörtærskel og faldt endda og brak det ene lår.
671. Evigt arbejd, gjör evige stakler.
672. Det er sörgeligt at leve kristeligt: ha'e en kjærest og ingen kys få.
673. Han er arrig; han kan ikke lide at blive pirret i öjnene med en pind.
674. Når du får mad, skal du ikke sige: La-aves, La-aves; du skal sige: Jep, Jep, Jep.
675. »Uheld træffer al tid de fromme«, sa'e Fanden, han blev hængende i tjörnegjærdet ved sine skindbukser.
676. Han griner, som når man vælter et læs lægter.
677. Han ser ud, som han havde brændt Lolland og vilde i lav med Falster.
678. Han har sværtet bagen og sögt Lolland (gjort sig usynlig).

679. Han kan hverken trække eller bære føl.
680. Han er så hård, så han er hverken til at hugge eller skære i.
681. Det sker nok, når Stubbekjøbing kommer til Nykjøbing.
682. Når solen lakker i vester, så er de lade de bedste.
683. Når solen hon er nere,
hår husmanjen enne mèr mæ bunjen å parere;
så tår hanj sinj kæp å sinj stav
å byder bunjen inj gò dav.
Men i höstens tid
så jör ver manj sinj flid.
684. Er du en karl? har du en pibe?
685. Hele karle ta'r hele snapser.
686. Det smager så naturlig, ligesom Rasmus Jansens fåremælk.
687. Når fader og moder er borte, sidder »møghokkerne« for bordenden.
688. Han er da et menneske — lige så vel som katten.
689. Han er lang og smal ligesom kattens albue.
690. Du er for resten et skikkeligt skrog — hvis bare hovedet var af dig.
691. Når man taber hovedet, har bagen helligaften.
692. Meget vil mer'.
693. Der skal meget til nok — mer' til for meget.
694. Man finder det i en enkemands bo, som man ikke finder i en ungkarls sko.
695. »Det er lige frem«, sa'e manden, han kjørte rundt.
696. »Det skulde ikke haste med at brække halsen«, sa'e pigen, de spurgte, om hun snart vilde gifte sig.
697. Det er både nu og så at give de fattige noget — for man får ikke noget igjen.
698. Rige folk har godt gods, de fattige har penge; somme tider har de en skilling, somme tider har de — ingen.
699. Lije mejet derom, suppen er gow noog; men dælen hanj vælte i klææmpene.

700. »Der æ ikke inj æærli pævlinj i potten, de æ båre unjskaw«, sa'e manden (han holdt ikke af gröntsagerne).
701. »Du kanj tååe, va det æ, å la met legge«, sa'e manden til konen, hun vilde spise en bolle (dem vilde han have, så skulde hun have rödderne).
702. »Slo nowe i mower«, så'e drenjinj, hanj skulle patte.
703. »Vanj, vanj, spyt!« så'e drenjinj, hanj skulle patte.
704. Jøss ske low å tak fo mad! snaart mad ijen — æ der nowe, ska jøres, så la kvinjefolkene.
705. »Smör er godt, når det kommer i tide«, sa'e konen, hun smurte birkedommeren op ad ryggen med to pund.

706—710. Ordspil.

706. Man si'er[1]) så meget, det bær ikke fløde alt sammen.
707. Hanj hår en vildånj[2]) i sæ.
708. En skade[3]) er let fået.
709. »Der kommer én dag i morgen«, sa'e Kippinge mænd, de slog[4]) på tredje dag.
710. »Nu godtes det«, sa'e manden, konen drog[5]).

Ved *Karen Toxværd* i Sillestrup.

711—717. Sagn.

711. *En forsværgelse.* På gården *Åstrup i Åby* sogn (Vendsyssel) kjørte man en sommerdag for mange år siden korn hjem. Det truede stærkt med regn den dag. Så kom Åstrupmanden ud på marken at se til folkene, og han tog da et neg, holdt det op mod himlen og svor, at denne förring korn, der nu var læsset, vilde han have tör i hus, ellers vilde han være evig fordömt. Men så begyndte det at regne lidt, og Åstrupmanden kjørte så med förringen, alt hvad hestene kunde løbe; men da han kjørte igjennem gårdens port, slog han sit hoved så hårdt imod

[1]) »sige« og »si mælk«. [2]) and og ånd udtales ens her: ånj.
[3]) fugl og skavank. [4]) »sloges« og »slog hø«.
[5]) droges med døden.

den, at han døde kort tid derefter. Neget, ved hvilket han havde forsvoret sig, blev sænket ned i Ry å.

Anders Peder Jørgensen, Mosebakke i Tranum.

712. *Sejs.* »Mi browwe Kræn hå plowwet den føst fue i Sejs«, fortalte en gammel mand mig, og »browwe Kræn« er levende endnu, så det er ikke ret længe siden, der blev begyndt på at opdyrke den del af Linå sogn, hvor der nu findes så mange beboere, at der for 5—6 år siden blev bygget en skole. Min hjemmelsmand fortæller, at han kan huske, at der stod bøgetræer til 18—20 »klöv«, som træskofolkene siger (et »klöv« er omtr. 5 tom.), altså bøge med 4 alens omkreds, og nu findes der kun lyngbakker og törre, sandede marker, og de mange beboere nære sig mest ved træskohåndværket og lidt fiskeri i søerne mellem Himmelbjærg og Silkeborg. Mens der var skov, brændtes der kul i miler, og når en mand havde brændt en sådan mile, så tog han en sæk kul på nakken og gik med den de $4^1/_2$ mil til Århus, hvor han solgte dem. Jærnbanen fra Skanderborg til Silkeborg går over en slette over Sejs marker, og denne slette har fra gammel tid været ilde berygtet, ti der var næsten al tid noget spøgeri på færde, og først da banen blev anlagt, kunde de ældre komme i tanker om, hvad det var for et gloende spøgelse, der pustende og stönnende havde faret hen ad denne slette.

Lærer *H. P. Hansen*. Skjøll. Nygd. ved Silkeborg.

713. *Kyllingehönen.* Syd for *Åkirkeby* på klintebakken findes en stor granitblok, som ligger oven på flere mindre stene, hvilket har givet den navnet »Kyllingehönen«. Et sagn fortæller, at en troldkone i Sverig kunde ikke fordrage, at der blev bygget kirker på Bornholm, og da Åkirkeby kirke blev bygget, som er en af de störste og prægtigste, vilde hun forstyrre arbejdet. Hun tog så en stor sten og slyngede den mod kirken, men forfejlede sit mål, og stenen faldt en halv fjerdingvej syd for kirken. Denne sten er Kyllingehönen. — Den store rokkesten skal også være kommen fra Sverig med samme mål for öje.

714. *Varparna.* På *Siegård i Åker* boede for mange år siden et par folk, der havde seks börn, tre sönner og tre dötre. Der var blevet spået, at sönnerne skulde slå søstrene ihjel, og for at forebygge dette sendte forældrene deres sönner ud i verden, medens de var små, så langt bort, at der ikke var udsigter til, de kunde komme hjem mere. År gik, og år kom, og dötrene blev voksne. Så var det en dag, de fandt på at kjøre til *Öster-Marie* kirke, for at høre ottesangen, og deres vej faldt over *Höjlyngen.* Da de var komne der ud, blev de overfaldne af tre røvere, der slog pigerne ihjel og tog, hvad der havde penges værd. Disse tre røvere var imidlertid pigernes brødre, der efter en del omflakken havde slået ind på røverhåndværket, og de havde naturligvis ingen anelse om, hvem de havde slået ihjel. Spådommen gik imidlertid i opfyldelse, og på stedet, hvor udåden var sket, blev rejst tre stendysser el. stenhobe, som fik navnet »Varparna« og findes endnu nordöst for Åkirkeby.

713—714 ved *Martin Nielsen,* Stangegård, Åkirkeby.

715. Syd for *Skallerup* kirke ligger en höj, som kaldes *Staghöj*, og öst for kirken ligger *Bröhöj.* I disse to höje boede bjærgfolk. De havde al tid meget messingtöj, der skulde pudses af og ud i solen at törres. Da var et menneske en gang kommet til at røre ved noget af det, og det blev siden aldrig taget ind. Man sagde også, at bjærgfolkene i disse to höje tit besögte hverandre.

716. I *Skallerup* kirke oppe på et loft skal der have ligget et bundt hø, og folk sagde, at hvor tit man end bar det ned, lige så tit kom det atter op.

717. Nordvest for herregården *Villerup* skal der i dalen have ligget en mølle, og tæt östen derfor skal en frue fra Villerup være bleven nedmanet. Nu er der hverken mølle eller mølledam og kun en bro, som kaldes *Fruemølsbro.*

715—717 ved *Kristen Graven Lavridsen* i Skallerup v. Hjörring.

Spörgsmål.

66. Kjender nogen en leg, hvori de ord forekommer: »A poder mit træ«? hvorledes leges den?

67. Hvortil hører den remsestump: A rier igjæmel Ryy skåw mæ mi nöwwer i mi sii? (Hammerum h.)? Det er vist nok fra en leg, men hvilken?

68. Mon der ikke skulde være pinseskikke i Vendsyssel, svarende til gadelamsgilderne i österegnen?

69. Hvorfor kaldes Gjern h. i nabolaget for Pindegnen?

70. Hvilke stjærnebilleder er: Peders fiskebåd? den rige og den fattige mand? (i Ty).

72. Skulde der i Himmerland mindes: Majgilde, majvise, majbøg, majkonge, majdronning? og hvorledes fejredes festen? *H. F. Feilberg.*

Til medlemmerne!

Hvis nogen ønsker at udtræde af samfundet til nyår, da må han udmælde sig hos mig inden jul. I modsat fald bliver samfundsbidraget taget af medlemmerne ved postopkrævning inden 1. marts næsteår.

Chr. Bågø, Testrup v. Mårslet st.

Da bogtrykkeren ikke kan blive færdig i rette tid med det hæfte af min nye sagnsamling, som jeg har lovet at sende medlemmerne inden jul, vil det ikke kunne blive sendt inden lige efter nyår, og de øvrige hæfter vil da komme i løbet af året. *E. T. Kristensen.*

Efter overenskomst med udgiveren af de svenske landsmålsforeningers tidsskrift: »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svensk folklif«, docent I. A. Lundell, Uppsala, kan medlemmerne af Folkemindesamfundet få ovennævnte tidskrift ved at bestille det hos kandidat Bågø, Testrup højskole, Mårslet st.,s og samtidig indbetale kr. 2,50. Tidsskriftet (omtrent 30 ark årlig) koster ellers for medlemmer 3 kr., mens bogladeprisen er kr. 4,50. p. st. v.: *H. F. Feilberg.*

Konrad Jörgensens bogtrykkeri i Kolding ved *H. P. Warberg.*

SKATTEGRAVEREN.

Et tidsskrift,

udgivet af

„Dansk samfund til indsamling af folkeminder"

ved

Evald Tang Kristensen.

Nr. 24. | 15. Desember. | 1885.

718. De to piger.

Fra Løve ved Brædstrup.

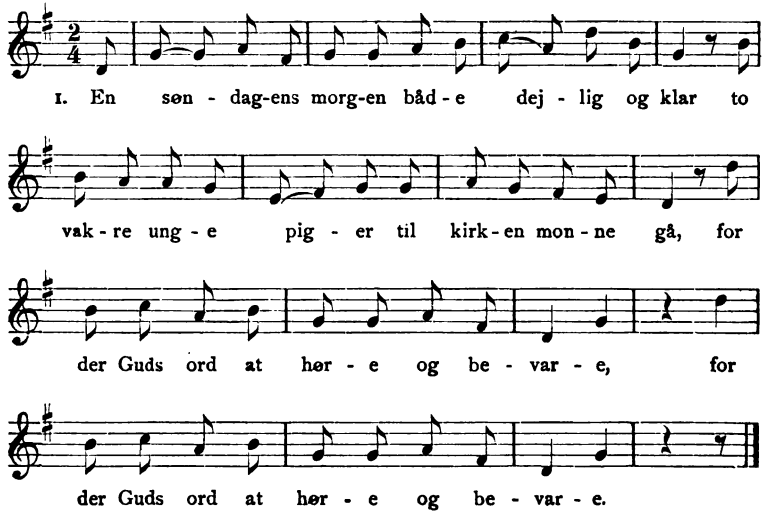

2. Og da de nu gik ad vejen frem,
og da mødte der en gammel mand dem.
»Guds fred, piger lill'!« han da sagde,
»og hvor vil I så sagte hengange?«

3. Den ene hun svarede, hun svarede for sig:
»Og vi ville os til kirken hengaa
for der Guds ord at høre og bevare.«
4. Den anden af stolt adel hun svarede for sig:
»Hvad kommer det dig ved, du gammel næsevis,
hvor vi vil os så sagtelig hengange!«
5. Den gamle mand svarede ud af sin forstand:
»Jo, jeg skal dig visselig henføre til det land,
hvor du i hjærtet ret skal blive bange.«
6. Og da de nu kom på den kirkegård,
den hoffærdig' pige slap i sortene jord
og efter hendes bælt'sted mon stande.
7. Den pige hun råbte, hun råbte, og hun skreg,
så folken' udi kirken forfærdedes derved,
og præsten ud til hende mon gange.
8. Han gjorde for hende en prædiken så stor,
at Vorherre vilde vær' hend' så nådig og så god,
og så hendes sjæl til Himmerig tage.
9. Og da han havde gjort den prædiken så stor,
den hoffærdig' pige slap i sorteste jord,
så røg og damp af hullet mon stande
tre hele fulde dage derefter.
10. I hoffærdig' piger, som hoffærdig' er,
I tænker på den fattige, som trænger til enhver,
:/: og lader eders hovmod da falde! :/:

Tilsagt af Anders Pedersen Løve i Bryrup og optegnet af *Lovise Hansen*.
Tonen ved *Karl Hjorth* i Årestrup efter Lovise Hansens Sang.

719. Den fattige og den rige søster.

1. Jeg véd så vel, hvor to søstre bo,
og dette forinden en stad:
den ene var fattig og sorgefuld,
den anden lever rig og glad.
Tjene vi Gud, så få vi Himmeriges rige.
2. Den fattige søster tager staven udi hånd,
til den rige søster at gange:

»Og vilst du låne mig dine gamle sko?
jeg vil til kirken at gange.«

3. »Gak bort fra mig, dit usle værk,
og sæt dig på en tue!
for hver en gang du til kirken går,
du hilser mig for en frue.«

4. Vor Herre han sidder i Himmerig
og hører på begge der' tale:
»Nu vil jeg fare ned til Jorderig
og friste dem begge to.«

5. Vorherre han tager sig staven udi hånd,
til den rige søster at gange:
»Og vilst du låne mig hus i nat
og mad udi Jesu navn?«

6. »Her sidder jeg over mit brede bord
og drikker både mjöd og vin:
jeg gider ikke lugte den fæleste lugt,
der driver ud af pjalterne din'.«

7. »Ja, gider du ikk' lugte den grimmeste lugt,
der driver ud af pjalterne min':
så skalst du drikke den beskeste drik,
der driver ud af Helvedes pin'!«

8. Årle om morgenen, da det blev dag,
og dagen den gjøres så lys:
hendes bænke de vare med tusser besat,
hendes gulv med pajer omströj.

9. Vorherre han tager sig staven udi hånd,
til den fattige søster at gange:
»Og vilst du låne mig hus i nat
og mad udi Jesu navn?«

10. »Ja, gjærne så vil jeg låne jer hus i nat
og mad udi Jesu navn:
men jeg har ikke andet at lægge eder på
end sække og bare strå.«

11. Ja, årle om morgenen, da det blev dag,
og dagen den gjøres så lys:

hedes bænke de vare med sølv belagt,
hendes gulv med guld omtrōj.
12. Nu sidder den fattige i Himmerig
og haver både hvile og rov[1]:
nu sidder den rige i Helvede
og brænder så rød som en lov'.
Tjene vi Gud, så få vi Himmeriges rige.

Til agt af enken Ane Kirstine Johansen, Ø.-Hurup ved Hadsund, og opskrevet af *Louise Hansen.*

720. Hvordan Pejr blev nådigherre.

En gang levede der en herremand, der var så urimelig mod sine hovbønder og imod sin husstand, at ingen snart mere kunde komme ud af det med ham. Samme herremand havde en karl i sit brød, der hed Pejr, han var omtrent den eneste, der forstod at tale husbonden til rette. Nu hændte det sig, at herremanden døde; men ikke så snart var han stædt til jorde, för det tog til at spøge så ganske forskrækkelig, at ingen mere snart turde bo på gården. I denne sin nød henvendte fruen sig til Pejr og bad ham endelig at gå ud om aftenen og tale hendes afdøde husbond til rette, når denne kom for at spøge. »Ja, det er nu en egen sag at tale døde folk til rette«, mente Pejr, med levende folk er det en anden sag.« — »Ja, kan du skaffe os ro om natten for nådigherren, da vil jeg gifte mig med dig, og du vil i alle måder komme til at indtage hans plads«, sagde fruen. Pejr smagte noget på dette her; blive nådigherre og så kalde den smukke frue sin kone, ja, det måtte der da kunne voves noget for. Han bad derfor fruen om at få et lagen, som han nedgrov på kirkegården, og derpå gik han hen til smeden og bad denne om at lave sig en stålhandske til den højre hånd. Da aftenen faldt på, tog Pejr sin stålhandske på sin hånd, og det nedgravede lagen hængte han om sig, og

[1]) meddelt: ro og hvile.

derpå satte han sig på nådigherrens grav. Da han havde siddet lidt, kommer nådigherren op af graven og får i det samme öje på sin eneste ven fra fordums dage, Pejr, og udbrød med begejstring: »Men er du nu også død, Pejr? så har jeg dig igjen at tale med!« — »Ja«, sagde Pejr. Nådigherren beså Pejr fra øverst til nederst og fattede mistanke og sagde: »Du er ikke død, Pejr!« — »Da låwt te mi lagen å føl te mi hånd å spör så dæ sjæl ad, om a æd æ død«, sagde Pejr. Nådigherren lugtede til lagenet og følte på den hånd, hvorpå ståldhandsken sad, og måtte tilstå, at lagenet lugtede af graven, og hånden var kold som is. »Skal vi nu ikke gå ned til herregården?« sagde nådigherren. — »Jo, det kan vi gjærne«, sagde Pejr, og derpå fulgtes de ad, indtil de kom til porten, som var lukket. — »Gå du nu foran, Pejr«, sagde nådigherren. — »Nej, nådigherren gik ifår i löwwen lyww, han skal åsse go ifår i hans dødsstånj«, sagde Pejr. Ikke så snart herremanden rørte ved porten, för den sprang op som af sig selv, og begge de natlige gjæster gik sig en tur ned i hestestalden, hvor de gik og beså hestene ligesom i gamle dage. Endelig standsede de ved en hingst, som herremanden bad Pejr om at gå op i stadet til for at klappe den; men Pejr svarede som forhen, at nådigherren gik i ifår i löwwen lyww, han skul åsse gå ifår i hans dødsstånj. Derpå gik herremanden op til hingsten og klappede den; men dyret, der nok kunde mærke, at det ikke var noget virkeligt menneske, det havde for sig, teede sig så ubændig, at herremanden med nød og næppe slap fra det. Nu gik Pejr hen og klappede hingsten, der straks blev rolig, da den kjendte ham. »Du er ikke død, Pejr«, sagde herremanden. »Da låwt te mi lagen å føl te mi hånd å spør så dæ sjæl ad, om a æd æ død«. Herremanden lugtede til lagenet og følte på Pejrs höjre hånd og måtte tilstå, at begge dele tydede på, at Pejr var død. Derpå begav de sig hen i kostalden, hvor de gik og beså køerne. Men da de kom til tyren, bad herremanden Pejr om at gå op ti]

[illegible] men Pejr svarede som før. [illegible] ive, og han skulde [illegible] gik herremanden op [illegible] på at klappe den. [illegible] med hornene efter [illegible] af båsen [illegible] dyr, der [illegible] Pejr. Det er ikke [illegible] herremanden. — [illegible] lagen å [illegible] æ God. [illegible] på, at [illegible] Derpå begav de sig ind i laden, hvor Pejr [illegible] som han dagen i forvejen havde [illegible] gemt en toskilling og [illegible] som passede til hullet, og lukket [illegible] toskilling med den. Nu stod Pejr der og [illegible] med at tage tapen ud. »Hvad gør du der?« sagde herremanden. — »Å, det er en toskilling, som jeg [illegible] siden har gemt i denne stolpe, og nu må jeg hver nat gå og vende og dreje ved den, for flytte den kan jeg jo ikke.« — »Er det noget at tale om?« sagde herremanden, »da kan du tro, at jeg har anderledes meget at gå efter.« Derpå begav de sig ud af laden og op til hovedbygningen; men da de kom til døren, bad herremanden Pejr om at gå først ind. Pejr undslog sig som forhen; ti havde han gået først ind, da havde han været nødt til at lukke døren op på menneskelig vis, hvorimod dørene sprang op som af sig selv for den døde. Da herremanden og Pejr kommer ind i den store sal, tog herremanden fat på brædderne i gulvet og brød tre af dem op, så det knagede og bragede, og alle, så mange som var på gården, kunde høre det. »Se, her skal du se, Pejr«, sagde herremanden, »her har jeg gjemt tre store kister fulde af penge, dem må jeg hver nat gå og se til, det er noget andet end en toskilling.« Derpå tog han og lagde brædderne på deres forrige plads og bankede dem fast.

»Skal vi nu ikke gå os en tur ud i marken?« spurgte herremanden. — »Det kan vi jo gjærne«, svarede Pejr. Da de havde gået en stund, da gol hanen. »Nu galer den første hane, nu er det på de tider, at de døde forföjer sig til gravene«, sagde herremanden. — »Å, endnu haster det ikke«, sagde Pejr, »vi to kan jo følges ad«. — Lidt efter gol atter hanen. »Nu galer den næste hane, nu er det på de tider, at de døde forföjer sig til gravene«, sagde herremanden. — »Endnu kan det blive god tid«, sagde Pejr. Lidt efter galede hanen tredje gang. »Nu kan jeg ikke vente længere«, sagde herremanden. — »Lad os så hellere gå, at vi kan komme i rette tid«, sagde Pejr. Da de nu kom på kirkegården, spurgte herremanden Pejr om, hvor dennes grav var. »Den er på den anden side af kirken«, sagde Pejr og viste herremanden en ny grav, som rigtig nok ikke tilhørte Pejr. »Lad mig nu se, hvordan du bærer dig ad med at synke i graven«, sagde herremanden. Nej, Pejr undskyldte sig som forhen, og de begav sig hen til herremandens grav. »Nu skal du se, hvordan jeg bærer mig ad«, sagde herremanden og gik op på graven, hvor han straks begyndte at synke. Da der ikke var mere at se af ham end hovedet, smed Pejr sin stålhandske til ham med de ord: »Her er pant for dine penge«. Derpå begav han sig hjem, giftede sig med den fine frue og tog gården så vel som de nedgravede penge i besiddelse. Sådan gik det til, at Pejr blev nådigherre.

Tilsagt mig af Karen Marie Klemmensen, Stovgårds mark ved Uldum.
Lovise Hansen.

721—730. Sagn.

721. *Præstbro.* Imellem *Solbjærg* og *M.-Jölby* på den ene side og *Galtrup* og *Ö.-Jölby* på den anden side ligger et kjær, hvori der løber en å, og over denne å fører en landevej, som på dette sted kaldes *Præstbro.* Her skal der ved nattetid spøge et svin uden hoved, og hvor utrolig det end lyder, må det dog være sandt, ti fler e-

[illegible] ikke uden grund, at det [illegible] var en dag kjørt til [illegible] stuehus. Da han kom [illegible] med en kjøbmand om brædderne, [illegible] og lagt ved [illegible] præsten skulde hjem, var kjøbmanden [illegible] Præsten var da så uheldig at tælle [illegible] af kjøbmandens brædder [illegible] af ene dumhed. Om aftenen, da præsten [illegible] skulde over Præstbro [illegible] vognen med præsten på [illegible] præsten brækkede halsen, og hestene sled sig løs [illegible] Denne præsts ulykkelige historie har givet broen dens navn og er årsag til, at det omtalte [illegible] mange mennesker, som rejser [illegible]
[illegible], Askov.

722. *En hvid mand.* På den gamle vej, der går fra *Askov* til *Vejen by*, går der en hvid mand, når der kommer nogen, den tid han går der, følger han med dem til Vejen kirke. Således kom der for en del år siden ved midnatstid en mand gående ad vejen, da han lige med et ser, at der går en hvid mand ved siden af ham, og den blev ved at følge med. Han vilde da prøve, om han ikke kunde blive fri for det følgeskab, når han gik til en af siderne, men så stillede den hvide mand sig op for ham, så han blev nødt til at blive ved lige ud. Da de kom til kirkestien, vilde manden blive ved at følge vejen, men den hvide mand nødte ham, så han blev nødt til at følge stien, og da han endelig kom til kirkegården, blev den hvide mand borte, men i det samme gav det et stort skrald inde i kirken.
Mads Lavridsen, Askov højskole.

723. *Nattepløjning.* I en af de store gårde i *Vester-Ørum* boede for mange år siden en mand, om hvem der fortælles en hel del; han var mer end almindelig gjerrig og tænkte kun på at samle guld og gods, og det uden hensyn til, på hvad måde han fik det. Især begik han en

stor uretfærdighed mod en husmand, hvis smule jord stödte op til en af den store gårdmands udmarker; han plöjede nemlig for hvert år, der gik, flere plovfurer over fra den andens mark, så at det, da han endelig døde som en gammel mand, var et meget stort stykke, han på denne måde havde tilranet sig; men så måtte han også efter sin død undgjælde for det, for endnu må han hver nat plöje tilbage, hvad han i levende live har plöjet til sig. Mange har set ham plöje der, og der er også dem af de gamle, som påstår, at de har kunnet kjende ham.

Peder Vandborg, Askov höjskole.

724. *En barne-benrad.* På *Sønderskovgård*, en herregård i det sydlige Jylland, så man hver nat en kvindeskikkelse, som gik over gården og ind i kostalden. En nat sad ladefogden uden for gården med en bøsse og vilde skyde gjengangeren, når den kom, og da klokken var tolv, kom den. Han begyndte at sigte, men skuddet vilde ikke gå af bøssen. Næste nat vilde rögteren se, hvad gjengangeren bestilte i kostalden, og da klokken var tolv, kom den ind i stalden, alle kreaturer rejste sig, og stalden blev helt oplyst. Den gik så ned i den nederste ende af stalden, og der gik den op i en bås. Da den havde været der en tid, gik den derfra lige op til rögteren og rakte sin hånd ud efter ham. Han fik så fat i en limestang, og da gjengangeren så den, greb den fat om stangen, og med det samme var den forsvunden. Næste dag fortalte rögteren, hvad der var hændet ham sidste nat, og så fik han karlene på gården til at brække stenene op i den bås, som gjengangeren gik op i, og da de havde fået stenbroen op, fandt de benraden af et barn. Siden den tid kom der ingen gjengangere i gården. *Hans Pedersen*, Askov.

725. *Et nedmanet spøgelse.* For omtrent to menneskealdre siden levede der i *Marvede* præstegård (Öster-Flakkebjærg herred) en præst, som ansås for en meget hellig mand. Han gik hver aften ind i kirken for at holde bön. For at afkorte vejen noget gik han igjennem en lade

præstegarden, hvorfra en dör förte ud til kirkegården. Det var blevet fortalt ham, at der i den lade nu og da viste sig et spøgelse, men da han nu allerede i mange år jævnlig havde gået der igjennem uden at have hørt eller set noget, så vilde han ikke tro derpå. Men så skete det en aften, da præsten lidt senere end sædvanlig gik til kirken, at han pludselig, idet han trådte ind i laden, fik öje på en hvid skikkelse, som kom ham i møde, og idet den mumlede nogle uforståelige ord, sögte at hindre præsten i at komme frem. Denne gjorde korsets tegn, og skikkelsen forsvandt. Den kommer imidlertid igjen anden og tredje gang, og præsten fortæller, hvad han har set, til en nabopræst, og forhører, hvad der var at gjøre. Denne, som havde ord for at være åndemaner, fulgte straks med ham, og om aftenen gik han ene ned i laden på den tid, da spøgelset plejede at vise sig. Så snart han var kommen der ind, kom ganske rigtig den hvide skikkelse ham i møde og vilde som sædvanlig stille sig i vejen for præsten, men i det samme rakte denne sin hånd ud, og spøgelset gav et höjt skrig fra sig og vilde flygte, men det kunde ikke komme af pletten. Det stod med ryggen op mod væggen og vedblev at skrige. Præsten begyndte nu at oplæse en formular, og spøgelset begyndte at synke i jorden, medens det stedse hylede værre og værre, indtil jorden til sidst lukkede sig over det. Folkene kom nu til, da de troede, at spøgelset havde ædt præsten med hud og hår, og de blev höjst forundrede ved at se ham stå ganske uskadt. De hentede nu en lang egepæl, som blev slået ned der på det sted, hvor spøgelset var manet ned. De kunde imidlertid ikke få den helt ned, men omtrent en alen deraf ragede oven for jorden, og denne fik lov at stå således, indtil den ved vanvare blev reven om. Siden efter hørte man ikke til noget spøgeri mere.

For nogle få år siden blev en del af nævnte præstegård ombygget, og ved bortførelsen af nogen jord, traf man på hin egepæl og ved nærmere at efterse fandt

man en menneskelig benrad stående oprejst i en skrå stilling med pælen ned igjennem. Benene blev senere begravede på kirkegården ved den nuværende præsts foranstaltning. *Niels Peter Larsen (Menstrup)*, Askov höjskole.

726. *En hovedløs mand.* Mellem *Rerslev* og *Vindinge* ligger en mose, som kaldes *Ryttermosen.* Om den går sagnet, at der var en mand, som i sin tid gjorde så meget ondt, og om hvem det sagdes, at han havde lovet sig til Fanden og af ham fået lov til at gjøre alt det onde, han kunde, og dog skulde det gå ham godt her i livet. En dag, han skulde til Roskilde, kom han til nævnte mose, som var tilfrossen, og da han vilde ride over den for at skyde lidt gjenvej, brast isen under ham, og han og hesten sank i og druknede, men i det hesten sank ned gjennem isen, faldt manden af den, og hans hoved kom til at sidde imellem grenene på et træ, der stod og hældede ud over mosen, og faldet var så stærkt, at hovedet skiltes fra kroppen. Man ynder ikke at komme forbi mosen ved midnatstid, ti ved den tid kan man høre nogle underlige skrig der, og man kan også se manden ride omkring der ude på sin hvide hest med sit hoved under armen.

R H., Askov höjskole.

727. *Syvårs-skatten.* I *Riseng*, i *Vejen* sogn, Malt herred, ligger der en stor skat begravet, som kaldes Syvårs-skatten; den er gravet ned i en stor kobberkjedel og består af læderpenge med sølvnagler i. Der er mange, der har søgt efter den, men de har ikke fundet den; der brænder somme tider lys over den, men når man kommer hen ad til stedet, er lyset borte. Der var en mand for mange år siden, som gjorde hovarbejde på *Estrup*, og da han om aftenen drog hjem med ploven slæbende bag efter hestene, kom han tværs over Riseng; ploven løb somme tider i jorden og tog en fure. Da han kom hjem, sad der på plovjærnet et håndtag af en kjedel; det var kjedelen med skatten, som ploven var rendt imod. Manden

[illegible] efter den, men furen var loben efter, så han ikke [illegible] den. *Mads Lauritsen*, Askov höjskole.

839. For hundrede år siden lå der nordvest for Hjörring en stor bondegård, der kaldtes *Vellingshöj*. På den gård tjente en meget smuk karl, som hemmelig blev forlovet med bondemandens datter. Så overtalte han hende til at tage alle hendes faders penge og værdipapirer, og så vilde han tage den bedste hest af stalden. De skulde så flygte langt sønder ned i landet. Det syntes pigen godt om, og næste nat tog hun pengene og papirerne, og så red de bort. Da de kom op norden for Hjörring, tog karlen hende og satte hende ned i en vældgynge. Hun sank hurtig ned gjennem mudderet, og ingen horte hendes klageskrig. Så red han i mulm og morke videre og kom til Sønderland, hvor han levede en halv snes år, til han fik bondemandens penge brugt. Så rejste han nör op i landet igjen, vis på, at ingen kunde kjende ham, og tog atter tjeneste på Vellingshöj. Om sommeren kom karlene op norden for Hjörring at slå hø, og nu traf det sig netop, at den bestemte karl kom til at slå på det sted, hvor den ulykkelige pige havde fundet sin skrækkelige dod. Vældgyngen var nemlig nu bleven forvandlet til frugtbar eng. Som han går bedst og slår, hugger han holeen i et ben, og det giver sig til at blode. Så står han lidt stille og besinder sig, men med et begynder han at vakle og udbryder, idet han segner til jorden: »Herre Jesus, kan dette ben blode endnu!« De andre karle fik ham endelig op og baret hjem, og så faldt han i en hidsig feber, men omsider kom han sig dog. Nu trængte de ind på ham, at han skulde give forklaring over de mærkelige ord, han udtalte den dag, han blev syg. Han vilde naturligvis ikke [illegible] straks bekjende, men omsider kom sandheden for en dag. Han blev dömt til at skulle halshugges, og hans hoved sættes på en stage. Dette skete på *Klovnhöj* nord for Hjörring.

Ved *Kristen Graven Lavridsen* i Skallerup.

729. Öst for *Skallerup* kirke ligger en sø, som kaldes *Krogsø*. Tæt derved skal der have ligget en höj, og i den höj lå der en skat begravet, ti folk så, at der brændte lys derpå. En gang vilde en mand grave efter skatten; men da kom der en drage frem, og manden blev så ræd, at han ikke turde grave mere. Nu gik der lang tid hen, og skatten blev liggende urørt. Så en gang var der tre mænd, som dristede sig til at grave igjen. De gik hen til en gammel kone og spurgte, hvad de skulde gjøre ved dragen, for at den ikke skulde gjøre dem fortræd. Hun gav dem et pulver, som de skulde strø på hovedet af den. De gav sig så til at grave, og dragen kom endelig brusende imod dem. Så strøede de pulver på hovedet af den, og den blev nu liggende ganske stille. Altså arbejdede de stærkt og kom straks til kisten med skatten i. De havde den snart løs og begyndte at hive i den. Den ene af mændene kastede et blik på dragen, og i det samme begyndte den at røre sig. Håret rejste sig på hovedet af ham, og han råbte: »Nu kommer den efter os!« I det samme flöj dragen bort med skatten, idet den råbte: »Må jeg ikke i höjen være, så flyver jeg til bunden af Krogsø!« og der ligger skatten den dag i dag. *Jens Sörensen* i Skallerup.

730. *Even og Skrie.* Der ligger en höj i en lille skov på *Everdrup* præstegårds mark. I denne höj boede der i gamle dage to trolde, som hed *Even* og *Skrie*. De havde fået lov til at bo der på den betingelse, at de skulde bygge to kirker, en i nærheden af höjen, hvor de boede, og den anden to mil borte. De begyndte så samtidig på hver sin kirke, men de manglede værktöj, så der var flere redskaber, de måtte være sammen om; særlig var der en stor hammer, som de brugte til at kløve sten med, som de måtte være fælles om. Nu traf det sig en dag, at Even havde brug for hammeren, han råbte derfor over til Skrie, at han skulde kaste den over til ham. Skrie kastede hammeren, men da det var tidlig om morgenen, kunde han ikke rigtig se, hvor han kastede hen, han kastede

derfor fejl og ramte Even lige i tindingen, som han bukkede sig ned. Han gav et frygteligt bröl af sig og gjorde et vældigt spring ud i en skov, som ligger en fjerdingvej fra stedet, hvor han byggede. Her styrtede han om og døde. Der blev opkastet en höj over ham på stedet, hvor han faldt, da almindelige mennesker ikke kunde flytte den store krop andre steder hen. Gamle folk har set det spøge der omkring, så det skal ikke være heldigt at færdes der tidlig om morgenen, og han skal nok være slem at komme i færd med. Skrie, som nu blev ene, efter at han havde slået sin kammerat ihjel, gjorde begge kirkerne færdige, som han så gav navn. Den, han selv havde bygget, kaldte han *Hammer*, den anden kaldte han efter den faldne, og da der senere kom til at ligge en torp ved den, kom den til at hedde *Evenstorp*, senere *Everdrup*. Ude ved bakken, hvor Skrie boede, var *Flintesøen*, hvorfra han kunde sejle gjennem Vejlø strand til Hammer. Nu er Flintesøen udtörret, så nu har han i mange år måttet ride, når han på den morgen, da han slog sin kammerat ihjel, må gjøre sin rejse frem og tilbage. Mange er ved denne lejlighed komne slemt af sted, når de har mødt ham på hans ridt, for han rider over alt, hvad der kommer ham nær. De, som således er komne i vejen for ham, er aldrig slupne med mindre end en brudt arm eller et brækket ben.

Murer *Hans Kristian Jörgensen*, Vallekilde.

Efterskrift.

Ved afslutningen af »Skattegraverens« anden årgang undlader jeg ikke at give en kort redegjörelse for, hvor vidt vi nu er nåede i vor samlergjerning. I dette nu næsten forløbne år har nogle flere sluttet sig til som medarbejdere, men mange af de ældre har ikke senere ladet høre fra sig og har således sagtens tabt gjerningen noget af syne. Meget kan undskylde — eller, om man hellere vil, forklare — dette. Det er egentlig kun få, der skatter vore minder så höjt, at de vil ofre synderlig tid og kræfter på at skrive dem op, andre er satte på steder, hvor de intet hører, og atter andre tror om sig selv, at de har ikke nogen ret forstand på de

dele, hvorfor de af modfaldenhed atter bortlægger den grebne pen. Der er altså ikke tilflydt mig nær så mange optegnelser i år som i fjor, og heller ikke det indsendtes værd er kjendelig större. Det ser da ud, som vi lever i indhöstningens allersidste tidsrum. Det ser fremdeles ud, som det politiske uføre har haft en meget betydelig indflydelse på vor gjerning, og at politiken såre meget har optaget vore samleres tanker. Hvis ikke kjendsgjerningerne talte klart herom, kunde det ikke have faldet mig ind at komme frem med en slig udtalelse, da jeg selv er meget lidt politisk påvirket. I årets første måneder fik jeg næsten hver eneste dag flere sendinger, men dette forhold omskiftedes brat ved provisoriets udstedelse. I de første 14 dage derefter fik jeg, om jeg husker ret, *ikke et eneste brev* med folkeminder, noget, der var yderst påfaldende. Siden det tidspunkt er indhöstningen foregået noget treven. Jeg finder da grund til at lægge mine medarbejdere på sinde i al kjærlighed, at folkemindesagen synes mig uendelig mere værd at ofre tid på end öjeblikkets uhyggelige, tidsslugende avislæsen og det smålige, helt udmarvende partikjævl. Jeg kan godt forstå, at de folk, der er fyrige for vor samlergjerning, i det hele er med til alt, hvad der er oppe i folket, og der da er fristelse i bevægede tider til at lade sig rive hen; men uagtet politiken har sin store betydning, må den dog ikke have hæmmende indflydelse på vor samlervirksomhed.
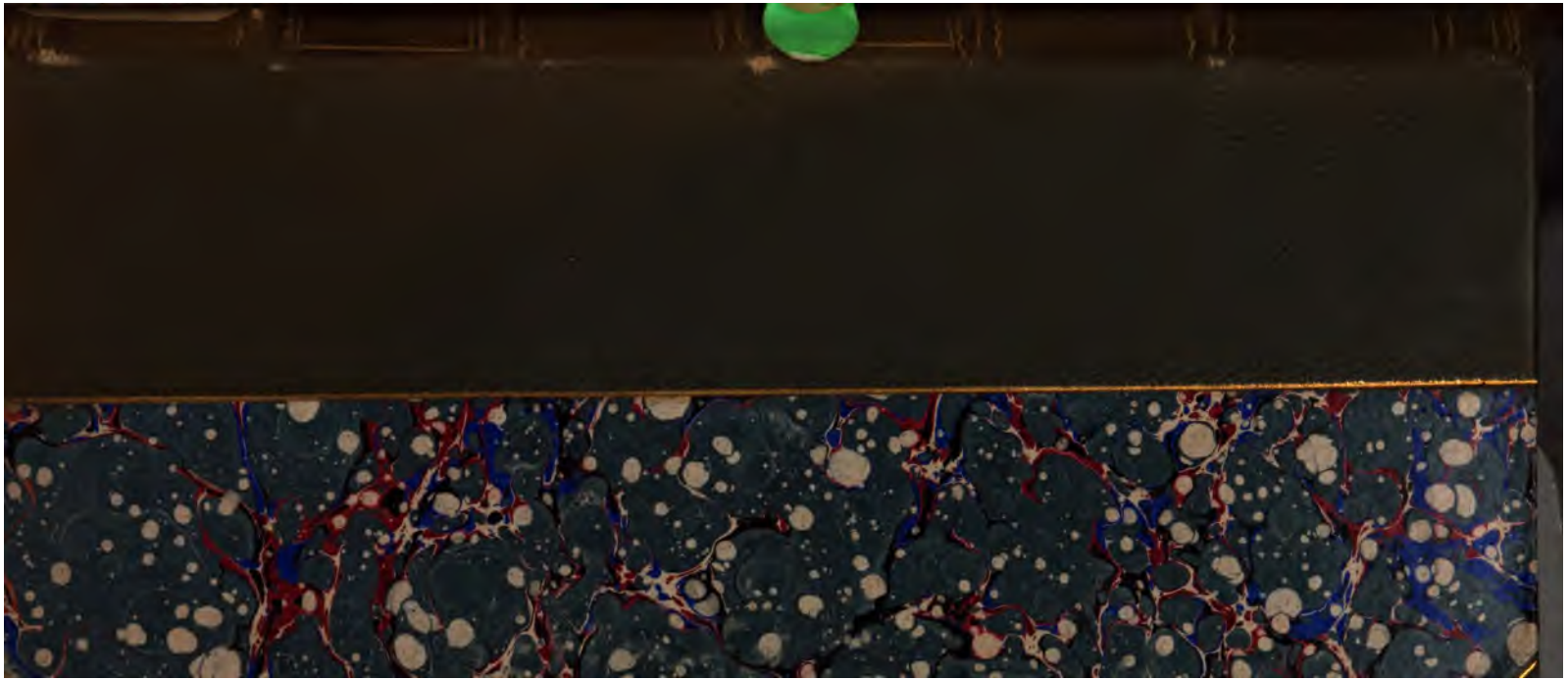
Fra udstrakte egne af landet har jeg endnu intet fået tilsendt. Lolland synes at være helt uden for vort folkeliv, og store strækninger af Vestjylland, Fyn, Ty og Vendsyssel er heller ikke med. I Vestjylland har en enkelt kvinde dog samlet stof til en hel årgang, og en enkelt lærer til nok en, så det viser, at der findes stof nok, men at det fattes på opskrivere deraf. I det hele er kvinderne og lærerne i så henseende nu vore bedste stötter, især dog de første. Vi har allerede et betydeligt stof samlet, men det må dog betones, at stofmængden *aldrig kan blive for stor*. Det er min agt, når jeg er bleven færdig med udgivelsen af den sagnsamling, jeg har under arbejde, at udarbejde en lignende dog meget större samling på grundlag af forskjellige medlemmers sagn-optegnelser. En sådan bog, hvor alt lægges ordnet frem, vil have större betydning for sagnelskere end nogle sagn nu og da i bladet, grebne i flæng i sagndyngen.